

3 1761 04019 0704

Hruška, Jan Fratišek (comp.)
Dialektický slovník chodský

PG
4708
C5H6

ARCHIV

PRO

LEXIKOGRAFII A DIALEKTOLOGII

VYDÁVÁ

III. TRÍDA ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

ČÍSLO 7.

DIALEKTICKÝ SLOVNÍK CHODSKÝ.

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY,
SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1907.

DIALEKTICKÝ SLOVNÍK CHODSKÝ.

SEBRAL A SESTAVIL

JAN FRANTIŠEK HRUŠKA.

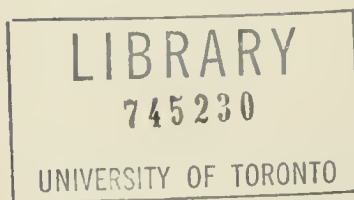

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY,
SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1907.

PG
4708
C5H6

Tiskl ALOIS WIESNER V PRAZE, knihtiskář České Akademie císaře Františka Josefa
pro vědy, slovesnost a umění. — Papír ze skladu České společnosti pro obchod a průmysl
papírnický G. Wiesner, Duffek a spol. v Praze.

Předmluva.

Podáváje dialektický slovník podřečí chodského veřejnosti, musím přidati stručnou zprávu, jaký jsem měl na paměti úkol této práce a jak jsem si při ní vedl.

Především chtěl jsem podati obraz mluvy chodské, pokud lze, podrobný a spolehlivý, aby mohl býti platným pramenem pracím dialektologickým a jazykozpytným vůbec. Tento prvotný a hlavní účel ustanovoval především jiným už také rozsah i všecken způsob práce: látka pak, její tvárnost i bohatství nebo nedostatek, určitost nebo mlhavost, se zkušenostmi, jež podávala živá mluva, skutečným životem lidu provázená a dokreslená, dodělaly a určily všechno ostatní. Tak zejména vidělo se mi nutným zařaditi do chodského slovníka nejen slova podřečí tomuto jistě vlastní, nýbrž všechno odchylné také po stránce tvaroslovné, hláskoslovné i fonetické, syntaktické a j. Odchylným pak rozumíme tu nejen, co jest jen podřečí chodskému jistě vlastní, nýbrž všechno, čím se liší po všech těchto stránkách podřečí toto od jazyka spisovného nebo obecného, ale zároveň bylo třeba zařaditi slova a tvary, zvláště význačnější, jež snad má podřečí společné s jazykem spisovným, kdežto v mluvě obecné se nevyskytují a nebo naopak mluva obecná je má a v řeči spisovné jich není. Tak na př. výrazy dobré z jazyka spisovného *práv bítí nekomu, zaslo koho co*, jsou v podřečí chodském podnes životny, v obecné mluvě pak jich neslycháme. Správný jedn. akk. stř. rodu nám. ukaz. *je* jest v mluvě (chodiv dosud jedině v užívání; obecného a chybného *ho* (pivo, atd.) Chod žádný nevysloví. Takové shody a neshody vzájemně patří, myslím, do slovníka dialektického, aby dle toho mohla dialektologie srovnávací nejen určití bezpečně, co kterému dialektu vlastní jest a co několika nebo všem hlavním společno, nýbrž bude možná stopovati, jak v kterém slovu jazyk živý se zachoval, prospíval nebo upadal i divočel; z toho ze všeho pak může těžiti nejen jazykozpyt, nýbrž i jiné vědy, zvláště folklor vůbec.

Nesnadno jest ovšem stanoviti určitě mez, co všechno pro takový širší úkol bylo by do slovníku pojmuti z toho, kde se stýká podřečí s mluvou obecnou vůbec nebo zase s jazykem spisovným na rozdíl od mluvy obecné. Hleděli jsme tu zachovati cestu střední, dbající význačnosti toho kterého výrazu, zejména pak zařadili jsme úmyslně leccos, co třebaš jinde známo, ale ne obecně nebo co už — ač dobré — mizí. Ať je tu po ruce raději víc než méně. Tak ostatně i zachováváme zásadu, kterou jsme učinili měrou látky pro všechny své ostatní sběratelské práce. Každý výraz hledíme doložiti větou. Věty tyto doličují nejen zevrubně grammatickou zvláštnost toho kterého slova, nýbrž, brány jsouce z nejobyčejnějších i nejodlehlejších stránek života lidu chodského, podávají hojný fond mluvy toho lidu a v něm i obraz smýšlení, nazírání, nadání i vzdělání a to *světlo* toho všeho i *stín*. Že pak osobitý život starého odlehleho českého kmene dílem zachoval, dílem i vytvořil si leccos svérázného při práci, v kroji, ve zvycích, tudíž i v řeči, bylo třeba leckterés slovo i věcně

vysvětlovati. Tu šli jsme úmyslně dále, než snad bývá zvykem v práci dialektologické; vysvětlujeme leckde obšírněji slovo i věc, takže po této stránce stává se slovník náš stručným slovníkem naučným všech zajímavých chodských zvláštností kulturních. Zdálo se nám toho nutně potřeba, zvláště když v posledních letech o Chodsku i Chodech nejen mnoho se píše a mluví, nýbrž i umění všecka kmenovou úsobi Chodska vážně studují a předvádějí. Při tom při všem chtěli jsme původně pro slova a tvary zvláště starožitné shledávati doklady z památek staročeských; ale tím rostl rozsah i úkol této práce nad síly jednotlivce. Když pak objevil se Gebauerův slovník staročeský, v němž snadno lze se poučiti o stáří a původu každého slova starého, vypustili jsme zcela tento úkol ze svého díla a chtěli jsme raději podati hojnější material dialektický v oněch větech.

K dvojímu tomu úkolu přidružil se třetí, řekl bych praktický. Leckteré slovo, objevující se v podřečí chodském v plné životní síle, žilo v jazyce českém v době staré; jiné vytvořilo podřečí samo a třebaš správně a pěkně; obojí tato slova opírajíce se o svou životní sílu v dialektu hlásí se o právo na život v jazyce vůbec, zvláště pak v spisovném a právo to třeba podporovati bezpečným zevrubným dokladem, jak podřečí slova toho užívá. Proč by na př. nemohlo se obecně ujmouti pěkné a správné a velmi potřebné slovo *zálež* místo cizího *kompost*? Treba jen, aby mu maličko pomohly školy a knihy hospodářské. A nejen obohacení po stránce lexikální, nýbrž i osvětlení a posilu po všech stránkách čerpati může a musí opět a opět jazyk spisovný ze živé mluvy prstonárodní.

Za druhé třeba udati, jak jsme si vedli při práci samé. Tu hlásí se hned o zmínku způsob sbírání látky. Šli jsme v tom vlastní cestou, kterou jsme si dávno oblíbili ve všech ostatních pramenech podání chodského; shromažďovali jsme totiž látku nikoliv vyptáváním a dotazováním, nýbrž pouhým pozorováním a chytáním, co samo se objevilo za mnohých styků s lidem při práci i odpočinku i zábavě, při radosti, žalu, hněvu — jak kdy co život sám s sebou nese. Je ta cesta ovšem zdoluhavá a mnoho, přemnoho bývá po ní kroku marných; za to však kořist na ní jest původnější, o mnoho zajímavější a leckdy i vydatnější a vždycky cennější, poněvadž jest spolehlivější, ano druhdy jediné spolehlivá. Na omluvu, že jsem vůbec nedbal a nepoužil nikde známých dotazníků, usnadňujících a urychlujících sbírání, z nichž některé — zvláště z doby příprav k národopisné výstavě — sestaveny velmi důmyslně, pracně i soustavně, podávám ukázkou ze svých příhod, poučujících výstražně, kam se někdy dospěje u lidu s otázkami.

Když jsem sestavoval pro Český Lid obšírný článek o chodském statku, chtěl jsem míti jistotu, zdali všude na Chodsku znají a snad ve stejném významu starší slovo *vyjkuš*. Poněvadž velké požáry přetvořily statek chodský a celé vesnice na ruby, nezbylo tu než pomáhati si přece otázkami. Potkám dva manžele ze zachovalejší chodské vesnice, dobré známé, a ptám se: „Čemu říkáte u vás vyjkuš?“ „Vyjkuš, vyjkuš“ — opakuje si v rozpacích sedlák a píchá z nejistoty hoří do písku. „Vyjkuš — pomohla selka — to se tak neříká, to se řekne dycky: I kuš!“ . . . Jindy potkal jsem v Plzni krajanku. Pozdravili jsme se a já ptám se po domově — na folklor jsem tenkrát ani nevzpomněl. „U nás jistě ještě sníh!“ pravil jsem. „A snihu dost!“ slyším odpověď, až jsem se jí lekl; na Chodsku jakživ nikdo nevyřkl sám od sebe tvaru *snihu*, jestliť tu i v nom. *sněh*, a mluví ona krajanka jistě také jakživa by ho sama od sebe nebyla vyřkla; pomohlo jí k tomu tvaru neživotnému: 1. má otázka, totiž nom. *sníh*, 2. „pání“, kteří se míhali kolem nás a 3. pěkné velké domy, což všecko nutilo a nutívá lid „mluvit pansky“. Ba nemusí býti několik těch příčin najednou. Jediný čistě spisovný výraz sběratelův a často i pěk-

nějsí kabát předělají a zpotvoří řeč těch, jichž se vyptává, k neuvěření. Což tedy teprve máme-li člověku z lidu říci celou, přesně filologicky ustrojenou, větu? Odpoví nám na ni ne slovy svými, ne výslovností dialektu, ale, pokud dovede, slovy našimi a naší výslovností nebo spleteninou z tvarů našich i svých, ba zkušený znalec podřečí — ne host! — uslyší v takových vynucených odpovědích věci dělané, v mluvě lidu naprosto neživotné. Co potom z takového, třebaš hojného a snadno i rychle sebraného materiálu může vytěžiti věda? Však se nám kdysi dostal před oči takový zodpovídaný dotazník z Chodska — plný chyb!

A tu se hlásí druhá stránka naší práce, z níž pro nás plynula znamenitá výhoda a pro práci samu jistota a spolehlivost: snáze a spolehlivěji mohli jsme zajisté pracovati o podřečí, které nám bylo v pravdě řečí mateřskou. Snáze nám bylo pracovati také proto, že skoro vždy a všude osvědčili rodáci rodákovi úplnou důvěru, dále, že hlavní základ celého fondu podřečí i jeho útvary, uložený od malíčka v duši, bylo jen třeba sběratelskými studii místy oživit, ano leckdy i jistota z mládí pomohla odstraniti nejistotu doby přítomné, všemu kmenovému dědictví nepřiznivě. Aby pak z této výhody opravdu nejvíce vytěžiti mohla spolehlivost práce naší, uvítali jsme rádi novou před několika lety myšlenku, aby se při pracích dialektologických pole studia raději zúžilo, ne rozšiřovalo; zúžili jsme studium nejen na vesnice historického Chodska (ač pro zajímavý rozdíl uvádíme také hodně z mluvy domažlické), nýbrž *položili jsme hlavní váhu na okolí rodiště svého a předků svých* a v tom ve všem zase jádro tvoří řeč, v níž jsme byli doma vychovávaní od rodičů — ke cti jejich svědčíme — nejen řečí, nýbrž i všemu starému mravu věrných. Matka moje, zvláštní duše citlivá, dědička tradic dědových, byla z *Klenčí* a otec z *Chodova*, přísný, uvědomělý písmák, jenž však ani milovaným písmem nedal hrubě účinku na svou řeč zděděnou, zachováváve hlavní její charakter a býváje tudíž často posledním rozhodčím všeho pochybného v studiích mých až do 23. května letošního roku, kdy v úplném vědomí a vzácném klidu duše v 88. roce zakončil svůj spravedlivý život. Budiž tu ta čestná zmínka dovolena synu o drabém otci, jenž má čestný podíl ve všem zachraňování chodského podání

Po *Chodovu* a *Klenčí* nejvíce péče věnováno pěkně zachovalému rodišti Kozinovu *Oujezdu*; dále Draženovu, Postřekovu, s druhé strany Domažlické Stráži, Mrákovu, Tlumačovu, Kyčovu, méně odlehlým Pocínovicům a Lhotě. Tať jest oblast mé sběratelské práce i ve všech ostatních směrech i látkách folkloristických a zachovávám ji i při této práci dialektologické nejen podle zásady shora uvedené zúžovati, nikoli rozšiřovati pramen — jakož i aby byla v soulase se všemi ostatními našimi články a rozpravami o Chodsku, nýbrž vede k tomu i historický vývoj Chodu. Jest pravdě nejpodobnější, že naši Chodové byli částí většího starého kmene českého, jenž ode dávna bydlíval nejen v krajíně domažlické ve vesnicích jistě chodských a v mladších jejich koloniích (na př. Pec, mé rodiště, je dřevorubecká kolonie hlavně ze sousedního Chodova, Díly z Postřekova, Pelechy, dnes valně poněmčilé, z Tlumačova atd.), ale bydlíval i dál k Přímě i šíře do kraje a právě dle mluvy soudie hodně daleko ke Klatovům a Plzni. Části však toho kmene při hranicích, v osadách nejdůležitějších, strážný úkol i privileje za jeho platné obstarávání daly zvlášť záhy vystoupiti na světlo historie, ano znenáhla vyvíjející se svoboda i boje o ni se všemi svými následky v životě hmotném i duševním oddělovaly a odcizovaly přirozeně naše hraněáře od ostatních soukmenovců, tísněných jármem poddanství, tu těžším, tu lehčím dle pána a doby, se všemi psotami poroby. Při tak rozdílných podmínkách životních rozdílně ovšem vyvíjelo se po všech stránkách kulturních historické Chodsko a jeho sousedstvo, třebaš původně jedné s ním krve. A tak i pro tento historický vývoj, i když nepovažujeme

Chodu za jediný ucelený kmen, přistěhovalý z Polska, jak se mívávalo, sluší hranice Chodská historického, všeobecně známého z Jirákových Psohlavců, pokládati za hranice všeho folkloristického bádání o Chodech.

Dalším úkolem bude ještě vyšetření míru i meze původní té příbuznosti, která se hlásí v typech, mravech, v kroji, v obydlí i v řeči, jednak jako zdávna zachovalá, jednak novými styky, zvláště pokrevenstvím, obrozená. Tu práci bohdá náš slovník nejen usnadní, nýbrž bude jí vždy spolehlivým podkladem.

Zkušenosti a jistota ve slově i v písmu získané doma nutily záhy při sbírání nepřijímati všeho šmahem ani při udaném už způsobu práce, nýbrž ukládaly dobře šetřiti, *kdo* jak co mluví i v podřečí samém. Jsou zajisté rozdíly v jednotlivostech v jednotlivých vesnicích, na př. v Klenči a okolí říkají Marušákuc, v Draženově, ke Klenči přifařeném i jinde Marušákouc; jsou i rozdíly mezi mluvou jednotlivých rodin, na př. ve dvou rodinách mého rodiště vyslovovali důsledně skupinu *che* jako *ks*, *cht* jako *kt*; já ksi, ty si nektěl; jsou i rozdíly mezi řečí lidí rozšafných a ledabyklých i líných atd. S tím vším třeba počítati, rozdíly takové jest udávati, nikoliv rovnocenně zaznamenávati vše dohromady za charakter dialektu. Rozdíly v mluvě jistých rodin mohou mít příčiny fyziologické, ale snad fyziologická byla jen příčina první, u otec třebas nebo matky, kdežto u potomků spíše než přirozená vada mohl působiti zvyk, jak od malička slýchali a dle slýchaného sami se učili. Někdy zvláštní výraz je čistě přespolní; opatrnost nás třebas poučí, že Chod, jenž vyslovil doma slovo *posnídálek*, za mlada 16 let pracoval v Klatovech, kde je to slovo obecné.

Jindy za líným, nemotorným slovem poznáme líného, nemotorného člověka ve vši práci a v celém životě. Zajímavo jest velmi, že lišivá se durazně řeč téhož člověka z lidu předně, mluví-li sám nebo odpovídá-li na otázky někoho cizího, za druhé, mluví-li prostě nebo zpívá-li, za třetí, oznamuje-li něco ústně nebo píše-li psaní, dále jedná-li o věc nějakou právní atd. A i tu pozorovati lze další rozdíly: jinak jedná na domácím právu, jinak před pány a jinak o své právní věci píše. Rozdíly tyto jsou velmi zajímavé a poučné. O odchylné mluvě na otázky stala se již zmínka nahoře.

Že liší se řeč v písních od mluvy obecné, poznáno a uznáno v novější době obecně, ano usuzováno i z toho, že nelze písní nžívati za doklady dialektologické. Naše zkušenosti vedou nás k dodatku, aby tu neužíval písní, kdo nezná dialektu, kdo však jej zná a ví bezpečně, co v písní jest domácí, co přespolní a co jen dělané pro píseň, může nejen citovati z písně s jistotou a správně, nýbrž cena písně, která jí zachovala život, zvětšuje i cenu dokladu proti nějaké všední větě z mluvy denní. Ano jako na jedné straně jeví se v písních ovšem tvary nedialektické, na druhé straně zase právě písně podávají kolikráte vzácné doklady vzácných tvarů dialektických a jest zrovna podivu hodno, že někdy dialektický tvar ve zdomácnělé písní zatlačuje i původní tvar přespolní a to třebas i s násilím proti poetice. Tak na př. nám zpíval výminkář Vaněk z Oujezda (jest dosud živ maje 88 let) „nadělaly na mne *klevát*, že sem já jich podved *devět*“. Píseň jest jistě přespolní, ale na Chodsku zdomácněla a silná vláda dialektického tvaru *klevát* přemohla tu i rým. V dokladě „Na tom našem houvárečku síkla sem votavičku . . .“ s výhodou citována píseň, neboť máme tu dost jasně pověděno, co jest houvárek, máme tu zřetelně zastaralé zvláštnosti dialektu jasně hiatické *h*, tvary *našom*, *síkla*. Podobně v př. „Ouvij, chlapče, huž je veta, táta nechce tě za zeta.“ Slovo *zet* má u Chodu sklonění tvrdé. Stará píseň dokazuje, že již to tak bylo dávno. Ovšem třeba dialekt znáti a zejména třeba poznati tu zvláštnost řeči písní, že bývají v nich i tvary zvláštní, v dialektu samém neživotné. Tak na př. v písních i domácích najdeme spisovné tvary *k milé*,

mlého; v mluvě živé jich neslyšíme. Tvary takové zajisté povstaly při zpěvu ze snahy po mluvě umělejší, než jest v životě všedním; řekl bych po mluvě „panské“, ke které táhnou příklady v písních tištěných, špalíčekových, mezi nimiž v starších tisech najdeme bezděky zařazené i prostonárodní, už třebas s pestrými strakatými tvary, a konečně dospívá snaha ta i k výstřednostem jazykovým naprosto neživotným, jako jest *oják* a *ojanská* šavlička.

Že řeč ve psaní liší se od mluvy všední, napovídá nám už lid sám, užívaje o slohu v listech určitých výrazu, na př. „postavit do psaní“, „sesadit“ atp. Typický obecný úvod lidových psaní: „Doufám, že Tě s těmito páru řádky při stálém a dobrém zdraví vynatrefím . . .“ atd. je již sám dost poučný. A nahledneme-li do psaní samých, divíme se opravdu, jaké tu úsilí o zvláštní slovo i formu. Tak na př. nešťastný hospodář, jehož špatná hospodyně přivedla do tak úzkých, že šel štěstí hledat do Ameriky, psal příbuzným na omluvu svou: „Vběhla slepice z x—ue dvora k y—tom a rozkutila dvůr y—ue . . .“

Kdo byl přítomen na př. jednání obecního výboru na vsi, poznal hned, že každý mluvící nutí se tu do řeči jiné, než mluvívá jindy. Chvilu vážná nutí hledati vážnějšího slova, jenže místo vážnějších objevují se slova častěji strojená, ba až i neústrojná a nepřírozená. Na cestě do svolání říkal soused Jan Jakubovi a Petrovi Kube a Pajdo nebo po dvoře Skovarnáku, Řího, ale mluvil-li Jan po chvíli ve svolání k nim, oslovil je nejinak než pánové (stší, muži) a když mluvil o nich, řekl Jakub Kobes a Petr Kazda.

A což teprve má-li člověk z lidu podati nějaké právní slovo písemně! Tu je míra strojenosti nejen dovršena, ale často přesypána až do neporozumění. V celku zas tu příklad táhne: jak co dostávají od úřadu, tak se nutí jím odpovídati. Na př. rychtář chodský brzy vyčetl, že na rubru papíru poznamenávají si úřady věc stručně. Když mu pak poslali akt, kterého tvrdá strana nepřijala, vrátil jej úřadu napodobě jejích praxi slovy, jichž by v tom spojení jakživ nebyl vyřkl; napsal: „Sem to dodal, von nepřím, měl hubu.“ Na doklad obšírnějšího napodobení dlouhých period a kroucenin slohových i tvaroslovných stůjtež zde ještě tato skutečná podání a vyřízení „úřední“:

Slavnému atd. (jmenován úřad).

Podává věc v tomto měsíci obdrženu N. N. co starosta obce, a se vyjadřuje s tím oným spisem, že jest jeho povinností tak činit, jak sobě většina našeho výboru přeje, ale ne tak jak se jemu dodává dopisů od úřadu jenž nejsou ani dobře přesvědčený, ale dávat pokuty to se musí o tom jinak uvědomyt, aneb dávat do novin, aby tisk spíše dodělal stranu, on sobě přec může jít rovně, a když sobě úřad přeje sobě znovu zaslání rozpočet za rok . . ., tak se pošle ale musí zůstat jak jest a nic změnit, očekávám do 8 dnů odepis

N. N. starosta. *)

„Obecní co stavební úřad obce X ze dne . . . roku . . . J. K—ovy vyřízení dle palegrafu je to obecního řízení se vám uděluje dle stavební cari na vašom podzem ku není již na obecní pastvine která již tvoří veřejnou cestu k vy stavění nove maštale nepovoluje. N. dne dne . . . roku . . .“

N. N. starosta. **)

*) Tak se hájil představený s výborem proti pokutám úřadův, jež jsou posílou nepřátelských stran v obci, takže sahají až k novinám.

**) Vyřízení tak zmatané, že mu ani nerozumíme, ale občan K. rozuměl, že dle stavební cari chce stavěti na pozemku, který už není jeho, nýbrž obecní. Přijal vyřízení hezky z ticha, a že maštale potřeboval, přikoupil od obce po 3 K. sáh, zadal znova, pak dostal „povoluje“ a stavěl.

Osadní představenstvo v Y.

Dle připsu ze dne . . . jednáno o výborové schůzi nažádost K. V. zaopatření bytu: neschvalylo a docela odmýřlo, natakového mladíka práci dostatečné a žeto není možní natakovou chudou osadu on sy postavil hlavu a chce sni prorazit zět ajť pracuje a dělá muže a ne lenochla bude vpořadku jak každý jinej muž.

V Y . . . dne . . .

Podpisy osmi výborů, na sebe starosta — zapomněl. *)

Jiný a opravdu zvláštní zjev jeví se v mluvě lidu při hlasitém čtení z jazyka spisovného. I dobří písmáci, kteří čtou pěkně a správně, dle smyslu „opravují“ si jazyk spisovný dle svých libůstek. Tak zejména slyšchal jsem dlonžení v přechodníku přítomném, na př. kupov^áje, promlouv^áje, jsá atp.; i jinde, na př. ráciž, souhlásiť, takorká; inf. býti čítavají byjti. Se všemi těmito věcmi jest sběrateli opatrně hospodariti. Jsouť to jednak zvláštnosti v podřečí, jež nelze jinak registrovati než jako zvláštnosti a jednak jsou to i chyby proti celkovému charakteru podřečí, tak právě chyby, jako libovolné nesprávné výrazy obecné proti jazyku spisovnému. Poučné jest u nich ovšem leccos jak pro jazykozpyt, tak pro folklor vůbec.

Podobně choulostivo a nespolehlivo jest usuzovati a snad i čerpati z mluvy a jazykových chyb mládeže školní pro rodný dialekt její. I tu především platí, co výloženo o lidu, že totiž se nutí ve zvláštním, svátečnějším ovzduší místa i zaměstnání do mluvy strojenější a tak přirozeně objeviti se mohou v chybách jejích i chyby dialektu zrovna tak jako chyby proti jazyku spisovnému. Dále citlivý duch mládeže snáze se chytá i cizích výrazů a tvaru nesprávných, jež se jí třebas namanuly v četbě anebo i právě v chybném vyučování školním z dob někdy předešlých. Žák psává na př.: né, není, bérou, lhu, vyvinuje, zášť, byť by, na pamět, z toho všeho, zapjati atd., a podřečí má jasně a správně: ne a ne, není, berou, lžu, vyvíjí, záští, byť i, nazpamět, z toho ze všeho, zapnout a zapít atd. Za to výrazy a vazby chybné, jež se v podřečí vžily všeobecně, patří do slovníka dialektického.

Že přízvuk, zejména větný bývá v mluvě školní až k nechuti strojený a neživotný i jak nesnadný bývá boj proti zastaralému nešvaru, je obecně známo.

Tyto tedy zkušenosti vedly nás, abychom u jednotlivých hesel udávali, že výraz dialektický jest v užívání vedle obecného, jiný je slyšati jen v mluvě nedbalé, jiný v dětské, jiný že jest velmi oblíben a opět jiný zřídka se vyskytuje. Při tom při všem v dokladech, kde bylo dost jistoty po ruce, starším tvarům dáváme přednost před mladšími. Slova z jazyka cizího uvádíme jen ta, jichž se užívá v podřečí všeobecně, zejména pak taková, pro něž tu není znám výraz domácí, na př. šár, špán, holt atp. Slyšeti-li, zvláště mezi mladými, z nichž unoží chodíce na práci do daleké ciziny přinášejí si nejen řeč padělanou cizáctvím, nýbrž i podlomený domácí mrav, hojnější slova cizí, padá to na vrub a k hanbě těch jednotlivců, nikoliv podřečí a mluvčího jím kmene. My tu souhlasíme se starou výminkářkou Špačkovou, která překvapila nás spravedlivým odporem proti takovému cizinským novotářům, dokládaje: „Náš stará řeč byla pravá.“ Však dialekt sám takové cizí živly setřásá a setrese jen jako dočasné znamení doby: až přestane příčina, přestane i účinek. Více třeba litovati, že současně stírá se z podřečí jeho ráz starožitný a ještě víc, že místo tuchnoucích dobrých výrazů starých, vytlačovaných novým duchem protivícím se všemu

*) Zde spravedlivá nevole unesla zapisovatele přednostu, že zapomněl na úřad a myslil a mluvil jako člověk z lidu, ale s počátku přece s důkladností úřední psal: „neschválilo a docela odmýřlo . . .“

starému, ujmají se obraty, slova i tvary komolené, neústrojné, nesprávné, jimiž jazyk, třebaž i sluchu zněl česky, choudne a divočí.

Pokud se týče náказы v řeči Chodův od sousedů Němců, já hledě na mluvu pravých, starších Chodů, jak jsem ji ještě zachytil, divil bych se spíše, že zachovali tak dlouho tolik svého a přes taková nebezpečí. Připomínám na doklad po stránce lexikální, že o pracích a nástrojích rolnických, mlynářských zachováno veskrze názvosloví domácí. Zachovány i pěkné starožitné výrazy a vazby některé obecně slovanské, proti nimž už se nyní chybuje i v jazyce spisovném. na př. věta bezpodmětá (bylo tma, je vidět hory atd.), opakovací slovesa v záporu („Hod, neházej.“ slýchati i při dětských hrách), šetření kvantitý dějové vůbec (Byl's hu tetý? Byjvala sem hu vás jako doma. Byjvávalo ptaku, k pužinku hejna všecko černo), hojně funkce pádové, na př. genitiv (Nech toho, přilí vody, kdo nectí rodiču, nectí Boha) atd.

Uvažme k tomu stále styky Chodu s Němci, nepřátelské i přátelské, uvažme zvláště od Lamingenových dob účinky německých vlnností, jež i úředníky a myslivce Němce na Chodsko vodívaly, a tito nejen německy s lidem jednali, nýbrž i česká jeho jména přetvořovali a prepisovali, ba i překládali. Tradice o tom má podnes doklady; na př. chodovský Myjtňák přetvořen prý v Mathausra. Rod Mathausrů rozplozen nyní v několik větví, ale Mathausrové, kteří až do nedávných let seděli dědičně na původní usedlosti, zostali sousedum Myjtňáky a za našich dnů zdědil tam jméno to i zeť posledního Myjtňáka rodem Beneš. Podobně asi lhotský rod Šedlbauer předělán z původního Šedlovský, jenž dosud trvá v Klenčí.

Pravopisu užíváme pokud možná fonetického už nejen proto, abychom podali určitější obraz podřečí vůbec, ale nyní také, abychom tím snesli více látky nejmladší a důležité vědě jazykozpytné — fonetice. Dle znění jsou hesla zařazena, na př. bedle (záměna b—v), ěvoček (záměna ěv—ev), harvokát (hiatové h, záměna r—d), řibet (odsutí h, svarobhakt. i), rouda (odsutí h) atd. Ovšem, důsledně a naprosto jistě tuto stránku mluvy lidu podati ani nelze. V naší práci bylo tu třeba k tomu účelu zavést značku (ɣ) pro polosamohlásku, kterou slycháme zvláště ve slovích zdrobnělých v koncovce, jež asi povstala vlivem německé přípony lidové — *rl* — na př. Báɣɣdl, houɣɣdla. Zajímavé, že v Chodově na př. ve jménech vlastních za tuto polosamohlásku slýchati od starších jasně i (ɣ): Báɣɣdl, Mankɣdla. Fonetický pravopis také vytlačil z našeho slovníku docela písmě *g*. Těto souhlásky v chodštině ode dávna nebylo a v zachoválejších celých rodinách dosud není; kde již zazní, je to jistě účinek cizoty. Původní *g* na Chodsku buď se změnilo v *k*: Kazda (Gazda), Křekor (Gregor = Řehoř), křunt atp., nebo se mění v *h*: hdy, něhdo atp. Obecné *g* z pův. *k* ujmá se teprve v době nejnovější, ale staří dosud vyslovují kryjear, kroš. Tato zvláštnost je tu tak mocná, že na př. studující synkové z pravých chodských rodin něčce se latině a řečtině nedovedou dlouho vyslovovati *γ* a rozeznávají je od *ɣ*.

O nejdůležitějších charakteristických odchylkách vyloženo na svých místech v slovníku samém; komu je o soustavný přehled věcí, toho odkazujeme na zvláštní článek O hláskosloví chodském v L. Fil. 1891; zde ještě upozorňujeme na tyto zvláštnosti:

Dloužení lokální, význačná zvláštnost mluvy chodské, rozšířeno hlavně v koncovce: 1. v part. I-ovém: zoul, vīeul, trpīl, volāl... Naproti tomu slýchati však i od nejstarších viděl, dělāl, hrabal... 2. v gen. pl. kolmāl, telāl, koryjt, jelīt, semāl... Neurčitost nutí vyčerpávati vše slovníkem samým.

Retné *b*, *p* před *i* (zbytky měkkých *b'*, *p'*) znějí měkce: bjīč, napjīla se... Výslovnost tato vymizela v osadách nejzápadnějších (Klenčí) a přibývá jí na východ (Dražanov atd.).

Za *d* bývá *r*: děrek, storola . . ., za *v=b*: bídle, besta . . .

Pověstná záměna *bul*, *bula* atd. m. byl, byla, od níž přezděno Chodům Buláků, vymizela až na stopy jakési tvrdší a širší výslovnosti než jinde. Jasně, plně *bul*, *bula* atd. vyslovovali nejdéle a sice ještě za paměti naší v Postřekově.

Záměna *u* (pův. *ú*) m. *ou*, kterou ještě hojně slyšeli Němcová a Erben, zachována jen ve zbytecích, na př. hyjtu (návštěvou), draci speru, klobuk atd. Staročeská přehláska *a* *ě, á* *ie í* zachována podnes hojně, na př. vzel, zíblo, huvízla, přili atd.

Slabika *-ej*, *-ěj* zní v chodštině *-ij* (*yj*): na př. styjnyj, zasmij se atd.

Vysouvá se nejčastěji souhláska *v*: na př. kmotrojei, naštojece, Havlojece atd. samohláska *i* sence, stunce.

Přisouvání hiatového *h* oblíbeno dosud zvláště před *u*, *a*, ale není ani tu důsledností, proti hucho slychati jen uhel, proti hapatyka jen arnika atd.

Poučený doklad o síle dialektu, jevíci se jednak houževnatou konservativností, jednak právě naopak smělou tvořivostí a to podle svých vlastních zákonů, podávají v chodštině dvě jména osad: *Klenčí* a *Úsilov*. Klenčí byl zřejmě název starý od klenkového lesa, jako máme jinde staré osady Doubí a t. p. *) Doby němčící udělaly však jistě z českého Klenčí německé Klentsch a z toho asi zpáteční cestou dospělo se k názvu Kleneč, jenž vešel v užívání na razítku obecním i poštovním, ale lid říkal a říká stále jen Klenčí a dochoval tento název, až se mu nyní pomáhá ke vzkříšení i písemně.

Slovo druhé, Úsilov, nehodilo se tak, jak bylo, dialektu chodskému i opravil si je dle svého. Přidalo se ve výslovnosti oblíbené hiatové *h*, *ú* změněno v *ou* a koncovku ovládl mocnější v dialektu *rod střední* i bylo *Housilovo*. Takto přetvořené slovo pozbylo však zřetelnosti původního jména obecného a lidová etymologie hledající souvislosti našla jiné, bližší — housle. Pro tuto žádoucí zřetelnost bylo už třeba vysouti jen *i* a zbylo *Houslovo*, název běžný podnes.

Jména místní, rodová, přezdívký atd. bývají někdy zajímavá po stránce jazykové i kulturní; proto význačnější z nich jsou tu také zařazena.

Jinak o látce nemůžeme se theoreticky rozepisovati; v slovníku sneseno podle širokého našeho plánu zvláštností důrazných i malicherných tolik, že snad podají samy sebou dost obšírný obraz podírcí vůbec a odborník najde si sám, čeho bude potřebovati. Jen o jedné věci musíme se ještě zmíniti, pro níž v sloupcích slovníka místečka nebylo, a co konečně slovem psaným vůbec těžko dolhčiti se dá. Tvrdívali se, že Chodové přízvukují poslední slabiku celé věty a tím že nepřirozené a nehezky řeč jejich zní. S tímto tvrzením zcela nesouhlasíme. Pokud běží o přízvuk slovný, přízvukují Chodové jako všichni Čechové, totiž hlavním přízvukem slabiku první atd. V přízvuku větném však pozorovati bývá někdy, že věta, zvláště nějaká živá otázka, výčitka atd. mívá vynikající přízvuky dva a to první opět, jako kladou všichni Čechové, na prvním slově a druhý, důraznější, na posledním slově, ale zase dle obyčeje českého vůbec; poslední slabiku však rádi svým způsobem *prodlužují*. Tak na př. srovnáme si věty:

1. Hde pa si byl?
2. Cák to děláš! (Výčitka.)
3. Kam pa si dal sekýru?
4. Bít bureš jako syrový žito.

V první větě větný přízvuk mají slova *Hde a byl*; tu ovšem, poněvadž je slovo jednoslabičné, obyčej prodlužovati poslední slabiku sešel se s přízvukem větným. Ve druhé větě je zřetelně přízvuk druhý na sl. *dě(láš)*; slabika *-láš* jen se prodlužuje. Ve třetí větě jest přízvuk druhý na slabice *se-*; prodlužuje

*) Původ tento potvrzuje podnes tradice. Ještě prý za válek francouzských Rusové poskakali tu množství klenek na vozy, i libovali prý si je, mohouce z nich robiti kola o jediné loukoti uměle ohnuté.

se jen zase slabika *-ru*. Ve čtvrté větě jsou zvlášť durazné přízvuky na slabikách *bít, sy-, ži-*, na této nejsilnější. Výška tónu v otázkě, podivení atp. na konci stoupá; v Domažlicích bývá tón vůbec vyšší. Tak se věc má a ne jinak; doufáme, že potvrdí jednou náš výklad zdokonalený fonograf.

Ostatně už bohatství a melodická půvabnost i rozmanitost prstonárodní písně chodské vylučuje drsnou jednotvárnost větého přízvuku v mluvě chodské; jestiž píseň — zvláště prstonárodní — jen vyšší, umělejší mluvou z okamžité nálady silnější, a tudíž nemůže se líbezná píseň z tvrdé mluvy ani vyvinouti.

Ale vedle této, řekl bych kostry přízvukování, slyšel jsem zvláště od starcu a babiček modulaci věty tak líbezně měniti, že toho ani výskolení při básních nedokážou. Zejména vábívala nás ta líbezná rozmanitost při láskání starých s maličkými. Čít a smysl jsou tu pány přízvuku větého — a vedle toho i slovosledu — a srdce mluvícího jejich domem! Příkladem tu uvádím řadu slov bezvýznamnou, jíž dědoušek tleskaje rukama pozdravoval vnučku nemluvně, jdoucí k němu hýtu v náručí matčině: „Ha tak ty tu tak tak!“ Tón i přízvuk v té hříčce slovní na prvních čtyřech slabikách jemně stoupaly, na páté klesly a na poslední nejvíce stouply a slovo po chodsku protáhnuto. Dojem byl idyllicky něžný. Podobně roztonile a zrovna hudebně tklivě znělo mi prostické slovo: „Poj — poj —“ jímž rozlíceného děvčátko lákalo ochotnou červenku, když tato vyletnuvši před chalupu, nechtěla se vraceti. Ze slovíčka o třech hláskách, vyslovovaného táhle, s přízvukem zmocňovaným, a zase slábnoucím, zněl jasně žal i prosba dítěte. U mladších shledáváme se bohužel vůbec se všednějším srdcem, kýž div, že od nich zní i všednější slovo. Pravda velí, aby se i tu ozval náš nárek, který vyznívá i ze všech ostatních našich prací o Chodsku. Slovník náš ukazuje, jak potomci proslaveného v dějinách českých kmene do nedávných časů dochovali pěknou rázovitou řeč, plnou starožitného dědictví po všech jejích stránkách a přítomnost dokazuje, jak mnoho z toho ztraceno a mnoho se ztrácí den ode dne, a co horší, mnoho nového, ale nesprávného se nanáší za staré správné. Ať mluví skutečnost: Děd mluví správně: „Hořilo za lesy, procesí huž je mezi topoly.“ vnuk za to „za lesama, mezi topolama.“ děd správně, že někdo „vně“, vnuk zná jen slovo „venku“, děd chce býti každému „práv“, vnuk jen chce „nebyjt dlužen“ a polibuje-li si staroušek, jak se čemu „nasmíl“, pokárá ho vnuk, „jak to co mluví“. — a za chvíli týž vnuk vypustí z úst tvary „zadát kravom“, „nasypat slepicom“: děd za mlada by se jich byl zhroutil! . . . Nevážíme-li všech připomenutých výstředností a vad než jako chyb a vad i v podrečí a v celku-li povahu lidu chodského zkoumáme uvažující zvláště pěknou řeči zachovalost doděděnou a přes všecku nepřízeň doby na mnoze životnou, jako bylo v českém jazyce spisovném už před půl tisícem let a dávněji, shledáváme s radostným sebevědomím, že tu zachováno krásné dědictví nejen kmenové, než i národní a v jeho nejvýznačnějších vlastnostech zachovalosti, širokosti, pádnosti, tuhosti, určitosti — obřezají se i přední vlastnosti člověka a kmene, jenž to dědictví dochoval.

A máme-li ještě něco říci? Snad se bude zdáti, že na velký úkol, který jsem si obral, vskutku podáno tu málo, ale já musím přiznati, že i to málo zabralo nejčetnější mé chvíle volné úplných skoro sedmnácti let. Čas zajisté ukáže, že tu leccos schází i, co schází; snad dá Bůh, abych ještě sám hodně doplnil, snad dá jiným doplniti, co tu síly chabé, leč vůle dobrá a upřímná snaha jednotlivce začaly ku prospěchu vědy a ke cti slavných předků i drahého jazyka mateřského.

Na Peci pod Čerchovem v srpnu 1904.

Jan Fr. Hruška.

Zkratky

jsou obyčejné; dodati jest:

Čísla vynechaná značí vynechaný význam shodný s mluvou obecnou.

dom., mluva domažlická; Dom., Do-
mažlice,

dūr., důraznější.

Džn., Draženov.

jm., jméno.

Kvč., Kyčov (Klíčov).

Lh., Lhota.

ml. d., mluva dětská,

ml. nedb., mluva nedbalá.

neskl., slovo nesklonné.

neuž., neužíváno.

nov., slovo, tvar novější,

ob., mluva obecná,

obr., obrazně,

Ouj., Oujezdo,

pís., píseň.

Poc., Počimovice.

Postř., Postřekov.

přen., význam přenesený.

prgn., praegnantně,

řídě., řídčeji.

řík., říkadlo dětské,

sl., sloveso.

slož., složené.

srv., srovnej.

stě., staročesky.

st., starý.

stší., starší.

Tlmč., Tlumačov.

zdbň., zdobně.

zř., zřídka.

A.

a. 2 ml. d., predl. na. Dědē a pumbí = dedek je na puněbi.

Abrahám, Abraham (nikdy s *h* v násloví). V Tranově byjval nákyj žid Abrahám, ten byl první kupee na vesnici ve vůkolí.

ahú, ahú, žertovné napodobení pláče. Ahú, ahú, bába se nám upekla.

ajaj, neskl., ml. d; hubička. Dyj tetě ajaj! Zdrbn. ajajla. Viz to. Nikdy neslyšeti v násloví *h*.

ajaj! citosl. 1. význ. údivu skromného, žertovného. Ajaj, ty máš kůš trávy, dyj pozor, ajt se nestrháš! (má málo!). 2. ajáj = styd se, že se nestydiš! zvl. na děti. Ajaj, taková velká divce a vona jen bečí a bečí. V tom sm. posl. slabika zdloužena nebo aspoň protažena.

ajei ~ ajt si, af si. *A:* Že spadneš delú! *B:* Ajei! (= ať spadnu.)

ajajla, hubička, zdbň. od ajaj. Za *j* zni polosamobláska. Pošli pámbúckovi ajajlu.

ajt, af; ajt na tebe nyjdu! Slýchati též ajt: Ajt mi potom něhdo přide! *A:* „Přideš vo šeko.“ *B:* „...Nu, ajt.“

amen, nikdy hamen.

amín, jm. psa; vždy bez *h* v násloví.

anděl, nikdy handěl.

andělícky, 1. mochna (byl.), 2. andělícky pálit: rozpustilý zvyk chasy v prástkách, že zapalují dřevčatům zbytky na kuželi.

ankreš, angrešt, *h* nepozorovati. 2. žert. Ty víš ankreš (nevíš nic).

ano, v řeči st. velmi hojné a rozmanité,

v nov. skoro vytlačeno cizím *jo*. Nepozorovati *h* ani u nejst. *A:* Přidete dnes hyjtu? *B:* Dnes ano, přidem. Rádi zdvojují na vyjádřenou vlastního souhlasu. Ano, ano, to huž to nák luděláme! 2. význ. překvapení na něčí řeč. *A:* Dvakrát sem sadil a dvakrát vyhrál! (preeliky v městě). *B:* Ano? (= snad ne?) 3. *Ano ne* vyjadřuje silný odpor k řeči jiného. *A:* Žes tám eště nebyl! (= výčitka). *B:* Ano ne! *A:* Lidi eště nyjdou? (otázka klonící se k záporu). *B:* Ano ne! Dyjt burou hnedle ve vsi. V tomto spojení obstálo i v ml. nejml. Za to srv. př. Stší. *A:* Dì huž dì! *B:* Huž du, huž du. Nov. *A:* Pospěš! *B:* Já jo!

arfa, harfa. V mñesici pryj hraje sv. Petr na arfu. Zř. harfa.

arfenýska, harfenistka. Nevidáno: my tu potřebujem arfenýsky, na vsi; tu si toho vemou! (ironicky).

archýtek, gen. archýtko atd. Tatík mñe zaved k neboštiku archýtkovi, ten mñe hned přím a tak sem se vyhučil u panských tesařem.

asli, jestli, -li; nov. Asli tě vemu přes koleno! (význ. výhrůžky). Stší. libují si v pouhém-li, kladouce je ke slovu podmíněnému. Nevím, nevím, pude-li eště, tak na noc (= tak pozdě). Pro peníze-li deš, marně deš.

atres, u m. r., atresa; zř. hatres. Ajt nám de váš strýček napsát atres!

až až, důr. přisl. 1. času. Ty přideš, ale až až! (= pozdě, „doví kdy“). 2. míry. To bylo vády až až. (*h* neslyšeti.)

B.

ba ba! zdvojuje se rádo k sesílení souhlasu. Bylo mu toho třeba — děti velký? (ženit se). Ba ba! Eště bure litovat.

ba právě, oblíbený výraz přísvědčující. Nemám pravdu? Ba právě že máš! Někdy s enkl. *t:* ba právě.

bába, 1. bába, babička *a)* porodní, *b)* matka rodičů; 2. buelta, zvl. zadělaná mlékem od

krávy po teleti (v Dom. = mleziva); 3. hadr jimž se nepával krb, aby, když se netopilo, teplo neubíhalo ze světnice; 4. větší černý mrak. Vod Čerehova leze bába za hábou.

baba, 2. stará hus. Perí z bab je nyjlepší.

babka, 1. zdr. od baba (osoba); 2. kovářlinka na klepání kos; 3. chroust; 4. menší mrak černý. Taková babka vyleze a kerak to z ní

ciši. 5. starý prochudlý strom. Je meno sad a má tám pár babek, kdo to sázel, toho huž dávno blava neboli. 6. malá cena. Vobíli je letos za babku.

bablŋa i **bavlŋa**. Ičko, co se nesíje tulik lemu (sic!), dávají moc selky podělavat plátno bablnou. (Osnova je luěná.)

bablŋovyj, v ml. nedb. vedle bablněnyj. Byjval starýj šat, byjvala vlŋa doma, byjvalo domáci plátno: jaká pak to byla věc, trvalá! Ičko křičí jenom „láce, láce“ — šeko bablněnyj, ale šeko hadry! Bablnovyj šátek.

Bahor, Bavor: častěji Baborák. Dyž chodí Baboráci, tenkrat dobytek platí.

Baborák, 1. Bavorák, Bavor: 2. jm. ob. bavorský vítr, obyč. „vod Dunáje“ zvaný. Kerapak buron éasy, celi žně nefouká než baborák! 3. Název tance, snad z Bavor přeneseného.

bác, citosl. provázecí ránu nebo pád. Sesiluje se akk. m. zájm. ho s vybledlým významem zájm., *bác-ho*! Nák sem vo něn zavadil a bác-ho, žbán byl na krupici.

bacán, též kynutýj toč, bucha z řídkého těsta a tudíž litá, ne hnětená a jeřiná přes celý pekáč. Zaděľával se z mouky ječně a syrových strouhaných bramborů, do nichž se přidalo mléka a do něho trochu kvasnic. Nyní děľává se i z mouky pšeničné a přidává se i vejce. Některé hospodyně přidají jen málo strouhaných bramborů vařených, aby byl b. kypřejší: jiné míchají vařené i syrové spořice víe mouky. B. namáčí se do omáček, zvl. švestkové, do převařeného mléka atp. Akk. často bacána. Máme bacána a řipný zeli.

bacat, bítí, ml. d. Nu, nebacij mi! Bureš bacanyj. Táta bacal? (Předmět se vynechává.)

bařat, 1. posm. kouřiti. Nebafij mi tu pod nos. 2. štěkati; zvl. o štěněti. Koukyj, ten humí bařat (psík).

bařěit, v. bařat jen ve význ. kouřiti. Ty nyjsí než sedít a bařěit (žertovně bába na děľka hovějícího si u kamen).

báčh! citosl. o zvuku táhlém, silném a dutém. Smrčina prask, prask a bách na zem, až se šeko votříslo.

bachna, tlusté, až nemotorné zvíře, na př. o lmsách: To sou bachny, jen se hyjě! (hodně vykrmené). Žába zemská sedila za hrncem jako bachna. (Ve sklepeč.) Též přezdívka ženské tlusté a liné. V tom sm. dom. měľhna.

bajzar, 2. Kluci děľají si na klouzačce b.: roztočí jedoucího na sáňkách za nohu, takže se tento točí i se sáňkami s kopečku dolů.

bakaněata, pl. t., hrubé stříevce mužské po kotníky, starší „s lošnama“, nov. bez nich, řemínky zavazované. Žert. o bídné obuvi vñbe, kromě vysokých bot a pantoflí.

balatyj, bařatýj. Hleď, ajť je hezky balatyj (cylindr na lampu), balatyj děľá lepší sjěto.

bandúr, houska kulatá, nepletená, jen polěť nakrojená, obyčejně z černější mouky

a vodou zaděľaná. Nosivali je rodice dětem z města za pamlsku!

banka, y 1. lahvice bařatá; 2. banky sázet si dávají (chodové od bavorských babiček (zvláštní nástroj na pouštění krve).

Barborák, Barbořin muž, Barborákoue, jméno rodové.

barŋa, bařina. Kozel vi, kerak sem se dostál do těch bařin!

Barka, Bařca, Bařuska, Bábidl i Barbora.

barovnice, borůvka. Náše sou na barovnicích, povídaly že dou jenom hindle do Smušky, tary ke škále.

barovnicoví, skupina bylinek borůvkových. Jak pa tu budou barovnice, dyž tu není barovnicoví!

Basl, vedle Šeba Šebestian. Též jm. rodové u Baslů. (Mrákov.)

batina, důkladná rána. Spádlo na mñe bídlo a to sem dostála batinu.

bebé, chod, častěji bíbí.

bebědlo, ml. d., zblb. bebé, Matýsek má bebědlo, pán (lékař) huďelal tíš! (o očkování).

becán, dítě, jež rado „bečí“. Přestaneš-li pak, ty becáne ty!

bečít, bečil atd. beceťi. Podruhý tě vemu zas! (tatík na děvčátko ironicky). Bečila mi celou cestu.

bečvār, bednār; toto jen v řeči mladších. Též rodové jm. Bečvāre, Bečvārka.

bedle (předl.) vedle. Tomšue vostávají hned bedle nás.

bedle, i, podst. jm., berle, berla. Ičko muší chodit vo bedli.

bedněni, význ. konkr., v kole vodním vnitřní prkenný kruh, přibíjený na loukoti.

běhadlo, nástroj, jímž se učí dítě chodské „běhat“. Skládá se z holi o strop a podlahu opřené a obroutěku pevně na příč na holi přiděľaného, dítěti pod pažďi, do něhož se dítě vsadí a do kola při holi chodí a otáčí ji.

běhat, prgn. o dětech začínajících choditi. Náš huž ičko přece běhá, ale dlouho se mu taký nechtělo. Martinuc Pepík běhal eště mu nebyl rok: to sme šieħni povídali: huteče roku.

beħnito, bahnito. Co já pomatuju, tutary byjvalo dycky beħnito a letos šudýš sucho jako na škále.

beħno, bahnó; též v por. kráva jako b. = tučná, těžká.

běhounek, 1. Dítě když „běhá“, než je z něho školák. Já huž byl hezkyj běhounek tenkrat. 2. sele větší. Než takový drahý a prázdňý běhouňky — té lepší koupit poevíně.

Behyuky, jm. luk u Postř.

běľ, i (i) fem. „přepuštěné“ (převařené) sádlo vepřové. Máme eště drobet běľi, na zápražku a na pekáč (t. mazatí jej pod pečivo), vystačím karak dlouho!

belik vedle hbelik, též korbel = máselnice. Pormáslí hned z belika a takle kousek rozpeku do něho, té pasí.

belivýj i hbelivýj, dutý (dutina povstala tlením); strom belivýj, košťál belivýj, řípa

belivá. Srv. hbel. Do hbelivýho stromu se tě i věcy dají!

belbloud, řídě. bebloud a vembloud (ml. nedb.).

belšán, balšám. Vám tu roste belšán v hradbě.

beránci, pl. 2. mráčky chundelaté jako velké rouno.

beránci vocásky, byl., merlík všedobr. Beránci vocásky, ty najdete lezdes, ty rostávajíj nýjrači vokolo hnojštat. ,

bercat, trkati, strkati násilně do něk.: zvl. o násilném trknutí do zad. Též o dobytku: Dyj pozor, Hana, ať tě neberce! (kráva). Neechám tu do sebe bercat? (v tlačení o pouti).

berenout, v. bercat. Bereni do něho, ať se zpomatuje, kluk liná.

besta, vesta. Besty byjvávaly šeko se stojatýjma límci; byjvaly šerkový i soukenný.

bešistě, bišistě i bištistě, bičistě. To máš náky bešistě? Té kul neli bešistě! Vobrátim-li to bišistě, chlape, ty pureš! Té nákyj les? Má tám pár bištistat! (obr. = slabých kmenů).

Běta, Alžběta; vedle B. též Liza.

bezi, vedle mezi; b. řídceji (ml. nedb.) Keryj je to bezi námi atd. (počítadlo dětské). Čák je to bezi váma? (Hospodár na hašterici se děvku s pacholkem.)

bezpodnětá věta velmi oblíbená. Př. Není tám ani křišťánka (= živé duše. Viz křišťánek). — Já hlelám, já volám — po chlapei nihdež ani stopy. — Bylo huž bezky tma. — Chybilo mi. — Dy je tak vidět lesy, rádo pršívá. — Huž se stálo. — Něco čuít! Nepáli se nákyj šat? — Té už na člověku vidět (t. j. jaké povahy). — Vo dílo by nebylo, hale plat, plat! — Potom se řekne: spořit! Spórite, dy není z čeho. — Zase je tě vo ten krok? (na líného poslíčka). — Nebylo svarby ve vukolku, habych já nebyla nevěstu výpletala. — Abú, alú, bába se nám upekla; nebylo by vo bábu, je vo posměch, vo hambu! (Žert. řík.) — Pomahalo se čím bylo, a šeko jakoby do vody házel! (sm. = marně jsme podporovali).

beztoho sraženo v jeden výraz adv. význ., zajisté, vždyť, bezpochyby. Di si demú, di, beztoho tu nic nedělaš. (Matka na kluka, jenž nechce pomáhati na lonce.) Beztoho ji něhde hukrád (cikán slepici).

běžít, běžít atd., běžeti. Nech to běžít! (= nelam si tím hlavy). Hned s tím běžila jako s rolnou (kleveťnice).

bibi! citosl., chei „na řibet“, vezmi mne na řibet (ml. d.).

bibi, též **bebé**, neskl., ml. d., bolest, rána. Jozífek má bibi? (Mluví se k malíčkému při laskání tak v 3 os., jinak se dětem jen a jen tyká; malým, velkým, domácím, cizím.) Zdrbň. bibadlo i bebadlo.

bibadlo, ml. d., zdrbň. bibi. Máma Šimůnkovi bibadlo zaváže a bibadlo se zhojí, vet, ták!

bíček, 1. smytec, nov. šn vtec. Strunky se mi potrhaly, bíček se mi zlámál. (Přs.); 2. bíček na soustruhování vřeten, šmytci podobný, jenž se zaslehe na vřetenno pevně na stávkú (soustruhu) na koncích opřené a uvádí je smykáním nahoru a dolu v otáčivý pohyb kolem hrotu; tríska se bere při pohybu dolů.

bídačka, ubídněná, zvl. po nemoci. Liděcky, ta Hana, té bídačka, té bídačka. Na ruce chromá, na nohy chromá a nemá, hdo by jí podal žici vody.

bídák i **bidák**, beze zlého význ., jen o nemocném, jenž mnoho trpí nebo o velkém mrzáku. Ten truhlár je bídák vod těch pokostnic.

bidle, vidle. Nenecháš-li mi, hned té naberu na ty bidle.

bidlička, vidlička; bidlicky, pl. t., vidlicky dvojzubé na stavění variva do starodávnych kamen.

bídnota, stav toho, kdo je bídný atd.

bídnýj, zmračený, nemocí vysílený. Zaskočil sem teký k mámě, ale poslouchyj; máma je bídná! Srv. bídák. Obojí bez význ. zlého.

bídlidlo, bědlidlo. Máma je s plátnem na bídlidlo.

bínkat, žertovně, hráti o fasole. Takle bínkat, to ty humíš, ale lučit se ne, lučit.

birda, m. bírie; též nadávka. Ty birdo!

birdovna, chalupa, v níž zustával bírie. V Trhanově to jméno zdědila.

biskup, biskup. V městě čekají biskupa, připravujou mu tám slávu jakoupak!

bistaba! pokřik na tahouny, v levo!

bjič i **bječ**, bič. Vzel bjič a sešvíkal ji, až mila jelita (sešlehal střechující krávu). Podýj sem bječ.

bíj, praes. **bíju** atd. : v příc. min. zachována místy měkká výslovnost. Bjili do nich jako do snopu (Drž., t. do vojáku, provinil-li se který). 2. Veděli sme hned, kolik bíje (oč lěží). Já vim, kam to co bíje (nač svou řečí narážíš).

bji! volání na potah do tahu. No boj máli, bji! = chlácholivý povel na počátku jízdy.

bjikat (bjikat), křičeti „bji!“, pobízeti tahouny, zvl. nemohou-li uvěztí. Té nákyho bjikání: ať dobytek nepřekáží a dobytek pure bez bjikání. — To sme se nabjikali, než sme se dostáli z behna.

bláno, část dřeva ze špalku od kury odklaná (rovnoběžně s lety); opak jádro (blíže ku dřeni). Té pěkný zdravý bláno; to by bylo na dřeváky.

blátit se, cesta se blátí, začíná se dělati bláto. Přšilo pár kvapek a hleč, jak se to blátí; není platno, táhne puzimek.

bláto, instr. stší, blatem. Děti, vy děláte s tím medem jako s blatem. (= plýtvají).

blebadina, jídlo chatné, zvláště zelinné. Slovo častěji v dom. obvyčejné; v ch. častěji v témž významu chláhotí. Já mám takovou blebadinu rád. (keřlubný).

bládnout, bládn atd., bládnouti, bládn. Zbládn jako stěna!

blínkat, o bezděčném dávení kojenců.

blínky, pl., sliny s mlékem, jež kojeneček „blínká“.

blít, blíju atd.; též slož. Vyžněte tu kočku, yona blíje. Cák je to tu? To se tu asi škálník zblíl. Poblíl porušku.

bloudi a bloudi kvítí; též fajfky, prvosěnka. Cák mu tám roste; drobet toho bloudí zjera (o chatrné louce v podléš).

bludnýj koríněk, bylina neznámá a báječná; kdo ji překročí, zbloudí v lese.

blunka, 1. bublina. Dělaři se blunky na tý touní. 2. jehlice do vlasů, na konce skleněnou kuličkou zdobená. Viz čepení.

blyjskota, byl. ohnice. Letos je blyjskotoy — ta umoří ječmeny!

boběček, u. 1. hruška velmi planá, drobná; gen. pl. bez přípony; najid se boběček. 2. strom toho druhu. Vítouc míli za humny boběček (Onjezdo).

Bobka, pl., jm. „houvárku“ u Lhoty.

bobkovať, žert. bítí. Chlape, dostanu-li se na tebe, já tě jich nabobkuju. Hale, ty ho bobkovali. (Spojení kluci kluka „vyjsadu“).

boky 2. vozn., části vystupující ze středu žebřin. Bývají upraveny z list vodorovně a stejně od sebe uzvázaných na provázecích. Sečlápní to víc do boků (při nakládání sena).

bolaví, substantivně, bolák, menší rána, zvl. otevřená. Neškrab to, ať si nebuděláš bolaví (ze srbavky). Upšil se vo bolaví na ruce — někerak pryj se sek — ale ten výskal.

Bolf, Volf, Wolfgang, Kolárovec Bolf. Zbň Bolfik. Též rodinné jm. Bolfuc.

bolít, bolílo atd., boleti. Nebolilo by tě takový slovo? To muší kažlýho bolit (od nevěštěné „nevěsty“).

bolobřich, nemoc, bolení s průjmy. Nejezte to děti, takový záražky; dostály byste bolobřich nebo i červenku (po nezralém angrešti).

bom, neskl., ml. d.: jen ve spojení je bom umíel atd.: pure bom — zemře. Ty nemaš mámu rád? Počkyj, máma pure bom (žertovně na děcko).

bos, 2. o koni — neokovaný. Od toho asi obrazně o nedospělém mladém člověku, zvl. nedospělém v mužství, aby se před ním mohlo mluvit o věcech choulstivých. Pozor, son tu bosí! (napominají tlachala, jenž před dětmi se prokekně o věcech pohlavních).

bouda, 2. větší mrak. Dnes táhnou takový boudy, slunce se z nich nemůže dostat.

Boufák, jm. rodové, u Boudy (Klenčí).

Bouchatka, jm. samoty s pozemky u Lhoty.

bouchance, též buchance, rána pěstí. Do-staneš buchance, nebureš hned vedět, či si!

bouřeníště, n. chatrné, zvl. polozbořené stavení. Též náky řeči: chalupa, chalupa; flákám na bouřeníště, dyž nemám dostát ženu co k čemu!

božechraň, sraženo ve výř. význ. přísl. A: Aslí pak si se nepřeshinoul? (na churavého.) B: Božechraň! (= zhola ne!) Někdy i přidáván imp. vopatruj. I božechraňvopatruj!

božihodovýj, o šatě, častěji sváteční. Přestaneš, v božihodovém kabátě lítz na holoubata!

brabotka, máta rolní (byl.). Brabotka je tuze dobrá pro močení.

brabec, vrabec. Brabci se mi dostáli do pšenci a vyštěchali mi ji s polojci. (-cí nov.; stší. vyslovují krátce a široce).

brabenči, mravenčí; b. vejčka, pupy mravenčí.

brabence, mravence; 2. obrazně o pocitu chorobném: Bolest už nemám, bolest, ale v ribetě mi ešte lezdys lezou brabenci.

brabeníště, mraveníště. Dyž dáte červený vyjce do brabeníště, brabenci z něho udělají sami „straku“. (Od mravenčí kyseliny udělají se bílé skvrny.)

brambár, plod bramborový, bobule. Dokud se nevytratily starý brambury, byjvávalo na nich brambáru — děti ehodivaly po nich a nashírávaly jich košíky; ičko kvítne to dost a je to podivná; brambár nedozráje žádnýj.

bramboryště, pole po bramboráech. Na bramboryště sívají hu nás nejvíe na zimu žito a zjera ječmen.

brambur, brambor; také brambura. Hondzo hloupýj, brambury loupíj! (řík. dět.) Druhy bramboru na Ch. obýčejně: jakubky, rohlíčky či šlijšky, modrý, čibuláky, amerikány, kavanče, bílý, český, kščky, markýtky.

bramburky, též jablíčka, šišťičky jako ořechy, jež se dělaly z těsta od šisek, smažily se na másle a jedly se švestkovou omáčkou. Srv. blubinky.

bramburovýj, bramborový. Hdo jí brambúrovou polívku, neschoudne, ale s kafem schoudne. Brambúrovou naf si nacpí, té pro tebe kouření!

brána, 2. i brány pl. Vem teký bránu hned s sebou; stačíme-li, burem ešte vláčet.

bráníti se, 2. prospívat. Ta hruška se brání (= dobře roste). Jen se braň! (otec synu, jenž přinesl dobré vysvětlění).

brasa, (ž. r.) vřes. Dom. Brasu krávy rádi (sic) žerou.

brát si to, 2. oddávati se zármutku z čeho. Chlapče, neber si to tak, dyž se ešte sám z toho roztůněš. (Stařena na mladého muže, jemuž zemřela žena.) 3. o píci, obilí prgn. — svázeti domu. A: Burete brát (t. dnes)? B: Neburem, je to šáva (píec).

brdouc, čitosl. jímž se provází pád něčeho „blomozného“. To bylo v jednom: já se volíidnu a divče brdouc z lajei na zem!

brecn, i f., stará kráva nepěkná, třebaš tělnatá. Taková breca — a ešte se dá do bzikání. Srv. raška.

brekule, pl., zbytečná, prázdná řeč. Též nákyjch brekulí! zvl. o domluvě, žalování atp.

břemíčko (jen to, zdrbň, od břemeno) význ. — uzel, balíček. Vorundýj si někám to bře-

míčko (uzel s uschovanými ústřížky látek na záplaty). Žid s břemíčkem přide a sebere tě (na malého křiklouna).

břen, mřen; zdr. brínek. Já vím jednu touni, chlape, tám sou bření, to sou tě camlové (kluk na kluka, jdouce chytati rybičky). Cák ste chytili? Hm, pár brínků, nestojí to za to zmáčení.

břestít, břestíl, vřestěti. Přestaneš-li pak břestít, ty satane jeden, s satanem! (sic).

břeteno, vřeteno; gen. pl. břetán. Kopa břetán za zlatýj!

břetýnko, l. vějíčka. V Dom. lestviee. Hmelovýj lep mušel byjt ve vodě, aby se nezkalil; než se šlo chytat, natočil se na břetýnka a zase se s břetýnek sundal a skováł do vody. 2. stvol, počátek stěbla, než vyráží klas. Žitěčka huž pomálu dou do břetýnek (též ženou do b.).

březí, l. haluzí březové. Nesu drobet březí nastlát koze. 2. mladé břízy a potom celý hájek březový. Půrete kousek přes to březí a už tám burete. (U pomníka Kozinova.)

březina, bříza. Mám v lese několik březin, zajedu si pro ně.

březovec, byl., i brasa (víc dom.), vřes. Na březovci se dobytek rád pásává.

bříško, 2. prgn, vyklenutý sval za palcem při dlani. Nuž mi vyjel a já si rozříz bříško: to sem mil polízanou.

brítov, hřítov. Tranovskij brítov pryj stojí na kozinovský dědině; dyjč se mu podnes říká Kozinovská.

brítoví, dolejší konce stebel obilí mláčeného (na řadě). Chlapei, nehlaďte to jen po klasech, uhoďte jak se patří do brítoví.

brko, n, nikdy hrk. Potřebuju já vaše pera: brko z husmana, pěkně si je vypravím a piše jak pak!

broušit, l. toulati se, ledabyly choditi po hýjtách. Hde pak celý puldne broušit?

brusna, ženská klepna. Brusna, nechodí než po klevatech; dyby si rači vycistila děti!

brozdít, choditi křížem krážem, přech. sehoditi; hr. se zvl. o chůzi v rose; sr. brouzdati se. De pa brozdíš? (= se touláš?) To sem toho sbrozdil a nihdež nie naprodej (řezník).

brstva, vrstva. Spodní brstva v perně hezky stouehla (= ztuchla).

brť zachováno jen ve jm. vlastních: V Brťch, pole u Kyčova. Na Brť, pole nad Klenčím.

brunevalík, o zavalitém malém dítěti: Té brunevalík, koukní!

brundivál, ehrobák; též brundibál. Táto, má trnka nohy? — Nemá. — Tak to je brundivál, tak sem snid brundivála.

brus, Porovnání běžné: Chleba jako brus (nevykynutý).

brusliny, pl. t., ubroušené částky brusů i ostrí, usazené v korytku pod brusem.

Brychta, jm. rodové. (Postí.)

brydíť se, rozednívati se, svítati; ale přesně brydí se před svítáním: o prvních chvílích, kdy poznati lze, že tma ustupuje.

bryjlavýj, posm. blikavý. Ty bryjlavýj Honzíčku! Ostatně srv. bryjlat.

bryjlat, l. o hledění krátkozrakých, musí-li úsilně patřit na vše tuze blízko. 2. ve zlém sm. Co mi pořád do toho bryjláš? (do psaní cizího nakukuješ?)

bryndat, 2. žvástati. Od toho též sl. brynda (načávka).

bu! chej pítí! ml. d.

bubáčky, ponn., toten, byl. (jen květenství); trsy listů jmenují „voříšek“. Teky sem tám náky bubáčky dělají se pěkně ve věnečku.

bublinky, drobné šišťicky. „kapané“ do másla; smažívají se zvláště na panket (křtiny) a jídají se ke švestkové omáče.

bubu, bubák, ml. d. Jen tám choď, je tám bubu, veme tě!

budík, zvířecí, zvl. vepřový žaludek, též kus slepého střeva nabitý krví a krupami jako jelito. Koupila sem budík a brambůry do toho a byl vohěd jakýj pak! (v neděli!)

budník, l. budka na špačky. Letos je tu špačku - - míli by se jim dát eště náky budníky. 2. holubník; toto neuž. Kůna se mi dostála až do budníku (na holuby).

bujď m. buď. Bujď hodnyj a dobře se huě! (h. jasně). Před d. t slyšeti jen j: A buj tu se mnou!

buj, bujte, buď, buďte. Nebuj dětina! Viz předešlé.

bul atd., byl atd. Výslovnost tato byla ve vesnicích chodských do nedávna; naposledy v Postřekově. U starších uení však dosud y jasně. Náš Manka sem teký byla. Dž. (y zní mezi u—y a l za uím tvrdě.) Poděknutím zazní tu a tam v řeči st. i u. Máma bula z Potřekova, táta pocházel z Němce. (Tak vyslovila jasně starona z Postřekova 1906, ale jen jednou v celém hovoru.)

bulák, Chod z vesnice, kde říkali „bul“; potom Chod v starém kroji vůbec.

bulčička, zdrbň. od bulka, děvčátko v starém kroji chodském.

Bulever, jm. polností u Tlumč. V Buleverci.

bulka, l. Chodka z vesnic, kde říkali bul; 2. šátek vázaný „na bulku“ = na babku; 3. sukně stará krojová, tmavá, lesklá, se žlutou lemovkou dole. (Lesk se obnovoval hlazením skleněnými hladítky tvaru vyspělého hříbu; pleny se žehlily také tak na studeno.)

bumbat, ml. d., pítí. Bumbij pěkně, bumbij!

bumbus, bombon. Z města nosil dětom bumbusy — kam pak to co de!

bumpat, tlouci, d. ml. Těž slož. Nabumpij mu teký — cák se mu necháš! Kuba Honzíčka (= tě) chtíl bumpat?

bumpnout, uhoditi, srv. bumpat. Bumpni s nim (hrnečkem).

burda, nejhrubší kalomek. Dokud kvetlo v Domažlicích kalounkářství, dělávali burdy nejhudší a nejslabší, často babičky staré. Byl na to zvláštní stávek, na němž se mohla

dělati burda jediná (kalounku mnoho najednou.)

buška, rána velká (zvuk). To to dalo bušku, dyž ten trám spád.

buta, bačkora. V butach mi to eště de, v bútach: ale jiný vobutí už mne tlačí. To sou švesky: sladký jako fiky a navaří se jako bůty.

butky, ženské stíevíce z látky (obyč. sametu), zdobené mašličkami a srdíčky atp., vystřihanými z barevného (červeného) sukna. Rozd. tříje. Viz toto.

Butovice, sing. f., jm. rolí u Tlumč. Nad. Butovici.

byjčina viz byjkovna.

byjkovec, žila býčí. Vemu-li byjkovec, chlaspí, vy sednete! (starý rychtář na nepokojnou chasu v hospodě.)

byjli, nať bramborová. Naepi si byjli, dyž nemáš na tabák! Ve sm. plevel užíváno obyč. jen slovo tráva. Té náky trávy v tom vobili letos! Já mila žito bez trávy a jakýjpa klas!

byjkovna též **byjčina**, louka obecní, již užívají střídavě po roce z toho dvora, kde ebovají obecního býka.

byjt 2. mívá význam prgn. a) býti vhod: Ten tě je zrovna (kabát). Tuten bure (praví tesař, vybíraje si trám z celé hromady otesaných dřev). Jak tě to bude, haž tě to vyčítat bude (Pis.). Já jí to řekla s hubou (= bez obalu), ale vono jí to nebylo. b) bytelným býti, trvati, žiti. Děrek pořád byl, pořád byl, ale letos se najednou tratí. Hde hdo přišel, každvj říkal, chlapec nebure. Huž sme se za něho modlili, aby ho Pámbu vzal. Pobudem a nebudem.

bytelnjy, zvl. o člověku, statný, „při síle“. Děrek je eště bytelnjy.

bz! někdy se sdružuje **bz-bz**. Pokřik pohunku na hovězí dobytek, aby se „rozbízkal“ (střečkoval)

bzdina, zápah. též konkr. Táhní, bzdino! (na nečistého psa).

bzdit, zapáchat. Sedlák po syrovátce bzdí! (Tak prý zpívá strnad; ml. d.)

bzdoch, smradlavina. Smrdí jako bzdoch: též bzdoch.

bzikat, střečkovati; o hovězím dobytku. Ta kráva ráda bziká. Též slož.: Šecko se tě to rozbízikalo.

C.

cacek, prs mateřský (nikdy o zvířeti; tu jen cucek). Dnes je to jako cacek (o přelazené kávě).

cáhovitj 3., houževnatý, tvrdý. Takuví cáhovitý maso huž není na ný zuby.

cajmrsk, utrpení, zkouška. V takuvým houpadu, to sem dostál cajmrsk.

calach, bláto s vodou, zvl. hned po dešti. Tě dnes calach! Srv. marast.

calatka, zdrbň. od calta, houska. Vem eště za nákyj šesták calatek! (vem = kup.)

calta, vánočka; zdr. calatka, houska od pekaře, malá pletná.

caml, velký kus, též velké zvíře, na př. ryba. Chytili sme struha, takuvýho tě camla!

cancoury, cáry, střípení. Ta má pěkný cancoury na sukni (iron.).

candát 2., tulák, povaleč. Candáte, dyjť nebureš candátovat celý den.

candátovat, nazlařbuh choditi, potulovati se.

cank, uzda koňská. Dám si na ně (koně) canky zlatý (Pis.). Význ. přen. kázeň. Ta tě má v canku, vět! (žena muže.)

canybal, dom. přezdívká člověku nemotornému a línému. „Chodiš jako canybal.“ vyčítá matka chlapeč, jenž proleklkoval půl dne.

capart 2., různice, křik. Eště mi to potom vrátí se capartem! Hu Koláři nyjsou dávno nož caparty. Ve sm. drobotina, maličkost neuz.

capuch, 1. sopouch, ale jen ústi s. u kamen a pece. Zandyj capuchy, ajt tě pee tuze nevymrzně. 2. Obr. ženská špinavá. Je to capuch — ženská mladá a hani si na sebe nevyprát!

cáračka, dom., máčečka a mácedlo chod., masnota vypečená z vepřové pečeně s vodou, kterou se pečeně podlévá. Máč se do ní knedlík jako do omáčky.

cárat, 1. máchat (prádlo). Divčata na stoce cárají; přen. 2. utíkat; Cáryj — táhni sirky = klid se! 3. vycáranj člověk = světlák, sehytralý.

cechtat, -ám, -al . . . , ledabyly, špatně práti. Takuvá ženská bytelná, mohla by vydát sílu a vona jen to tak při tich trokach cechtá.

cejtlík a **cejtlovat**, viz cetlík a cetlovat. Zajímavo, že slova obě výjimkou mají jasně -ej proti pravid. chod. výslovnosti -ěj, -ij atd.

ceknout, hlesnouti. Hani mi na to necekla (na výčitky pravdivé).

celodeň (lýl.) laštovičnik. Dávávali na vateklinu teký celodeň.

celj čas, se záp. sl. přijíti, vídati atd. na bývá prgn. významu = kladnému *zřídka kdy*. Ičko nepřidu do Klenčí celj čas. Cák furt děláš — já tě nevidám celj čas.

cenkovat se, příliš snilovat, když podávajícei nechce sleviti a kupující přidati. Už se tu cenkujou hodinu — to dyby bylo vo dožvíco, ale vo telátko!

centlír, též centnýr, cent; jen v ml. nedbalé a od analfabetů.

cepenit, přestávati boleti. Dnes už mi to cepení, ale v noci, já nemyslíla, než že mi hlava pukne. (O rheumatické bolesti v zubech.) Těž slož. Rána vocepenila.

cepenyj, otužilý, statný. Náš (kluk) nenastydne, ten je cepenyj! Muže ve sněhu běhat bos.

ceplechta, plískaniec. No, to nám nastála ceplechta. Nevydávaj se v takový ceplechtě, zkazíš šat a mužeš zkazit i zdraví.

ceplichtat, šplouchati. Neceplichtej mi s tím! (na děvče pohybující ze všetečnosti hrucem, v němž trochu smetany). Těž slož. Probitá divče! Poslala sem ji pro vocet a vyceplichtala mi ho pul.

cestlička krivá, vzorek vyšívání.

cetlík, kruhák na zeli. Stryjčku, naše máma vás nechá prosit, abyste byli tak dobryj a pučili nám cetlík. (Ustálená zdvořilost; když se vraei vypučená věc, také vžly stejné: Zaplajt Pámbru, že ste pučili.)

cetlovat, krouhati, řezati zeli. Náš táta lumíval cetlovat! Těž slož. Nacetlovali sme dje kadečky a čeť dovico (= hodně) zbylo. Jirko, nescetloval bys mi nákou hlávku na vaření?

ci, češ atd., ml. d., též po záp. neci atd. Já ci ehleb — von by tě klep. (říkadlo dětské.) U některých slýchati i **kši**, **kšeš** atd., ale jen výjimkou, v mluvě nedbalé.

cibulák, druh bramboru barvy cibulové, málo ružové.

Cibulík, přezdívka. Chodov.

cibulka, 2. jablko pěkně červené, trochu žilhané, menší, ale trvalé a velmi plodné. Těž strom toho druhu. Náš cibulka je letos vobalená. — Letos mráz šeko spalil, ale cibulky přece sou, ty to zvrhly.

cici, ml. d., prs mateřský. Pavlík už je velký, Pavlík už musí cici prodát. (Mluví se k němu. Prodávají za nějakou hračku, aby snáze zapomněly.)

cifrovat, rychle jíti. Tma na mne šla, hale já cifroval! Pepka je ženský pomyšlení (= skrovná a slabá), ale cifrovat humi.

cimpreampr, asi — na cáry. Rozbítýj na cimpreampr = na drobno, na krupici. Kalhoty sou na cimpreampr, ty huž není platno zasívat.

cink, bělmo. Dostála cink a vod toho voslepla.

cinkat, zvoniti malým zvonkem. penězi atp. Tobě to v kabze cinká (= žert, máš mnoho peněz). Těž slož. Zacinkal a paňáca, hůp nahoru (o loutkovém divadle).

cinklous, zdr. **cinklousek** = zvonek (jen o malém). Mají tám skopíka a ten skopík má na krku cinklousek a chodí za dětma šudýš jako pes (nov. cinglous).

cinkový koření, dle vypoodobnění kozí brada? (byl.)

cintovat se, chvětí se, zvl. zimou, hrůzou atp. Dítě nestuj tu, běž do sení; dyjť se cintuješ a si celá modrá.

cípek, **cipku**, šátek třírohý, menší, jenž se nosívá na krku (v Domažlicích v létě i na

hlavu). Je to vlastně „cip“, polovina šátku obyčejného, v úhlopříčně rozděleného.

ciráty, pl. t., prutahy, okolky. Tě nákyjeh cirátu. Neděljí takuvýjeh cirátu.

citrouky, druh hrušek; jsou bohaté, s drobnými pupínky na kuži, zrají do žluta.

emirda, 1. ženská, jež zhytečně mnoho nastříká a smáčí, na pr. při prádle. I ty emirdo, tys toho naemirdala. (Chůva prala pleny a smáčela lajei i podlahu.) 2. žert. = káva. Je celýj den jen vo tý emirdě.

emirdat, zhytečně vylévati, též zhytečně kapalinou se obírat. Čák tu pořád emirdáš? Těž slož.: Nevyemirdej mi šeko mlíko. Naemirdat, nalíti, nastříkati nač.

condrle vlasatá, žert. hádanka družbovi od matek o svatbě davaná = ze zeli hnětanky.

coura, ženská nevypraná, nebalá vnějšku.

courat, s význ. opovržl., o pohybu ve vodě, rose, blátě atd. Hde pa couráš? (chodíš?) Přestaň s tím couráním, marně nastydneš (o zbytečném praní). Těž slož. hucourat se. Hucourat kalhoty (t. chuzi dole smáčetí a postříkati).

co nač, sloučeno v platnosti doplňku: Dybys byl co nač, nenechal bys ženu, stůnavou ženu, tak dřít.

co proto, spojeno s význ. přísl. = tuze. Tys dostál co proto — v takuvým dešti haž zez města.

er — **er**, zvuk onomatop. o práci na starodávném soustruhu nebo na stávkou k výrobě vřeten. Soustruh takový skládal se z bidla přibitého zadním koncem ke stropu, na druhém přivázán svislý provaz, který se otočil 2—3krát kolem dřeva soustruhovaného, nabodnutého na pevných hrotech. a šlapáním podnožky, na dolním konci provazu připevněné, uvádělo se dřevo v pohyb. Trístka mohla se bráti, jen když šla podnožka dolů a dřevo se otáčelo k ruce. Odtud přerušené zvuky třístky. Podobný princip byl na stávkou na vřetená, jenž ovšem vše menší a vřetená se uvádělo v pohyb bicem o ně obšlehnutým.

erkat, **erknout** o pohybu kapaliny, málo-li jí jest, při pití, nalévání, dojení atp. Je to horký, musím to jen tak erkat (káva). Črkni mi tám drobect vody, ale maličko! (Do mléka.) Náš nám vstane stát, huž mi jen tak párkrát erkne, nestojí to za dojení.

eucák, 2. přezdívka mladým, kteří nedospěli ještě, čeho se odvažují. Takuvyj eucák, a vono by to huž koukalo po ženský: huč se napřed něco dělat. Já tě dám fajíku, eucáku: je tě líto, že si se najid?

eucek, u 2. dom. rampouch, ch. křečhyj. To sou eucky přes noe! (se střechy visící).

cudlovat, onom., vyluzovati zvláštní zvuk, jímž se vnaří ptáci, tím že se ústa přitisknou k nasliněné ruce a vtahuje se vzduch do úst. Zvuk se protahuje i přerývá všelijak, což dráždí ptáky a vábí k číhadlu.

cudlat, 1. krákat; 2. euehati vslasy. Zvl. slož. To sem jí vycudlal (= nakrál)!

Dívce jedna, ty rozeudlaná! (= s rozeuchanou hlavou.)

cudle, neurované vlasy. Tu máš rozpravovač a urovňj si už jednou ty cudle.

cukat, 1. škubati; tahati. Necukjy mi! c. se, trhati sebou. Necukjy se, ajť tě nestříhnu (stříhající stříhanému); 2. přen. zpěčovati se. Haž lys ml klopit (peníze), potom lys se cukał.

cukryně, hrušky tvaru podlouhlého, tmavě rudé, neveliké, sladké.

cumploch, u. 1. šátek složený od cípu k cípu a pak ode středu ke koncům v pramen spletený. Jím vyplácel při „hře na slepého Víta“ (= slepon bábu), slepýj Vít, koho po hmatu zapadl. 2. ženská nemotorná. Řeet si nedal, ieko má. co chtíl, ale má cumplocha.

evok je delší než evoček a má menší hlavu.

evukat, děti evrnkají pony pohánějice je k dílku ukazováčkem napiatým o palec.

Č.

Čabos, jm. luk u Poc.

čábrít, potulovati se, zbytečně choditi. Též při chuzi dlouhé kroky dělati. De pa čábríš? Ten tě čábril, dyž slyšel, že Jirka přišel. (= pospíchal, aby ho viděl).

čahoun, člověk příliš dlouhý, vytáhlý, srv. vyčáhlyj.

čakan i **čekan**, též **čekana**, chodská stará zbraň, pův. bezpochyby sekera na delším toporu, později spíše hůl s kováním, na jedné straně v hrot, na druhé v kladívko upraveným, u kování někdy mosaznými evočky zdobená.

čálky, střenky na noži. Muj (nuž) ml pěkný šveskový čálky! (t. ze švestkového dřeva.)

čampule, 2. mít vlasy na čampuli, t. j. zatočené zadu na temeni a hřebem upjaté. V Domažl. „dřdol.“

čamrda, jen vlk z čamrdy, do níž se vtlačí do střední dírký sirka — osa. Obecná čamrda chodsky = koska. (Ať je třeba plechová.)

čandle, i f. dom., ženská velká, zvl. neustrojená.

čap! citosl. význ. slabší než čuhap! Obč. ve spoj. čap ho! (Prác u muziky:) Chlapsí na něho: Ha co pryj ty —! Von voknem, ale chlapsí za ním a hned v sadu u hradby čap ho! Hale dali mu!

čap, sb., čep. Svině mu hutekla čapem (hospodskému; = přišel na mizinu). 2. čap u rybníka. V babylonském burou lovit, huž vytáhli čap. 3. zúžená část dřeva, která se zaponští do dlabané díry dřeva jiného, s nimž se takto „čapuje“ (váže). 4. železná osa vpuštěná do konce hřídele kola mlýnského; na nich se kolo otáčí. Čap mazat, aby nepálil. Pod. má čápek kolečko u trataru a kolmahy. 6. hrušky toho názvu od podoby s čapem u rybníka.

čapnout, chytiti (význ. živější). Já hned za ním a oště na záspí sem ho čap (zlo-děje).

čapovat, viz čap 3. Obč. slož. začapovat. Jistýjší je, dyž sedá pořádný rukáv a pěkně se začapuje: (místo přčky hřeby přibité na vcelině) co huderčí čap, to nehuderčí ani deset řebů, řeb se časem podá.

čarodenik, čarodnice, čarodělník atd. V noci Filipo-Jakubský čarodnice pryj

mívaly největší moc. Dávali sme dru pred práhy nebo šipkový pruty nebo máje, aby do stáje nemohly, dokud nespočtou travíčku nebo špendlíč.

čas, pl. **časy**, prgn. 1. krásné počasí. Pršílo do sv. Jakuba ha potom přišly časy, že bno mló! Blyřská (se) na časy! Ale též: Pěkný počasí atd. 2. dobré časy. To sou časy nic nedělat a dobře se mít! bez času před časem, předčasně: Humřil bez času (srv. ste. bez časa).

čásek, oblíbeno místo **krátký čas**. Na vojně byl Jirka dobře malýj čásek. Nákyj čásek sem si poležila a běhala sem zas.

čáslavka, hruška toho druhu, velká, šfavnatá a sladká, takže pryj jimi i věely přikrmovali. Nyní jsou už na Ch. skoro vyhynulé.

časné, záhy zrána. Já se slepicema spat, ale potom teky časné stávat: jak se začne dělat deníček, já už v loži nevydržím.

častyjš, častěji: tak vždý: lehkyjš, rovnyjš atd. Mušite k nám přicházivat častyjš, potom se dovite leccos.

čedit, čaditi. Stáhnite to sjetlo: čedi to moc. Ale začazenýj. Strop, stěny — to bno šeko začazenýj a pěkně se to svítlo. (Za svícení na krbu a drackami.)

čechmant, mírnější výraz m. čert: to by byl čechmant, abych to nezmoh (o těžkém dřevě k nesení). Čechmant jí bral, až do toho vlízla (špatně se vdala).

čechov jm. polohy u Stráže. Do Čechova. **čechráč**, kdo chodí „rozčechranýj“ (neučesaný): zvl. o dlouhých vlasech mužských.

čekát, -ál, -ála atd. Já čekála dost dlouho, proč pak si nešel!

čekát se, o ženě, býti na slehnutí. Sedlak komyřrá letos celý lito, selka se čeká, ta huž ieko taky nemuže do tak těžkýj práci: tak aby byl člověk na devatero.

čelatýj, jen o kameni stavebním. Na takovou stavbu (kaple) aby byl kámen peknyj čelatýj (kámen zde ve sm. hromadném).

čelo, 2. stroj na hovězi dobytek, jímž táhne vůz čelem. „Čelo“ jest dřevěný oblouk ode středu ke koncům zúžený, vespod koži obšitý a žíněmi vycpaný, navrch plechem

okovaný. 3. rovná plocha na kameni stavěním.

čepce, 1. svršek ucha na sekerě. Dřevorubeč kálající dříví tlukou čepcem na klín. 2. krojový čepce na hlavu jen pro vdané, černý a bílý, vyšíváný, kulatého tvaru; odtud též **kolář** zvaný. Napínal se do kulata prutem obaleným koudelí „kotětem“ a upínal na okraji k hlavě „plínkou“, bílou stužkou, podél čela bíle vyšívanou. Mila bílý čepce, na něm černý kříž (= vdala se mi). (Pís.)

čepení, 1. nevěstina výzdoba hlavy (z rozmariny, pentlíček, bublinek skleněných a dracounu). Dva proutky rozmarinové vedeny kolem hlavy, šest spleteno pantlíčkami tak, že č. tvoří malý okřínek, připjatý ke vlasům „blunky“ a připevněný k čelu „vospánkem“, stužkou sametovou. 2. obyč. zdřbň. **čepeníčko**, pečivo jako přechlik s konci přes sebe přeloženými a spojenými naproti s obvodem.

čepice, 2. žert. Tě stará čepice = to se ví, rozumí samo sebou.

čepičky, 2. nášivky plátěné nebo kožené, jež našívají na Chodsku na paty punčoch hned po novu, aby se tak záhy neprošlapaly.

čepít (nevěstu), vysvlékat z „čepení“ a oblékat v „čepce“ („koláč“), odznak vdané Chodky.

čepýl, železko (vlastní nuž) na noži zavíracím. Já míl praskák, pěkný praskáček a chlapec mi ho vzal, něco píclal a ulomil mi čepýl u samých čálek.

čepýřit se, 1. čepýřiti se ptáci ze zimy, v nemoci, v podráždění; 2. přen. význ. durdit se. Co se čepýříš, kdo tě co dělá?

černýj, výr. porov., šeko černo: Pinkav byjvalo v polích šeko černo — ičko je něhde někerá! 2. černýj, substantivně, euf. místo čert, jehož jméno lid nerad vyslovuje. Von to byl ten černýj.

čertadlo, nuž na pluhu. (Srv. črtati.) Mělo účel, aby rozkrojilo drn před radlicí. Aby rovně stálo, zavěšovali je svažující je stěblem slámy nebo bičem. (Srv. črtati.)

čertovo tabák, pýchavka (houba).

červ, -a, 2. nemoc prstu na ruce, jericej se silnou a bolestnou podebraninou. Já vím, co je červ: chlape, dávali mi na nèn kro-najkl (= arsenik); tři noce sem voko nezahmouřila!

červenýj; 2. červený svátky = velkonoce; též **červený víjce**. Na červený víjce sou žlutý mazance. (Pís.) 3. Červená mouka pšeničná tmavší, dělaná naposled (při 7. a 8. sejítí) z hašpanu. (Viz to.) Dělavaly se z ní hlavně zápražky.

červivýj, červavý. Letos je ovoce moc červiví.

červovrt, u m., červotoč. Jaborový stoly byjvaly pěkný stoly, bílý jako křída, jen že se do nich rád dával červovrt.

česněk, česnek. Potom mi poradili nasázet vokoło ní (mladá hrušně) divokýho česněku: já to udělal a vopravdu, po brabencích za krátkýj čas ani pomátky.

čiči, neskl. kočka, ml. d. Nech čiči, aj tě nechrápně! Někdy též číča atd. dle ryba. Řekni: číčo, pureš!

čičačky, viz čuminy.

čihadlo, na Čihadle, jm. polohy u Poc. i jinde.

čijří, neskl. střevie, ml. d. A jejej, ta má nyny čijří. Dodlička! Dopa dal, dopa dal? Máma?

čikuláda, ch., **čekuláda** dom. Já sem si nyjraši kupovával vo pouti kousek čikulády; to byjvalo má houtrata (*h* jasné).

čincák, jm. rodové. (Lh.)

číslo celé s puli udává se **pul s gen.** obyč. tvaru jmenného. Pul deváta bez pul páta, tři a dvě a pul třetí? (Hádanka početní.) Někdy neslyšeti dvě a pul atp.

číslovka druhová v řeči starých žije, kde nyní slýchati základní. Devatero řemesel, desátá žebrota. Dyjt nemuže byjt najednou na desatero! (při desateré práci). My už sme míli kolikarý (brambory), ale nad starý „český“ nebylo.

číslovky násobné starí rádi zmocňují přidavkem násob. Pětkrát násob pro něho šla a nešel jí a nešel (z hospody). Dyj radši nit dvakrát násob (= dvojitou). Řek mu to kolipakrát násob!

číslovky tři, čtyři gen. = lokálu. Ale Sv. Tři králi. Číslovky základní při udávání ceny často v řeči starších udávají se odčítáním. Bez jednoho za devadesát. Zloměk klade se též přeč číslo větší. Za pul páta devadesát koupjili smc jinou (krávu).

čisnout, žert. udeřiti. Tak tě čisnu, že nebudeš vedět, či si.

čistidlo, a n. 1. očistý zvířecí odcházející po mláděti. Vostálo v ní čistidlo a mušeli, kouknite, krávu zabít! 2. nepěkný šat, zvláště pustila-li barva.

čistýj, 2. prázdný. Hrál, hrál a nepřestál, až byl čistýj. Já sem dnes čistýj jako lípa (bez — krejcaru). 3. vejce č. = bez zárodku. 4. iron. Ty si mi čistýj ženieh! 5. o kráse tělesné. Holubka je čistá ženská, ta dy se vystrojí!

čísit, řísit atd.; 1. ostře váti. Dnes to čísí (o sychravém větrném dni). Z tý mhyly to čísilo jako kozel. 2. obr. utíkat, pospíchat. Zvrz to a čísil demu (sněd a pospíchal). 3. o špatné vlastnosti. Pyjcha z ni čísí. Je to lid, nic dělat, dobře se mít a na šeko nadávat: zrovna to z nich čísí.

člapadlo, šlapadlo. Mi to boli zrovna na člapadle, nevím, asli sem si tám něco nezapích.

člapat, 2. šlapat, prgn. člapat mazaní, dělati povidla na koláče. 3. člapat plátno, při bílení plátna jeden kus práce; plátno trochu „problénec“ se dá do čisté vody a šlape se v ní, voda se stále nalévá čerstvá.

člápíj, -e, šlépěj. Bylo znát člápíje až na cestu.

člapíto, ml. nedb., vedle člápíj, -e, m. To sou člapíta (velká, ve sněhu).

čloupnout, ml. nedb., vedle člápnout. Čloupala bedle lavky a pác — udělala koezelec do stoky.

čluněk, člunek tkalcovský i v řetěze. V pl. v řetěze často slyšeti **členky**. Té práce zdlouhavá: čluněk musí brát furt do ruky (při děláni domácího plátna). To sou náky členky na zavírák? To by tak bylo na klaněník!

čmert, euf. m. čert. Ha čmerta! Čmerte! Těž v dopln. Taková púzná sije, to byjvá čmert (= obtížná).

čmehák, čenich; zvl. s příhanou: Míl's mu dát hned přes čmehák.

čmehat, čuchati, zvl. o dobytku: Nečmehyj na mňe (na psa). Jen je neeh, voni se vočmehají a přestanou se štochat (o kravách ze dvou chlévů).

čom, čem. Vo čom ste povídali? Pod. v něčem, všom, našom atd. veskrze.

čpít, čpilo atd. Kozel ví, co to tám tak čpilo.

čtát, čtal, čísti, četl atd. Beztoho, že si to teky čtal, vo Lomikarovi! Hu Kazdů čtali nákou novou kroniku, nechťilo se nám ani demu.

čúda, -y, f. ženská nestydatá. Je to čúda s čúdou: takuvý chlapse bude kazit.

čúcha, čúcha na, volá se na prase. Těž skládáno: **čúeh** — **čúeh** — **čúeh!**

čújs! volá se na kozy, když je odhánějí. Obýe, ve spojení: čújs, koza!

čulík, čapka podoby špičaté, pletená, již nosívali staří (chodové po domácku a v neholdě pod širák. Bývala černá, starší pestrá.

čuminy, čekání dítek před chalupou, kde jsou křtiny. Pojte, děti, na čuminy. Těž číhačky. Děti dostávají dárky od jídla, obýe, chléb s tvarohem a máslem (pomazanku).

čumit, čumil, čuměti atd. Těž slož. Pošta nebyl doma a to sem se tám načumil. (Pošta 2. = poštmistr.)

čurně, nadávka = nečisto. Čák to děláš, čurně! (matka na kluka, jenž dělal „rymíčky“ pod hnojštěm).

čurýk, vepř (ml. d.), zdrbň. čurýček. Vidiš čurýka (o prasnici) a tándle, koukni, to je jich čurýčků, ty humí běhat (podsvíněata).

čvachačka, 1. řídká hmota, zvl. bláto, 2. přen. pohyb, zvl. chuze v takové hmotě. To je čvachačka dnes, tulík bláta a takuvá tma, haby ji krájel.

čvachat, brodití se v blátě nebo vůbec v řídké hmotě. Povídá kmutr: Purem na blíž, dáme se přes louky! Mi se hrubě nechťilo, hale teky sme si dali; čvachali sme tám ve vodě a v behně.

čvarek, ml. nedb., vedle škvarek. Čvarky z cibulí do zeli, té zeli jako s masem.

čvičit i **čvičit**; ono jen ml. nedb. Hanče je dívce čvičená. Dali ji na čvičenou.

čvoček, evoček. Jen čvočky do podrážky a můžeš po ní chodit, vydrží něco!

čvočkař, evočkař. Její tatík byl čvočkařem. Čvočkaři tenkrát míli dobře: kovári řebiky nedělali a v krámu řebik nedostál.

čvrček i **čvrček**; význ. někdy přenes. Ty čvrčku, dybyh tě zmáček, bylo by po to! Ty jako bys jid čvrčky! (hubenému).

D.

dadek, přezdívká malému. Ty dadku jeren, není tě znát při zemi. — Já spal jako dadek (tvrdě).

dadyjsk, žertovná přezdívká. Ty dadyjsku. Slyšel jsem v Chodové a nebylo lze vystihnouti určitého významu. Těž ve jm. rodovém: U Dadyjsků (Postř.).

dachmat, mačkatí v ústech: Dítě dachmá prs. Pes dachmá kotě, byl by je hudachmal.

Danda, obýe. než Danihel = Daniel. Štěpánkue Danda. Těž jm. rodová: u Dandů (Mrákov).

Danihel, Daniel, h úplně jasné; zach. ve významu jm. rodového, u Daněhlů, starýj Danihel.

darebnýj, 2. churav. Sem dnes nákyj darebnýj. 3. marný. Nech toulání darebnýho. (Pis.)

darmo, 2. marně. A darmo se zlobit! (ukončuje muž malé nedorozumění se ženou).

Dasknace, pl., v Dasknácích, pole u Lhoty. **dásno**, dáseň. Manka má vod zubů (= od bolení z.) nadržilý dáso.

dát i v slož. inf. dlouhé; přidat, dodat, vydat, nadat atd., ale part. přidal, nadal

atd. **zadát** dobytku, prgn., začítí krmiti; potom se přidá.

dát něčemu, 2. nepořiditi (chatrně, málo udělati). Ty tomu dáš! (= nie nepořídíš). Vy ste tomu dnes dali (málo jste snědli). Tys tomu dal (na špatného oráče, jenž pole rozrýpal). 3. ublížiti. Ten tě natenkrat dal (= ublížil).

dát na koto, dbáti či rady. Di, di, ty si dnes tak, zítra tak; na tebe já nic nedám. Míl si dát na mámino slova.

dát slovo. a) Dyž dám slovo, teký je splním. b) Já mu nedala krivýho slova, slovíčka ne!

dát žádost čemu, obsloužiti, vyhověti. Dobytku se muší dát žádost, má-li byjt z něho něco. Dát věclam žádost, to aby hu nich sedíl!

dávavyj, štědrý. Chlapče, ty huš nebureš z těch dávavyjeh (o skupém dítěti).

dávno, 2. sesiluje význam jm. příd. nebo přisl. Tobě je ten kabát eště dávno dobrýj.

dbát, dbál atd., dbáti; délka též v slož.: nedbát, nedbál atd., zanedbál. Dybys byl dbál vo děti, děti by dbály vo tebe. Výskočil

na štěpu vlk a já to pronedbál a vlk vzal sílu i vrubu.

děleč, neskl., ml. d., děleček. Koukni, děle de! Poj, purem naproti děleč.

dědič, dělie. Není žádných dědičů (na panství Stadionském), komu pak to asi připadne?

dědina, jedno z větších a lepších polí při dvoře. Též zdrobň. dědinka. Bezpochyby, že trvávalo při dvoře. Na dělině máme letos pšenci — pěkná pšenka!

dejs, ml. nedb. a jen užito-li ind. za imp.: jindy deš. Malý, dejs! (pasák na tele vyháňe ze škody). Dejs demů! (na psa).

děkovat, 2. o klasech, když se začínají skláněti obtíženy jsouce nalévajícími zrný. Klasy huž děkujou (za požehnání).

dělalo se, 2. neos, prgn. o křiku, různici. Starýmu to dlouho tajili (že dcera padlá), ale dyž se to potom doveděl, to se vám, teta, dělalo!

dělat, 2. přičiníti se. Mušís dělat, abys do zimy chytil nákyj kryjear (t. zahospodařil něco). 3. Dělij, ajť při leš (= pospěš, abys brzy se vrátil). 4. dělat dříví dřevorubčiti, o vši práci dřevorubceč na pasece. Tonda s Pepíkem dělají dříví na Království. Pod. dělat parezy (t. dobývat i řezati i kálati na dříví). 5. dělat dílo, křičeti (zvl. v huěvu), povykovati atd. Až se to táta doví, (že kluci zlámali stromek) ten bude dělat dílo. Ti kohouti dnes dělají dílo (tuze kokrhají), to bure jistě zas přší! 6. dělat u koho (řemeslníka) = dávat dělat. My děláme na Sirkovně (t. dáváme kovářskou práci kováři na Sirkovně). Srvn. šiju. 7. žert. dělat sedla a válee = se lěti a váleti se, lenošiti.

dělnýj, pracovitý. Kuba je člověk dělnýj. **delu**, dolů. Dítě, ajť nespavneš delu: zatrápený děti — jen po horaeh! (Hory tu = vyvýšená místa: dítě totiž běží po lajei k oknu.)

demu, domů; též dým. Toto zvl. při honění psa: Pureš dým! Deš demů! Ale též: Já huž du dým! Ale nikoli dýma, nýbrž jen ob. doma.

deníček, počátek dne. V lítě, jak se začne dělat deníček, ha, to já v loži nevydržím.

děrečky a **babičky**, protěž (byl.). Eště natrháme táhle ve smouze drobet děrečků a babiček a máme toho dost. (Děti trhaající kvítí na věnečky pro B. Tělo.)

děrek, dědek, ale dělka atd. Je děrek doma? Mámo, zavolijte dědka. Děrek (tož kudibal) s devíti hlavama. Žert. hádanka svatební. Bodlák o 9 květenstvích.

deška, deska. Dali mi nolu du dešek. Dokud v mñestě choděvalo pučochárský řemeslo, dělávali sme tu taky dešky pro pučocháře (dřevěné, na něž se pučochy napínaly).

devandule, dom., levandule.

děvka, děvečka, služka (bez význ. opovr.) Děvko, mám-li pak košili? (volal v sobotu pacholek na d., jejíž je povinností pacholku košili na neděli připraviti.)

děžíčka, 2. zdrobň. od díže. Na vyjražnýj mívají už zvláštní děžíčku: 2. druh hub, malých, rostoucích v obilí. Podle děžíček souděvali sme, jak bude žito vydávat (nídaria).

didátko, dítě: jen o nemluvněti: U Hadamu mají didátko. Co říkáš, aby nám tudle babička teký přinesla didátko?

didí, ml. d., neskl., dítě. Vidíš, didí!

Dimfal, jm. rodové. (Poc.)

dít se, **dílo se**, 2. prgn. To se vám dílo! (= to bylo boží dopuštění). Cák se to tu dije?

diťátko, častěji didátko, viz to.

div, 2. už. přísl. Div sem nolu nezlámal.

divče, i. fem., sing. dle duše, pl. divčata. Naše divče s tím přišla vod Beroušků (= přinesla tu zprávu). Divčata, tancujte, hyjbyjte se. Gen. pl. divčát. Koukyj, tulik divčát a žádná se tě nelíbí?

divčka, vedle divče, zvl. v mluvě vzrůšené; ale v pl. jen divčata atd. Divčka, cák to děláš?

divno předivno, oblíbeno v tom spojení k zesílení výrazu. Divno předivno, taková půda, pohnojno dost, tak pěkně zaděláno, a tak se ta pšence špatně vokazuje.

dnes, 2. za našich časů. Co pa byjřavalo jelenů — dnes nevidět smečka celýj čas.

Divný žínky, báječné bytosti v podání ehodském. Báli se jieb, že berou děti, pozapomnělo-li by se na ně při práci v poli.

divnýj, spurný, hašteřivý, zlý. Nebujř tak divnýj! (žena na vaděcho se muže.)

dížka, zdrobň. k díže, ale vedle toho i děžíčka (v puv. sm., ono v jiném): 1. dojačka (dřevěná s jedním uchem), dojí do nich zvl. krávy, jež kopou; 2. větší dížkv téže podoby užívá se k napájení zvl. mladších hověd.

dje, dvě, ml. nedb. Na sv. Vavřence jedno polínko, na sv. Bartoloměje dje! (smysl: zimy přibývá.)

dlán, dláni. Támvodsajd máš celýj klátovskýj kraj jako na dláni.

dlažba, 2. v řeči tesařův o síle dříví: slabší povaly. Vybírám dlažbu a s bídou ji dostanu, huž je to tu přerostlý (v lese).

dlohuo, pozdě. Přideš dlohuo na mši sv. Pod.: dyl = později. Hu nás sou žně dyl. **kerak dlohuo** — hodně, hezky dl.: Sem huž tary kerak dlohuo! Sem nákyj darebnýj kerak dlohuo!

dnešní 2. jen ve výr. Nyjsem dnešní (t. mám zkušenosti). Mysliš, že sem dnešní? (že ničemu nerozumím, že se dám oklamat atp.)

dní se, slovo oblíbené, určité značí, že se dělá **den**; nejprve se bryjdí, pak svítá, potom se dní.

Dobří, n. jm. místní. V Dobří u Chodova. Klenčí (neporozumím z puv. V Dobří, stě. = dolíně, v údolí).

Dobříň, v Dobřini, dle jiných v Dobřině, název polí u Lh.: srv. Dobří m. puv. Dobří u Chodova, Klenčí.

dobrota, 1. pamlsek. Co se jí nanosil do-
brot, co se hů ní nacivil, a naposled ji sám
rád nechal (nevěstu). 2. výhoda, prospěšná
věc atp. Sněh na pole, dy je to v čas, té velká
dobrota. Takový bůty z klobuku, té do-
brota na starý nohy.

dobryj, 2. svorný, dobré vule. Huž ste
spolou zase dobrý? (na hochy, kteří se po-
hadrykovali.) A: Chodíte k nim? B.: Proč
pak ne, dyť sme dobrý, my sme si nic ne-
hudělali. Proto můžeme být zase dobrý
(= až se smlouvy nechtějí dařit). 3. Jen
dyj pozor, abych tě ešte nebyl dobrýj
(= abys mne nepotřeboval). Jak sem já
mu byl kolikrát dobrýj! (o výpomoci pe-
něžní). 4. Podrážka je ešte dobrá.

doepod, dom., dospod ch.

do dát, -al, -ala atd. dodati. Dodát sem
to dodal, ale von to nepřim.

do dělat se, a) vydělati dosti, z výděлку
krýti potřeby. Já ne a ne se letos do dělat!

do dělávat, 2. t. život, umírat. Přišli sme
na něho, huž do dělával (postřelený pes).

Dodla, Dorota. Dodla, kráva tě bodla.
(Dětské říkadlo posm.)

doch, jméno hromadné, jednotlivý d. je
došek. Pod dochem bylo sucho. Spíš jako
doch (= nelheš sebou).

dojení, verb. subst. 2. smysl. konkr. mléko
z jediného dojení. Ajt tám mám všehovšudy
dže dojení.

dojnice, kráva, která hodně dojí. Tuta
kráva, té kráva dojnice — až se tě bure
někdo ptát. (Nedůtklivá odpověď na hanění
dobyččete.)

dokajd, dokud. Dokajd až potajd. (Přísl.,
sm. = vše do času, Pán Bůh na věky.)

dokázat, 2. způsobiti, vykonati. Cák do-
káž, sama ženská na takový věci (= veli-
kým statku). Pravda, já míl sílu, ale já s ní
teký něco dokázal.

dokonce, docela, nikterak, přece. Dokonce
že si nedáš řect! (= že si přece nedáš říci).
Dokonce a dokonce nepude!

Dolák, jm. rodové. (Tlumč.).

Dolce, pl. pastviny a pole u Mrákova. Na
Dolcích.

dolek, nikdy vdolek — chodský bývá jen
pšeničný, menší než rozpiček (viz to) a buď
se masí nebo maže medem nebo i povídly.
Některé hospodyně vytahující je z trouhy
paří je, aby byly hebeč. V starší domácnosti
bývaly dolky často jídlem svátečním, jindy
se pekávaly jen za tulé práce, na př. seká-
cím, žencím do pole.

dolík, 1. větší dulek; též zdrobn. doliček.
Dyž se zasmije, dělají se jí doličky. 2. menší
údolí. Sjel se Škarmanu, shora sjel dobře,
ale v tom dolíku pod Škarmanem zvrátil.

doložit, 2. o jídle, dosytiti se. Dyž není
dost kaší, doložte chlebem.

domáci, 2. na rozdíl od *kupovaného* nebo
„z krámu“; zvl. o látkách. Já ji dala
troji povlečení, šeko domáci (t. lněné, doma
předené, u domácího tkalce tkané).

domovní dvěre, do „domu“ (síně) vedoucí.
Zlodijí vypáčili domovní dvěre.

domovo n., domov. Zlatý domovo! Živo-
bytí by tám bylo, živobyti, ale styká se,
člověk nemá ani kam jít hyjtu.

doposovád, doposavad. Doposovád by
to ušlo (za řeči o úrodě a počasí).

dopřít, **dopřil**, **dopřáti**; imp. **dopřij**, **do-
přijte**; zř. též **dopři**. **Dopříte** mi ji, táto!
(krávu přidanou na věno).

dorazit se v nauce nějaké, úplně poznati,
naučiti se. Já vzal divčič ze školy, myslil
sem; dorazí se ešte doma drobet, ale chybil
sem. Ve škole já moc říkat nehumíl, já se
dorazil tepřiva, huž sem byl ženatýj.

do řečít se, domluviti se. Hu Vítu na svarbě
sme se tepřiva do řečili, že von naši nebožku
mámu teký dobře znal.

Dorošák, 1. Dorotín muž, pak jm. rodov.
2. Dorošáci, zvyk: dva výrostkové (císař a
kat) s děvčetem (Dorotou) z města obchá-
zejí vesnice při sv. Dorotě a představují
stěti světic, doprovázejíce hru dialogem a
zpěvem.

Dorotí kvítí, byl., chudobka; velký Dorotí
kvítí — kopretina.

dosoudit se, dovolati se, dočkati se. Ho-
spoda je, hospoda, ale než se tu ně-eho do-
soudíš! Hde pa je hdo — lidi dohromady:
dyť se tu nemuže žádnýho dosoudit.

dost, 2. o čase, vhod, v čas. Přídu-li pak ešte
dost na mši sv.? I přideš dávno dost; tepřiva
zvonili (= poprvé, pak teprv „sezvánějí“).

dostát, **dostál** atd., dostatí. Hínaj, kmotře,
to sem dostál (tu prgn. = ránu). 2. Dostáli
telátko. (= Kráva se otelila.) 3. Dostáli zlo-
dije (chytili). 4. Sotva zakopáli tak na síh,
už dostáli vodu. (Dokopali se jí.) 5. Dostát
vobíli, píci (t. v čas svřeti domů z pole). 6.
dostát někoho, prgn. osáliti, podvésti, zvláště
žertem. To sem tě dostál! (směje se pacholek
dívce, když ji byl apilem vyvedl). 7. dostát
co proto, zkusiti, vykusiiti, vytrpěti. Tys dostál
dnes co proto v takovým calachu haž sem!

dotáhnout se, žert. o posledním „verši“
ve spánku. De na sístou — drobet se ešte
dotáhní a potom — není platno — ven
z kůtčete!

dotahovaná mouka pšeničná dělala se,
když už byla „bílá“ vyražena (před „po-
bílou“), obyč. při 4. sejití. Pekávaly se z ní
dolky.

doubravnik vedle *dnubravnik*, hřib. Mo-
dráky by byly, modráky, ale doubravníka
není vidět žádnýho.

donha, duha. Vokazuje se donha, to ne-
byjvají easy.

dováděti, 2. prgn. o dětech, vztekati se,
být rozpustilými. Děti, tieho, nedovádíte!

dovíco, hodně. Nu, dala mu jich dovíco
(hrušek); duraznější doživíco = nevím co,
tuze mnoho. Já s tebou nepuru za doživíco!

dovícekrat, mnohokráte. Já mu to říkala
dovícekrat (o opakovaném napominání);
co pa si dal řect? Nedal si řect!

dovopravdy, opravdu, vážně: Do vopravdy řect, dyjť vona k vám přišla s holyjma rukama. Rekní dovopravdy: chceš mi ty peníze pučit — nechceš.

dovostat, docela, zvláště, zejména. Já bych ičko z jera takovou kravici neprodal, dovostat když vím, že je brezi. Proč pa bys s divčí pospíchal, dovostat dyž ji dás pomoe! (se vdavky.)

dozajista, důr., jistě. Přijte hyjtu, ale přijte dozajista. Matouš byl dozajista hodný člověk.

dožrát, -al, -ala atd., 2. tuze rozhněvati. Vířím, že bure chyba, ba vona jen si hnala svou a jen si hnala svou: to huž mi přece dožralo (o nevhodné setbě).

dozvico, sraženo v jediné slovo, silnější smyslem než dovico. Asi — velmi mnoho. Já vím: za takovou vodu by jinde dali dozvico a my si ji nevšimnem.

draha, pomn., pastvíska obecní, na nichž roste jen chudá tráva. Zeň, divče, ty husy eště drobet na draha. Na drahach je hezká pazderna, tám bure přebývat (sie) má žena. (Pis.). Srv. louka — luka.

drahoty, pl. t. prgn., neochota, rozpaky. Nech ho a di sám, dyž dělá takový drahoty (nechce jíti). Chce-li mi dělat drahoty, já dostanu žnaských dost (vdovec ženich).

drak. Do draka! Draci speru! zařikadlo asi — ať (tě) draci sperou! Draci speru, to byla litina — na nás nebylo suchý niti.

drap, citosl. význ. silnější než chňap. Červenka pěkně po seně a najednou kocour drap! Já zdřík, kocour ji pustil, ale červenka huž vdkazovala.

drapnout, rozd. drápnout, chytiti. Štandáři ho drapli (zloděje).

drasťil, **drasťilone** atd. jm. rodové. (Draž.)

dražit, 1. slož. nadražiti = cenu vyhnati. Nadražil mu pole — byl přicinou, že draže koupil; 2. vydražiti a) odhadnouti, ustanoviti cenu. Voli byli vydraženy za pul páta sta bez dvaceti. b) udělati drahu do šindele, rámu na okno atp.

drbat 1. posm. s ehtutí, spěšně jisti. My huž máme z nového (žita chléb) a ten se drbá! 2. drbat se, škrabatí se, drapatí. Co pa se tak drbáš — žerou, žerou? (na mladého psa.)

drboštěp, drvoštěp. Čím pa by byl, bure teký drboštěpem! (tatik o synku, jenž jeví chuť k „učení“).

dre, jen ve výr. jako dre, o věci hladké, čisté, umyté. Divče, ty si čerstvá; už máš pudu jako dre (puda — podlaha). Srv. dreck.

dreadlo, zreadlo. Do se dívá na večer do dreadla, na toho se dívá čert z dreadla. Dreadlo beze skla. Žert, hádanka svatební. (Voda.)

dreál, **dreálek**, chatrný mlýn, malý s malou vodou. Častěji kreál, kreálek.

dreck i **zdreck**, jehlice s „dreátkem“ (sklíčkem), již spínají děvčata tylový šá-

teček u krku, přes nějž překládají na prsa ještě šátek hedvábný. Patrně zdrbů, k puv. dre; viz to.

dřevíčko, dřívko, malá třístka. Poj posvitit, mi se zdá, že mi pádlo do mlíka tudle ze svrchníci náky dřevíčko.

dřevo, prg. strom lesní, ať stojatý, ať poražený. Musíme myjitit dřevo a dáme si sami narezat prken. Srv. dřívko.

dřluout, 2. len se drhne t. j. na břebenech železných trhají se z něho „paličky“.

drehanka, otep slůmy drobné, „vytřesené“. Do štranzoku je lepší drehanka než sláma, drehanka je hebečí.

drehat, kublati, zamotati. To se mi to dnes drehá (přadlena stěžuje motajíc).

drehlička, žabinec (byl.). Kanáři mají rádi drehličky.

drehůátka, bylina drobného listu hustě na vodě rostoucí. Sbírají ji z jara pro léčata.

dřít, dřít atd. Vandrovali tři řezníci, dřili krávu při měsíci (Pis.). Těž slož. **vodřít**, (áfrice (přezdívká) nám byla na rebízlu, všeehen ho vodřila.

dřívko, menší „dřevo“, strom lesní se slabším kmenem. Koupili dřívko na škatulky.

dřízda, 1. ženská nedostatečná, zvláště mnohonulvná a málo platná. Di mi s ní, s dřízdou! 2. Nadávka vesnických Domažlickým. Měská dřízda. V tomto sm. v pl. též dřízalové (o mužích).

dřízdaák, 1. pták zvonohlid (?), 2. nadávka Domažlickým dřízdači. Srv. dřízda 2.

drkačka, řehtačka.

drkáci, děti chodící s drkačkami ve svatém témdni drkat. Viz toto.

drkat, 2. prgn. řehtati řehtačkou. V pašiovém témdni když umlknou zvony, děti přejímají úkol zvoníkův a v houfu procházejíce ves řehtáním oznamují doby k Anđěl Páně. Noenji ty dni společně na zemi na slámě, aby nezaspały a ukončívše úkol na Bílou sobotu vybírají si dárky dům od domu (hlavně vejce), o něž se pak stejným dílem rozdělí.

drkavky, jablka toho druhu, v nichž jádra drkají, když ovoce uzraje.

drnda, 1. ženská klevetivá. Mlč, drndo, dyjť drndáš, nevíš co. Díte mi s ní s drndou, 2. bezecná věc, nic. Za krejcar dostaneš drndu, ne-li takovou kudlíku. Ty vš drndu (t. nevíš nic).

drndálek, pleh, jména tohoto na Ch. vůbec neznají. Chlupec si při mně hrál, na jednon pichne náky dřevíčkem do díry v buku a z díry na něho vyskočí drndálek.

drndat, klevetiti; též slož. Nemluvte nic před ní, před tou drndou, vona všecko vydrndá.

Drnek, jm. rodové (Kyc.).

drukálovýj řepec, též řepec s křídama — holubinka.

drob, 1. úlomky ze sena míchané se semeny a smetím, jež zůstávají pod hromadou. Vypař si nohy v drobu (přísada do

lážně). 2. vnitřnosti zvl. z vepře. Přikoupili sme jeren drob a bylo itnie dožvíco. Viz drobý.

drobet je příslovečně vedle drobku, trochu. Já mn nalila drobet kyselýho mlíka ha ten si pošmák.

drobíček, přísl. trošičku. Příli mi drobíček! (Do zadělávání těsta.)

drobka, 1. sb. drobet. Papij pěkně, ajt nedrobíš; kaž-lá pohozená drobka křiči do nebe. 2. akk. drobku příslovečně. Teta, nemohly byste nám propustit drobku hlava-tičných semán?

droby, pl. jaternice i jelita dohromady. Burete dělat teký droby, dyž pícháte? Z drobů polívka.

droužka, družka; jen ve sm. družička. Hana má jít za droužku.

drubeř, i f. drobotina (zvl. bezcenná). Já čekála, dovíjaký přineseš ryby; di mi někam s tekovou drubeří, nestojí to za kuchání! Ob. drubež chod. liehva.

držák, 1. prgn. rukojet cepu. Léko šeko držáky kovají; za stara vohnouli na konce jaborový spánek, udělali voko a do něho nadili svár a přivázali vošiti s válkem a spravilo se to teký. 2. žertovně: Má špatný držák (kdo musí často močiti).

držít na rukouch = býti kmotrem. Dyjt ji mužu teký něco feet, dyjt sem ji držila na rukouch! (t. mohu křtěnce domluvit). Není na ňom držení (t. z dvojích kmotrů bude dněs držeti dítě při křtu druhý; střídají se).

držít palec = přátel někomu při hře. Poj mi držít palec, ajť přece nvydu s práznuu kabzou demu!

dubí i doubí, 1. mladé duby, 2. dubový les. Já vim v dubí kusy (t. hnízdo kosů).

dubravník vedle **doubravník**, hříb.

duemár, nadávka = břeňhác.

duematyř, otylý. Lidi, té chlapee duematyř, ten esli vyroste, toho bure kus.

dudlu, ml. d., neskl. dudy, pak vůbec muzika. Poj dudlu! (= k muzice). 2. žertovně místo cíci. Máš dudlu? To věřím, to ty dach-máš.

duch, 2. Na nohy já bych eště moh, ale duch — duch mi schází! (stěžuje stařec „duš-nyj“). Ale stunavýj má krátkýj dech, ne duch. 3. Někde jim ňák uchází duch (du-dám).

duchna, (slovo stě.) v chod, zaříkadle: Na mou duchnu! (= na mou víru, na mou duši). O podušece jen velké. Ta má ňáký duchny (když vezli nevěstu).

duchnit, tlít, zvl. o hnilobě přikryté a na sucho; též slož. Dyjt je ten trám celý zduch-něj (uvnitř setelý, ale na povrchu toho nevidět). Ve vnitřku tak pomálu duchnila (stará jablona).

dulek, jen o d., v němž děti fasole hrají, dom. — bůdka. Srv. dolík.

dum, 1. dum. Já mám v Praze koupennyj dum — žádnýj neví, keryj je muj. (Pís.)

2. předstů ve stavení. Nu, nestuj v domu, poj do sení! (tatík na nesmělého ženicha). **dumění**, dūmnění, domněnka. Dumnění může byt na leckohos, dyž ale žádnýho nechytili.

duminka, domněnka. Člověk si dělá roz-ličný duminky, ale je to šeko nic; dyž Pámbo nedá, nemůžeme vzít.

dundat, posm. pít. Jen dundyj, jen dun-dyj; mili jiný taky věc a začli pít a byli brzy hotovi.

durba, člověk neotesaný, nepodajný. Si to durba jeden s durbou! (výčitka.)

dušavka, jm. hrušky, jež „při jídle zrovna dusí“.

dustatek, dostatek, hojnost. Dyby byl dūstatek, já bych teký veděla eo dělat.

duše 3. dřev v brku. Dyž ehceš brko vy-pravit (t. ku psaní), duše muší ven! 4. dřívko as 5 cm. silné v mlýnském pytlí uvnitř upev-něné, aby se stěny pytle nestláčely k sobě a tak meliva nezdržovaly.

dušička, 1. malá d. v ňom byla — když se kdo tuze bojí čeho. Matka na Tomše a ten se sklídil s malou dušičkou za kamna. Jen se neděli; jak ty si mil teký malou dušičku. (O tom, kdo musel o pul-noci přes pole.) 2. Na Vše Sv. k večeru jedí na Ch. studené mléko sladké s „dušičkami“ nadrobenýma do mléka, aby v létě netrápily šmice. D. (pečivo) o 4—5 hlavičkách spe-čených poděl.

dušnyj, dýchavičný, souchotinář. Divči mám dušnou, ta mi nevyroste. Náš bába bzla teký dušná a jakých se dočkála sta-rych let.

duťky, karabáč o několika řeménkách, s krátkým tlustým bičistětem; v některých rodinách mívají je místo metly. Veme-li táta duťky, chlapi, vy sednete!

dvádvařet, dváťřet atd., jen ve strojeně mluvě dvaťřicet, nikdy nové třicet dva. Dváťřicet nedá ležít (hádanka = zuby ne-dají zahálet).

dvakrát, 2. tuze, hrubě. Nechtílo se mi dvakrát v tuvtý tmě, ale cāk si pomozt, dyž sem se vopozdil. Dvakrát bys mu ne-mušel říkat! (t. snadno by se dal pozvat).

dví, n., prostředek záhonu obyč. o dvou brázdách, jenž zbyl při „vobhánění“ tím, že se odoralo z každého záhonu dle šířky jeho po 2—3 brázdách a prostředek — dví — nechan nezorán.

dvířec, dvířka při brance do statku; jimi se vehází na zásep. Voreví dvířce!

dvoryště, dvoriště, nádvoří. Hu Kozinu je dvoryště — té prostora jako na panským dvoře.

dvůr, 1. nádvoří: Hde roste na dvoře tráva, tam deernu nedávij! 2. celý statek: Kolářone prodaji dvůr.

dycky chod., dicky dom.

dyjřit, burecovati ze spaní. Nechojd už je tám dyjřit, šeko huž spí! Nechtíl sem té dyjřit (za noční bouře).

dyjt vedle dyt, vždyt. Dyjt povídám: nesedněš, až něco rozbiješ!

dýl, děle, 2. později. Já přišel eště dýl než ty.

dýljiš vedle dýl, děle, jen v ml. nedbalé. Až eště drobet dýljiš bude krmení dost a bude taký máslo.

dýlka, 2. doba dlouhá. Tys tám dýlku, to bych byl přišel dvakrát! Srv. dlouho, pozdě.

dým vedle demu (odsuto ů, zdlouženo lokálně e v é a zúženo v í, psáno dým) = domů.

dýnko, zdrobň. dno; 1. prgn. dno na škatule, Klepat dýnka: vysekávat d. na železném stroji nárazem dřevěné palíčky na

„špon“. 2. Čepice byjvaly teký s červenýjma dýnký.

dynovat, nutiti. Dynovala dynoval, až sem mň tu poslední zlatku dala. Co pa pořád na mňe dynuješ (zde s příděchem nelibosti; asi = trápíš). Divée dynovala: „Pote mámo a pote!“ Tak sem s ní přece šla, hale milý sme rači vostat doma (na pouť).

dypato, z pův. věty: Kdy pak to bylo (někdy dosud: dypato bylo) — onekdy; v témž významu vondyno. Dypato se taký chytalo. Též dypakto.

dyž vedle hdyž, když; nejmladší pokolení, vyslovující už *g*. říká i ob. gdyž; starí nejčastěji hdyž.

E.

-ej (ěj) zní v chod. -ij, -yj a to i když není -j těžeslabičné; př.: malyj, dělij, nyjrovnyjši, Matij, na sv. Matije, nádijs naše, šalvijs atp. Výjimkou slyšeti zřetelně čistě -ej v eizim kyrie elejson, v citosl. jejej, někdy sesílené jejej-jejej! Následuje-li i v koncovce, znívá před ním též e. Srv. Chytili zlodije — byli tám zloději. Na sv. Bartolomije, k sv. Bartoloměji. Dělá si nádeji atp. -ěj, v komp. -ějši pozbylo jótace: styjnýjši, tupyjši, moudryjši atp. Předcházející scuhl. tvrdá se neměkčí. Přípona komp. a superl. přišl. tvořena od adj. odsutím i: styjnýjš, nyjmoudryjš uděláš. V ml. nedb. analogií i vícejš, ménějš atp.

e-ъ (ostré e se zvukem polosamohlásky za ním), ml. d., citosl. = oškřívá se mň, nechci. Užíváno i v doplň. Teta je nyny, Barka je e-ъ.

-ъm (vyražený krátký zvuk nosový), ml d., citosl. = nechci, neposlechnu. A: Deš mi hned pro tu vodu! B: ъm, ajt de Kuba!

enom, ml. nedb. Enom mi poj! (t. na mne).

eptiška dom., jeptuška ch.

esli i asti (ml. nedb.), jestli, -li. Nu, esli-pak poslechněš! (= v otázce silný rozkaz). V stší. řeči oblíbeno víc pouhé -li.

eště, ještě. Já se eště podívám k tim klencekjým zahradam. (Pís.)

eť, ml. d. = ještě. Zvl. často při jídle: eť, eť! (= dejte mi ještě, chci ještě). Také velcí na dítě: Cheeš eť?

evanděljum, vždy e a đ. Evanděljum mi přeče kněz a dyž du za kmotra, hudělám v matrice tři křížky a je to teký tak (starý analfabet).

F.

fajfky (též bloudí), byl., petrklíč. Děti trhyjte fajfky, kouknite, co jich tu kjete. **falář**, farář. Krutinouc (t. student) chee na faláře.

faldovky, též sokolky, vysoké boty s „fal-dy“. 2. Jablka toho jména, povrchu nepravidelného, jako nakřčená.

fanfár, kdo se snadno a pro nic za nic hněvá, zlobí atd. Ty si hned fanfár.

fanfárovat, zlobiti se, zvl. nemluvití ze zlosti. Zase fanfáruješ?

fanfručeh, onom., bukal, džbán ovázaný napjatou kůží, do níž jsou zadělány „vlasiny“. Trč-lí se po vlasínách, jakoby dožil, vydává džbán jednotvárnou dunivou muziku. S f. chodí děti v období Nového roku a „přiznávají“ si jím k novoročním koledám.

fantit se za kým, o vdavek chtivých, jež vši moci chtějí dostat toho, koho si „zarinou“, až ztrácejí hlavu. Čak Vondraš si

ji veme, divcí s prázdnem? Darmo se za ním fantí.

fazule, též **fizule** a **fiza**. Fasol velký; malý (bob) sluje na Ch. pona. Vo fazule já huž nehraju, já si je nasázím do zahrady. Té pěkná fizule, celá bílá.

fěrtuch, fěrtouch; zástěra ženská barevná hedvábná nebo prostá plátěná; f. bílý tylový (chodský smuteční) nazýván prgn. zástěra. Starší krojová zástěra bývala modra plátěná, s okrajovým bílým vyšíváním domácích vzorků.

fěrumpěčum i **fěrumpěc**, prak dětský záležející z bičiku a šipu. Šip je na konec sploštělý a kosočtverečovou lopatkou ukončený; asi v třetině přední je zářez, do něhož se zachrňuje uzlík bíce a napětím bíce se pak „pouští“.

fidlat, 1. krájetí, rezati tupým nožem nebo slabou pilkou silnou věc. Budeš to fidlat

hodinu a nedokážeš nic! (Pílka slabá na dubovou větev.) 2. O chatrné muzice. Tak to tám fidlají, fidlají — mne by nerozkurážíli.

fidly — **fidly**, dom. citosl. doprovázející hru na housle. V žert. říkadle dětském: Filly — fidly, na tý naší židli, tak hrajou mý houslíčky. Srv. zin — zin.

fík! 1. citosl. provázející drasticky seknutí, říznutí atp. Vzela nožíky a fík, fík — a já muži ičko plátno zahodit (t. střihala špatně, nerozměřivši). 2. v dopluku. Šesták diškercei — té fík! (iron. zde snad puv. sb. fík).

fikanyj člověk, prohnaný. Té fikanyj chláp — cikán hadr! Srv. předeházející.

fíknout, obyč. jen ve výr. tos to fík (iron. = to jsi tomu dal). Slož. ufíknout ještě ve význ. puv. = utít atp. Dnes mi to ufík a výkně bez přivažku.

fítřtač, 1. pták onom. dle hlasu pojmenovaný, masojidek. 2. přen. větroplach, zvl. kdo mnoho mluví a běhá, ale málo dělá.

fiza, velký fazol; menší je pona. Nasad; fiza platí dvě pony!

flák, velký kus, zvl. ve výr. flák pole, flák cesty atp. Té flák pšenci a takuvá jeko vohěn, ta bure svpat. Ze Smolova k městu, chlape, té eště flák cesty.

flákat nač, kašlati nač, nedbatí, pohrdati. Bureš tu čekát a mrznout? Flákyj na něho, jak von se neztratí! (t. muž pijan).

fláknout, uhoditi tuze. Vítr vzal vokencei a flák s ní, až se šecko votříšlo. Bouček se votočil (t. padaje) a flák mne do řibeta — eště chčesti, že nebyl silnýj.

flámieka, jupka „od těla“ z lehcí látky, jíz nosívají děvčata do práce, závovní též k puvětku (ale jen děvčata chalupnická a k le nemají staršího kroje chod. Chodov.).

flanda, sukně lehká, laciná. Mlila na sobě je lnu flandu, karapak nemá mrznout! (= byla špatně obdění).

flasky, jméno hrušek, dle tvaru, veliké. **flauta**, nikdy fléta. Já vo itřině nejraci slyšm, dy zučne do tich koled flauta.

flink, citosl. doprovázející ránu; slabší význ. než bác. Špaček z klecí a flink do vokna!

flinknout, uhoditi něčím lehčím. Tak tě flinknu! (matka na kluka neposluhu s napřaženou prázdnou rukou, ale neuhodila.)

flor, přesmyknutím hlásek též **frol**; stuhla černá harasová, as 3 prsty široká, na koncích vyšívaná žlutě. Nosívali jej muži i „chlapeci“ na krku v kličky zavázaný, než nastaly hedvábné šátky černé. (Chodov do polovice min. století.)

folky, volnost přílišná, zvůle. Ty dáváš dítěti (zde už kluk školák) velký folky.

Foukalka, jm. chalupy v Chodově. Pěpík z Foukalky. Potom též Hana Foukalkuc. Pl. jm. luk u Klenčí. Foukalky.

foukat si, býti hrdým. Posadil se do věci s prázdnem a ičko by si foukal. (Zet nevďěčný.)

founa, nadávka, člověk pyšný a nevlídný. Myslí, že je pán a je founa.

founit, 2. nadýmati se. Šlaku, Bartice, ta ičko founí, dy je muž přednostou.

fresna, dom., ženská, „která se má ráda“, t. j. dobře jí a pije a na zadní kola nepamatuje. Dyk prožrala chalupu, fresna!

frkanda, dětská hračka buď z brku rozčísnutého nebo z obilného stvolu nebo i kůry vrbové a březové, v míze robená, na níž se dá vylouditi zvuk slabě troubivý.

frol viz flor.

fučít, **fučít** atd. Fučil jako dy de kanec z bukvie. Havel větrem fučívá, Voršulka nic nezarává (o počasi při sv. Havle).

fuk, 1. díra po vypadlém soku v prkně (?); 2. díra v rozesehlém nářadí i na stavení mezi jednotlivými prkny. Ty fuky se muší aspoň zaepát (na zimu ve dveřích).

fuky dělat, foukatí si, spurně si věsti. Panečku, ten jí dělá fuky (ženich dobráče nevěstě).

fundie, jen v žert. hádance svatební: devět sahn fundie (= vozící provaz).

fušpauky, název jablek.

H.

h — hiatové, oblíbené hojně v chod., nyní mizí odporem mládež. Bývalo kladeno zvláště před **u**, **a**, říle, i před jinými samohláskami a to na počátku i uvnitř slova; na př. huchlo, hulice, houl, Hadam, harvent; nehučí se, nahučit; Heva. Me vždy jen uhel, uhodit. V přítomné době jeví se taková nepravdivost, že nelze už věci dobře vyšetřit. Nejvíce slychati **h** ve výrazech ustálených, ve slovech děděných (jména a příjmení), na př. vzít za huši; Hance, Hankouc; u Halbustinu. Nevětomky vyslovují i nejmladší, kteří se brání této dial. zvláštnosti, na př. houvin, hudit, huzený maso a j. pod. Kde bylo lze,

ještě tato vlastnost podržeti na svých místech v slovníku určitěji udávána.

ha, **a**, **h** už zř. jasně, zvl. v ustálených výr., na př. v písních na počátku věty nebo sloky. Ha, já mám holku ve Vostračině, Ha ty! Ty bys byl chytrýj. Často: Ha ty ty! Nikdy neaspíruje se **a** ve význ. citosl. na př. 1. význ. údivu: A: Včera pryj stouplo zeli vo celou zlatku. (t. kopa.) B: A! (ostře vyraženo = snad ne, není možná!). 2. význ. odporu: A: Dyj mi kousek! B: A! Já sem sám dostál. (= nechci. Toto **a** má tón vyšší a jest poněkud prodlouženo). 3. význ. = aha. A, dety se vyhájaly? (mluví stařena chůva měkke na dítě jedno. Toto **a** vyslovováno

dlonze a zpívavě.). A, to já nemám řeť! (hrozi děvčátko klučínovi, jenž dopaden rážeje nezralé ovoce.)

habadij, mnoho, dost a dost. „Je vás tu habadij a nie nedokážete! Teta tě dá brušek habadij, jen máš řeť!“

habal, neklouda, nešika.

habán, 1. vodní kolo na velkém spádu (na Chodsku nejvýše 4 sáhy). 2. o velkém člověku i zvířeti. Tě habán! (o velkém, těžkém kohoutovi).

hábat, tápati, nemotorně kráčet. De pa tám hábáš; deš mi zez trávy! Takuvý bláto há já tám hábala, div sem tám dřeváky ne-nechála.

hábit, šat obnošený, zvl. sukně. Hle pa si vzela ten hábit; dyť tě žid sebere do rance!

Hadam, h úplně jasně. Těž v zdrbň. **Hadámek**, Obojí také jm. rodová. Hadame, Hadámku (Mrákov). Ve jm. rodovém zdrbň. též Hadámík (Chodov).

Hadec, v Hadech, jm. polnosti u Poc.

Hadlásek, u Hadlásku i Hadlasu, jm. rodové (Klenčí).

hadový tetizek, vzorek domácího vyšívání.

haeh! ml. d. Slovo místo celé věty o ohni a horkém jídle. Na př. Koukvj, haeh (ukazuje se dítěti na oheň v peci). Haeh, nepapij etě (= polévka je ještě horká).

hachlička, hustý hřeben hřebový na „hachlování“ a „počísání“ lnt. Vobili je jako hachlička (= husté). V tomto por. též hachle: Tě žito jako hachle (obojí o osení, než „žene do břetýnek“).

hachlovat, buď prgn. nebo s předn. len: česati len (poprvé) na hachliče, len po klapání a dělení tak na „len“ a koudel. Len se potom znova „počísá“ na čistý len a pačisky.

hájat, ml. d., ležeti. Vidíš, jak tám Mankyda hájá (v rakvi leží). V dom. hájá, hajat atd.

hajénout, ml. d., lehnouti. Di si ičko hajénout, malyj, di; haž ráno staneš, bureš zase včej!

hajdy! výraz citosl. význ. asi = jdi, klid se! Někdy se přidává ještě slovo šumenty. Hajdy šumenty, kam slepice sedávají (— kde stává posada, t. ke dveřím).

hájenka, hrůška; je hrubá, nízká, pěkně kulatá.

hájinkat, zdrobň. sl. hájat. ml. d. Nu, Manky, hájinkat! (= už je na tebe čas).

hajka, dom. hájidlo: višek slaměný na holi, jimž se „zahajuje“ (zapovídá užívati) pole, mez, cesta atd. Kampa tám přes louku — nevidíš hajku? (Zdvořilý:) É, co hajku, hajka nekličí.

hajmon, bytost báječná, hákal. Křičívá přý na lidi v lese: „hej, hej!“

hájo, ml. d., lože. Poj, máma tě dá hájo! (Bez předložky: to v ml. d. často.)

hák, 2. místo v páteři, asi pod křížem. Čítím to nejvíe zrovna v tom háku.

haklik, (sl. stě.), háček n šatu ženských. Utrh se nu haklik.

hakramka i akramka, stužka vlnitého tvaru, rozličně barvená, již zdobívali šedličky okraje puvědkového šatu.

halabala něco dělati, povrebně, nedbale. To sou ičko truhláři; jen tak halabala to sklepají a díry zamažou klíhem.

halapác! citosl. při padání něčeho těžšího. Já povídám; aj ta divče nestrhne ten hrnec, a to řeť — hrnec halapác z laje! delu!

halapatrida dom., slovo žertovné, prujem. Švesky, kyselý mlíko, pivo: to bude halapatrida.

Halbustín, Augustin. Těž rodové jm. od toho: u Halbustínu. Halbustinoue Tonka. (h veskrze jasně.)

Halbustuc, u Halbustu (h úplně jasně); jm. rodové (Mrákov).

hale, ale h jasně zř., zvl. v ustálených výr. Hale di! (1. při vyprávění něčeho víře nepodobného, tedy sm. = nenaváděj. 2. při žádosti odmítnuti: Hale di, ty bys byl chytrý!)

Halenuc, u Halenu, jm. rodové. (Stráž.)

Halášouc, — Eliášovic. (h bezděky dědičně zachováno veskrze, jako ve jménech a stálých výrazech rubec.)

Halířek, Halířkoue atd., jm. rodové. (Draž.)

halměř, almara (nikdy alměř, ale u mladších už halmara i almara). Staří Chodové měli h. jen na jílo: na šat byly truhly; obojí květované a malované.

haluzna, příliš velká a neúčelná světnice. Takuvou haluznu — dopa by to vytápěl, to aby zajel do kamen s vozem.

ham! citosl. ml. d. — otevři ústa a vezmi do nich, sněz. Někdy též: udělij ham!

Hámarika, Amerika. Jeren čas, to byjvalo hecho s Hámarikou a pominoulo to zas. Šudýž dobre, doma nyjlip.

hambalka, přepažení krovu hořejší (nad vodrem). Na hambalkach máme ešte drobet pro telátka (t. lepšího sena).

hambalek, trámec v hambalkách (příční).

hambous, l. pryskyřník, dle jiných 2. vratič (byl.).

hámotá, pleskal, žvástal. Hámoto s hámotou, přece nehámof!

hámotit, pleskati, klábositi, srv. hámotá.

Hana, Anna; zdrobň. Hanička, Hanče, Hančička, Svátá Hana, chladná zřana, Hana Hruškuc, Hanička Holubouc. Dnes chtíli jít vod nás k sv. Haně; bubnoval ráno. (T. na pouť.)

Hančičák, u Hančičáku; jm. rodové (Postr.).

Haničák, — Haniččin muž. Starýho Haničáka, Bencu, ste už asi neznáší? (mluví se k „pámu“.)

Hanižka, Anežka. (h veskrze jasně i u nejml.) Michálek myslí na Hanižku Vovčákuc.

hantlat, zneužívati, nehospodařiti čím. Nemáme s časy (= pěknými) hantlat, jako se žádným darem Božím. Děti hantlaly s chlebem: tám mušelo snadno přijít šeccko vzkáz.

Hantonone, Antonovic, jm. rod. (Bezděky zachovává h jasné i nejmladší pokolení, které už se mu jinde úmyslně vyhýbá.)

hanýž i haniž, anýž. (h v ýž jasně.) Baboři mají rádi hanýž v pečivu.

hapat, padnouti, ml. d. Dyj pozor, ať nehapáš!

haper, ml. d., chlapec. Té hapee nynanyj, nu, nu! (Děleček mu tleská před očima.)

harant. Harant huž je víc než parchant; to huž pryj je parchantovo parchant.

haraska, „harasová“, vlněná pentlice, již ovazují děvčata kužel; také se jí užívá v kroji ženském.

hare, jen ve výr. na hareu = na ráně, v cestě. Nenechávij nádoby tak na hareu, ať tě něhdo něco nevine.

hareovat s něčím, překládati, hýbat i něčím hřmotným, h. — se = stěhovati se. Do pa by se zase hareoval; sme rádi, že sedíme.

harest, obyč. než arest i v řeči mludivších. Náš chlapec si nes kousek na dřeváky, potkál ho štandár a ičko má jít na štyrá-dvacet hodin do harestu. (kousek = silnější kus „drívka“.)

harnee, ml. nedb., vedle hrnee. Srv. hrněk. Lidíčky, té harnee mlíka! A té jedno do-jení?

harvent, — advent. (h úplně jasné.) Jednu máme ičko po telátku, a druhá — ta bure až tádle něhde v harventě. Chlapiš, harvent! (Zakřikují starší „rozkučky“ v přástkách.)

harvokát, advokát. (h jasné.) Jen si dyj pokoj s harvokáty; zaplete tě do soudu, že nebureš vedět, kerak z toho.

hásnout, hás, háslo atd., hasnouti. Huž mi hnedle hásne na krbu a ty nyjdeš a nyjdeš! (na muže, jenž se nevrace z města, ale mluví [nyjdeš!] k přítomnému.)

hašpan, kura obilná, jak odpadá při mletí přes řešátko žejbrování; pod řešátko padá drobnější „kozička“. Až se vyrazi bílá mouka, hašpan i kozička znova se nasypají.

hašit se, protiviti se, nelibiti se; též kaziti se, nedařiti se. Já čekál, jak na tom ženatýj neburu ha to se mi to zhatilo (pokazilo). Dělat dost a eště žádnýj pokoj ve stavení, tuto se člověku brzo zhatí (zprotiví).

Hatlavka, u Hatlavky, jm. polí i luk u Oujezda.

hauf, ml. d., pes, zdr. haufzdl. Jen tám chojd, přide hauf — vidíš ho, už de!

Havelce, na Havelcích, polnosti u Mrá-kova.

Havranice, sing. f. v Havranici, jm. polohy u Pocinovic.

házet, 2. prgn. hráti o fazole házejíc do dluku. Házelí vo drobet. (t. o nepočítané fazole, kolik který do hrsti nabral.) 3. házet na někoho při lícitaci, zvláště při dražbě nájmu roli — přidražiti mu, když o věc stojí. Čijka má to pole takový leta, a vy ste se nestydili na něho házet?

hbel, nádoba ze špaluku „belivého“ kmene, na nějž dno přibíli nebo i zařezali. Schovávali do nich len (čistý), semíčko a j. Starých hbelů užíváno místo roubení k studánkám v lukách. Zdrb. hbelec (belec) a hbelík (belík). Viz to.

hbelec i **belec**, stará míra sutá: Na sv. Vítu, dám tě hbelec žita (řik. dět.); obeená „míra“.

hbelík i **belík**, 1. pův. = hbelec. U Hbelíku, jm. luk dle studánky, do níž zasazen hb., aby se voda nekalila od přistupování k ní; 2. máselnice (v témž význ. na Chodsku *korbel*). Lidi mi radili vypařit hbelík „kre-melema“ (aby se snáze „svrtlo“).

hdehdo, oblíbeno velmi v řeči stší. m. nov. všichni atd. To tě tary poví hdehdo. Pod. hdeco. Sebrala mi hdeco (vdaná dcera).

hdekeryj atd. oblíbeno jako hdehdo. Hdekerá baba mosazná, šecko se tám sleze a potom nedělají než spravujou lidi. (Pomlouvají.)

he-e-e-e, citosl., jimž husopas svolává hejno dohromady. Clánkování e-e-e děje se velmi rychle a husopas tleskává při tom rukama.

hebadlo, též jebadlo, nástroj ruční na pletení provázků pro domácnost; podstatou jeho jsou 3—4 tyčinky, jež se uvádějí v polyo kolečkem ozubeným s klikou.

hehbávná dirka, prudušnice. Hlete, hlet! Drobka mi přišla do hehbávný dirky a ta mi tám lachtá! Obyčejně vyslov. herbávnýj atd.

hecho, h jasné; 1. echo, 2. pověst, hlas. To bylo náký hecho, jakou nepřivede Kuba nevěstu — a tu máš, naposled bure eště dluby platit!

hej, 2. význ. přísl. Co pa tobě je hej, ty máš dvě děti, jedno pomuže druhýmu. (Smysl: z přínosu jednoho opatří se věno pro druhé.) Obyč. znívá ej proti výslovnosti chodské, ale někdy též po chodsku hyj. Hyj, kam pak s tou sekrou? (t. jdeš.)

hejč, heř; už i v pl. hejčte. Jedno ze slov, kde -ej zní jak psáno, ne podle obyč. chod. výsl. (-ij). Hejč, já puru s dědkem libat Pámbučka (- navštívit hrob boží). Hejčte, máma mi přinese z Brodu pentrek.

hele vedle hleč, citosl. z puv. hle. Hele, té teverný kotě. Vedle obojího bývá i hlete, často zdvojeně: Hlete, hlete, nákýj kášel mě vzal a nehece mi to přejít.

hemovat, žádati s nucením, obtěžovati. Hemovala pořád, až sem tám divčí dal (provdal) a byla chyba! Ty se mi něco nahemuješ! (matka na deera, jež prosí o nový kus „parády“).

hepi, ml. d., neskl., koza, zdrbň. hepidla a hepidla. Bába pase hepi; poj purem tám teký. Vidiš hepidlu? Tak se i volá na kozu.

herbábnyj i **hehbávnýj**, **hedvábnýj**, **herbábnyj** i **herbábnyj**, **hedvábnýj**, **herbábnyj** i **herbábnyj**, **hedvábnýj**. Zápinadlo sme huž mívávaly dycky herbábnyj.

herbávi i **herbábí**, **hedvábí**. Lěko je náký herbávi? Já říkám: té jako z kopriv.

herlín, obyč. **hetlín**, viz to.

herumpácum. 1. citosl. o pádu nebo rychlém pohybu. Chlapsí herumpácum za ním (honí přespolního ženicha). 2. přisl. úhrnem, všeho všudy. Ajt mají herumpácum dva kousky, že sou přece pole, to druhý je škrobot.

hetlín. též hertlín (Tlmč.). druh jablka, veliké, z pola červené, z pola červeně žíhané, velmi trvalé, plodné i chutné. Stromy veliké. V Chodově zapláceno kdys 60 zl. za úrodu jediného stromu. Není nad hetlín; my sme je mívávali doma, to vod nich vonílo celý punebí.

Heva. nov. Eva. Podnes žebronící dítě: „Já elci chleba!“ odbývají žertovně i mladí: „Sedí na ňom Heva.“

hezky. hodně. Hu nás hezky přšlío. Teta mi dala hezky brusek. Těž v nepřízn. sm.: Vobilí nám hezky stouehlo — nejvíe spodní brstva.

hezkyj. hodný, hodně velký. Táta dy humřil? No, to huž je hezkyjeh pár let. Já huž byl tenkrat hezkyj vyjrosteck. Té hezkyj kousek másla, vod jedný (t. krávy).

hi? též **híja?** ml. d., citosl. = jeď.

himeli. jmělí. Z himeli sme seškrabali kuru a vzeli k tomu listí a stloukli sme to dohromady a vyprali a byl lep, jakyj pak!

himoles! citosl. nelibost prozrazující. Himoles, té chuze v tý tmě a v tom blátě! A himoles: já že sem tuto povídala?

hin. tuhle; o místě mezi **tu** a **tam**. Neehojd mi sem, ajť té nevopafím; dyjt mužeš byjt s Bětou hin, u stola.

híňaha. neskl., ml. d., o ržání koni, potom místo kunka a též o jízdě na koni. Poj híňaha! (= vezmu tě „na koně“). Hrajíce si na koně děti řehtají: híňaha, též híňahaha!

hínaj! cito-l. výraz místo slabého zaklení. Těž bývá spojeno: hínaj Hanka! Hínaj, Hanka, to si dáme. Žertovně dodávají i větu: Hínaj, Hanka, plná ves vojáku!

hínčí. jinší zř.; ale obvě, též **jinyj**; někdy slýchati **h**, jindy nikoli. Té hínčí služba, při koních služba. Já mám inčí pony, pěkný strakatý.

hindle. též hinle, o něčem, co jest mezi tuble a tamhle. Hindle Hanižka to teký dobře vi, vet Hanižko? „Keryjpa ste há-zeli?“ „...Hinleten!“ (když kluci roztloukli okno).

hinen. onen. Viz s. v. hin a hindl. Hinta je eště teký váše?

Híra stší. vedle Jíra. Híro, di přece na ty roráty!

hist. zř., častěji jist, jísti. Muzský, pote hist. Slysíte? máme jít jist.

hítaha. ml. d. neskl., vuz; též volání do jízdy při hraní dětském na jízdu.

hitahat. ml. d., voziti (se). Poj hitahat = pojď se voziti.

hitrice. též itrice, (ml.), jaternice; často už. zdrbň. itrička bez rozdílu význ. Burete dělat itričky? Té hitrice — za pět! Té ji kus!

híva. jiva. (Jen tak stší. i nov.) Híva na palivo — té sláma!

híviny. pl. t., ratolesti jívové. Nesu drobet hívin kozam.

hláf. hláf, ml. nedb. Hláři hlavyj, dyjť ty si mi ani neviděl.

hlas. 2. pověst, řeč. Takuvá věc (celé hospodářství, „dvur“) se musí dát napřed do hlasu, aby lidi veděli, že chceš prodát!

hlasička. lasička. Hlasička, ta zadává zájce a zadává ptáka; na svý voči sem viděl, jak hudolala straku.

hlát. hlátí, ml. nedb. Hlát sem nihdá nehla! a ičko k starosti tepřiva neburu!

hlava. gen. pl. hláv. Letos zjera byly u nás cesty — to místy zapadaly kola do hláv. 2. starost, vrtochy, ve výr. dělat hlavu. Mi to dělá hlavu! (chudá deera má se vdáti za bohatého). 3. prgn., moudrá hlava. Stryček té hlava; von dokáže co meno má jako každyj řemesník. (t. nářadí pro domácnost.) 4. v něžném oslovení: Děřečku, děřečku, má hlavo, dybyste vy veděli, čeho sem se dočkala. Těž zdrbň. hlavičko. Obojí slýchati i na hrobech. 5. počítat z hlavy = z paměti. Ičko školáci nedokážou nic spočítat z hlavy. 6. Ze svý hlavy = sám od sebe. Já povídál hned: ta to nemá ze svý hlavy.

hlavatka. sekera tesářská velké ploché hlavy.

hlavatice. jm. hrom., sazenice zelné. Škoda tý hlavaticí do toho sucha; ta se vám přímo málokerá. Vy sázíte, nám tepřiva hlavatice leze ze stoliček (t. j. z děložních listků).

hlavnička. vedle horká, hlavní nemoc = tyfus. Na Kubici prýj mají zase hlavničku.

hlavové. pl. t., předáci, vynikající lidé. Takuvi hlavové míli by nás lučit, a voni tak se zahazujou (o šlechtici nemravně žijícím)!

hleč. sesílené hle (rozd. od **heč**, chod. **hejř**). Hleč, tu něhdo rozsypal vobilí. Hleč von! = rovno asi významem: Ty, ty! (při domluvě). Divče, deš mi vod těch trok! Hleč vona!

hlečhleč. hlehle. Hlečhleč, ty bys byla chytrá!

hledít. hledít atd., hleděti jen ve význ. dbáti. Hlejd, abys byl jednou u konce. Stryčku, ajť sou ty šaty v neděli! Nu, já buru hledít. Sb. verb. zní hlezení, viz sl.

hlezení. subst. verb. oblíbené. Von míl vod nevěsty velký hlezení (t. j. hleděla si ho). Panečku, teký mi dala přes zimu hlezení (rozmarina).

hlínovátka. pl. t., dul na hlínu. Jedeme si pro nákyj vozík (t. hlíny) do hlínovatek.

Hlinovna. na Hlinovně, jm. polnosti u Oujezda.

blíza se podebírá nebo se musí proseknout. Srv. žleza.

hlomoz. lomož. Té vod rána hlomozu (při stěhování).

hlomožnyj. zavalitý, silný. Von byl takle hlomožnyj!

hluchyj. 2. prázdný, jalový. Letos je moc klasu takuvyých hluchyjch. 3. hluchá kopřiva, hluchavka (byl.). 4. hluchá škála, t. j. drobná, zvětřalá.

hlybokyj. hluboký. Je ten rymik hlybokyj? A, u čapu je hodná hlyjbka.

hlyjb. komp. k hlyboko. Hu chaloup je (v rymiku) hlyjb, hu čapu nyjhljbjijš.

hlyjbijš. ml. nedb., vedle hlyjb.

hlyjbka. hloubka. Viz hlybokyj. Těž jm. rodové: Hlyjbka, u Hlyjbku (Kvě.).

hnáp! citosl. s přidechem opovržení o krocích neopatrných nebo neohrabaných. Nekouká a hnáp, hnáp vlezte mi do záhonu. 2. subst. noha. Hned bych tě ty hnápy huskal.

hnát si svon. silnější, než vésti si svon. Ty jen si ženeš svon! Povídám tě: já nyjdu někam, di si sám! Těž: Hnala si to celou cestu.

hnedličko. zdrbň. oblíbeno k přísl. hnedle. Melč, máma je tu hnedličko (na plačící dítě: je tu = přijde).

hnída. 2. člověk dotěrný. Té hnída, toho si jednou namladiš a zhyjt se ho těžko zbydeš.

hnípat. žertovně: spáti. Ty lys nejrači hnípat, vet!

hnít. nit, stší. Byjvala skaná hnít, dyž se přídla doma, byjvala jako drát.

hnízďátko. 2. závitěk vlasu na hlavě dívky chodské, dokud se nosily „plínky“. Viz to. Nyní čampule, drdol.

hnízdě. gen. hnízděti atd. vedle obyč. skl. tvr. Stará je v hnízděti, ať jí nesplašíš!

hnízdo. 2. místo na „kolečkách“, v němž sedí „říděč“ pluhu.

hnizkyj. atd., nízký (h vesměs). Té hnizká lajce. Pusť ten trám eště hníž!

hníž. komp. od hnízko. Pusť je hníž! (t. dříve při stavbě = zapuť je níže.)

hnojnice. hnojivka. Té pořád starosti, aby nihdeš netekla hnojnice: hnojnice není nezdravá, hnojnice šeku nezdravotu vykoušá.

hnout. hnout atd. Dybys ty se hnoula (= hní se, ustup)! Já mi říkala, di, pros tatíka, přes hubu tě nedá; ale von ne a nehnoul se!

hnuj. hnuj. Hondza muj vozi hnuj. (Pis.) **hoblovačky.** třísky odpadající od hoblíku. Děti se mi tu váli na hoblovačkách.

hodit se. 2. prkno se hodilo t. j. náhle zkrivilo, zborilo. 3. h. si nač, vyměňovati. Hodili si na klobuky. Hodně si, ale šustem (vyměňme bez náhrady).

hodno. o čase: už je hodno, je čas. Nechečete-li přijít slikať (t. kněze, přijít po mši sv.), už je hodno!

hody. 2. prgn. hody ženské při úvodu. Bývaly velmi hlučné, zvány na ně všechny známé ženy ze vsi a první jely do kostela šestinedelky. Srv. polivka a čuminy.

hohoj! citosl. — snad ne! A není možná! atp. A: Naše Hance přinesla jich ráno bře-

míčko! B: Hohoj! Dyjt říkají, že nerostou (houby).

hoj. tak chláholi se dobytce. Hoj, malá, hoj. Vyslovuje se zvolna. Někdy opakují: hoj-hoj-hoj!

hojit. léčit rány. Klenekyj (lékař) tu hojí starýho Nacu: sek se do talítku. Po psu se nerádo hojí. Těž slož. Mla celýj řibet vorevřenj a Pastyjka jí vyhojila bez doktoru, dívče běhá zas. Pren. Já se nechej hojit z eziho! (t. nabražovati svou škodu.)

hold. toulání. Matij je zas něhde na holdu (= toulá se).

holdovat. potulovati se, zvl. pavalovati se po hyjtách v nečas. Já tě dám: holdovat celýj den!

holopístě. nadávka; srv. stě. holoplistě. Ty holopístě, ty nevíš, co sem tě poručil včera? (otec rozhněvaný na deera, pozdě se vrátivší od muziky).

holou rukou vzít zábu — di mi někam a ať mi na nic nesáhneš!

holt. 1. ale: To holt byjt nemuže. 2. asi, bezpochyby: To von holt to veděl napřed. 3. kéž: Já holt to míl velet (= kéž jsem to veděl). 4. však: Já holt nevím.

homolka. sýreček jen tvaru homole, doma z tvarohu dělaný a sušený.

Hoa. Rovný Hony, jm. polnosti u Kyč.

Honda dom., Honza chod. Honda Lvkoje. Honda Králoje nevl kaněkárem. Později setřeno h, snad z odporu proti oblíbenému chodskému h aspirujícímu: Onda Vodar. Rozdílů šetřeno v městě a na vesnici tik tvrdošjně, že městským přezděno Hondáku a Ondáku.

honička. hrát si na honičku — honiti se.

honyjet se. o páření menších ssavců, zvl. psu.

honyj. hodný, ml. d. Ták, ták — té honyj hapec — náš Matýsek, té hapec nynanyj.

hopa! ml. d., citosl. = chej vyskočiti, vyskočím, též chej být vzat do náruči. Někdy sesíleno **hopapa!**

hopasa. obyč. zdvojeno hopasa-hopasa, ml. d., citosl., jimž děti provázejí vyskakování, zvl. hraji-li na koně.

Hořákov. poloha polností u Oujezda.

hořit. hořít atd. Na věryjšek něhde hořilo.

hornák. sýkora koňadra. Tamíšek chytá do poklopse hornáky.

hospodár. 2. domácí pán. Náš hospodár teký pude (mluví podruh).

hot i hať! pokřik na tahouny = v pravo!

houba. stší., huba. Pro houhu na houhu. Houbě začni hovít a hnedle nebure do ní, co mít muší.

honytě. (h vždy jasně) úbytě. Já povídám a mluve mi co chečte, to dítě sehází na houbytě.

houčinek. h jasně. Po houčinku zlá rada. Dybys ty tu medrcínu vzal, von by byl přece houčinek.

houba. ml. d., kráva. Nešvíkyj houhu, ať tě neburene!

houhřdla, ml. d., kravička. Houhřdle dou mamu, poj, purem teký.

houklad, boty na h. viz tret. (h zcela jasné.)

houkrop, (h jasné stší). Šla Prokopka pro Prokopa: Prokope, poj jist houkrop. Dětské říkadlo.

houkropec, jen ve výrazu: Sedí jako houkropec = tiše, skromně. Těž sedí jako pína.

houl, **houle**, úl. Bez h velmi zř. jen u ml. a skloň. dle dub. Dostáli sme jeren houl vod pana hučítela. Pro velkýj vítr nemůžou do houle. Máme dva houle.

houl s význ. adj., dutý. Koukněme, takuvyj parež, vně z hravyj a von je celýj houl!

houmora, škoda, pohroma. Musí mít špora houmora (přisl.). Význam: přílišné spojení přivodívá samo škodu.

houmysel, úmysl; h jasné, též e. Pomodli se na dobrýj houmysel. Vzel zaječí houmysel (žert.=utekl).

houpad, (h jasné). 1. h. sněhu, o velikém náhlém napadnutí sněhu. 2. nedát houpadu, neuleviti, neustati: léko huž mu nedáme houpadu, až burem hotoví (dobývanému pařežu).

houpolky, jen ve výrazu vzít se v houpolky, též v křížky. Vzeli se v houpolky, keryj kerýho.

houpor, 1. zvrhlá švestka. Letos sou ty švesky samyj houpor. 2. tráva truskavec. Na přílohu máme hodně houporu, tám zažň! (t. dobytek na pastvu).

houřad, úřad; bez h jen ml. Cák já mám hdy ehodit po houřadech?

houřezky i **houřezky**, střevice ze starých bot (když se uřežou holenky). Vzel sem na nohy houřezky, myslil sem si: bure to lehký a čechmanský vobutí; vodřil sem si patu.

houřočky, korálky červené, zavěšované dítěti na růčku proti houroku.

houřočník, (byl.), silenka nadmutá, dle jiných zvonek nejmenší.

hourok, uhranutí. Šli pro Mandáka, von mu zařiká hourok.

houřát, gen. plur. Náš milá vosumnáct vajje a vosumnáct bylo housát: to neslyšet tak hned.

houško, 2. ucho u obuvi. Té vohouvání: bota malá a ešte vo jednom houšku!

Houslovo, Úsilov, Jirka z Houslova.

houst, gen. pl. ve výrazech z jeho vlastních houst u do houst; jiných pádu jsem neslyšel, nýbrž vždy jen huba, huby atd.; husta do kamen gen. pl. do hust.

Housteoie, f. sing., jm. polí u Tluč. Na Hostenici.

houští i **houština** (pl. houštiny = hluboké houští). Byjvávalo v Čerchově houštiny — tám se nedostála lidská noha.

houterek, houterka vedle houtery; v oboujím h jasné. Vod houterka za týden.

houtery, úterý. Srv. houterek. Někde v houteryji přídu zas. Mili voradby v masopustní houteryji.

houlor, h obyč. ze. jasné, zářez pro dno na deskách v sudě a nádobách dřevěných; též dna v slaniku a ve hbelu zapouštěla se do houtoru.

houtorník, nástroj, kterým se zařezává houtor, Nov. i outorník.

houtrát, gen. pl. Enom di k harvokátu: harvokát tě nadělá houtrát, nebure celá cesta za to stát!

houtrata, 2. (h jasné), hýřil. Tak je potom: starýj držil kroš, hdo pa ho hdy viděl v hospodě! Ha mladýj ešte chlapec a takuvyj houtrata!

houvar, louka „na kopečku“, suchá, s výbornou pící, ale ne tuze travnatá, často z pole, jež bylo mokré, udělaná. Zdrbň. houvárek. Nechčasnýj houvárek, co sem na ňom sik. (Pis.) Jm. polohy: V Houvařích (Chodov). Na Houvarech (Mrákov). Nad Houvary (Kyčov a j.). Veskrze h jasné.

houvazek, podvazek; bez h zř. i ml. zlatý houvazky. (Pis.).

houvězi, obyč. než hovězi. Cák je platný: drobet houvězi polívky by míl sníst (nemoený)!

houvin, úvin; páka, již se řetězem náklad svazuje a upíná. Na takovýj vuz kladí (sic!) a s takovýho vrehu, to aby byly houviny dva!

houvaout, ustoupiti s potahem do zadu. Houvni drobet, a my vemem za kolo! (při pomahání povozu na zlé lesní cestě). Srv. hůva.

houvraf, souvraf. Nech si houvraf, ajť mužš do pole po svým! (t. zajížděti).

houzkyj, h úplně jasné. Kalíšek milý nekeryj houzkyj, nekeryj širší. Je mu cesta houzská. V Houzkyjch Díleích, jm. polohy u Lhoty.

houž, i f. houžev, pl. houze. Nařezalo se březovýjch prutu nebo peručin a dy bylo pohdy, nadělalo se houží na celý lito. Maso jako houž (tvrdé).

houžitek i **houžitek** vedle užitek (nov.). Ta kráva dá houžitek! Na rohy jí nekoukvj! (Jasně h dosud oblíbeno v ml. starších.)

hovád, ovád, střěček. Hovádí dělají zle, přide něco (t. bouřka); h jasné i v ml. nejmladších. 2. gen. pl. sb. hovado. Takuvyjch pár hovád, v těch sou peníze.

hovnivál, ehrobák; též brundivál a brundibál; ehrobák neznámo.

hrabát, gen. pl. od hrabě. Byjvávalo v Trnově snáz za starýjch hrabát; příli lidom a dbáli teký na kostel.

hrabovniček, menší nebozez na vrtání dër do hrabí. Srv. hrabovník.

hrabovník, nebozez na vrtání dër pro zuby do hrabí. Potom vubee nebozez té síly.

hradba, plot. Slova tohoto neuzíváno, leda v pořekadle „suchýj jako plot“ (=kost a kuže). Chlápši poválili v noei hradbu u zahradky.

hrachovec, dírkovaný hrnec na cezení rozstrouhaných bramboru, aby škrob s vodou vytekl.

hrachovyj (zvl. o řípě, tuřinu atp.) vysychající, ale jen málo ještě duté; úplně dutá, vyhnílá je „belivá“; viz toto. 2. též o kameni mlýnském, drobí-li se příliš.

hraniční místo v peci, kde hranice shořela. Na hraničním místě neprudčeji pec peče. Srv. podtrhnutý chleba.

Hrb, jm. polohy v polích u Kyčova. Na Hrbu. U Oujezda: V Hrbu.

hrcem dom., hrkolíkem chod. Byl to líják: z koryta teklo hrcem.

hrčít, hrčít atd., hrčeti, prgn. přech. o krávě dojnice. Táta nám jen hrčela mlíko (dojila tuze). Obvyč. nepřech. Voda hrčí v cestě (po bouřce).

hrít, hrít atd., hráti, hrál atd. často bez h: malý kamínka, ha jakpa voni řily! Též slož. Já hodně nakřih na tom větru a potom sem se nemoh dlouho zabřít ani v poruškách. No, rořil si se?

hrkolík, jen v urč. přísl. hrkolíkem. Krev mu tekla hrkolíkem a ičko žádnyj tu!

hrněný nádobí, mísa hrněná, t. j. pálená z obyčejné žluté hlíny s malou přimíšeninou „másníka“.

hrněk, bez význ. zdrbň. = hrnec. Táta byla nepatrná kráva, ale jaký pak dávala hrněčky mlíka!

hrněček, nikdy hrněček. Zatrápenyj chlapše, eáks to dělal, ty si roztlouk hrněček.

hrode! zařikadlo, euf. m. hrome. Hrode, tys tomu dal! Hrode, vona de teky!

hromád, gen. pl. Probjityj krtek: té nákyjch hromád, to bure z pekla seč na týt lóuce. (= zlá, obtížná).

hromádky, pl. prgn. 2. hromádky štěrku na silnici. Táta ešte drobět tluče hromádky; styjská se mu zahálet.

hromice, hromnice. Na hromice pul krajice, pul píce (píce účinek prognostiky kalendární; chod. gen. píci).

hromši! zařikadlo j. hrode. Hromši, té křešni! (význ. mírnější než hrome!)

hruška, ovoce i strom; hrušeň neznámo. U Štěrbae hrušky (místo v poli). Sadil sem hruštičku, už hezky pouštěla a ešte se dobře přimla. Druhly hrušek viz ovoce.

hruza, výraz: strach a hruza = nad míru mnoho. Tenkrát bylo šudýž ptačtva — strach a hruza!

hryz a hryzec i ryzec. Má milá byla bys červená jako hryz. (Přs.)

hubičár, buk „chycenyj“, na němž už hubice roste.

hubice, houba rostoucí na stromech, choroš. „Vydělaná“ teprv je „hubka“. Z této dělají čapky proti bolení hlavy.

hubrus, h úplně jasně, ale také bez h i u starších. Já to skovála jako starou věc po mámě a teký tuten hubrus, takuvyj staryj a je, vidíte, jako novyj! Zdrbň. hubrousek i nbrousek (též bez h u stších).

hučemanýj, umrněný (častěji bez h), zvláště o dětech rozmazlených, jež nezachovají dlouho čistoty. Jozef dyž byl malýj,

to bylo takuvý dítě uciemaný a jakyj je z něho voják!

hucourat se, pokáleti šat chuzi v blátě, v rose atd. Já se pustila nabliž, přes louky, ale byla ešte šeecka rosa a to sem přišla hucouraná.

huč! pokřik na vepřový dobytek, odbání-li se. Spojuje se někdy huč — hučka!

hučít, 2. plakati (posměšně): Ten hučil sotva sem byla vně; nebylo platno, mušela sem zpátky.

hučít, učiti; h obliženo u stších. Na tuto já nyjšem hučenyj! Hučít se nechtíl — tak eák se na něho peněžit (o špatném studentu). Hučení by divčí slo!

hučitel i učitel (nov.). Byjval v Tranově neboštík hučitel Hýbr, ale to mívaly děti jinou hruzu.

hučitelka, choť učitelova. Nebožka stará hučitelka jen koukala, aby bylo hodně svareh a funusu.

hučka, ml. d. 1. vepř; též pokřik při zahánění prasat. 2. hra dětská. Pasák snaží se hučku (dřevo na prst) dostat do „města“ (velkého dolu); hoší mu brání holmi. Poďari-li se to, je shon o místa (dulky, na nichž každý stojí) při „městě“; kdo nejméně obraten, pase potom.

hudě! volání na husy při zahánění jich.

hudělat i udělat (nov.) 2. o peněžení = zahospodařiti: letos hudělal necelý dje stě. 3. očarovati. Ta kráva má hudělauo. Té dnes jako z hudělání: nerozdělám a nerozdělám! (t. obeň.) 4. dohodnouti se při kupování (zvl. o eeny větší). My sme tenkrát nehudělali a potom ho to mrzilo, potom ji dal za pulpáta devadesát (krávu). 5. ustanoviti v závěti. Táta nám hudělal každému po stu a po dvaceti zlatyjev. 6. prokázati dobrodiní. Beroušková hudělala každému: eo je pravda, je pravda.

hudice, h úplně jasně. Já potřebuju hudici, já ehytím struha s (sie!) rukou! Na Hudici, pole u Poc.

hudít atd., udití (h vždy jasně). V naší ehalupě doma (u rodiču), tám se hudívalo! (maso). Huzený je nyjšepší do zeli (tak dusledně a bezděky i nejml.).

hudlovat, obtěžovati, trápiti. Dyž mně lidi hudlovali. (Piseň sirotkova.) Té bolest, dyž vlastní děti člověka hudlujou. Tak mi přece nehudluj, a nech mi, já té teký nie nedělám.

hudolat i udolat, umořiti 1. s předm. živ. Dybych nebyla přišla, snad by ji byl hudolal (pes busu). 2. s předm. neživ. Nepřestál a nepřestál, až šeecko udolal (marnotratník).

huhlat, přitlumeně mluvití. Já sem se prospal a povidám: vem vás pes! Voni tam vně ešte huhlaji! (Seděli a hovořili dlouho za večera.)

huehác, hrnec s uchem přidělaným napřec přes ústí, obvyč. veliký. To já věřím, takuvyj huehác masný kaši, to se to seče! (Nosívá se v něm jíst do polí a do luk; h jasně i nejml.)

hucho, ucho (**h** jasné veskrze). Vzel ho za huši. Ten má za hušma!

huchvátit se, též **nehvátit se**; **nehvátit se**; unavit se chvatem. To já sem tak sehvacenýj prací; stunat já nestunu. Jak pa se nehuchvátíš, běžít do města ha běžít zez města — dobře řect v jednom kuse.

huj! citosl.; na dobytče se volá, má-li se uhnouti.

Hujezd, Oujezd. Zvl. dukaz síly a oblíbenosti. Srv. přísv. příd. Bartovo divěe. Pod. Korovo (= Chodov); srv. i Kouto (= Kout). Tak a pod. hojně.

huk, zvuk zadnice u dud. Nákyj nezbeda zrovna před kostelem (když vyhrávali svatbě), strčil dudákovi kouli do zadnice a dudák mušel přestát hrát; nešel mu huk, mušel celý dudy vodepit a kouli ze zadnice vyklepat.

huložit, 2. učiniti kratším, ale bez ubrání (ustříhnutí atd.), o šatě, stuhách, slich atp. Jak může taková divce nest takovýj kuš! Aspoň abys ji byla huložila voprata! Tu sukničku byste ji mily drobet huložit, dyjť si na to člápe.

humba, honba. Bure velkáumba.

humenečovat, prgn. o krávi dojně: Nášeho huž mi humenečuje (=dává méně mléka). Opak „přidává“.

humim, **humit**, uměti atd. Humiš se modlit, nehumíš? (**h** veskrze jasné, často bezděky i u nejm.).

humiměnyj, tvrdohlavý, nepovolný. Že můžeš byjt tak humiměnyj! (žena vyčítavě na muže, jenž ji nechce povolit; nov. bez **h**.)

humna, stodoly. Pole za humny, té pro zlost dobrý!

humouranyj, zašpiněný v tváři (o dětech). Lidi, té dítě humouranyj, ten náš Pavlík! (nov. bez **h**.)

humrdlyj, mrtvý. Jeho máma viděla humrdlyho, že je tak bledýj.

humřít, **humřit**, umřít. Táta humřil, Jirko? Humřil, bure v senach rok. Hde pa Pánbn humřil? Na dívce kříže. (Prostonárodní katechismus.)

humyjt, **humyja** atd. 2. Humyja si ruce. (Přen., praví se žertovně o hospodyně, které se povedl chléb nebo jiné pečivo.)

huntuovat, násilným užíváním kaziti. Já tě dám nádobí do ruky a ty mi je zhuntuješ a jak!

hup! citosl. hop. Povídám, Barto, stoka, hup! — A huž tám běl. (Podnapilý vedený druhem.)

hupadnout (**h** jasné i bez něho) 2. prgn. padnouti do mdlob. Děreck pryj v kostele hupád? Hupád. Začel se kláct a než sme ho vyvedli, hupád nám jako špalek.

hupalovat, nov. upalovat, 2. utíkat, též jedn. pálit 2. Tu máš a pal ičko! Já vykřik a zajíe hupaloval vo šeko pryě!

hupást vedle upást, upásti, obstarati dobytek na pastvě. Takovýj spratek nehupase tuto jedno stádo, nečkuli dje!

Hruška: Dialektický slovník chodský.

hupat, **hopati**, ale zvl. prgn. o chůzi ve sněhu. Sněhu po kolena, to sme v něm hupali.

hupsít se, zavaditi si o „bolaví“. Pepka do mne strčila ha já se hupsila vo přičest — já mohla vyjskat! Těž upšít.

huříznout, 2. Najednou mi to přestalo, jako dy huřízne. (t. bolení zubu.)

hurka chudá, na chudou hurku, název neděle Družebné, o níž se slavnostně zakončují prástky a přichozím předkládá se v každé domácnosti pálenec; viz to a rozprávky.

hurknout, vedle urknouti = uhranouti; Asli tě hurkla panna (lékovadlo).

hurostlý vobíli, příliš vzrostlé, bujné brzy po setbě, uhoď-li příznivé éasy. Letos sou ty žita hurostlý, bylo by dobře voveema je spásat, aby potom nehnily.

hus dle kost, ale při volání: **húsa** stará, poj! Dat. pl. vedle husím chybnou analogií husom (též kravom), nov., i. husích, i. husma.

húsa! volání na husy při krmení. Obyč. skládáno: húsa — húsa — húsa! Patrně vok. — nom., jak dokazuje i ustálené: húsa stará, poj!

husák, kupec husí. Přidou za nákyj týden husáci, ty dají víc (za husy než hokyně).

húsdla, zdrbň. od husa vedle husička. Ono už. zvl. při volání: Húsa, poj, húsa, poj; poj, húsdla, poj! (Přip. kmenotv. je tu rl ~ dl, obyč. zvl. v ml. d., puvodu něm.)

husman, housar. Nám tu nákyj cizí husman pořád vězil, až sme mu zavázali pobřeslo pod křídla, potom číšil a víc sme ho tu neviděli.

husopať, **husoparka**, husopas, husopaska. Jereň husapořovo hučí se ševcem, říkají mu šeko Rozpusta, ale té pravýj rozpusta.

husta, 1. ústa, huba, jen ve výř. do houst a z jeho vlastních houst. 2. otvor do kamen, ve všech pádech, ale gen. pl. do hust.

huša, ml. d., zima; též zdrbň. húsdla. Poj, pureme mamu, je tu húsa. Hančice je hušdla?

hušavee vedle chocholouž. škyor; **h** dle pověry, že lidem do „huší“ leze. Častěji chocholouž. V dříví sou zalezli chocholouži.

hút — **hút**, onom. napodobení troubení ponocného. Dykej ponocnýj zpíval a tuten ičko nehumí než hút — hút na tu jeho troubu.

hutíkat, 2. o vařivu, kypěti. A: Něco hutíká. B (žertovně): Zavřite dveře!

hutírka, ručník; toto neuž. Divce, podyj hutírku (nejmenuje se — host.); též nov. utírka.

húva! pokřik na tuhouny = zpět.

huvalit si, prgn. ukrojiti; s příděchem drsným: Huválil si paloch (též klín) = ukrojil si velký kus chleba.

huvězí, též **houvězí**, **hovězí**. Byjvala sprostota (= prostota), nosivaly se tříjce z huvězí kuží a nosily je i ženské.

huvezt, 2. prgn. olíjaku na obilí nebo píci. To žito je huvezeno, to se sotva zpomatuje. Nov. uvezt.

huvízat, váznouti; toto neuž. Já huž dál nemůžu, mi huž volí huvízají (v bahně).

huvíznout, huvíz atd. uváznouti, uvázl atd. Tary si huvíz, v takový loužice? To máš špatnýj dobytek! (=špatné tahouny).

huzda, uzda (věci; h veskrze jasné). Našli sme věely v parezu, huzdy mily hodně, huzdy, ale byly moc prázný. Por. knedlíky jako h., kypře a žluté od vajec. (Uzda koňská = cank.)

huzel, uzel; žr. bez h i v řeči mlad. Udělij věci huzel. „Kalcovskij huzel“, jako dělají tkalci na přízi, srhál-li se na stavu.

Huzenyjch, jm. rodové. (Klenčí; h úplně jasné.) Hospodáři říkají i Huzenák; srv. Starák, Vostuncák, Ševcák (= u Ševen), atp.

hužít, 2. někoho na n co, neos.; Na to tebe hužíje! (= na to ty jsi, k tomu ty se hodíš, to ti chutná). Na to tebe hužíje; nie dělat a dobře se mít! (h častější, ale nov. i bez něho).

hyb! volání na dobytče = nohu vzhuru! Snad puvodem impt. sl. hýbu.

hybadla, žertovně kvasnice.

hybat, 2. utíkat, pospíchat; zvl. pro něco. Hybij! (= skoč!); tvrdší **hybat!**

hyble, spěchy. Ty máš dnes náký hyble s tou muzikou.

hyjradlo a **hyjčedlo** i **hyjčidlo**, kolébka chodská plátěná, na bidlo za rohy přivazovaná. Já se nadila, divče spí ha zatím a podtím divče na mne kouká z hyjčedla jako veverka. (Divče zde o nemluvněti; tak často.)

hyjčěrka, houpačka. Purete mi, harantí, já vám dám na stromu si dělat hyjčěrku!

hyjčet, boupati. Děti se hyjčí (houpají) na prkně nebo povalu uprostřed podepřeném nebo na houpačce z řetězu nebo provazu, na větvi nebo trámu zavěšeném a z hulky, v oku řetězu prostrčené.

hyjčí, neskl., ml. d., hejčedlo, též houpání samo. „Hyjčí, stryjčí!“ zpíval děd vnoučeti, houpaje je rukama.

hyjta, návštěva. Pojhvtu! = na návštěvu; hyjtu b zpochyby instr. ustnulý (srv. šel vandro). Vysk. se tv.: po hyjtach chodit, na hyjtě byjt, z hyjty jít.

hyjták, host na besedě. Hyjtáků tám plná sence, každýj něco ví, to se nechce spát.

Ch.

chábnout, cháb, atd. chabnouti, chabl atd. Vidím, že začínám chábnout; sou tu leta! Též v sloz. zastává délka. Hlete, hlete, to sem voláb! (v chorobě, sm. slabší než se sláb!).

chabory, jen množ. č., hlávky netvrdé, špatné. Takový chabory, ty sou darmo drahy. Srv. nachabřit.

chaloup, gen. pl. v ml. stších, obyč. Té cesta — ta vede jen hyn do tich chaloup, dál ze vsi nyjde.

Chalupuc, u Chalupu, jm. rodové (Mrákov). Chalupkone, u Chalupků (Onjezdo, Draž. a j.).

chamajda, y, f. dom., nepěkný klobouk ženský. Že to chceš vzít na hlavu, takovou chamajdu.

chamrdí, též chamradí, kapradí. V Čerchovech máš mistry chamrdí do pasu a každý to lupeno té dýlka nechčasná.

chasa, l. (srv. chasník), obyč. dospělí hoši ve vsi. Ičko je náká chasa — to sou sprátkové proti chasníkovi, dy my sme byjvali! 2. žr. u význ. obec. Hospodář má jít s chasou a napřed!

chasník, mládenec, jinoch dorostlý, jenž už patří mezi „chasy“. Byjvávali chasníci, že mu bylo některému třicet let! Ičko se to ženi — děti, estě nemají tvrdý kostě!

cheipat, seipat. Začly mi slepice cheipat, já pořád: Čák tím slepicom je? (nov.).

chěasnýj, šťastný. Nechěasnýj houvárek, co sem na nom sik. (Pís.) Chlapše, estě si byl chěasnýj, že té voko rostálo! (t. že sis ho nevyplchl.)

chčestí vedle staršího ščestí, štěstí. Té naše chčestí, že máme dost žita a pěknýho žita vod lonska. To bžlo mí chčestí, že sem bžl bos. (Pís.)

chebzí, vrba (byl.). Letos není v myti tráva; nie neprší — neroste než to chebzí a to je tak pro kozy.

chichtat se, rozd. od chechtat se, o smíchu dobromyslném, marně tlumeném, slabě propukajícím. Stryčku, nežete huž zase? Koukyjte, kerak se tándle divčata chichtají!

chichtna, dívka, která se ráda směje. Di, chichtno, dyjť se smíješ vod rána do večera!

chláchoti, chatrná strava, zvl. ze zeleniny (jež není v chod. domácnosti oblíbená — kromě zelí a mrkve). Té náká zdrava pro pracovitýho člověka, tekuvý chláchoti (kapusta! Pracovitý = pracující).

chlamst! citosl. Najednou zdrozda chlamst, a červík byl v ní.

chlamstat, hltavě jísti (s příhanou): Dybys ho (hrách) míl dnes, to bys chlamstal ha tenkrat tě nešel pod nos. (Na bývalého čeledína, jenž nejídal hrachu.)

chlap, neskl. slovo s význ. příd., dobrý, výhodný. To je pro ty stromky chlap, že pršílo. Teplá čepice je na zimu chlap, cāk je to platný! (Čāk je to p. = mluv si comluv.)

chlap, sb., ve výz. z chlapa, při udávání míry: Martin má žito, té sláma z chlapa. Angreš (nov.) z chlapa vysokyj. (Srv. zděli, vzděli atd.)

chlapi, (i u stších. i ml., snad účinek pův. p' [pí], srv. zabíl m. stšího zabjil); nom. pl.

klesá na citoslovce nevole. Chlapí, to mi to mrzelo. Chlapí, to bure těžká práce.

chleb **t.** **vod lísky** (přinesený z lesa, zbylý o práci v lese); nošívají jej dětem místo palmisky. **2.** **přes kořeny nesenýj** (přinesený odněkud vubec), okoralý, ale prý zdravý. Krájí z malého vokkyj, je přes kořeny nesenýj.

chlebiček, tvar zdrbň. bez význ. zdrbň., na označenou úcty k hlavnímu daru božím. Xení nad chlebiček, člověk se ho nepřeji a žádnýj eště po chlebičku nestunal. To huž je z novýho? Pěknýj chlebiček.

chlestat, chlastati. Vochlesta s vochestou; jenom chlestat a jenom chlestat! Dětem hutráci živnost a sobě zdraví a čest a marný mluvit!

chlist! citosl. o zvuku husté kapky na zemi dopadající. A zdrozda chlist! div ne Andrešovi na hubu. Tu máš, mlíko chlist na zem! (kapka ssedlého).

chlostivýj, choulostivý, ale v chod, jen ve význ. strašlivý, vzbuzující bázeň atd. Tě chlostivý místo (v hustém lese), já by (sie, nedb.) tám sama nešla za dožvico!

chlostnout, uhoditi, o ráně hrubě. Já ho dostát, já by ho byl chlost, že by nebyl vodlíz! (noční zloděj na „lichvě“).

chodit, **2.** výraz žert: Chodí ševci po krku = šmachtá. **3.** chodit černýj (t. po smrti), těžké proklínání. Ten bure jednou za to chodit černýj. (Kdo tuze ublížil.)

chocholouž, **e.** **m.** skvor, též hušavec. Hondza schodil budník po špačkach, ale lidi, to bylo chocholouzu; zrovna s tím budníkem hýjbalí.

choudnout, chudnouti, **2.** o nemocném; ztráceti se, sesychati se. Někerak při sv. Jiří huleha, stála potom zas, ale huž choudla, choudla, haž dochoudla.

chováť bude, **enf.** o dívce, jež má ztratiti věnce. Tv, chováľ, chováľa atd. i v slož. Chováľa, chováľa, neveděľa komu. (Pis.) Kolipak ste letos zachováľi? (= zahospodařili.) Jindá sme dycky nákyj kousek přichováľi (t. dobytka). Pěkný hovádko, jen aby vám je Pámibů zachováľ! Jak já dívci těžko vychováľ, co sem se s ní nadoktoroval (t. nachodil za lékaři).

chramostýj, hranostaj. Chramostýj se dá i do slepici.

chramošťi vedle chraští; viz toto.

chrapác, **dom.**, viz chod, chrapác. Do všeho strká ten chrapác.

chrapác, posm. nos. Pureš tak a padneš a rozhlíš si chrapác (na náleď v dřevákách).

chrásta, svrab. Na Dilích míli letos chrástu.

chraští, suché haluzi lesní. V porovnáních: kráva jako chraští (= hubená). Tě náky zeli té chraští! (hlávky málo tvrdě).

chraština, štěp bídný, zakrsalý. Takovou chraštinu, že to chceš dát do sadu. Z toho nebude do smrti strom!

chrbatyj, **dom.**, hrbatýj ch. Ty si vemeš chrbatiho? (sic!) (Dom.)

chrbyjst! citosl. o zvuku vody násilně (obyč. na někoho) vylítě. Srv. vychrbyjstnout a nenechát.

chrbyjstnout, obyč. též slož. vychrbyjstnout, sl. onom. puv., polévati, vylévati stříkajíc. Já na něho vychrbyjstla celý žbán vody (děvče na nepokojného hochu) a to tě z něho teklo jako z vovei (sie!) (gen. sing!).

chrěit, **chrěil** atd. = chrnít, chrnil atd., oboji v řeči tvrdě. Já vod rána dělám, ty chrěis! (žena na muže, jenž vyspává prohýřenou noc). Manko, Manko, — eště si nie nenapřídla a huž zase chrěis!

chrěšťačka, luštěnec? (byl.). Mv milý v zítě chrěšťačku = pěknýj by byl chlebiček (ukazuje jej), chutýj, ale vod tý chrěšťačky tak modryj. Děti se nám ho bály jist!

chromajzl, přezdívká chromým a pajdavým.

chropáč, kostival (byl.); dle jiných hadlinec.

chropit, chropěti, o posledních zvucích umírajícího: Táta huž nemoh mluvit, huž jenom chropil a eště se nestydili trápit ho s testamentem.

chroust, **a.** **m.**, člověk suchý, hubený. Já byl jakživ takuvýj chroust.

chrouštat, chroustat, o jídle sousta tvrdého, ale šťavnatého, na př. ovoce. V litě vám nešly pod nos, ieko byste chroušťaly! (hrušky natrpklé). Lidi, to bylo vokurek a každýj chrouštal po plný hubě. (Na ponti u Svatého Vavřence).

chršťál, chrťán. Husmaně, vemu-li tě za chršťál, ty přestaneš sipít.

chrušpl, chruplayka (totož. zř.), zvl. o hlěnu. Tu máš, ty máš dobrý zuby, ty takuvýj chrušpl rozkousáš. (Otec dává klukovi z omáčky z „vosrdi“).

chruštit, chruštil, atd. chruštěti. Bílá pani chruštila šat na. Voves má přisbirání chruštit.

chtíl, chtila atd., chtěl atd. Cák si chtila? (zde př. s význ. praes. = chceš). V doljší hospodě chtili mi bit. (Pis.) **2.** o lásce. Co sem já nechčasně myslila, že sem tě začela chtít. (Pis.) Chtili se leto a naposled ji nechál. Chtit, co se líbí, vzít, co se dá. (Přísl.) **3.** Chtit čemu. Já bránil, matka tomu teky nechčila, hale dívce holt byla po nom všecka nemoudrá. Já tě to dávno říkala a tys tomu nechtil (t. věřiti).

chtinda, **m.** i **ž.** jen dom., zechtěnda chod. Chtindo, chtindo — tu máš, aby tě neupálila kapička (snad slín od laskomin).

chučí, chudší atp. Dybych byla eště चुची, clapat po sobě nenechám.

chudat, **ml. d.**, choditi. Poj chúdat, Pavlík, poj! (zde starý děd užil vok. = nom., jinak Pavlíku!)

chudavýj, churavý. Mára je nám celý líto náká chudavá. Obyč. též churavýj. (Srv. opak dědek — děrek.)

chudžlil, zdrbň. sloveso od chudat, **ml. d.**, viz to. Ajaj, nyní — ta nyní chudžlíl — bodlíčka.

chumác, chomác. Koukni, tudle jich (švestek) visí chumáce. Letos je housenek, nu,

celý chumače je jich na kotvácích, až se dělá vořkливо, jak se to šeko šviká.

chutě, brzo. Poj chutě, burem jist!

chvátat se, obyč. a duraznější než chvátati. Chvátyj se, hajt tám nevomrkeš (=pospíchej, ať na tebe nepříjde večer).

chvatky, spēchy, obyč. ve výr. práce na chvatky, dělal sem to na chvatky (a proto není důkladná).

chvilčička, obyč. ve výraze za chvilčičku, kratší než chvilka. Posejď drobet, já sem tu za chvilčičku (= hned se vrátím).

chvilka, ml. nedb., vedle chvilka: Sem tu za chvilku! (=přijdu brzy).

chvojina, též chvuje = borovice. Tám u cesty stojí taková stará chvojina, je na ní vo-brázek: tám jeren drboštěp zmrz, říkali mu Tora.

chvuje, řídě. chvoje, borovice. Nyjsukovatiji chvuje prolizla hajnymu krz krk. Často zdrbň, chvojka bez významu zdrbň. Tuto dřevo, té chvojka, haž se tě něhdo bure ptát! Z jedny strany louka, z druhé strany chvojka. (Koleda.) V témž význ. chvojina.

chybat, **chybá**, **chybalo** atd., chyběti. Cák tě chybalo? (ot. po nemoci). Chybala zlatka bez šestáku. Eště něco chybá? Nechybalo, než aby tě tu tatík byl viděl s nim stát!

chybít, 2. neos. vazba oblíbená. Chybilo mi (= chybně jsem kročil) a já brlouc po

hlavě s vodru na mlat; já nemyslí, než že zlámu vaz. Míchčestí, že na mlatu bylo drobet jetelí. Chybí-li moudřymu, chybí hodně. (Přisl.).

chybnýj (obyč. na některý úd), nedosta-tečný, churavý atp. Teta naše byla chybná na nohu, chodit chodila těžko, ale dělávala do posledka, mladice se jí mohla postavit! Já sem chybnýj, praví „prutřnýj“.

chyccenyj na plíce = koho se souchotiny chytají. Ten chlapec nák pokašlává, esli pak není chyccenyj na plíce (též na prsa).

chytit, 2. uspořiti si (v témž sm. skováť, vondat). Nechytíš-li něco, než sou děti, potom už nechytíš. Musíš dělat, abys chytila nákyj kryjear za mlíko. 3. Dobře to chytit = s dobrou se potázati, najiti štestí. Pajda byjval chase jenom pro smích a kouknite, dobře to chytíl. Vozeníl se, von vydělává, žena vydělává, ičko se muže smít von. 4. = chytiti se. Syrová tříška vod sirky nechytí. 5. Chytit se = a) dostat místo, službu. Jen co bych já se chytíl, práci já se nebojím. b) Někde v chalupach pryj se chytalo. Žert, chytit první vodu, o hospodyní, již se podařilo dobře pečivo nebo vařivo. Smysl: Privstala si časné, aby chytila první vodu, po které dobře kynulo, se vařilo atd. To sou sisky, naše selka dnes chytila první vodu.

I.

-i, m. spis. neb ob. **-ejí**, příp. 3. os. pl. jest v chod. veskrze, právem i neprávem, u sloves tř. 3., 4., 5.; na př. lidi hradí, trpí, lumí, huráží atd. Přípona tato trvá i při novějším onikání, kdy jazyk obecný mívá **-ejí**, na př. Pane, nevidí tám tu kapličku v lese? (= nevidíte? ob. nevidějí?) Chybnou analogií pronikly v chod. úplně tv. jí, ví, atd. m. jedí, vědí atd. Jen v starém lékovadle jsem slyšel správně: Židi v pátek maso jedí, ať ten lišij teky snědí. Za to odsouvání příp. i ve tv. jaky maj', daj' atd. na Chodsku není.

ičko, nyní, ted, snad z puv. nyníčko, ... někde atd. Ičko se ptáš, to si se míla ptát napřed! Ičko není víra a není čest. Byla pu-věra a byla zlá; ičko je nevěra, ta je horší.

idlanc, ml. d., livance. Poj chutě, máma tě dá idlanc a konkyj, numaže hodně! (Mluví o sobě v 3. os.) Bureš poslouchat? Rekní: Buri!

ijnu, oblíbeno vedle innu, no. Ijnu, dostál vodu mne dobrych slov dost. (Syn, ježž zavvedlo mžení svěhlavě.)

ikra, vedle jikra. Struhí má velký ikry, to má kapr vo moe menší a je přece věci.

ikrnáč, jikrnáč. Rekní, ať tě dají ikrnáče.

ilem vedle jilem, jilm. Bedle vovčina stávalo několik jesanu a taky někeryj ilem mezi nima. Jilem má dřevo svídlý, hužitečný.

imo, ml. nedb. vedle mimo, mimo. Nesla imo? (Rána na zajice.) Mimo mne a Manku vstály tám eště šechny (u muziky).

iněi i **jinėi**, jinyj, obojí jen v ml. nedbalé. Té jinéi kafe! (častěji v témž sm.: Té potom jinéi) Najdi si jinéiho kameráda.

-ino, příp. přísvoj. příd. jm. rodu středního zavládla veskrze pro všechny rody, čísla a pády (srv. -ovo). Já du v mámino botkách. Lichva je ženino, do toho já se jí nepletu. Sprubírujte s Haněino cepem (t. mlátit), Haněe má lefkýj. Vo chasino jarmarec si s ní začel a huž mu to žádnýj nerozmiluví.

intres, u (muž.), též **intresi** (str.), úrok. Intresi musí byjt zaplacený ha de pa vzít, dyž není. Mě se zdá, že huž platí teky hezký intresy (= jsou hodně dlužní).

inyj a **inėi**, vedle obyč. jinyj, jen v ml. nedbalé a obyč. jen v jistých rodinách. Vem myj kabát. Srv. iněi.

iskra, nedb., vedle obyč. jiskra. V porovnáni: dívce jako jiskra (= bystrá). Vylítla iskra z vokeneky a mně na fěrtnech a co to povídám, už byla díra. 2. pl., iskry, stříbrné vyšívání na svislých pantleech nevěstina kožísku.

išterka, I. ještěrka, nikdy j. Išterka se vyřívá, hleč, taková strakatá. 2. název tkanie (kožených a ozdobných řeménku) na při-

vazování kratších kalhot v kolenou. V Koročevě, v Potíckově — tántary nosí išterky u krátkých kalhot doposová. My v Hlujčedě máme kaněky.

itřin vedle **jitřin**, jitřín. Chlapci si připraví fakule a to potom je světél v polích, dyž se de na itřin i s itřinu, to je krása v tý noci!

itřnice, jitřnice; častěji zdrbň. **itřníčka** bez

význ. zdrbň.; **itřníce** už skoro jen v řeči posměšné. Tu máš! Děrek jím stuně a vona mu koupí itřníčku, ta ho má pozdravit?

itrocel, u. i **hitrocel**, m., vedle **jitrocel**. Já vám reknu: na modron naštojei itrocel, přes ten není; ale má byjt sušenýj mezi Matkama Božíma (Nanebvz. — Jm. P. M.). Arnika, hitrocel, řebříček té šelmo na rány.

J.

jabka, 2. vedle **brambury**; v jedn. neslychatí. Je to náká velká vyjmluva — vosum pytlíku jablek — (a j.) — z takovýho dvora? (pytlíku zde bez význ. zdrobň.).

jablo, část lžice, již bereme do ruky. Vzela sem jablo a zmáčkla sem mu jazyk, abych viděla do krku; v krku nemá nic voteklýho.

jablunkovýj život, hedbávný, červený s drobnými květy, jaký nosily nejdávnější Bulky, pokud dnes staré šedlíčky mohou svědčeti.

jabor, javor zdrbň. **jaborek**. U Jaboru — místo nad Chodovem. V Jaburkách místo v lese pod Čerchovem. Jabor má dřevo jako křída.

jaborovýj, 3. javorový. Byjval dycky stul jaborovýj a byjvala stolice u stola jaborová, jediná v senci; vokolo kamen a vokolo stěn byly lajee, přidělaný ke stěnam.

jádra, vokalky (viz to) ze špalku na šindel, odklaně na straně ke dřeni.

jádrnice, ovocný strom vyrostlý z jádra, „neštípěný“. My máme jádrnici — podle ovoce byla nejspíš z hetlinu. Jabka sou pěkný, velký jako štipný, ale kyselý dost.

jádrovky, jméno jablek úplně zelených, puv. zajisté z jádrnic.

jabla i **jehla**. Podebírala se jí přičest a Hancě ji to propíchla jabloun a dopavi, nebylo to zralý — iěko křičí divě celou noc. Díte, dite, hrát si s jehlon — té teký práce? (žertov. na šedlíčky).

jak, též **karak**, 2. význ. připouštěcí. Jak mi bylo dost zle s tíma dětma, přece sem na lidi nelízla. Nepuru tám, nemužu, karak bych jí šeko ráda vopustila. (Tchýně nevěstě.) 3. = však. Počkyj Johanes, jak ty dostaneš! (Pís.) Jak já to na tebe povím! (Vyhružka dětská.) 4. o čase. Nebyla sem v městě, jak před posvícením nakoupit. Dyť letos nepršelo jaksepatri, jak zjera!

jak se patří, klesá na pouhé adj. a v ml. mladších, ledabylé se i sklání. Nedělám já jaksepatriho člověka?

jakýjs, **jakás** atd., užíváno jen s význ. příhanlivým: Lenochu jakás! Skřeku jakýjs.

jalojčka, 2. žlutek ve vejci, jenž při vaření zůstal žlutý; zčernal-li, je mourek. Jalojčka nebo mourek? (dávají si děti hádat o velikociích; uhodne-li, vyhrál vejce — ovšem již rozbité.)

jáma, sklep původně neklenutý, obyč. na brambory atp. (Srv. sklep a pínvice.) (V obec. význ. jáma neuž.; za to jen díra a dolík.)

Jan, vysk. se jen ve jm. rodových; rovněž zdrbň. U Jánu (Klenčí), u Janku (Oujezdo), u Janočku (Kyčev) i jinde. Jm. vlastní v řeči lidu jen Hondza, Hondzík, Hondziček (a i tato jm. rodová).

jarka, jarní pšenice. Té kus pěkný jarky, ta by byla na krupičku. Pár záhonu chce dát jarky, ta bure moet byjt (= přgn. pěkná, zdárná).

jaro, ale **zjera**: Mil byst' to vidět zjera, dy šeko kjeta, to není vidět ves pro samý stromy, šeko jako mlíko!

Jarolim, Jeroným; zachováno v rodovém jm. Jarolinu (Chodov).

jarý, jen ve spojení jarý žito = jarní žito, jař.

je, mívá význ. citosl., slabší než **jejej** atp. Hó-je, té divěat. Často za výrazem: To by se nevyplatilo, hó je! 2. částice přísvecovací; zvl. rádo se opakuje. A: Nedělá tu člověk z paldarma? B: Je, je.

je oě, **neni oě**, **bylo oě** atd. velmi oblíbeno m. běží oě atp. Začlo škyjpat, mi bylo vo porušku, já porušku volnes do senci a ležil sem jen tak neprikrytý (při hlídání v sadě) a dostál sem trolení do nohon, snad se toho nezbavím. — Vo to tu není, že dostála. Dyby nedostála: rodiče patří etit. Je vo to, že budou lidi myslit: doví co se nestálo! Co pak Franta, Franta s prázdnem přišel, s prázdnem voryjde, ale je vo starýho; na starýho přide ešte zle!

jeet, **jel** atd. v Postřekově **jil**, **jila** atd. Těž ve slož. Starýj jil pro seno, hale von tu bure hmedle. Hdy pa ste přijili? Jinde na Ch. všude **jel** atd. **Jel** do Hámariky. (Oujezdo.)

jeden **drubého** atd. na oznáčenou vespolečnosti v chod. zř. Hojnější správně opakování jména: Noha nohu podpirá, ruka ruku votirá. (Přisl.) Vobraim se s boku na bok — šudýž to tlačí. (Pís.)

jedenkrat, 2. sesiluje význ. příd. jména. Tys u mne jedenkrat nespolehlivýj člověk.

jedlík, **jidák**. Jeho tatík byl teky velkýj jedlík, ale Kuba je ešte věcí. Misku livanou pro štyry — tu von spraví sám, jen se vohlidne.

jedlina, jedle (toto neuz.). U Velký Jedliny (místo v lese pod Čerchovem).

jednoručka, sekyrka na jednu ruku s krátkým topůrkem. Huvěšský (kovář) udělal mi jednoručku, pěknou sekyrku a vostří jako břitva.

jednota, samota. Tuty (sic) Němci (po hranicích) ty sou nejrači roztroušený po jednotach; vesnic je málo.

jedovatýj, 2. přen. tuze rozhněvaný. Kopy shrabaný, mráka nad lesy a von mi nejede a nejede; já huž byla šečka jedovatá. 3. Té vocet nákyj jedovatýj (= tuze ostrý).

jedva, ledva. Celýj den tu člověk vězí — neppure žádnýj a jedva vytáhne paty, kozel nákyj pokušení přinese. (Žlobí se hospodář, když přišli kupci na dobytce za jeho nepřítomnosti a nedobře prodáno.)

jehla, 2. jemný plátek vznikající na ostří přílišným broušením na hrubém brusku; „jehlu sundávají“ dalším broušením na brousku jemněm, zvl. na šálu. Viz to.

Jehlik, jm. rodové. (Kl., Postř., Poč.)

jejej, citosl., 1. význ. údivu: Jejej, té velkýj doubravník; ten je jako čepice. 2. význ. bolesti, nevole atp.; někdy zdvojeno: Jejej, jejej — to mi začel bolít zub. Jejej, jejej, divče, cāk z tebe bure? (-ej zní výjimkou, jak psáno, ne ij.)

jelito, 2. naduřilé místo po ráně prutem nebo holí, větší než pruh. Dyjť divče mila jelita, do pa si to nechá — dítě tak strískat!

jelít, gen. pl. dloužen. Naděláme jelít a sednem ke kamnom a burem jist.

Jenouškur (sic!), u Jenoušku, jm. rodové. (Stráž.)

jen tak, splynulo v jediný výraz = zertem, na zdař buh. Nebujď bláhovýj; dyjť já to řek jen tak (slova urážlivá). Já sem se voženil jen tak. (Píseň bezstarostného.)

jeptuška i **eptuška**, jeptiška. Vavrukonc burou mít jednu (předm.) jeptušku (doplň.). (ale též instr. doplň. Chtili ho mít panem páterem.) U eptušek.

jerem, jeden, též ve smyslu já; Jerem neví, co si počít (= nevím, co si počít). To baby jerem stával s noci.

jerenačt, jedenáct, též řad. Táhlo na jerenáčtou atd.

jerenkrat, dur. vedle jednou. Huž sem té to jerenkrat řek; neposlechněš-li, bure tvá škoda; 2. přísl. význ. asi = v pravdě, zajisté. Bence je u mne jerenkrat hlář. Cāk je té jerenkrat po nom, po eizim šelmovi!

jesan, jasan. Jesan bere sílu hadu; proto ho dávají (ratolesti a listi) do maštalí, dyby se tám dostál had, aby se nedostál kravom na vemená. Jesan bere sílu hadu, jabor zase mu ji dodává.

jetel, v chod. r. žen. Té tratar jetelí! Letos je pěkná jetel.

jetelec, datel. Kouknite, té tu třisek a té šecko vod jetelee; té jako po tesáři!

jetelište, pole po jetelí. Dyby chtilo sprechnout, já mám vorat jetelište a vono je to jako mlát.

jezovec, nikdy jezevec. Kouká jako jezovec z díry (o škarohlídi).

ježek, 2. způsob nakládání obilí „do ježka“ t. j. tak, že klasy se schovávají dovnitř, až nahoře ční všechno břitoví z vozu jako srst ježka. Nakládá se tak zvláště ječmen. Pavuzy na ježka není.

jídlo, jídlo. Dyž je jídlo vařený, tak jist!

jich v dom. při udání číselném pozbývá svého zájm. významu a klade se jako částice sesilovací, jestli předmět počítaný udán 1. a 2. os. mn. č. To vás jich tu je! Bylo nás jich bromađu. Někdy i slýchá: smc jich málo. Ale v 3. os. správně: Bylo jich dvacet. V chod. není této oblíbené chyby dom. ani v mluvě starších ani mladších nikde.

jíl, jila atd. od jedu, jen v Postř. Starýj mi zes Dílu nešel, já zapříhla ha jila sem pro votavu sama. Zajisté lokál. dloužení pozdější vlivem anal. tvaru obecných po Ch. celém.

jilem, též ilenu, jilm. Tunatom hoblíku — to se mi zdá jilem (t. jilmové dřevo).

jináč, jinak (též ináč, ml. nedb.). Nehudělá jináč a nehudělá — probitá divče.

jináč ne, ustálený výraz elliptický, důrazně potvrzující domněnku. Tma tu na krku a sedlák (praví selka o muži před děvku) nyjde; to ho tám zas někam zatáhli, jináč ne! (t. do hospody). Já povídám jináč ne: to von sed, husnul a tak zmrz.

jindá, často s význ. někdy, před časem (obyč. v protivě s ičko). Jindá mival pacholek na penězích nejvíce třicet zlatýjeh — ičko je pacholek pán; sedláku, vem de vem, pacholek musí dostát svý.

jindě i **jinde**. Dyž tě to burou jindě trpít, di si — já tě nedřím; u mne musí byjt v noci chasa doma.

jist, **jíd**, **jidla** atd. Estě ste nejidli? Ičko burem; pote s náma! Huž mám po nom, s Pánem Bohem jezte.

jist svým, též sem si (sobě) **jist**. Co se budu bát, dyž sem si svým **jist** (= mám právo a pravdu). Podobně: To sem si **jist** (= jsem přesvědčen), že tě dá ičko Manka pokoj.

jít kam, 2. znamenatí co, týkati se čeho. Já huž vím, kam to co de! (= co to znamená, čeho se řeč týká). 3. při udání věku. Vod sem mu de na třetí. Též osobně: Divče nám humřila, huž šla do stvrtýho. 4. spěti, čeliti kam. Štyři chlapi domá, jen se tak zvoni, kam pa to co de? To aby peníze pršily! Tv, dial. du, deš atd. di, dite; poj (vedle poč), pote atd. přídu atd.

jít tak, prgn., jíti pro něco na dluh, bez peněz. Di zatím tak, táta to navečer zaplatí. (pro pivo).

jitřin i **itřin**, jitřní. Pureš na jitřin? Lidi šli s itřinu.

jména místní zachovala veskrze starý instr. pl.: Nad pranty (Chodov), Za Havlovy, (Oujezdo), Pod Kusy, (Klenčí), nad Luženei, (Ouj.) atp. Ano tvar mase, strhl i fem. Pod Škály. (Postř.), Pod chalupy, (Chod.), Za Hurky (Draž.).

júkat, o volání dětí při hře na „skováčku“. Jeden júká, než se ostatní sehovají, t. j. podstoupí někam, položí ruce přes oči a volá: „Bala-bala-júk-júk“, a to tak dlouho, až

poslední se sehová a zavolá: „Huž!“ Pak přestane júkat a hledá.

jupka, kabátec ženský, lehký („od těla“). Eště mi vstálo na jupku.

K.

kabátek, prgn. kabátec ženský sváteční; letní býval z bílého sukna, pestře vyšívány na koncích rukávů, ale v zadu bez přívěsku (srv. špenzr, jenž jest pozdější); místo nich byly nad křížem husté faldičky. Tu a tam býval i tmavý, v zimě jen tmavý.

Kabriel, Gabriel. Od toho jm. rodové Kabreluc, u Kabrelů (k zní místo g veskrze).

kabza, kapsa. Té z kabzy do kabzy a není nihdež nic (o hospodaření odděleném).

kacafírek, člověk drobný, též titěrný.

kač! též opakované **kač-kač!** pokřik na kachny, odhánějí-li se.

kačar, kačer. Hleč, té pěknýj kačar. Též jm. vlastní. Na Pašešnici je hospoda u Kačaru. Starý je Kačar a Kačarák.

Kačenák, jm. rodové po ženě Kačeně. (Katerině. Držn.) U Kačenu.

kadečka, bez význ. zdrobn. = kád na zeli. Kadečku se zelím nysnáz přendáš, vemeš dje nový košťata, podstrčíš je pod kadečku a táhneš ji potom pěkně a snadno, kam chceš, jako po saních.

Kadla, Karla. Váš Kadla, vidíš, by mohla jít s ní!

kadlec, tkadlec. Kadlec jen furt: šup sem, šup tám!

Kadlíč, jm. rodové, u Kadličů, Kadličone (Onj., Draž. i jinde).

Kadlík a **Kadlíček**, Karlík atd. Ale vždy jen Karel (vedle Kodl).

kadrdánek, člověk pitvorný, též větroplach. Sekal von se tu takuvýj kadrdánek (o světoběžném člověku).

kadrovat se, jítí čerstvým a pyšným krokem. I milie, ta se kadruje (o děvčátku, jež začíná chodit a dobře vyšlapuje).

kahloty vedle kalhoty, ale řidč. Já si na tu cestu eště koupím nový kahloty (stařec na pouť do Prahy).

kajda, 2. v přirovnání o vařivu: polévka hustá jako kajda. Též **kyjda**. Té polívka? té kyjda! 3. rozd. jen v písni: ztratila sem kajdu, de pak já ji najdu (snad šat nějaký).

kal, u, ssedlina v másle vařeném, z mouky a másla; je podoben jícce a mastivají jím buď studeným (ssedlým; pomazanka na chléb), nebo „rozpuštěným“ (jídlo teplé).

kálát, **kálám** atd., sl. opětovací, štípají větší dříví, j. špalky, války atp. Napřed si to šicky připravíme a potom tepřiva káláme šeko najednou (na pasece při děláni dříví). Rozd. co do kvantity dějové **kelu** (klát), sl. trvaci, jednodobě slož. **rozkelu**, **rozeklát** atd. Bez klínu tuten náton nerozkeleš.

Kalča, jm. rodové (a nepřehl.), u Kalců (Kyč.).

kalení, otruby menší. Pšenčný kalení necháváme housatom, říbatom, prasátkom. Pš. kalení pryj je sladkyjší, říkávají. Houvěžím dobytku dává se víc žitný.

kalhoty, 2. dolejší peří na drubeži, splývající na nohy. Housatom při prvním škuhání dobře nechát kalhoty, aby nevláčely křídla; **kalhoty stahávat**, žertovný zvyk při draní peří; dostane-li se divce několik větších per, nadere je každé z obou stran jen částečně a konce nechá nedodrané viset a drže sama za kotýš nabídne hochu, jenž vezme najednou za konce a tak „kalhoty stáhne“.

kalíšek, 2. úzké vyšívání s vytahovanými nitmi na okraji plínky dívčí, nejstarší (plátěné) podlavny a jiných částí kroje chodského z bílé látky. (Mezi látkou a krajkou.)

kalit, 2. kalením zasypati (na př. pítí do bytku). Též slčž. Já ji to drobet vokalím a kráva pije zrovna dost. 3. kalit se. Ráno vokazovalo se na čas a už se to zase kalí.

kalounek, 1. tkanice úzká, obyč. lněná, k zástěrané a jinam na kraj ehodský ženský. Bývají bílé, modré a pruhované jako kanafas; pl. kalunky. 2. pl. t., hedbávná pentlice, již si vdaná podvazuje kožíšek. Viz zvláště.

kalouník, kdo prodává kalunky; chodívali daleko do Čech a Rakous a prodávali výrobky **kalunkářu** domažlických. Věvali to hlavně vesničané z okolí Domažlic.

kalunkář, kdo dělá kalunky; řemeslo v Domažlicích druhdy kvetoucí. Tkali je na stávech ručních.

kalunky, pl. t.: hedbávná pentle (jediná) vdané ženy, zavazovaná v pasu přes kožíšek nebo kabátek; kupuje ji ženich a sice kupuje dvojí: na voradby (modrou) a na vočepky (jasnou).

kam bývá kladeno místo předm. co. Řekni mně přece, kam myslíš?

kamenáček, 1. hrnek „kamenutýj“ („kameněný“); 2. druh hříbu, jenž roste v kamenité půdě. Srv. kameňák.

kameňák, 1. hrnce „kameněnýj“ t. j. ze zvl. druhu hlíny, kameniny, zdrobn. kameňáček; 2. druh hříba, tvrdý, s kloboučkem tmavým a „masem“ i kořenem bělavým; roste v kamenitém lese; 3. druh holubů.

kamenka, hrůška (ovoce) i hrůšen. Kamenky tak brzy nezrajou. Pod naší kamenkou nasly děti nákyj peníz.

kamenutýj, 1. kamenný, od kamene. V Třhanově je Kamenutýj rybník, t. má břehy vytarasené kamenem. 2. nádobí k.

z bílé hlíny. Takovýj hucháč kamenutýj, pěknýj velkýj — té ho škoda.

kamerád, kamarád. Navodíš si sem kamerádu a kamerádi voberou kde co! (ovoce).

kamínek, nikdy kamének. Nákyj kamínek se mi dostál do boty a čechmaňky mi to tám překáží.

kamnovec, litinový hrnec zadělaný v kamnech: vařivaly se v něm jen knedlíky; více sloužíval na ohřívání vody a paření zrní pro dobytek.

kamrhol, niti vlněné z vlny prý „ankorských koz“. Na starém kroji vyšivalo se jím jako hedvábím.

kaněka, tkaněka, tkanice: 2. obr. ehléb má kaněku (je brusovitý).

kaněkář. Vdát se za kaněkáře, kde dělali na třech, štyrech stavech, to bylo jako dostát se na mlyjn.

kanduš, 1. šatečky dětské, sukně se životem v „celosti“ (Postř.). 2. šat vůbec, zvl. s příděchem opovrhlivým. Vem nákyj kanduš na sebe. Ha ty set, ta má pěknýj kanduš.

kanice, prgn., proužka vyšívaná na čepci koláči. Ta má pěknou kanici!

kápíel, e m. pták čejka, knihavka. Pl. jm. luk pod Klenčím, kde hojně tito ptáci bydlí. Kápíele, 2. hračka dětská (dle zvuku) ze dvou těsně sklopených do sebe dřevěk, mezi nimiž natažena „kužíčka“ třešňová, nebo list travný. Duje-li se do kápíele, vydává táhlý zvuk. Užívá se ho i na volání ptákův.

kapko, ml. d., jablko. Neplač, Andryšku, neplač: teta (= já) tě dá kapko, na! Ták!

kaplička, 2. kašel vydutý dovnitř; bývalo v starodávných kamnech po jednom na každé straně, uprostřed povýš. Stavávaly do kapličky hrnek s jidlem, jež mělo zustati teplé.

kapličky, vzorek na vyšívání.

kápo, vudec, hlava nějaké společnosti. Ty si vod nich kápo, ne? Drkáči mají jednoho, ten je kápo. Vodi hoehy, naznačuje zdvihnutím drkačky, kdy mají „podtrhnout“ (ustati jako zvón) a děli na Bílou sobotu dárky za drkání shledané.

kapři, 2. se dělají na nebi, t. mráčky drobné, podobné šupinám rybím. Srv. beránci a kaprovatýj.

kaprovatí se nebe t. j. dělají se „kapři“. Časy neburou, nebe se už kolikátýj den kaprovatí.

kaprovatýj, 1. nebe jest k., potahuje-li se oblíčky podobnými velkým šupinám rybím. 2. kaprovatá slepice, skvrnitá stejnoměrně jako kapr.

karak, kerak, jak (kterak). 1. Byl hu nich kerak dlouho — hodně dlouho. 2. Nebyl sem té v městě, kerak vo posvěcení (= leda, krouc).

karba, nádoba dřevěná z prken jako truhla, na míchání malty. Srv. karbovat.

karbáč, zdrbň. karbáček. Vzit na něho, na lenocha karbáč a vykarbáčovat ho ze vsi! (Pobudu rodáka.)

Karban, jm. rodové (Klenčí, Oujezdo i jinde). Zdrbň. též: u Karbánu.

karbovat, míchati kapalinu s látkami pevnými (na př. při dělání malty), zvláště mícháním zkaltí. Hajt mi to neskarbuješ, nech to stát! (o kávě, než se „ustojí“). Pas-tyjrouc zakarbovali hnojnicí a to nebilo možná vydržít bedle.

karhany, slovo vie dom., nádobí k vaření, zvláště, jehož už použito. To mám dnes karhanu jako po svarbě.

kary vedle kady, kudy, pod. někary atd. Neveděl sem ičko kary se dát.

kasat, 1. kydati, shrnovati (jen o blátě nebo drobné mrvě). Bolfe, skaš to po tý záleži. 2. zahrnovati (s předm. kalhoty). Do takovýho calachu abyeh kalhoty nakasal! 3. kasat se = pospíchati. Vávra, ten se kasal, dyž sem na něho vopravdu začel. Za hodinu ze Stráží do Hujezda, to si se kasal!

kasran, zdrbň. **kasránek,** slaboch, zbabelc. Ty si mi kasran: ženský se dát!

Kaša (a nepřehl.), jm. rodové, u Kašu atd. (Kvě.).

kášel, kašel. Mi huž ten kášel trápi kolik neděl!

kašket, čepice letní s koženým štítkem, kulatá nebo podlouhlá.

kaštan, kaštan, ch. i d. Též obr. Takový kaštan na dobytku, to byeh netrpil. Ten stojí v mařtali jako v běhně (o usehlé špině na kytách volu). Eště má starý kaštan na pocazení a vobleče to zas.

kařata, podvlékačky v. spodky a spodničky. Kařata se nenosivaly; kalhoty mívají poivku z domácího plátua — zima nebylo.

kařátka, 1. byl., lilie zlatá, snad puv. kačátka, že jsou květy žluté, jako mladé kačeničky. 2. spodní listy na nati bramborové. Trávy málo, přilámala sem drobet kařátek. (Zde asi zdrbň. od kařata. Srv. kalhoty dolejší peři.)

katerina, 2. dom. žert. rýma. Už ji mám zas, katerinu.

katesismus, katechismus; též význ. křesťanské evičení a to buď pro obec (u rychtáře) nebo i pro snoubence. Vodpalne bure v Hujezde k. Bure svarba, v sobotu huž byli na katesismusu.

kavané, druh bramboru, velké bílé s dulký.

kazabajka, kabátee ženský, teplejší a k tělu.

Kazda, tak dle chodské výslovnosti k — g, z puvodního Gazda. Jen ve jm. rodovém Kazdoue, u Kazdu (Ouj.).

kde kdo a kde keryj, oblíbeno sloučeno v jeden pojem = všichni. Dnes hrabe kde kdo, nemužem taky čekát na lepší časy. Byl tám hde hdo, celá ves (divat se na vojáky). Brali do práci hde koho, starý mladý.

kdož ví, sraženo v jeden výraz platnosti přisl. = sotva asi. A: Tomeš je tám jistě (t. při ohni). B: Kdožví.

kdyby na krásně, výr. elliptický místo celé věty příp. Kdyby na krásně si ji vzal, co pa s nim bure mít, s vopiton? (= byt i atd.)

kdyby ne, pod. výr. elliptický místo věty podmín. Snad ho najdeš a kdyby ne, tu máš jinyj! (t. krejcar na oet.) Já budu hledít, abyh tu byl do večera, a kdyby ne, dyjt svítí měsíce.

kecat, špatně dělati, špatně poríditi. Těz slož. Tys mi to skecal! Jak to vykee, tak to vykee.

kekanyj, ml. d., nehezky, špinavý. Tě hapee kekanyj! (přímo naň, že si umrnil sukni a ruce u rybníčku).

keke, ml. d., nečistota, špína (těž kek neskl.) Zdrbň. **kekadlo**. Kubi, neber to do počadly, je to keke! Nepapij, tě kek! (smol. višňová, již děti jídají).

kelnjy atd. o dřevě, jež se dobře keke. Hleč, ta je kelná (smrčina), ta by byla na sindel. Kelná louč.

kerak vedle **karak**, 2. spoj. příp. — ačkoliv. Já nepudu, kerak bych Dandu rád viděl. Matij se stará dost, kerak není její tatík! 3. adv. — hodně: Nosím ho kerak dlouho a je pořád pěknjy (klobouk). 4. Nebyl sem v městě kerak dávno. Kerak vo masopustě.

kerbsky, krušně. Chlapec, to mi šlo kerbsky; v takuvým mraza bez rukaje a tu tílu nest!

kerbskyj, atd. krušný, nepřijemný. To byla kerbská práce prondat takuvjy zašlemovanjy kanál — čeko v zimě.

keryj, atd. který; těž slož. Keryj je to mezi námi (řík. dět.). Leckerás falešně, leckerás zas nesmí (milovati; pís.).

keryj muže byjt atd. durazně opsání superlativu = vybraný. Šelma, keryj muže byjt (= největší). Těz pod. sm. Šelma **skrze kuží**.

kláet, 2. s předm. peníze. Muší kláet peníze, na Jakuba jim starýj vorezdá dvur. Těz slož. Složím mu je, jaký pak milostě! 3. klást se, pohrbívat se. Z Drazenova čtyry dvory se kladou do mñesta, druhý celá ves do Klenčí.

kladnet i **kladynet**, klarynet. Franta honivával dobytek do smouhy a hrával na kladnet, až se kouřivalo. Čák s takuvou fajfkou do práce, je to jako kladynet!

kladnetysta, klarynetista. Kadlík bure koukat, aby se dostál za kladnetystu, k bandě (ke kapele na vojně).

kladynet, klarynet, viz kladnet.

klachl, a. m., přezdívka člověku velkého těla a nedbalému. Klachl s klachlem. Von není než tak holdovat a holdovat! (Otec se vadí na odrostlého syna.)

klampač, asi puv. klampač, v chod. jen význam příhany = tlachal, hánota. Copak mužeš dát na řeč takuvýho klampače?

klancák, velký člověk (s příhanou); těž velká věc. No, té klancák! (velký kapr).

klaučnik, řetěz, jímž se spíná vuz v klaučích. potom vubee řetěz menší.

klapacka, ženská zjednaná na klapání lnu. Hdypak já po pulnoci přišla na lože! Dyž byla pulnoc, to sem teprva vařila klap-

pačkam svačimu. (Klapávali nejraději večer při měsíčku.)

klapat, prgn. třiti len. Na Ch. klape se na mědlících. Klapete, klapete, teta a sama? Míla sem tu ešte pár snopku, myslila sem si, vyklápněš to, aby už byl pokoj.

klasatjy, o obilí velkého klasu. Tuto náše je dost klasatý a teký hustý dost (žito).

klebeto i **kleveto**. Dí mi s ní, s korendon; je samý klebeto! Gen. pl. klevát i klevát. Nadělali na mne klevát, že sem já jich pod ved devět (tak proti rýmu zpíval pokaždě soletý výminkář Vaněk z Hujezda).

klee, v porov. vědro jako klee. Tak vubee o nádobách dřevěných, rozsušených nebo nedobře zdělaných. Jen se držt domácího bečváře! Z jarmarku nádobí — jak to vidí vodu, seschne se a je jako klee.

klechtjy, jm. pomn., vejce, jež dle starého zvyku hospodyně chodská zpíval v sobotu před nedělí Bílou; natluče na nich skořápky a nechá je pak ležeti na neděli ve vodě se solí a kminem. V neděli se klechtjy jedí. Je to jakós opakování „červenjeh vajec.“ klechtjy ovšem zstanou bílé.

klekáníček, bystot báječná, již strašivají matky děti, aby se večer netoulaly, že „po klekání ehodí klekáníček a bere děti,“ které se toulají do tmy.

klembí, patro v ústech. Něco se mi přilíplo na klembí a to mi to huž pokouší čas!

klenout, **klenout** atd. Napřed se klenoulo jen na pasy; vo traversach neveděl žádnjy.

klepat dýnka (na škatulky dřevěné), vysekávají ze „šponu“ dřevěnou paličkou na zvláštním oblém ostří. Dýnka klepají hlavně děti škatulkárn.

kleska, lusk hrachový, dokud je plochý (srv. záražka u ovoce). Letos bure hrachu dost, huž je samá kleska. Náš bráček letos kvít jako mlíko a nie na jalovo; je plnjy klesek.

klestít, osekávají sněh s větví; klestit peručí. Co zbude, je voklestek.

klíj, **klíl**, **klít**, kleju atd. Co pa klíješ, neklí! Já míl ženu, ta nezaklíla celý rok!

klíčka, 3. dřívko z březové, trnové nebo hlohové ratolesti tvaru klíky, t. j. hlavní hahuz s letorostem tvoří ostrý úhel. Klíčka jest as 2 cm. veliká, zapichuje se do přek kolovratu, kde skrze ni prochází nit. V prástkách vyřezávají je hoší děvčatům; dovednější dělají je i z robu. 4. Ječmen je už v klíčky t. j. tuze zralý, takže klas se steblem svírají ostrý úhel jako klíčka na kolovratě.

klín, 2. kratší záhon; k. dělají se, není-li pole pravidelného tvaru. Těz jm. polohy v polích. Na Klíně (Postř., Lb.).

klindířa, těž klindířák, člověk velký nemo-torných pohybů. Takuvá divče takuvýho klindířu — dyjt by jí bylo zrovna škoda!

klinkat, klínati, tlouci špačky. Tu klínkás; já tě povím; vlez si do lože!

klintat, kapatí, tronsiti (kapalinu). Pekně papij a neklintjy; dyjt si poklínáš kallutky.

klípě (též **klepě**, zdr. **klepítko**, trocha, ždíbec. Celý les jednou ranou pád, nevostálo hani klípě stát. Šla ha byla tám celý pulne a takuvý klepítko (trávy) přinesla.

klívat se, pukati, o vějcích nasazených. Vejce se klívou, klívají (pukají — počátek lhnutí).

kloboučky, rozrazil (byl.).

klobuk, klobouk. Jak dyby tě byl dostál (t. hlídač na hrachu), ten by tě byl vzel klobuk!

klofák, zoban; posm. Chlapiku, chytím-li tě za ten klofák (na sypčímho housára).

klofee, rána zobákem. Dala mu klofee (kvočna pejskovi).

klochán, hrnec, 1. příliš velký, 2. neúhledný. Na tu drobku mlíka takuvý klochán si neseš? Polívka je polívka; tý emírdu aby byl klochán a je to slabost (o kávě).

klochtat, 1. kloktati. Dal jí mrecínu, musí s ní klochtat v krku, 2. vejce klochtá (je-li zkažené).

klopit, 2. nepřech.; hrnec klopi = jest poklopen.

klopotnice, pl., luka u Postř.

kuínek, bez význ. zdrbů, = pěkný kmen. Té kmínek pěkný rovný, nihdež ani součku, žádný svál (o buku).

kuínky, druh hrušek; jsou drobné, ke stopce táhlé, zelené, málo přičervenalé.

kmotrojei, pomn., rodiny dvě vzájemným kmotrovstvím spojené. Svazek kmotrovský je na Chodsku velmi pevný, utužuje se jím obyčejně nejbližší pokrevností nebo sousedství nebo zvlášť dobré přátelství. Kmotři mají na děti první právo po rodičích, za to jim patří i účta jako rodičům, u kmotru smí si dítě vést jako doma. „Dyť sme kmotrojei!“ (slychatí často za důvod, že nemá a nesmí být ani nedorozumění).

kmotrovský kabát, dlouhý selský kabát z modrého sukna s pestrým vyšíváním. Nosovali jej do nedávna o slavnostech rodinných. Nyní oblekají jej jen o slavnostech národních, spíše z donucení, ale zvyk starý hlásí se o právo, že na př. ženích obleká raději při sv. Jakubě dlouhý **zimník**, než novomodní krátký kabát.

kmutra, **kmutra**, stší, vedle kmotr atd. (Postř.). Rubás kupuje kmutra.

kňak, týl (srv. stě. vz.+nak). Mi huž bolí pár dní kňak; cák to bure?

kňau! slovo onom. o koččím kňaučení. Děti hrajíce pírkem lachtají druh druhá na tváři, jako se líšá kočka ocasem a říkají při tom **kňau!**

kňaučit, il atd., jen o kočce; mňoukati. (ale pes kňíčí). Co pa ta kočka dnes, že furt kňaučí! (au zní čisté).

kněžik, rázev všech ploště žijících na bylinách. Zert: Zmáček kněžika (= „nezachoval se“).

kníba a **kníhavka**, onom., též kápiel, pták ejčka.

knitel, těžší obušek; zvl. dřevo přiení přes voj nasazované, táhnou-li vuz (za ně!) lidé.

To vídati (i v pluhu) na Chodsku, zvl. v podlesí mezi chudšími často.

knížky, pl. prgn., kniha modlitební. Já se nahučila říkat v knížkách sama vod sebe.

knoflíky, 2. lopuch (byl.). Od podoby semeníku přenáší se název na celou bylinu. Děti hrajíce si posázejí si šat celými řadami „knoflíku“ a házejí si je do vlasu.

knoflíčky, pl., plané hrušky velmi drobné a tvaru nízkého.

knochavee, vepřové hody. Přijte na druhý týžden, bureme mít knochavee.

knut, knot. Táta (lampa) má vo moc širš, knut.

kobjilíčka, stší, i kobylička. Vláčela má milá s kobjilíčkou. (Pis. Našli jsme tak psáno r. 1856.)

kobyla beze střev, v žertovné hádance syn- tební, jež dávají paní matky družbovi. (= mědlice.)

kohylice, trám silný, dle potřeby posunutelný, na němž v „pánvičce“ točí se čap vřetena mlýnského.

kobyli hlava, jablko, největší druh na Chodsku známý; zelené, pozdě zrající a velmi kyselé.

kocoury, 2. ratolesti jívové, na nichž už poupata rozkvetla v jehnědy, 3. větší skvrny na prádle a šatstvu. Probitý dítě, dávno-li pak ty šaty nosíš a máš to samý kocoury.

kočanti, posměšně vous (zvláště po mléce, od barvy atd.). Ha hleč! ty máš pěkný kočanty; koukní chutě do dreadla!

kočárek, 2. dno v koši mlýnském, pohybované dřevěnou tyčinkou, zapadající druhým koncem na zděř kamene, t. zv. ljholecem.

kočička, 2. prut jívový s poupaty, 3. poupě jívové; Sněz tři kočičky a v edostaneš zimnici, 4. strom jívový. Tu kočičku sem tu pích do hrady a jak vona se brání (= roste).

koči med, pryskyřice stromu peckovitých; děti ji sbírají a jedí (zvláště rády třesňovon).

koči mydlo, pomněnka (byl.).

kočka, vok. obyčejně roven nom. Kočka, pureš! Hleč, vona! Vlízt až na stul! 2. přezdívká dívce rozpustilé. Ty kočko, ať tě nedám! (Kluk na holku, jež se mu vysmívá.)

kočkovat se, pohrávatí, poškubávati se. Já nevím; ty naše děti — jen by se to kočkovalo!

Kodrda, jm. rodové, u Kodrdy (Klenčí).

Kodrnác, e. jméno rodové v Klenčí. U Kodrnácu. Kodrnáče kryjčí. Srv. kodrnatýj.

kodrnatýj, kučeravý. Má hlavička kodrnatá muže jít jinam (Pis.). Ten chlapec má pěkný kodrnatý vlásy, má hlavu jeden prstýnek.

kohout, 2. část košálu v hlávce, jak je natezán s kousky listu, uložená v naloženém zeli. Matka nám nakládávala, dyž se čapalo zeli, drobet kohoutu a drobet proštípek a dyž se na to potom v kadečce přišlo, to sme ehroušřávali.

kohoutek, hvozdlík (byl.).

kochtat, koktati. Mluv pomálu, nekohtyť; též slož. Než ty to ze sebe vykohtáš!

koko, ml. d., vejce. Kmotra dala koko, Štěpánku, kmotra dala? (na dítě, jež právě drží červené vejce od kmotry).

kokoráč! onomp., zvuk slepice, když snese. Koko-koko-ráč, dyjte mi koláč! (ohláňuje prý a prosí slepice dle dětského výkladu).

kokoráčet, o gďákání slepice, zvl. snese-li. Podvíj se. Káče, slepice kokoráčí nehde za kolníčkou; ať nám tám někam nezanáší.

kokyríhat, kokrhati. Poslouchej; náš humi jináč kokyríhat! Kerá slepice kokyríhá po kohoutovi, ta se má zabít; ta volá nechčesti do stavení.

koláč, 2., čepce kulatý pro vdané, buď celý bílý nebo s černým vyšíváním v podobě kříže; starší prý býval jen s „vokem“ vyšíváním. Nyní se již nenosí, ale o rodinných slavnostech hojně jej mívaly matky ještě přede dvaceti lety. Jeho částí kromě vyšívání rouchy byl „kot“ (obalený prut, jenž rouchu napínal) a plínka, pás, jímž se k čelu a týlu čepce přivazoval. Čepce připínaly „paní matky“ nevěstě poprvé v noci o svatbě sundavše jí čepení. (Viz to a vočepky.)

koláč paní matčino, též **paní matek**, jest vlastně pšeničný bochník velký jako řešato; na řešatě se i peče, zbaveném obruby, jinak by se do pece těžko dostal a mřížky po řešatě jsou mu oblíbenou ozdobou. Kráží jej jedna z paní matek po čepení nevěsty a každá z nich musí dostati díl za výsluhu domu. Někdy jej dělávají tak veliký, že proň třeba vybourati husta do pece.

koláč vandrovní čili vandrovnícký nese se s dary nevěstiny v předvečer svatby ženichu a odtud se zase oplácí. Jest veliký za čtyři obyčejné a vedle obyčejného „mazaní“ jsou na něm cukrovinky, mezi nimiž hlavně srdíčko, kolíčka a j., a uprostřed rozmarinka s červenou pantlíčkou. Nosí jej dronžka, družba jej musí rozkrájet na tolik dílů, kolik je přítomných. Úkol se mu stěžuje dráty v koláči tajně zapečenými, jímž se musí nůž vyhýbat.

kolíčko i kolečko, 2. „do kolečka“, název tance a potom i písní k němu. Tančící se velmi rychle točí a obyčejně chvilí na témž místě, za střídání písní a selské muziky. Oblíbený tento tanec chodský vídati nejen u muzik, ale i ve volné přírodě, cestou z kostela o svatbách atp.

kolij, m. r. Z levýho kolije voda (Pověra.).

kolik, mívá význam = několik, hodně. Ty hodiny stály asi kolik zlatých. A, von tám byl přece kolik let (v Hámárice).

kolikrát násob, mnohokrát. Já to Matijovi kolikrát násob řek a von mi nevěřil: ičko to má!

kolmaha, kolečko, gen. pl. kolnáh. Začel kolikerý řemeslo, nevostál při žádným; ať jezdi ičko s kolmahou (= nádeníci a vozi kamení a cihly na stavení). Dyj sem ešte nákyjch pár kolnáh! (t. hnoje do zahrádky.)

kolna, kulna. Já mám divčí tevernou (též tebernou), vona luhá pod kolnou (Pis.).

Kolna byjvávala dycky až nejdál zadu (ve dvoře).

kolor též **kolúrek**, bez význ. zdrbn. druh slívy, menší než řambuch a větší než kozinka; srv. tyto. Teta, chlupší vám rážeji kolurky.

kolozubýj, bezzubý; kdo nemá žádných zubů. Jen jez sladký, potom bureš kolozubá.

komínek, komíník. Komínkue Barča nmřila. Jen bujd tak humouranyj, přide komínek a veme tě.

Kondrád (zní jasně **d**); též ve jm. rodovém: u Kondrádu (Kýč.).

konec, akk. prostý při udání času: Rozstunal se konec máje a choud potom, až dochoud; nehde při sv. Vavřenci ho zakopáli. 2. výr. **ve dva konce**, jen o člověku ubídném, ustaraném a pod. Jehlíkový ta starost dale, je celá ve dva konce. Já sem dnes ve dva konce (t. churavá).

koničky, šalamounek (byl.).

kontrhel (byl.), popenec.

kopa, 1. kupa sena. Musím ešte jednou, zbylo mi tám pár kop, nebure ani vozík. 2. kopa nití = pásmo v porvazku (t. předánku). Na kolipak kop motáš? Na deset, na dvánáct, jak je prádlo pěkný. Z koudeli teký na šest, na vosm. V menším porvazku **kupíčka**. Viz to.

kopačka, 1. kopáč dvojbuzý na skopávání hnoje s vozu. Zapomíl sem na poli kopačku. 2. ženské dobývající brambor. Kopačky přídou s pole, burou chtít jist. Pod. i kopáč. Kopáče máme na poli, 3. posm. noha. Natábní kopačky = běž.

Kopajna a Kopajny (z puv. kopaniny t. j. pole, jež začala se skopáním, ne oráním, pro kamení a kořání). Jm. polohy u Klenčí, Stráže, Onjezda. Vozíme hnuj na Kopajna.

kopát, **kopál** atd. **kopati**. Kouknite na něho, já tě koupím vobutí a ty bureš zblůdarma s ním kopát, ať tě nenasekám! (na kluka svévolu). 2. o krávi. kopá (t. při dojení). Délka i v slož. Skopál se a vystyd jako rák (t. shrnul peřinu se sebe). Nakopáli hlíny. Mámu vám zakopáli, vete, děti, vete!

Kopatiny (srv. Kopajny atd.), polnosti u Mrákova.

kopec, 2. kopec kytek = trs, keříček. Přinesla sem si z Mlýnečka kopec sedmíkrásy (= na Ch. dianthus barbatus). Kopec rozmariny (o jediném keříčku).

kopeček, 3. prgn., pl. t., kopečky, hromadné jméno pro travu, pučící nejdříve z jara na polích, bez rozdílu druhů. Děvčata chodí po k. a vypirají i s kořeny u vod a opatrují tak „zelené krmění“, kdy ještě pravá tráva neroste.

kopence, menší než „kopa“ (kupa); kopence sena, trávy, hnoje. Při sušení sena první den dává se píce do kopencu (malých) a druhý, když se má odvážeti, hrabou se kopy (velké), jež se hned nakládají. Divče se má vodstavovat, dyž je hodně kopencu pode vsí (prý aby byla vzácná). Skopával sem druhý k. (hnoje).

kopička, pásmo nití k sítí, ve „skadlinku“. V předánku pro tkalce bylo jich opravdu kopa, ve skadlinku, menším i objemem, méně (10—16), proto kopičky. Neroz vazuj všecky kopičky najednou, ať se tě hnitě neskubají.

koplice, sekera s ostrím na přič, k vysekávání otvoru ve dřevě, jako v korytech, okřinech, neckách, a t. p.

koplovat, vysekávatí prohlubeň, na př. do okřinu, necke atd.; vubec sekati koplič.

kopový, s číslem napřed, na př.: vosmnáctikopový, dvacitikopový, dvanáctikopový atd. plátno, t. j. z 18, 20, 12 kop jeden loket, dle tloušťky příze. Čím více kop, tím jemnější plátno. Nejhrubší bývá 6tikopové.

kopriva z chládku, obrazně o děvčeti buď neudržím nebo jen „bez kuráže“. Často v přír. Si jako k. z chl.

koprnit, -it atd. Já zlostí šečen koprnit!

kopyjt, gen. pl. Vopar je zlá nemoc: vona přide dobytku až do kopyjt. Těž o jménu místním. Hdyž sem vyšel z Kopyjt, našel sem tudletu knížtčku. (Misto jv. od Trhanova.)

korálek, Den jako korálek (= krásný). Puvod porovnání asi: modré nebe (kulaté) za jasného dne a modrý korálek, jež děvčátka nosívala.

korbel (též belik), máselnice. Vypařit korbel křemelema, dyž se nemůže svrtit.

kornatit, -ilo atd. Vobutí mazat! Nemaže-li se, kornatí. Hleč, ty zkornatily (boty, jež delší čas odloženy).

korotev, koroptev; mn. č. korotvé. K. motýlkou strílený, žertovně = brambory.

korovička, korouhev; v chod, jen tv. zdrbň. i o velkých k. Každá přifarená vobee má v kostele svou korovičku.

Koryjtko, 2. prgn. čubka pod kolo, brzda. Koryjtko bys byl zapomil; zapni je hned na zavírák!

košistě, násada na kosu. Mám tu pár hoto-
vých košistát, ale pěkných, jaborových.

koska, čamrda. Viz to. Koska platí tolik pon, kolik má dírek (dětské hry o fazole). Nasajd kosku, dyž už nemáš pony.

kosmatice, svátek, do něhož přidáno květu bezového. Pekávají se při sv. Janě Kř.

Kosteliště, vrchol Hurky nad Chodovem. Stavěli prý tam kostel, ale co za den vystavěli, do rána bylo přeneseno do Klenčí. Proto postavili kostel tam a při něm vznikla osada, nazvaná dle klenkového lesa.

Kostkuba, jm. rodové (Poe., Dom.).

kostrbáč, m., suchá haluz, větev menší. Had se mi tu veme na cestě a hned bedle cesty nachomyjt se mi takový kostrbáč, já ho vemu a správch — huž dál nepolezeš!

košauka vedle **košinka**. Děvko, přines eště nákon košanku bramburu.

košinka i **košauka**, 1. chlební k. ošatka, 2. opálka.

košistě, **košistěte** vedle **košistě**. Chlapi, pusu-li s košistětem! (Selka na dovádící

chasu.) Přídeš-li ty k nám eště, vemu na tě košistě. (Pis.)

košálet, kouletí. Humíš košálet kužalky? **košalilič!** ml. d., asi = košálej nebo košálím; volají tak děti, chtějí kouletí nebo aby se koulelo.

koťe, 2. proutek obalený koudelí, jenž napíná do kulata čepce „koláč“.

koťe-prásk, hra na koťe-prásk. Děti sednou těsně vedle sebe do řady, ruce majíce sepjaté mezi koleny. Jeden obchází a ruce rovněž sepyté se slovy koťe-koťe-prásk vloží každému do rukou jeho; při tom jednomu tajně upustí do rukou malé dřívko. Toto musí jiný, který zatím stál stranou, najíti. Najde-li je, nastoupí zaň, u koho je našel.

koťev, větev, častěji koťvác, ale s význ. menší větev. Vitr zlámá koťev na hrušce.

koťvác, menší větev (chod. koťev). Stryjčku, chlapeč vám ráželi hrušky a ulomili koťvác, celý vobalenýj.

koťváček, m. větvička. Nechčeš koťváček, mužes vobírat! (volá hoch s třesně na dívku). Ale koťev fem.: větev neuž.

koťyjš, 1. na peři (odraný brk s lopatkou na konci), 2. žertovná přezdívka dítěte. Takuvyj koťyjš a jak se von humí rozkřičt!

koťátka, sražená varem vejce; 2. polívka z koťátek = kudlená s vejci.

koudelka, sblaněná koudel ve válece na jedno naditi (obalení) kužele. Mám tam eště pár koudelek, tak abych to dopřídla. Těž jm. rodové: Koudelknie (Klenčí).

kousavá smola, ztuhlá pryskyřice narýpaná v lese ze smrku, jež kousáním stane se vlácnou a zbarví se do ružova. Děti rády ji kousají, dráždice si žlázy slinné.

kovarna, kovárna. První chahupa hyn za kovarnou.

koza, vok. vždy roveň nom. Koza, deš mi! Čujs, koza, do zeli!

koza, 2. na Chodsku místo klibny jinde. Koza má jen kozí hlavu na bidélku nasaženou, již drží chlapec, prostěradlem zakrytý a skrčený, jakoby chodil po čtyřech. Koza provází Mikuláše i Lucku. 3. stolice tesarská, na které se otesávají dřeva; je to silnější poval na jedné straně dvěma nohama podepřený, druhým koncem na zemi ležící.

kozel, přední provaz „vozici“ (na utahování pavuzy). Kozel se nám strhal.

kozelec, kotrmelec. Kozelec, to byla naše největší radost, dyž jsme byli děti. Ha to bylo kozelec pozpátku ha ku předu ha jak do chtil.

kozička, 2. druh meliva; viz hašpan.

kozi mlíč, pryšec (byl).

Kozina, **Kozinonc**, jm. rodové (Ouj., Tlumč.). Pozn. Těž jméno Sladký dosud zachováno v Oujezdě i jinde bojně.

kozinka, 2. nejmenší ovoce peekové, kulaté, druhu sliv a zrající do tmava. Větší je koloř, koluřek a největší řambuch. Vypučelo to tu samo, já myslil, bure šveska a ičko vidim, je to kozinka; škoda pro to místa.

Kozinovská (t. dědina), pole panské u Trhanova, jež dle pověsti patřilo Kozinovi a devátému jeho kolenu dostane se nazpět. 2. euf. hříbitov trhanovský na tomto poli založený. Pudeš na Kozinovskon = zemřeš.

koziček, 2. podstavec obloukový třímohý na krb. Kladla se naň louč, aby pod ní mohl vzduch; a že byl okrouhlý, přiléhal oheň dobře k hrnci.

Kozlovky, jm. polohy u Lh.; pole i luka. Srv. Na Kozlový Zahradě, u Stráže.

kozohlod, špatný, zakrsalý strom. Cák s takuvým kozohlodem než ho vyseknout!

koznyk, 1. kalhoty kožené bývaly: skopovice, puklovice, jelenice atp. 2. jablka.

kozič, žert. 2. brambory v koziše = v šupině.

kožišky, 2. jetel v kožiškách = směť jet. ještě nevyčištěné, potom i plody už prázdné.

krace, motyka plochá, široká, tvaru srdce-tého na brambory (k okopávání i dobývání).

kráct, kráď, krádlá atd. Nezamykalo se u nás, protože se teky nekrádl. Těž slož. V Korově lukrádli tánten týden několik vovic. Letos huž prýj se pokrádlo lichý ve vukolku, to nebyjvalo nihdá slyšet. Beztoho to že všecko ti Votaváci.

Kráčna, u Kráču; jm. rodové (Postř.). V Dom. bývala hospoda „Na Kráčně“.

krafiját, karafiat. Té kravka jako krafiját!

kráj, kraj (margo); **kraj** (= regio) i v chod. = kraj. Postav ten žbán na stul; nestav ho na kráj, ajť nespadne. Kalunkári a kalouníci chodili do kraje. Dybych míla za nim kraj světa jít. (Pis.)

krajec, krajce. Já tě dala krajec a Hana krajec, kam pa to šeko dáš, dyjť to nesniš!

krájenky, nudle vařené a z černější mouky; dělají se větší a tušší než obyč. nudle.

krákat, kráču i krákám, krákal atd. Netahýj tak, dyjť to kráce. (Děvčátko při česání.) Těž slož. Dostanu-li se tě do těch tyvjeh čecer, pane, já tě je vykrákám. Tomeš zkazil ptáky, ale dostál nakrákáno.

krákorka, šiška lesní, srv. šuta. Krákorky sou dobrý topivo. Prsty jako krákorky (t. velké).

král, akk.: pro král slavený! (Jen v tomto výraze a jen jednou jsem slyšel. Stráž.)

králičky 2. (byl.) květel, hnice.

krám, 2. v přívlastku podřadném a doplňku, z krámu = kupovaný na rozdíl od domácího. Ty hutírky, jak to dá do trok, je viděť, že to je z krámu. Kytka z krámu na rozdíl od rostlé. 3. Staví krámy, o děvčátku, jež neslušně sedí koleny vzhuru. 4. přeneseně: Ty tu máš krámu, t. neurovnaných věcí. Někdeťj takuvýjeh krámu! (= okolku, prutahu.)

krancl, širší obruba při svrchním věnci kachlu na starodávnych kamnech. Stavívali na krancl, co mělo zustati teplé nebo suché.

krapár, kropáč, konev (srv. krápati). Přišlo — jen se lílo jako z krapáče.

křapat, 1. hrnec křape = má zvuk strhaný (jestli puklý). 2. = křápat, mluvit marně. Křapale, nekřap!

krapua, ženská tlachavá. Di, křapuo, s takuvým křápáním! (Staroch. jemuž žena žertem vyčítala jeho slabost.)

křápy i křampy, pl. t., stará obuv. I co pak takuvý křápy, těch už není do marastu škoda!

krásky, prgn., byl., sližky.

krátky, 2. o těstě nedosti vláčeném. Z ječný mouky je šeko krátký, eště lívance se dají nyjsnáz jíst. 3. stružený. Řekni krátce. Řekni to krátkyma slovy. 4. úsečný, nevládný. Ty si na mne nákyj krátkýj.

kranlík, 1. krahujec. 2. pluh s „deškama na dvě strany“, „rozhánějí“ též na dvě strany. Nejlépe se jim „vybírá“ (rozoře) dvi; srv. toto.

Krbíčky, jm. polnosti. Na Krbíčkách. Jede vorat na Krbíčky. Těž sing. lok. na Krbice (sie); u Oujezda.

křehyjl, střechýl. To sou nákyj křechyjl!

křemele, i. f. pl., velké kusy křemene. Někdy pomůže, dy se nemůže svrtit, vyparit hbelík rozpálenýjma křemelema. Lidi, v tý naší peci té pečení, tám jakoby nebyly žádný křemele.

křemeň, křemen (v chod. i žen. rodu); vedle toho i křemel. My dali do peci křemele a ta ičko peče!

Křemanka, jm. polí u Tlmě. Na Křemance.

křenák, též křenovýj zub, stolička. Mám tám eště dva křenáky a až s tima budu hotov, nebudu mít na čom kousat.

Křenovka, na Křenovce, část Oujezda, kde prý bývala napřed křenovka.

křes, křesání mlýnského kamene. Po křesu je dycky písek v mouce.

křesat, 1. dobývatí oheň z křesacího kamene; zvl. rozkřesat. 2. k. mlýnský kámen voškrdem. 3. vokřesat kládu sekerou, t. oloupiti jen místy, aby prosychala a červ aby neškodil.

křídlo, 2. lenoch u židle. Byjvávalo šeko malovaný; i křídla na židličích mívala pěkný věnečky vokolo díry.

křims (sr. stě. kšims), římsa. Nahoře na halměři muže byjt dobře takovýj malýj křims.

křipi, chřipě. Mám vod tý rýmy křipi jako podebraný.

Křipný, na Křipným, do Křipného, jm. polnosti u Pocinovic.

Křisálek, jm. rodové, Lh. Srv. Křisl, Křistof.

křistánek, jen ve řeční: Nebylo tám ani křistánka (= živé duše). Křistánek asi — skřitek. „Křitky“ prý naposled vynášeli stěhující se, odtud řeční. (Výklad lidový.)

křitek, křec. Vzel mi křitek v noze. (Dostal jsem křec do nohy.)

krivánek i skřivánek. Ti krivánei v takuvýjeh mrazech už tu, to aby to překřihlo — takuvýj zvirátko nebohý.

křivýj stich, zvláštní tvar chodského vyšívání; sdružoval se obyč. s „řetízky“; srv. to. **křížky obyčejné a zpáteční**, též **dvojité**, vzorky na vyšívkách.

Křížová (t. hora?), jm. holého vrchu u Lhoty.

křížaly, pl., dřevo zbylé ve hřídeli mezi dlaby na ramena.

křížovat, jen ve výraze husy huž křížujou, t. j. povyrostly mladým husím perutí, aby mohly konce křížem přes sebe klásti.

křížovatka, pl., i křížovatky; cesty, zvl. pěšinky křížující se. Potom i okolí takových cest (sing. i pl., srv. luka).

krkat, říhati. Vod rána krkám. Mám náky krkání.

krkavec, 1. v porovnání o něčem nehlém. Zima jako krkavec. 2. zařikání: Vem tě krkavce!

krocán, krocan, Natahal se jako krocán; já to potřebuju! (= nestrpím toho.)

kročit, prgn. dobře jiti, pokročit! Kroč, přece kroč, nechod jako svázanej!

krodnovat, prominouti. Von má víc než já, ha já mu to mám, vdova, krodnovat? Počkyj, Jirko, počkyj! Tuto já tě nekrodnuju!

krokev, pl. krokve, m. krokve; gen. sing. krokvi. Na vosla se nedávaly krokve, jen lemčvy.

kromě, „Krom božího daru!“ dovolává se omluvy tvrdého slova, koho k němu přinutilo nějaké pokušení při jídle, když má boží dar v rukou a ústech. Dá vona si řect? Nedá! Čert je v ženský — krom božího daru — žádnýj svatýj!

kron, gron; obyč. o ušehovaných starých penězích stříbrných. Bába má ešte v punčoše skovány krony.

kropáček, prgn. kropenka na svěcenou vodu (též krapáček). Kropáček tu máte, kropáček, ale suchýj; ve stavení má byjt dycky sjecená voda.

krosna, košík na prádlo, podlouhlý, nízký, o čtyřech nožičkách. Bývá pleten z klaných draček „kořinkových“. Chudým bývá za kolébku.

krotkyj, 2. smělý, dotěrný. Pane, Jirkovi nemušíš dvakrát řect, Jirka je krotkyj (nabral si švestek).

krubiján, hrubec, krubiján. Abych já bral byjval na tatíka takovýj krubiján.

krupice, nejmenší kroupy, hrubě trhané. Bramburová polívka bez krupic, to není pravá bramburová!

krupička, obyč. krupice. Kaše z krupičky ta byjvala jako sváteční; jindá se vařivala pro děti i pro velký kaše z mouky.

kroupole, jho pro hovězí dobytek, pro každého tahouna zvlášť a na šíji.

krušec soli, kousek soli. Polívka (slaná) jako krušec.

Krutina, Krutinone, jm. rodové (Ouj.).

krutnout, krotnouti. Ty zkrutneš, bureš videt. Vona byla nečistěná a huž zkrutla!

kravka, 1. hruška s červeným masem.

2. sukně chodská barvy červené.

kryear, vyslovují, jak píší (tak všechny skupiny nyní s g).

kryjčř, krejčř. Bába vyšla jenom někam tudle kryjčřom! (prostý dat. cíle; pod.: Di Čijkom!) Hojně za jm. rodové, výslovnost táž: u Kryjčřu; hospodář je Kryjčřák.

kryjhat, asi = pozdě bycha honiti, nařikati. Dvur umořili, ičko kryjbahj. Takový zimy letos a dřív málo: to bureme ešte kryjhat.

kryjt, kryjl, kryti atd. Kryjli sme v Travnově (tesaři).

Krysarone, u Krysaru atd., snad z puv. kyrysar (Draž.).

Krysl, Kryštof; vok. = nom. Krysl. poj s náma! Též jm. rodové: U Kryslu (Draž.); zdrbň. u Krysálku (Lhota a jinde).

krytina, krytba. Doch je nysuchyjší krytina ha mušíme řect: nýjlehkyjši (toto ml. nedb.).

kš! volání na slepice, odhánějí-li se; často zdvojeno: kš!-kš!

kšikat, **kšiknout**: volati kš! na slepice. Kšikni na ni! Puta, pusky!

kublát, zaplétati niti atp., skublaná přize na cípce, sk. porvazek (spletený, že jej těžko rozplésti).

kubaba, byl., „roste na suchých vrchách hu Stankov a je píchavá“ (popsal ji 90letý stařec z Oajczda). K. je proti hluchotě.

kucel, 1. provazec u hejčedla, sešitý „z několikrát násob“ složeného plátna (úzký pruh), jímž se h. uvádí v pohyb. 2. velký kuelík. Tlačí mi to v břicho, jakobych tám míla nákyj kucel.

kuelik, kousek drobení v polévce: polívka z kueliku.

Kuča, jm. rodové. U Kuču, starýj Kuča.

kudibal, dom., černá hodinka. My máme ešte kudibala! (nerozvítli jsme ještě); chod. kudibal s devíti hlavama, žert. hádanka svatební, byl. = pupava obečná.

kudla, 1. pes čuba, zdrbň. **kudlice**, ještě menší **kudlička**. My sme mivali kudlici, ale před tou se nie nesmilo hnout (ostrážiti). 2. nuž, ale jen o jednom čepýli a dřevěných čáčkách. Hadráře sme dávali drobet hadrů a ta nám dala kudličku, pěknou červenou nebo žlutou.

kudlat něco, ledabylo, bez náležité zpusobilosti konati, pořizovati. Proč pa to tak dlouho kudláte bez dochtora! (o domácím nedobrému léčení). Drobet to tak kudlám, ale nýjem už k něčemu. (Stařec vřetenář.)

kudlenka, žertovný název polévky z kudlené. My sme míly kudlenku; kousek másla do ní — je teký dobrá.

kudlice, zdrbň. od kudla 1., nikdy o noži.

kudlička, 1. čubka, 2. nuž s dřevěnými „čáčkami“ a širším „čepýjem“.

kudlit, 1. k. polévku: zavařovati mouku a míchati. 2. k. se, o psu: Někde se tám kudlí. Vokudlila se (= mítí mladé). Též hrubá nadávka: Vykudlenyj! (asi = pse.)

kujiček, kulíšek, syček. Čák bilo! náky dje neděle: kujiček nám přilít do sadu a sed

si na hetlín a plakal zrovna dost. A teký potom za náky dje neděle náš děrek humřil.

kukalka, 2. (byl.), vstavač. Obr. dívce jako kukalka.

kukne? ml. d., eitosl. (= už tě vidím! nebo: podívej se na mne!) obyč. skulinou nebo za nějakým předmětem se schovávajíce.

kukyj, vedle obyč. koukyj. Kukyj na tu krávu, té ale pěkná kráva! (jen ml. ledabylá).

kulišek, jen zdrbn. a jen ve sm. přen. chytrák, čtverák. Barta se nezdá, ale to je, pane, pěknýj kulišek, Barta.

kulka, 2. slepice bez ocasu. (Odruda.) Puta, malka, kulka — pí-pí, pí-pí, pí-pí-poj!

kulovatyj, kulatý. Hleč, té pěknýj kulovatyj kámen, jak ho voda vomlila.

kumbálek, bídná komurka. Takuvyj jenom kumbálek a štrnáct zlatých by z něho chtili!

kumpas, kompas; obrazně: Hdo je podle kumpasu živ, nemá nikdy žádnou bídu.

kuna, sloup dřevěný ve stavbě, do něhož se začapovaly stěny, kde nebyly nebo nemohly být roubený pro překážku nějakou se stěnami jinými. Kuna jest sama začapována do stěny nejdolejší a nejhořejší, jež jsou o to delší.

Kundrád, Konrád. Staryj Kundrád zařikával mráky.

kunka, ml. d., kuň. Hitaha, kunka! (= koni jeď!)

kupovanýj, na rozdíl od domácího (srv. z krámu), zvl. o chlebě. Chleba kupovanýj — té pína; není nad domácí chlebiček.

kuřát, gen. pl. Nn, pravda; sou více drobet menší, ale sou více čerství; sou vod lon-ských kuřát. Tak lokálně dloužení v celém sklonění.

kuřátka, 2. druh vyšívání.

kury, kudy. Neveděli ičko, kurykam! (Poh.).

kuryk dom., **kury** chod., kudy. Kuryk ste šli? Kury sem šel, kury sem šel. (Pis.)

kus, 2. ve výr. je ho kus, i o lidech. Ten Krysl v tich Němcích vyrost, té ho kus. Dívce tebe je kus, kampa porosteš? 3. přísl. kus, kousek cesty jít, atp., též za kus cesty. To se té chtělo v tý tmě takuvyj kus cestý (t. jít k muzice přes pole). Náši šli s náma kus cestý. Vyprovodj je kousek cestý! Poj s náma za kus cestý, k spravování přideš eště dost!

kus, kos. Já té vím v lúsieh kúsy a tak hnízko!

kuš, ale ost. pády pravidelně: koše atd. — koš. Kube, dostáls kuš; proto se nemušíš na žádnýho škorpit. My sme tu jen — jenom kuš na říbet a do toho lesa! (dřevorubkyně.)

kuše, jen ve výr. na mou kuší, slabší než na mou duší. Patrně povstalo varováním tohoto.

kuťe, žert. lože. Táhnite huž na kuťe! (na děti.)

kuťit, 2. slepice kuťi (nikdy hrabe). Já bych mil slepice rád — dyby to nekuťilo!

kuželiček, u. (sic!) prgn. sbalená koudel, vyčesaná z pačisku; jest tvaru prostřední láhve. Na kužel se nenabaluje, nýbrž přivazuje haraskou po straně a tak se z něho přede.

kuželice, vždy dvě, dřevo čtverhranné, as 15 cm. dl., utahující vřeteno ve svrchním kameni mlýnském.

kuželka i **kužalka**, kuželka. Co pa Manka! Manka je dívce — té kužalka, Manka! Kótálet kuželky — té tak pro pány, kerý se nevydělají.

kvapat, kapatí (toto nov.). Pořád přece něco kvape (o skrovném, ale jistém příjmu). Malá prška a hlete, kvape ze střeche.

kvápě, kapka velká. Začínalo řídece, ale jaký kvápě; to každá šla na kuži.

kvápji, též **kápji** a **kápij** i **kvápij**, f. jen v pl. **kvápije**, 1. kapky dešťové. To sou velký kvápije. 2. okap. Děvko, dyj tu dížku zapučit pod kvápije! Někdy p zní měkce: kvá-pji; kvápije. Dyj ho pod kvápije, von se hodně vytřepá. (Škop po vápně.)

kvapka, říde. kapka. Dybyste mohli počkat do dojení: sladkýho mlíka tu nemám ani kvapku.

kvasnice, instr. kvasnici. Náš děrek už nemuže jíst nie s kvasnici; nadyjmá ho to.

kverkovat, zasekávati plát, když dřevo začíná se tesati.

kverlačka, vedle **kvirlovačka** i **kvidlovačka**. **kvidlovačka**, **kverlačka**. Kvidlovačky já nedělám, já jenom mělačky a vokriny.

kvidlovat, říde. **kvirlovat**, zavařovati míchajíc **kverlačkou**. Též slož. Kvidluj hodně čerstva, aby se nendělaly kofata (vejee aby se nesrazilo v kousky).

kvítky, 2. vzor ve vyšívání.

kvitnout, **kvít** atd., kvéstí (trvaci). Bez kvítne při sv. Janě. Já mil jablonku, velká nebyla, hale ta kvítla, ta kvítla! Vedle toho i obyč. květu a kjetu, inf. kvíet.

kvukat, 1. o zvucích kvočny; 2. obrazně žert. o polehování šestinedělky. Tvá té asi bure hnedle kvukat, vet!

kyčel, muž. r. Dyby mi rači nebolil muj kyčel!

Kyčmar i **Kyčmar**, u **Kyčmaru**, z puv. krémát. (Stráž.)

kyjbat, **kývat**. Ty kyjbáš a nie neříkáš, člověk neví, co si z toho vzít. Též slož. Von neslyší, zakyjbj na něho!

kyjda, jen v přirovnáních: Polívka jako kyjda (hustá).

Kyjchal, u **Kyjchalu**, jm. rodové (Kyč.). **kyjklat**, slabě klátiti; též slož. Zakyjklj s ním drobet a von pure (kul se dá vytáhnouti). 2. kyjklat se, o chabě chuzi. Tak sem se tak pomálu kyjklal, kyjklal. (Staře o své chuzi za vedra.)

kyky, ml. d., kytky. Honzy, poj kyky, poj! (= trhat kvítí.)

kynkat, ml. d., zvoniti. Mámo, kynká! (zvoní poledne.)

kyjzat se, těžko a slabě jít; o chuzi lidí ustaraných nebo tuze unavených. Já šel přece — myslil sem, jaká pa je to neděle

bez kostela — ale šlo to ještě těžko; jen že sem se tak kyjzal (muž po nemoci). Sotva sem se kyjzal; huž je to na mne přece dálka!

L.

lačnýj, lačný. To věřím, bral bys; chla-píku, ty si z lačného kraje. Lačno koupil, lačno hužil.

ládem, dl. km. Hde se dělalo snáz, to drobet zdělal, druhý šekko nechál ládem.

Ládro, jm. polností u Kyčova. Na Ládre.

láfnout, uhodit (o těžké ráně). Barta ho láf se sáhem, míl toho na štrnáct dní dost!

Lachee, (snad puv. Lazce, srv. u Lhoty Láze), v Lacheích, jm. luk u Postř. a Klenčí; též v Lazcích (Draž.)

lachtat, 1. lachtiti. Sakva, nelachtyj! 2. obr. o řeči, škádliti. Ty bureš pořád lachtat, až tě teký něco řeknu!

lachtavyj, 1. lachtivý. Nech mi, já sem lachtavyj! 2. popudlivý, dráždivý. Nu, nu, nebnjd tak lachtavyj, dyjt sem ještě nic neřek!

lajbik, lajbík; sukně s lajbikem t. j. se živutkem v celosti; takové nebylo při starším kroji; začala po vzoru města u chalupnic a vůbec ženských „z malýho lidu“ (ne sedláků).

lajce, lavice. Dívčata honem na lajce a spuste kolovraty a spuste nákon pěknou písničku! S jednou (t. ženou) lajei humyje, druhon na ni posadí. (Přisl., t. vdovec po-druhě ženatý.) Bstě si zatupám na bílý lajei, hde pa je muj družba, ajt huž de k tanci. (Přs.)

lajsna, lišta; toto neznámo. Zdrbň. lajs-nička.

lála, přezdívka = člověk nedbalý, po-vreční; zvl. kdo nedbá o zevnějšek. Karban je člověk lála!

lankvara, nemotora, lenoch. Franta byl vodjakživa lankvara, ten tak nie nedělat a dobře se mít; a eště aby mu to něhdo do huby strkal!

lap, silnější **lap ho**, citosl. provázejíci v živé mluvě lapnutí koho n. čeho. Zajíc spal, nevěděl nie a já se kradu, kradu — lap ho! Ale zajíc vyskočil a hde pak zajíc byl!

larva, škraboška. Kovářka jim přinesla larvy a ičko se hu kovářu voblíkají za maskery.

las, trhlina v kameni. Tuten kámen není na velký práce, má moc lasu (o ložisku zu-lovém, nehodi se kameníkum.)

láskavě, praví se též: Prosím láskavě, ičko píte, ajt to nezteplí.

láskavý koření, třezalka. Láskavý koření sme trhávaly a mačkávaly v plátně a říkávaly sme: Lásko, lásko toč! Tekla-li červená šťáva, bylo dobře.

láterník, dřevař, dřevorubec. Kašparovo tatík byl láterníkem a pálival teky uhlí. Dělival a pálival až ve Štajřích.

latovák, hřeb kovaný, jímž se přibijely latě na krov; nyní též drátěný.

latovník, nebozez na vrtání dřer do latí na střeše, silnější než hrabovník a slabší než možňák.

lavka, lávka. Za mlynjnem přes lavku ha potom huž burete trefit.

Láze, pl. samoty u Lhoty i pozemky při nich. Na Lázech.

lebeda, lebeda, byl. V přír. dívce jako le-bada, t. j. bledá, neduživá.

ledabylo, přisl. bývá sesilováno výr. ne-pozbylo. Starýj Hruška vorával (t. dobře) a přistál si, eo je pravda, to je pravda; nebylo mu líno. Hale mladýj, lankvara, jenom to tak zakutí a zadraper ledabylo nepozbylo. Někdy též ledabylo nezabilo.

ledvína, 2. hruška od tvaru tak nazvaná, velká, tmavě červená. Jm. rodové. Hu Led-vínu (Ouj.).

lefkýj, lehký, ml. nedb. Chlapše, ty si lefkýj jako pírko.

lehnout i lehnout se, lhnouti se. Tuty huž musí lehnout (= mají čas lhnouti se). Po-restátee se lehly před třema neděli. (Ale obyč. nedělna.) Korotev sotva se vylehne, hned humi utíkat.

lekruta, legrut. Jit za lekrutu, chlapíku, při tom bys nemšel dělat takuvyj rámus! Jak voni té tám vokážou!

leměz, slabší krokev. Di na punebí; já tám mám za lemězem pár věcíeh nábozezu, vyber ten nejmenčí z nich, možňák, a přines ho sem.

lemizek, zdrbň. viz leměz. Nezkazim to, z toho bure eště pěknýj lemizek (tesař o zhytku dřeva).

lemovka, lemování, jež mívají starší Cho-dové i na županech místo límce.

leněnýj volij. Na spáleninu je dobrýj le-něnýj volij. Ale hněnýj hadr. Lněná věc je hněná věc! (chválí si hospodyně povlaky z domácího kanafasu.)

lenišťe, pole po lnu. Hanče pase táhle na leništi.

lepčí a **nyjlepčí**; komp. i superl. adj. bý-vají za komp. a superl. adv. Lepčí hrst ji-stoty než pytel nádije. To já přece muším nyjlepčí vedět, dyjt já tenkrat hu nich slon-žila. Ale též lip a nyjlip. Čím víc, tím lip.

lepenka, hlína smíšená se slamou a otru-bami, dávaná na stropy sverhu. Po naši lepence nechojř prudec. (Přs.)

lermo, neskl. sl. = povyk, hluk. Té pořad lermo. Té náký lermo (= hluk, spěch), to jakoby si mila brát krále (o vyhlášené ne-věstě).

lesák, člověk z lesa a pro les žijící. My sme tu lesáci, my huž to tu humíme, co a jak.

Lesnice, pl., jm. polností u Draž.

lestvice, slovo domažl., čička, chod, břetýnko, mazané lepem na chytání ptáku.

letošek, letošní rok. Pro letošek už vstanem při starým, ale napřesrok musím mít sečí mašinu; je to přece věc!

letošník i letošák dobytče, zvláště volík, jemuž není ještě rok. Tajny, ty máš letošáky (t. pěkně vzrostlé), ty (sic) huž zjera pěkně pudou v bráně. Doma mám letošníka žemlovýho, licháka; tomu musím pára přikoupit. (Šr. ročák.)

levičák, kdo jí, chápe atd. levou rukou.

levička, levá ruka; rozd. levice = levá strana. Nehuž ho jist levičkou; dítě to pochytí hned, nesmí se mu to trpít.

levir, obrazně o jisté ploše pudy, na které to které zvíře žije; zvl. o ptácích. Taký červenka mívá svůj levir: tám jinou nepustí, to se hned perou.

ležít, ležl atd. ležeti. Na muže mi pádlo dřevo, bylo to některak zjera a ležl mi hnedle celý lito a já tu ženská s tulika dětma; to bzlo co se vohánět!

li, v chod. stší, velmi oblíbeno 1. v platnosti tázací. Př. Dávno-li stuně táta? Brzo-li ste přišli z města? Drahá-li ta kravka? 2. Durazně -li s bud. časem zastupuje silný rozkaz. Př. Hneš-li pak se? (= už ať se stane.) Děti, purete-li pak mi z toho hrahu? (silnější než jděte.) 3. Též skutečnost se sdurazňuje s -li: Já pospíšnu a pojednou-li pak tu nyjsem (= vžlyť tu budu hned). 4. V záv. otázce na označenou nejistoty oblíbeno -li by. V šíraní mi přide Beroušek, chtěla-li bych ho (muže) ešte živýho vidět, abych nemeškala a honem za nim do špitála. Vokouněl, vokouněl — naposled, pryj, neměl-li bych pár zlatých doma. (Pryj užito tu více v platnosti slovesné a položeno samostatně s durazem v čelo závislé otázky.) 5. význ. podmiň. Tak co — pureš, neppureš? Pureš-li sám, já bych se slika. 6. **ne-li** bývá ve sm. odporovacím. Ty bys moh tátovi (tehánu) každý den ráno ruku políbit, ne-li se na něho poulit (kárá otec syna). Za tutu řeč by se každý pořádný člověk stydl — ne-li se s tím ešte vychloubat! (O rouhači.)

liberka, 1. závaží, zvl. kámen libru těžký; 2. hruška toho jm.; veliké, těžké.

libuyj, kdo nevyniká krásou, ale přece se líbí, rádí jej vídaji. Pobrát krásu jiným pravda nepobrala, ale je divče libná. Není tulik hezkých jako libných (přísl.). Též řeč libná.

lice, v puv. význ. o obličejí, mívá někt. tv. dle sklonění vz. kuře. To sou licea (t. červená a zdravá). Pod. vejce a slunce.

lice, 2. pl. t. prgn., postranní desky při ústí stolice řezací, kované ocelí v podobě rámu, k níž se při řezání nuž přitlačuje. K lieem. (Chodov.) 3. vnější strana plochy stavebního dříví, zvl. sloupu. (Viz sl.)

Hruška: Dialektický slovník chodský.

licovat, sl. z mluvy tesařů, o dřevech, jichž lice (vnější přitesané strany) jsou v téže přímce. Staví-li se plot, zapustí se napřed sloupky a měří se, aby dobře licovaly.

liet, leu, sl. trvací (opětov. polikám) na ptáky atd.; spis. lieim a ob. lieim neznámo. Za kolmu nechodj, Barta tám leče na schoře; už na něho leče kerak dlouho a nemuže ho dostát. To je hromád vod toho krtka; není platno, muší se na něho liet.

liče, mladá kachna; zvl. pl. o hejně. Za našima humny luňák litá, bere tám licea — nepočítá. (Pís.) Teta, zajeli vám liče.

lička, 2. prgn. shodné postranní části čepičky dětské; 1. spojuje přes týl široký pás.

liění kolečko ve mlýně bývá as 2 m. v průměru a má palec v líci, t. j. na vnější straně loukotí. Srv. vyjstrák.

Lída, Lidmila. Též jm. rodové: u Lídu. (Stráž. Postř.)

lidičky! klesá na výraz údivu. A: Na trojí mu sešli hlavu. B: Lidičky! Často se spojuje v **lidičky lidi**. Lidičky lidi, to byste viděli svůj div! (o nečistě, nepořádné domácnosti).

lidla, ml. d., jméno hrom. = lícata, kachny. Benci, kukyj, nyny lidla! Opakovaným „**lidla lidla**“ svolávají se kachny a jsou-li blíž, vnaří se „li-dlí-dlí-dlí“.

líha, licha, záhon mnohobrázdý. Líha je na rovinu, ale do našich kopeč není líha! Sedmibrázdový záhon — té u nás až dost!

lichometník, lichotník, pochlebník. Děrek jeho dělával pryj takuvýho lichometníka ve francouzských vojnách a za to si postavil chalupu.

lichva, drubež. Káče, dyj tý lichvě napřed, ať si to de hledat (t. potavy v přírodě, hmyzu atd.).

límeček prgn. o límečku u mužské košile na rukou; u krku je límee. Zvláště límeček na košili ženichové; je úzký modrý pásek, přišitý na vlastní límeček košile, jenž jest zakončen „žinkami“, šitou krajkou o dvou, třech řadách oček.

linat, o přirozeném ztracení srsti. Zjera muší zvíře linat. (Nepřirozené, chorobné je „lezení“.) Stunavá nebo postřelená zvěr zjera neliná.

linka, též pinkalinka — slunečko.

lip, lépe. V Draženově ešte lip je, rostou na zelený lípě (t. svestky. Pís.).

lipa, přir. jako lipa = zedraný. Ty naše děti — já nevím; jen to na nich hoří. Co se já na ně našiju, naperu a sou pořád jako lípy.

Lípi, V Lípi atd. jm. polností. Poc. Srv. Březi, Vulsí, Klenčí.

lisa, 1. příhrada ve stáji, podobná posadě, mezi jednotlivými druhy dobytka. 2. nástroj ze dvou tyčí a rovnoběžných oblouků, na nějž se klade chléb v bochnících, aby visel na vzduchu; 1. visívá na punebí někde stranou, co člověk dosáhne.

listy, 2. tenké široké koblihy na másle smažené; lepší bývají z nudlového těsta. 3. listy žitné dělávají hospodyně, když pekou chléb;

jsou nekynuté, pekou se při chlebě a pak se paří a spařené mastí a jedí, nebo se drobí do svařeného mléka.

liška, 2. roura v klenutí pece pro odvádění kouře a pro pruvan. Konec její capuch. 3. lišku vodit, řídit zadní vuz při rozdělení vaze na vození dlouhého dříví (stavebního).

lišť m. i **lišť** f., 2. hliněná výplň mezi dvěma stěnami v chodské senci; jen tento lišť, široký as na 1—2 palce, bílíval se.

liťák, liťý knoflík žlutý na mužský kraj chodský. To nebyjvaly než liťáky, ty si lezdos dělali i sám, a knoflíky vyšívané a jaký pak pěkný vyšívaný; ičko je tudy kryjící nehušijou!

litina, 2. lijavce dle trvající. Lidi zlatý, to vám byla litina!

litkup, pitka při prodeji větších věcí (gruntu, dobytka atd.), placená dle úmluvy stranami, nejčastěji kupujícími. Matij, nech ženu jeet a poj rači pít litkup. Přišel mi náš teký z litkupu napíjilyj.

lito, léto; jen ve význ. doby roční. V lité já sem dycky zdravýjši. Ve sm. rok neúží se. Burou ve votavaeh tří leta, co sme se vzeli. Kolik let. Má leta (= je letitý stařeč).

liva, houba, stě, hlíva.

livanec, liťý, nízký dolek; 1. jsou kynuté („s kvasnicí“) a dřevěné (bez kvasnic a s přimíchanou kaší ze syrových brambor zadělané.) Pekou se nejlépe nad ohněm na ohništi na plechu.

liz, 1. hromada hlíny promíchaná solí a feňnyklem, v lese v houští skrytá a dřevěným rámem chráněná, na níž chodí zvčť lizat. 2. obr. stul. Pote k lizu! (= jísti).

lizání, 2. prgn. směr z kalení a soli, jež se syje dobytku do žlabu a tak „dává se lizat“, (mimo obyčejné „spravování“).

lizt, prgn. o dětech, když začínají samý se soukat a lězt po zemi. Náš liz brzo a dyž se mohi něčeho zadržít, teký se postavil, ale spustit se sám nechtí; rači třep zas na zem. S takuvyjma, dyž začnou lizt, je nejhuř; je se co bát, aby na sebe něco nestřhly. 2. vtírati se. Kam pa bys tám lizla dnes, dyž tám mají takovou věc (na hejtu, kde mají smlouvy). Já mu říkala dovčokrat: Nelez tám! (za bohatou dívčí chudý chlapec). 3. Vasy lezou. Mi vylízly po nemoci, po hlavniče. 4. O slovu, k němuž se někdo těžko odhodlává. Nechtílo to z něho lizt (přiznání). Těž slož. Naposled z něho vylízlo, esli bysme jim ešte nepučli.

lodka, 1. lodka. Hrabě si dal na rymík teký lodku. 2. lopata na obilí (dřevěná), uměle po stranách přikrojená. Chceť-li lodku, tieh bych tu mil ešte pár.

lohyně, hloli (keř i plod). Pod našim polem stávala taková stará lohyně, velká; tám hnizdíváli (masojedi). Co pak je z lohyněma; to je mi milýjši trnka, karak je kyselá.

loch, dem. lušek, sklep ve smyslu obecném. (Viz sklep.) Hudehij pod sednickou lušek a bure po vlhkotě. Je tu eas, jenom s bramborama do lochu! Starí míváli jánuu.

lochtuše, loktuše. Přinesli mi ho čtyři v lochtuši svázanýho (t. muže, na něhož padlo dřevo).

loj, luj. Kuneš tám míl maso, ale to bylo maso: samýj loj a samýj loj!

-loketní, s udáním čísla napřed, kolika loket bylo třeba domácího kanafasu na povlaku takové a takové velikosti. Deera zez dvora mívává na loži porušku šestiloketní, druhou osmiloketní, dva postáře tříloketní a na tom na všom svrchnici puldevátaloketní. V tý byjvá 16 i 20 starýjeh liber prachu, jenom drobet peří se přidává, aby prach nepuckovátíl.

lonská kost, návná kost. Lonská kost, přestaň rost! (Zaříkadlo.)

lonsko. Votáv bylo proti lonsku málo chybí polojce. (Málo chybí klesá na výr. přísl. = bezmála, skoro.)

lopatka, 2. větší vospence (viz to) mladé husi, dříve než se vyvine úplně péro.

lošua, jazyk kožený, na konci roztrpený, jenž splýval jsa přelmut, třepením navrch přes sněrování hrubého střevce mužského. Za chuze pleskaly lošny do střevcu.

louč, 1. polínko malé. Že tě uhodím s tou loučí! (nikdy hahodit atd.) 2. jm. hromadné: drobné dříví. Pojedeš, Šimane, s loučí? (t. j. na trh?)

loučkář, **loučkářka**, dřevorubci, hlavně nedostateční k těžší práci v lese, kteří se živi dováženiím louče v pytlích na trakaři do města. Jezdivají za tmy, cesta necesta, aby do svítání byli v městě, vzdáleném dvě hodiny i více. Musí pomáhati i děti, často školáci.

loužek (od luh), zach. jen jm. vl. V Loužku, u Drazenova, Loužky, pl., jm. luk i poli u Lhoty.

lože „na tratar“, t. j. vystlané u hláv vysoko (pod ohromnou svrchnicí 2 velké polštáře na sobě), dole nízko (v nohách bez polštáře).

luciáš vedle luciper, puv. význ. vybledl; nyní = zlý, nezbedný. Sou tu náky na zdravým vzduchu, mají taky chlapec, ale té chlapec luciper. Lidi, cák je to za holoubě, té nákyj luciáš (štípe). Tudle nákyj časek zase začel pít a potom přide demu a je na mne jako luciáš.

lučka, 1. maškara v hrachovině zavázaná, již provází celá družina hochu všelijak maskovaných (koza, zidě, vojáci, čerti a j.); chodí večer při sv. Lucii do přástek a domácností a provádějí veselé reje. 2. název celého zvyku.

lukáj, lókaj. Hankne Jozef bral u hraběny lukájem. Tuta je Lukájone.

lumbák i **lumbač**, vedle řezáč 2., jenž kleští dobytek. Dyby už přišli náky tí lumbáci, než ty prasátka přerostou!

lumbat vedle řezat. 2. klestiti. Dali sme ho lumbat (volka) a mušli sme ho zabít, byla náká chyba.

luňák, 1. krahujec. Luňák ber. lěnta 2. potápník (brouk).

lup. citosl. O udeření nebo pádu, často místo slovesa. Dlouho se krížovali, na jednou Šeba lup s ním; Němce na nohy, Šeba zase lup s ním a ještě jednou lup s ním!

lupat. 1. tlouci. Než se vrátil, bylo šeko jeren huzel na zemi ha to to lupalo (o pranicí chlapeu při muzice). Těž slož, nalupat = natlouci. 2. slupat, slupnout = sníst s chutí. Slupal talíř lívanen hned s plechu. 3. intr. padnouti. Slup vám delu jako kotě.

lupeno, lupen. Křenový lupeno táhne, té na hlavu moe dobrý.

lupínko, nikdy lupénko ani lupének. Ranenýj had najde si lupínko ha to mu ránu zhojí. (Pov.)

lupnout viz lupat. Nenech se, lupni ho zpátky (hoši v pranicí).

lus, část lesa, připadající jednomu statku. Beroušek moh prodát lus (z puv. los, losem určená). V Lusích, jm. místa v lese. (Chodov, Klenčí.)

luska, lusk. Té náká luska? té jako z viky! (o chatrném brachu.)

Lusovec, jm. lesa u Draž. Srv. lus.

lychtár, ryehtár. Lychtár míval velký právo.

lyska, 2. jm. krávy červené nebo černé s bílou větší skvrnou na čele.

lytír vedle rytír. Ty si pěknýj lytír, von se hojí pytle.

M.

macek, jen ve význ. přen. = přilhlouplý člověk. Macku, ani na to poselství nyjsi. Ve význ. kocour neznámo.

macecha, macecha. Jenom neposlechnyjte; dostanete macechu a ta vás bure jináč ko-reneírovat!

Madlenák, jm. rodové po ženě Madleně. (Magdaleně). Madlenone, hu Madlenu. (Ouj.)

machačka, chuze v blátě řídkém, těž bláto samo. Puda masná, pršit nepřestává, vozy se netrhnou (= jezdi neustále), a, té tám machačka!

machat, mazati, káleti blátem, hlinou atp. O prádle — cárat. Sr. to.

máj, m. r., 2. smrk mladý s oloupanou korunou a okleštěným peručím až po vřeholek, pentlemi okrášlený. Jež stavi hoch chodský v noci na 1. máje pokračnu k chalupě své dívky. To má naše Haněe jinýj máj!

májovky, pl., kuřata v máji vylíhlá. Nosivají ještě toho roku na podzim, ale z jara začnou později.

májový kvítí (bylina), blafouch.

Makas, u Makasu, jm. rodové (Chodov). Těž zdrbň. Makásek (Klenčí).

makojčky, druh hrušek, puv. makovičky (od podoby).

makovi, nejútlejší, krajní mlází jak na stromu, tak na bylině vůbec. Koukníte, ty kroupy stloukly šeko makovi ze stromu! (asi jako makovice na konej lodyhy).

maličkost, 2. dětství. Já k nim chodívala vod maličkostí.

maličkno, lidové zdrobňování zdrob-nělých až slov. Maličkno dyby byly dveře houskyjší, bylo by jich dost a potom tu moh ještě suden stát při nich. Srv. maličkruj.

maličkruj, zdrobnění lidové k zdrobně-lému maličků. Jeje, té maličkná ryjbička.

malka, druh slepie, asi puv. malá. „Malka, kulka, puta — pí, pí, pí, pí!“ voláno na slepie.

málo, 2. zřídka. Co sem vdaná, já málo do města přidu. Těž spoj. málokam a málokde.

Já málokam paty vytáhnú a pokušení, jak vylezu, něco se stane.

málo chybá, klesá na výr. přisl. = bezmála, bezpochyby. Barta tu byl z Klenčí málo chybá za hodinu. Těž v mlu. čase. Málo chybalo, byl by divčí zajel.

malýj a malá, 1. lichotné oslovení dětí. Malýj, ať nechapáš! Malá di pyp! 2. malá volá se i na krá u. Hoj, malá, hoj! (chláholi se, aby šly pomalu.) Těž pl., malí! Tímto slovem pobízi se často potah (= hji!) do rychlejšího kroku.

malý, str. r. prgm. novorozeně. Košarka pryj má malý. (= slehla.)

máma, puv. v ml. d., ale obeeno i u dospělých; zř. matka. Zdrbň. **mamičko;** obli-beně zvl. v domácích písních, v nařikání na hrobě a pod. Jinak i v nejvřeější mluvě také mámo atd. „Mamínko“ zní Chodum panský! Má zlatá mamičko, mámo, co se mi dnes v noci zdálo; že já muším před faláre, ten keryj mi race sváže. (Pis.) Neplaťte mámo má, že já vod vás pudu. (Pis.)

mamička, nikdy mamínka; srv. máma.

mamu, domu, ml. d. Mámo, pote mamu!

Mandák, „Mandíno muž“, pak i jm. rodové. (Kvě.) Tato eesta k tvoření jm. rodových od ženských křestních je na Ch. i v Dom. oblíbena. (Sr. Doroták, Petrolák, Haněičák.)

mandálek, zdrbň. k mandel. Srv. toto.

mandel, gen. pl. při udání počtu někdy bez přípony: Sedum mandel pšenei. Zdrbň. mandálek pozbylo zdrbň. významu; hromádky snopu, na nichž sehně obilí požate. Mandálky tu začely — dypak! (= pozdě). A já říkám, není lepší jako vobili na hrstěch.

mandl, 3. val s bílou skvrnou na zádech. „Hí, mandl!“

mandlice, kráva s bílou skvrnou na zádech. Mandlici sme prodali.

maněk i maňka, chléb nebo vůbec pečivo nevykynuté. Tuto pečeni sem míla chleba maněk (též brus v pod sm.).

maním, necestou, „přes šeko“. Potom už sem se chtít spustit maním, ale bál sem se behen.

Manka, Marie; zdrbň. **Mankďdla**, v dial. též to a **Mariánka** (bez význ. zdrbň.) (v Chodově Mankyďla); vok. obyč. **Manky** (na l děvčátko); **Mankďdlo!** (**Mankyďlo!**) Vostuncákové Manka. Manky pohyběj (= pohyběj)! Martínku, Mankďdla píská (kňourá, vona chce jít fa — dite drobět k Sednířkom.

maňkovitýj, o nevykynutém, tubém pečivu, zvl. o chlebě; srv. **maňek**.

maňtíňák, mlýnský kámen „ze skály od Marešina“.

marast, bláto řídké. To se tě chtělo, v takuvýj marastě!

mařenka, hrůška polosuchá. Já je mám nejrači, dyž sou ešte mařenky.

Marijčka, Marička. Hu Marijčku (rodinné jm.). Marijčkové Barča, Marijčák.

Marijánikuc, jm. rodové (Kyčov).

Márinkuc, u Márinku, jm. rodové, Postř.

Martin, na Martina = nový rok služelných. Udělat Martina = odejít ze služby před časem. Jak nebura smít k muzice, udělám Martina hned! V témž sm. martinovat. Hanče, ty prýj chceš martinovat — co pa též kdo udělal? (Srv. zlámat roháč.)

Martinák, jm. rodové (Poe.).

mařtal, chlév na velký dobytek; někdy též stáj 2.; srv. toto. V mařtali mu stálo dobytk a jakýhopak dobytk; té snadlý hospodaření!

Masař, u Masařu, jm. rodové (Postř.).

maskovka, dom., ženská neduživá, slabá. Dyjť my ji nemužem vdávat; cāk byste s ni s maskovkou dělál? (ženichovi, uchazejícímu se o takovou nevěstu.)

máslo, v přirovn.: Voře jako po másle (= snadno). 2. výmět ušní. Bolavý koutky potříť máslem z luši a vytříť vobruvkou podolku. (Pověra.) 3. m. bezinkový, odvar bezu červeného; je léčivý.

máslovka, hrůška toho názvu, zrajíe měkká, do žluta.

masnýj, 2. obr. veselý, spokojený. Není mu masno hani slano (o člověku chladném, lhostejném ke všemu). 3. drahý. To pole je masný, za dje stě strych, takovýho škrobotu.

maso, 2. výtrusnice na houbě. Nahoře by byl, ale maso má vod plžu tuze vyžraný (hríb). 3. na ovoce část jedlá. Maso nyjde ešte vod pecky. 4. hra na maso (dm).

masová sukně, krojová sukně barvy masa. **maškera**, maškera. Di mi s maškero! (nehezka nevěsta.)

Matěk, jm. rodové. (Poe.)

matičky, vejce snesená „mezi Matkama Božima“ (od Nanehvy. do Jm. P. M.).

Matij, **Matije**; na sv. Matije, ale při svatým Matěji. (V Dom. —čj důsledně zachováno veskrz.) Též jm. rodové; u Matiju, zdrbň. u Matijeku. (Chod., Postř. i jinde.) Hospodář je Matiják.

matka, 3. zbytky kvasu v díži, od nichž při novém zadělání zkváší nové těsto. Matka

nebyla ešte dost vodpučelá, mušela sem přidat kvasnic (do chleba).

matky, prgn., pl. obyč. „paní matky“ nazývají se všechny vdané svatebčanky. Mívají hlavní slovo na svatbě. Peče se pro ně „koláč paní matek“ a když se odváží nevěsta, mají i svůj vuz, na němž se dávají vézti do nevěstina domova nového.

mazání, povídla s tvarohem, perníkem, hrozinkami atd. Chvátáš čapat mazání? (= rozdělavati povídla na koláče.) Esli ste zez křenu, vona je z mazání! (zpívají „paní matky“, přivádějice tehny nevěstu.)

mazání, lék „zevně“. Dal mi náky mazání, nepomahalo to nie!

mazínko, mazánek. Vete, táto, já sem vaše mazínko! Ty mazínko mámino (posměšně a se závistí bratříček na sestříčku).

mdlota, mdloba. Náká mdlota se mi dělá a z něčehož nie. K posledku často na něho chodívaly takuvýj mdloty.

medlice i **medlice**, nástroj na klapání (tření lnu; trlice na Chodsku jen ita konopí). Teta, naše máma vás nechá prosit, abyste nám pučili medlici. Muším přikoupit nákou medlici. Matij, zapři nám medlici kamenem! (aby se při klapání nehybala.) V hádance svatební „kobyła beze stěv“ t. j. medlice.

mednička, medynka, ovoce švestkové, kulovité, menší než řimbuch a zelené (při zrání málo nažloutlé).

medreína, medecína. Po medreínach žádnýj nestloust.

měchačka, vařečka. Já dělám nejvíe měchačky a nákou tu lopatu teký a tak holt to tlučeme.

měkčení souhl. d, t, u před í (ý), jež povstalo v ob. jazyce úžením ze spis. e. je zvláštnost jen dom.: pul zlatího, té něco pěkního atp. Analogii šíří se to měkčení i jinam a to i na slova povodu cizího; ižinír, centimetr. V chod. zastává veskrze výslovnost tvrdá jako v jaz. ob.

melárka vedle **mlnárka** a **mynárka**. Melárka je jedenkrat lakomnic. Mlnárka to dobře ví, ta by mohla mluvit. Mynárko, aslipak ste nevodplavali?

meléit, ml. nedb., s imp. melě, vedle mléit, mlě. Melě mi s tím! Bureš meléit! Jenom nemilě!

melivo. Meliva mám natřískanyj mlyjn a voda žádná.

melu, **mlil** js. atd. Letos aby už nenamlil mouku jak se patří a dost? Vobíli náco žalud! 2. marně mluvím, tlachám. Nemel, nemel; spot si rači duch na horkou polévku!

meno, 2. záminka, zástěra. Vo dřevíčka je meno, vo peníze bude seno (o hře v karty). Přišla jen tak pro meno, zatím si myslí —! 3. výr. co meno má = ať je, co je, všechno. Krámeček malýj, ale dostaneš tám co meno má.

merinka, sukně barvy zelené (krojová s varhánky).

měřit, 2. též slož. přeměřit dítě, je-li po přesnutí „vobrostlý“ či má-li „houbytě“.

Na šátku stočeném v provaz přeměří se šířka dítěte od lokte k lokti a míra naznačí se držením šátku každou rukou; pak se šátek týž otočí dítěti pod pažďí. Nejdou-li ruce až k sobě, jest dítě volrostlé (t. j. není-li délka od lokte k lokti táž, jako objem pod pažďí). Pak se dítě „měří“ dále (tu se již „pomáhá“) t. j. zanáčkne se v šátku, až jde ruka na ruku, totéž se učiní níže a po třetí nejníže v bocích. Místo šátku bere se někdy na zkoumání nit a pak se dítě měří tak, že se mu násilím přitlačí levé koleno k pravému lokti a naopak.

měský, Na Měsko, jm. pozemku i na ot. kde? (Mrákov.) Pod. Na Kleneko atp. (Chod.) Na Dílsko. (Postř.)

měštan, jen dom., měštan atd. Přece měštan a tak se zahodit!

městanskýj, jen dom., měšťanský. Copak já nejsem měšťanská dcera?

metálka, plíšek s obrázkem svatého, nošený na holém těle na krku.

mětanka, též **hnětanka**, hnětýnka. Manko, ať mi hupečeš křehkon mětanku! (chlapec na divci o masopustě, kdy musejí dívky hochum přimáseti po dobré hnětance do muziky.) Té nákyj chleba, to sou hnětanky (o chlebě nízkém, nevydělaném a nevypečeném).

Mezloněky, pl., jm. luk u Postř.

mezník, 1. kámen označující hranice. Dyjt vidí mezník, proč pa de přes něn! (při seči na hranicích.) 2. budka na vrabce. Voni by nám byli špačky zkazili: tak sme jim dali mezník, ajei dou do mezníku. (Vrabci.)

mhla, jako stě., dom. mlha. Tuto neú voheň, té mhla. Ičko huž je po slunci, ičko neburou než mhly, až přide vopravducká zima. Mhla, aby ji krájel (t. hustá).

mhliť, mhlilo, mžiti. Mhlilo celý půlne, kam pa sem moh jít!

mí, bývá za tv. akk. a gen. Benca mi tlouk! Nech mi, dyž tě nie nedělám! Ale po předložkách a v protivách jen tvar mne. Na mne to teký povíš? Mně věř!

míchárna, též stírka, truhla ve stáji na míchání řezanky. Míchárnu mám plnou (řezanky), hale cāk je to na tulik dobytka! (přede dvěma svátky.)

míklám, víklám. Nemyklij mi s tím ičko! Též sloz. Dyjt deš celýj rozmíklanj!

mílá, 2. výr. na mou milou! Zařikadlo skromnější než na mou duši atp. Na mou milou, té švestek! To aby se ty kotváče zlámaly!

mílo, km. samohl. dlouhá, ale jen ve tv. neurč. adj. Letos kvitly stromy — mílo se podívat. Ale: Mílá zlatá vosobo, tu je každá rada těžká.

míň, méně. Čím míň člověk říká (=nutí, pobízí), tím míň by dělal. V ml. nedbalé též

mínijs a mínijs. Podvíjte se: jedno pole a tu je blyjskoty mínijs než tám nahore.

mínota vedle minuta. Táta šel, je to náká minota. Nedb.

minout, **minoul** atd., minouti, minul. Minoul sotva týden, přišel zas a zase s takovou: Jenom dyjte, dyjte! (t. deeru.)

minutka, v udání času: za minutku. Počkýj ešte minutku, dyjt muší tatík přijít, co tu není. (=méně než za minutu; obyč. = okamžik, chvilčička.)

míra, 2. výr. být ve své míře = rovnováze, v dobré náladě. Nyjlepší vostat doma a je člověk aspoň ve své míře (proti ponocování v hospodě).

misat, 1. o ráně, bolaví atp.: vykvasiti se a zahojiti beze stopy. Nech to, vono to samo pěkně misá. Též sloz. Bolaví zmisalo = uschlo a ztratilo se. Na lišij jen vlažnou vodu, pěkně ho vymyjvat a von sám zmise. Též o útlých bylinách; 2. mizeti, tratiti se, vyhnouti. Petřel mi pěkně sešla, a dy měla rost, hnedle zmeška zmisala.

misit, 1. chléb. Děvko, bure čas misit chleba (když z večera zadělaný prokyne k ránu). 2. o druhém orání. Štrniště se pozmitá nebo vobhání a vybírá, potom se misí.

misník, též sudno, suden: skříň na nádobi kuchyňské, doleš almárkou v „celosti“. Misníky byly věc; a jaký pak malování pěkný bývalo na nich!

místo, v prgn. výraze „na místě“: Člověk na místě hodnyj (opravdu hodný, velmi). instr. **místem** i pl. **místy** oblíben za tu a tam atp. Letos pryj místy hodně potlouklo. Nám psence místem vyhnoula, ale místem je pěkná. A hde je slabší, jak vona si ičko zjera ešte přisadí.

mišence, smíchaná píce ze sekané slámy a píce, buď sušené nebo zelené; často se dělávala m. z ječné slámy a jetele (dobytek se tak snadno po ní „nenafouk“).

mít, **mít** atd., měl atd. To já mila vedet! 2. prgn., míti mnoho, býti bohatým. Stará ešte, pane, má!

mít za hušma, chytrým býti. Ten má za hušma. (Žertovná odpověď: Dy se mu tám slezou!) (h úplně jasně.)

mít se, 3. mílo se na dešť, má se k dešti = připravuje se atd., 4. mít na mále, býti v nebezpečí, že by se málem stalo to a to. A: Chybilo mi, čloup sem ímo a nechytit se povoru, byl bych letil z puncbí delu. B: Chlape, mít si na mále. 5. **mít se**, a) k někomu, ochoten býti, hleděti si koho. Mjij se k dědkovi! Děrek má a zadarmo nie neclce. (Napomíná otee provdanou deeru, aby si hleděla tehána.) Kdybys se k němu byla míla, do ví, co by nebyl hudeřal! (t. snad by si byl vzal ovdovělý hospodář děvku). b) mít se k něčemu, dbáti, přičinovat se. Nu, chlapše, mjij se přece k něčemu, dyjt vyjdeš ze školy, a ty se nechytáš žádný práci!

mízat se s kým, mazlíti se. Je dobře, mít děti rád, ale takle se s tím mízat!

mízna, jen dom., dívka rozmazlená.

mlačí, mladší atp. O, já sem mlačí!

mládenci, 2. kopretina (býl.). Tu kvítnou mládenci.

mládeř i **mládež**. Tě ičko mládeř! ml. nedb. **mládeec**, mladá ženská a silná, zdravá. Tys proti mně mladice a já tě ještě přemyjím. (t. dokázu víc než ty). Takuvá mladice by měla jině zatahnout (t. v práci, přičiněti se). **mladík**, letošní zajíc.

mladikovi, mladé byliny: píce, hvozd atd. Je to takuvý mladíkovi, vydát to nevdá! (o zmlazené pici atp.) Že se nebojí říchu, takuvý mladíkovi už sekat! (mladý lesík).

mlaty, na Mlatěch jm. polí a luk u Draž. **mlěit**, **mlěl**, **mlceti** atd. Potom mlěla! **mlěziva**, bucha nekynutá, zadělaná prvním mlékem od krávy po teleti; slovo více domažlické; chod. též „bába“.

mlě, **mě**. Hojd sem mlě! Nejvíce sme dělávali mlěe z kravských chlupu. Chlupy se vzely, dyž dobytek línal, a mlěely se a mačkaly ve vodě, až vstály pohromadě jako mlěe.

mlěit, prgn. o nalévání zrna, pokud je v něm „mlíko“. Vobíli má devět dní metat, devět dní květ, devět dní mlěit, devět dní zrát. (Když na některé období přijdou nečasv, „chýba je“).

mlíko, 2. obilí je v mlíce t. j. zaseté zrno nabotnalo a puká a tu moučný vnitřek okazuje se vlhký, jako mlíko. Náš žito je v mlíce a ičko takuvý mráz — chýba bude. Srv. rozd. mlěit. Hlava jako mlíko (t. šedivá). Sládkue rod, ti sou šelmi — hlavy jako mlíko.

mlit, melu, ale **mlil**, atd. Mlíli sme v Hlavlonech, nebžlo to, mlíli sme na Šnajberec, vokrát nám to teký; estě nýjvíe namíli na Mlyněčku. (Mlíli = dávali jsme mleti; sr. dělat, šít.)

mlnár a **melář**, též **mynár** (řídě.), **mlynář**. Ti mlnáři — ti krádlí jakživi. Zavolj na meláře, nepure-li už (t. na trh). U mynářu byjvávalo vřidno.

mluv, n. schopnost řeči. Ztratila si mluv? **mluvnyj**, hovorný, přívětivý. Člověk byl mluvnyj, proč pa bych ho byl hned zamít? Takuvýj pán (malíř) a tak mluvnyj, je to hezký.

mředěnyj, 3. mředěný. Dát na něn mředěný dno a hrnce estě vydrží jako novýj! (Tak často slabika mře znívá mne, ale též mē.)

mřech, **měch**. Na takuvý vohřití muš byt mřech, to v plotně nenahříješ (železo).

mřekyj vedle **měkyj**, **měkký**. Krájijte, máme mřekyj!

mnenit i **měnit**, měnit. Nu, ajť tě ho vymění (zlatník falešný).

mństwo i **město**, město. Tepřiva zez mństwo? **mnohomnustvíkrat**, dur. mnoho a mnohokrát. Já mu mnohomnustvíkrat říkával: Bartě, nechojd k západu, poj k východu — bure to tvý nechčestí. Co pa von mi poslech? Neposlech! (k západu zde obrazně; za nehodnou nevestou.)

mnout, zvl. slož. vymnout, vymnoul atd., zammout, zammoula atd. Mnout klasy, vytíratí z nich zrní mačkáním v hrsti. Zamni

to poezení (t. aby se otrolilo bláto uschlé na něm.)

množné číslo bývá na označenou větší míry, různých druhů, opakování pojmu atd. Pr. Sedlák pukal hněvy. Já humírala strachy. Ženei se smiehy váleli. Nenech dobytek hynout hladu (t. častěji o hladu). Takový šly na mne mrákoty, já neveděl, spím-li či bdím. To huž je mý, po večeri začnou jit na mne dřimoty a dyž přidu do lože, nehusnu dovidokajd. Jenom si zpomenout, estě dou po mne zimomáry. (t. jak těžké rány měl dřevorubec, ježž saně pomačkaly). Dívci se dělá pěknýj, a matec dělá šeko na vzdury. S křiky a caparty nedokážeš nic; rači začni s dobrým! (t. proti nehodnému synovi). Jen hlejděte, aby nehyly marný řeče! (t. dbejte své pověsti!) Ženich dělá nevěstě fuky. Dětom se nemají dávat takuvý folky. Nedělij takový sprasky (= křof se). Pročpak a načpak takový ranty? (t. spěchy). Ty máš s tím jar-markem hyžbe (t. pospicháš, abys tam byla). Ičko je svět na ruby. Letos, to sou náky zimny. Tu hu nás v hořech, tu víc škodí mokra než sueha. Svatá Hana, ehladná zřana. Jen se nepřechvátat, dyjť estě muš přijít časy (t. pěkné). Vode žní nýjsou než deště a větry. Ječmeny šly estě pěkně demu, ale vovsy už se válely. Sem patři i udání časová: v senach, ve žních, ve votavach. Ve mše svatý kopence rozhazovat — to nebyjvalo přece nřid. Měsie je ve tmach.

moe-li, vedle **kolik**; též **ehod**, v řeči mladších **moe-lik** (sr. ko-lik). Dybych já veděl, moelik jieh přide! Moe-li pa máš s sebou peněz?

močák i **mačák**, hrneček na přeslici, z něhož přádlena smáčí nit, aby se lépe splétala. Močák směji mti jen přádleny staré; děvcatum museji stačiti slíny.

močár, **močál**. Hani tulik nepřšlo a takuvý močary hned sou! V takuvých močářech té bídná píce, té tak pro koně anebo nastlát. Ani koně to nechťivaji.

Moček, na Močku, jm. polí u Klenčí. Srv. Vyjmok, na Vyjmoe u Kyčova.

modráček, též **modrák** (býl.), chrpa. Žita sou letos samýj modrák. 2. houba. Modráky přece sou.

modráčková sukně, **krojová sukně** barvy ehpové.

mohovitýj, **zámožný**. Štěpán byl mohovitýj dycky; vyhořil — von si toho nevším.

mohovitost, **majetek** (větší). Jeho žena měla pěknou mohovitost a von se tám přizemil div ne s prázdnýma rukama.

mochomírka, **muchomírka**. Kočka sežrala mochomírku polečenou na mouchy, honem jí dyjte drobet mlíka!

mochura, koláč chudší, zvl. dětem dělají se o posvícení **mochurky** od těsta koláčů velkých. V Dom. bývají oblíbeným jídlem postním mochury tvaru obdelníka, jichž „patičky“ (okolky) přehnou se trochu do čtyř rohu, přes mazání, jež bývá zpravidla tvarohové, zasypané perníkem nebo i hro-

zinkami a zakropené máslem. Pekou se 2—3 na pekáči v troubě.

mokrá slepice, žert. o pijanu: To už je taková slepice mokrá: nepure demu a nepure, dyby ho palici tlouk.

mokřiště, pl. mokřištěta, babuška (v lukách). V takuvyech mokřištětech pole nekoupím.

mola, f., mol. Podvíj se na ten kožich, ať tām není něhde ňáká mola.

mora, l. mura. Přišla sem někerak mora. 2. bytost báječná zlá. Chodí na lidi ve spaní a duši. Je prý dvoji dle pohlaví. K Vávrom přišla mora a mořila je vola, haž byli celi bez sebe.

moří noha (byl.), plavuň. Prášek z moří nohy je na zasýjpání, dyž se dítě spaří.

mork vedle **morek**. Té zima, to to de krz mork! Morek nyjsnáz vyndáš dřevíčkem (t. z kosti).

mosazná, žert. přívlastek dávaný zlým babám. Baba mosazná, nenechá lidi s pokojem a nenechá.

most lámat, hra těloevičná; most tvoří dva hoši klečící a opírající se rukama o zemi: jini dva most „lámou“, lehající druh po druhu na záda prvních, při čemž zvedne první nohy, druhý jój za ně chytí a obrátí se s ním rychle a lehá, takže první setrvačností dostane se na nohy. To se opakuje.

motát, motál, motati. 1. vítí přízi z cívky kolovratu na motavidlo. To musíš ešte smotát! 2. m. se, potáčetí. Kuba, ten se tě motál, dyž šel včera zez města. (O podnapilém.)

motovous, hrubá nit, již se podvazují jednotlivé kopy při motání.

motvice, hul s děrovanou tercí na konci, do hbelíku. Než se začne vrtít, máš dělat s motvicí nad hbelíkem tři kříže a říkat: „Ve jm. O. i S. i D. sv., haby bylo sporo, jako Krista Pána slovo.“

moučnyj, 2. o bramboru, ovoce (moučnice, druh hrušek); moučnyj červ = larva brouka potemníka.

moučný necky, metafor. v přirovnání posměšném, na člověka nevtipného nebo neobratného. Nestuj jako moučný necky!

moudryj z čeho. Řeko mi porad: zavorat to, či to mám přece nechát, bure-li z toho co; já z toho nyjsem dost moudryj. (O žitě z jara, jež tuze vyhnulo.)

moult, kousati bez zubu. Zuby nyjson, muším to tak moult.

mour, l. rum při bourání, zvl. černý. Myslívec dal zbourat kuchyni černou; to bylo mouru! 2. obr. vul načernalý. Moura bych prodal, mám ho lichýho. Mourek l. vólek. 2. obr. žloutek vařený na tmavo. Jolojčka nebo mourek? dávají hádati děti o vejci vařeném (na žluto nebo na tmavo).

mourek viz mour.

mourovatyj, načernalé barvy (m. kotě, tele atd.). Jedno sme mili mourovatý, ale to by bylo chytalo myši zrovna dost! (kotě.)

mozdyř. I mozdyř jí koupil a seeko, co do ruky vzít! (nevěště.)

možna, hřeb dřevěný mezi dvěma stěnami, zevně neviditelný; do jedné se zarazí, druhá se naň posadí. Stěny s možnami nevybočují tak snadno z roviny.

možná, 2. ve výr. až není, nebylo možná; vyzn. přísl. = mnoho a mnoho, příliš. To bylo zpěvu a křiku, až nebylo možná. Ty děti nebohy, ty se naplakaly, až nebylo možná. Ty jí vypravili, té věci, až není možná (t. nevěstu). Lidíčky, dnes to fouká, až není možná.

možnyj, zámožný. Dybych já byl tak možnyj! Člověk teký není tak možnyj, aby moh mít na šeky strany ruce pořád vodevřený! (t. rozdávatí.)

možnák, nebozez na vrtání děr pro možny (viz to), silnější než latovník.

mráka, f. mrak. Na sv. Bartoloměje dou mráky demu (smysl: přestávají bouřky). V pl. též někdy mraka. Celý den se vytahoujou mraka a pršit neprší!

mrákota, ochabnutí, mdloba, ospalost z vysílení. Často pl. Sed sem tak na tom sluníčku a za chvíli takový mrákoť šly na mne a já mušel jít a si drobet lehnout (praví stařec churavý).

mrkvous, byl., mrkev polní, Mrkvous roste v jetelích.

mrtvohlavyj, místo vrtvohlavyj též **mrtvohlavyj**. E. dyjt huž sem vod toho dyjmu celý mrtvohlavyj.

mrzák, 2. menší podebranina na prstu. Ťákyj mrzák se mi dělá, nebo co to bure. Žertovně: Neburu si dělat mrzáka z břichu t. j. nebudu jísti víc, než do syta.

mu, ml. d., neskl., dobytek. Hančí, poj mu (= pojď za dobytlem).

mučení vedle umučení. 1. konkr. „muka boží“ v polích stojící. Poženem vokoło mučení. 2. člověk váhavý a nevtipný. Ten Matij, té mučení: kam ho ráno postaví, tām by navečer stál.

muči (ml. d.), neskl., tele. Vidiš, muči de! Poj, muči, poj!

mudlanky, moudlanky. 1. dětská hračka z kury (zvl. jerábové větvičky) o mize svleknuté, s dírkami měnicemi tón jako na klavírnetě. Zvuk, ovšem slabý, podoben je dudám; 2. Obr. Zas natahneš mudlanky?

muchlat, mačkat (o šatu atp.). Nestydiš se, v takuvým kabátě zmuchlaným!

muji, muj; pod. tvuji, svůj atd. Zvl. postavení ve sraženém: přemujmilýj zlatýj stole. Přemimilý bílý lajee. (Pís.)

muk, čitosl. Ani muk už! Přísný zákaz pláce, odporu, výmluvy atp. Znívá též dlouze.

mukař, **mukařka**, krupař, krupařka. Petrolka mukařka, říkávali, ta pryj mívala nejpěknyjší mouku z celého města. Já říkám, nad naši mukařku my nemáme. Sem my holt deme celá ves jako demu.

mukat, kráva muká: o nejslabším krátkém bučení dobytka. Eště mukáš? Dyjt sem té

dala kuš jetelí. 2. přen. Ani mi nemukýj. (= ani nedutej!) Mukneš-li mi! (Matka hrozí na dítě svévolně bečící.) Srv. muk. 3. Nesměle o něco prositi. Ty jen dycky múkáš. já se mám vtípit?

mundit, chatrně, nedovedně vařiti. Něco munda na vohništi. Zvl. slož. Na polodne přiběhla, něco drobet humundila a běžila zas. Tám nebylo vidět celý čas kousek pořádného jídla.

musim, mušel, mušet, museti, musel atd. Musíme se hyjbat (= jíti). Dybch nemušel, chlape, já bych teký nešel!

muzskýj, muž. Je tám nákyj muzskýj, má nákýj papíry.

muzika malá, dle starého zvyku pořádána dětmi, hlavně odrostlejšími školáky v sprovodách (den), na posvícení (dva), na masopust (tři). Zjednali si dudáka (někdy i houska) a senci (ne v hospodě) a za dohledu starších dělali vše, jako vidívají u muziky velké!

muž, obyč. jen = manžel, ženatý. Žení se to — povídám: děti! Mezi muže ho nevemou, do chasy nepatří.

mužiček, 1. vodník. Mužiček tě veme! 2. panenka v oku. Pích se jenom dřevíčkem, ale pích se zrovna do mužička a bylo po voku.

mužičkovo zeli, rozchodník veliký (byl.).

Mykosovec, jm. rybníka pod Chodovem.

myjlka, omyl; toto jen žr. Té náka myjlka!

myšji, myši; jen v pl. Do ječny (slámy) se tě rádi (sic) dají myšji. Ale ty si, divče, chytrá jako myš. Matouši, poj s náma na myšji. (Řík. dět.)

myjt, myjl, myjla atd. Myjla si se, že se hlásíš jist? (na divčičku ráno.) Též slož. Vy-myjla sem šeko jako dre.

myjtit, prgn. (nebo s předm. dřevo), koupiti si v lese dřevo a sám je porazit. My sme myjtili kolik dřev letos; tak nebude vo prkno nouze.

Myjtnyj i Myjtnák, jm. rod. Jednoho mili Myjtnyých taky šturenta, hale nedoštudíroval. Tuten kousek (t. pole) sem prikoupil vod Myjtnáka.

mysel, mysl. To mi nyjde na mysel. Pod. smysel, nesmysel, hounmysel.

myšlení, 2. úmysl. Já neměl myšlení někam chodit; to mě knotr vytáhl (t. z domova do hospody). Já se ve dne v noci pro tě trápím, ha ty máš myšlení jindě zatím. (Pis.)

mytka, zdrbň. k myt a myt. Ve zdrbň. t vždy tvrdě (doklad původnější tvrdě výslovnosti i v myt?). „V Mytkach“, název místa (kde byly někdy mytky).

myf, řídceji myf, paseka. Toto jen v čas práce a pokud tam vykácené dříví; myf i později, dokud neobroste novým hvozdem. Lindušky hnízdivají nejrači v mytieh a smouhach.

mžikat, 2. zavíratí oči, zvl. často a silně z přirozené vady. Chlapec má tu chybu, mžiká, a von si snad myslil, že mu to dělá sváně (učitel). Ty se něco namžikáš, dyjt tomu navykneš.

mžourat, hleděti přivřenýma očima. Rozdíl: mžikat a bryjlat. Von tak mžourá, mžourá, jako by nehuměl pět počítat, šelma podšítá!

N.

na, nate = ber, berte. Na ha ber! (důrazně.) Nate, teta, nate! Též s předm. Na kousek rozpeku, máme pěknýj. Na kryjear na pero a pal, ajt nepřideš dlouho! (t. pozdě do školy).

na, předl. 1. s akk., 2. ve sm. přen. Beneš míl pět chlapeu a všecky je voženil na chalupe. Divče, vdát se na tulík děti, já bych to nedělala. 3. Čak deš na mne, ajt tě dá táta! (t. peníze k muzice). Šel na ni, že ji to pěkně poví. (t. s domluvou). 4. ve výr. **na koho býti**, nepřáti, týrati. Táta je jenom na mne (nepřeje mi). Nebujď tak na mne! 5. význ. zřetelový. Míla by si pomyslit, že huž já, starýj člověk, na takovou práci nyjsem. Ty si na to, alyš takovou furu smetal! (iron. = ty toho nedokážeš). Na to tebe hužije! (= k tomu ty se hodíš, to je tvá stránka.) Na nohy něco vydržím, ale na hlavu sem náhlá. Chlapce mají, ten je nákyj chybnýj na nolu. Na to ty si eště bos (t. nedospělý). Na zdravu nebyjvalo ve mlyjně nihdáž zle: mlnárka lidom přila. Sou-li pak naposled na mou nolu? (t. boty, nezmýlili-li se švece v míře). Na mý nohy už je to daleko (t. cesta do kostela). Hrabovnik je na tuto vrtání

slabyj, vem sluyjši nábozecz! Nelí, nelí, na mne je to moe! (t. podmašlí, nesním ho). Dodlíčka je na peníze jako čert na duši. 6. význ. způsobu. Sírku na dvakrát, holbu piva na jednou. Lčko k pozimku ehytiš červenku nyjsnáž na bez (t. bezinky vna-didlem). Na moučného červa ehyti se hnedle (= skoro) každýj pták. Táta nám humřil na hlavničku. Mlyjn se toči na prázdno, nasypjat! Rezník šel na jisto (t. že jistě koupí dobytče). Mládence (= lesní příručí) prodal letos žito na stojato. Nechvatýj, dyjt nemáš tak na pilno. Eště nezaplátil starý a bral by na novo. Člověk, aby dával pořád na počkyj! Za rymiky necháli sme si kousek na stáro (t. píce, nepokosili sme sena). U Hadamu nyjsou doma, je zavřeno na řetěz. Pročpa zamýkáš na dva západy? 7. význ. účelu a příčiny. Pjilař poslal chlapece na vodu (t. aby svedli puštěnou na louky zpět do řeciště). Děrek šel na prouti (t. aby z něho dělal košťata). Selka napekla dolku na vynášku. Pamatujte, děti, že není na rozhazování! Dali mu na srozuměnou, že muže jít. Dyž tě brambury nelezou, dyj si na maso! Té horací,

dy sem si vzal kousek na dřeváky. Přines kus prkna na lavku (t. aby bylo lávkou). Eště mi přidala selka na sukni (t. látky). Byjvávalo jakživo, že chodívala chasa na ovoce. Čejkom se dostáli na prasata (t. zloději). Vet, ty nám chodíš na lusky, hale dostanu-li tě tám! 8. o výsledku. Kolehouti kokyrihají na dešť. Červánky vokazujou na vítr. Hovádi dělají dílo, to je na bouřku. Letos je špatná vokázka na žně. 9. o čase. V noci sprehlo, ale na den bude hezky (předpovídá se ještě před východem slunce). Bylo to někerak (= asi) na masopust. Na kočičky (Květná neděle), na červený víjce (velikonocce) na věnečky (Božího Těla) atd. 10. o látece. Stunce dělávali šeko na písek, aby nebylo vodu cítit. Stavivalo se nyvíe vode dřeva; zeď, kde mušela být, byjvala na hlínu, na vápno málohdy; vápno šlo do peněz. Byjvávaly boty na tret a na smolu. 11. o místě. Na Kleneko, Na Dilsko, názvy poloh v polích i na ot. kde? 11. s lok., 2. význ. způsobu. Sem tu na vystání (= netrpělivě čekám). Na dlouze, na krátce nic mne netěší, (Pis.) Sme celý týden na hostech (= máme hosti a to jedni odejdou, druzi přijdou). 3. úcel. Cimbálku chytili na hlávkach. Teta, sou vám na šveskach! (srv. ad. 1. 7. ehodit na ovoce, na lusky atp.). 4. vztah. Pacholek mival 6 loket šerky, 6 košil, 2 zástěry a 30 zl. šajnu na penězích. U mlnářů byl takuvyj pořádek: co kdo zbudarma rozbil, strhlo se mu na vyjplate.

nabíjet, 2. kolář nabíjí kolo t. j. tluče špice do hlavy; sekýrník nabíjí kolo paleční, t. j. vbíjí do loukoti palec.

nabobkovat viz bobkovat.

nábozez, též **návozez**, ml. nedb., vedle obyč. nebozez. Stryjčku, nepučili byste nám nábozez; latovník by potřeboval táta. Muším koupit náky nábozky. S návozezem by to bylo spíš než s dlátkem.

nabrát, 2. dobírat si. Ten tě humi nabrát. 3. Kráva nabírá někoho na rohy. Že tě naberu na ty bídle! (Děvče na škádlila.)

nácek, žert., žaludek, břicho. Napral si nácka = nestřídmě jedl. Též podložil si nácka.

nacívit se kde, náčekati (s nelibostí). To sem se tám nacívil, než někdy něco přišel pan soudnyj (= soudec).

načlehnout, nacpěti; též obr. Ve Vidni načíchla panštinou. 2. nastydnouti, zvl. na větru. V pile šerky vokence do kořán — já tám hodně načích.

náčinka, první kousek bochníku. Náčinku mi nechte a skrojek teký: já mám na to zuby!

načlapat, 1. zeli = naložiti, stlačiti. Na Ch. se opravdu šlapávalo a místy podnes šlape; mladým mužským patřival ten úkol. 2. načlapanyj krubiján.

nadání, 2. znamení nadpřirozené nějaké budoucí příhody nebo nehody. Povidyjte si, co eheete, nadání je, já se přesvědčil kolikrát.

Taková rána na punci z čista jasna a něhdež nic — to nebylo než nadání. Srv. znamení.

nadát atp. vždy s gen. pl. Nadali mi falešnyjch. Chlapci nadala slepantu; muze někdo za to, že je krátkozraký? Nadávat prašivýjch a takuvýjch všelijakýjch voklivýjch men!

nadělat, 2. hodně uhnísti (těsto), ndělati tuhým. Dyž je žito porostlý, muší se chleeb hodně nadělat, nebo by tek. Rozdílné prodělat, viz zvláště. Též o práci tkadlovské: nadělat plátno, t. pevně. (Zde v témž sm. dostavit.)

Nádevsi, jm. polí nad Chodovem.

nádije, nádeje. Nádije naše (i v modlitbě). To je po nádiji, dyž stará humřila: stará mu nejvíe přila.

nadivat, 2. navlékati (jehlu atd.). Nadi mi, já huž na to nevidím. Utrhni methci a šerky si je pěkně na ní nadiješ (jahody).

nádobi, 2. nářadí řemeslnické. Hruška byl cesar, nemil daleko široko rovně; a nádobi uil podle toho!

nadosmrť, výr. silnější než do smrti. To není jen se vdát, dyt je to nadosmrť!

nadra, nádra. Strěl si ho (chleeb) za nadra. Čurně, slípika si dát za nadra!

nadrane, přisl. Myslivec jí dostál na škra-bávkach a rozbil jí kuš nadrane. Chlapše, depa si se díil, ty máš zas kalhoty nadrane!

nadrbat někomu, nabiti. Dyby byl jenom počkál: tomu bych byl nadrbal, co by se bylo do něho vlízlo. Též vydrbat. Srv. drbat.

nadyjmnout se, též nafouknouti se — nadmouti se (o dobytčeti). Teta, běžte chutě demu, krávu máte nadyjmnoutou! Po čom pak by se bila nadyjmula, krmíme jenom suchý.

nafouknout se, nadmouti se, prgn. o dobytku. Kráva i vovce snadlo se po mokřý jeteli nafouknou. Srv. nadyjmnout.

nahánka, výr. nahánku mít, usilovati o s bázní, že toho těžko lze dosíci. Ten Boľpáček mil nahánku, aby ho zas přimlil mezi panský dřevare.

nahdy splynulo v jeden výraz z na kdy = na čas. Chlapče, ty si dáš nahdy; koukyj, mráka nad lesem, kroč přeece, kroč! Ty máš dycky nahdy, jen že je potom chyba!

náhlyj, 2. citlivý. Sem huž nákyj náhlyj na zimu (snadno nastudím).

nahoru, nahoru. Děti, pote elutě nahoru, burem česat hrušky!

nahonšek, dítě nahé, zvl. neehávající ma-líčkého pobíhati bez košile před koupáním nebo po něm. A hromší, vy tu máte nahonška; hyjbaş hned do vaničky!

nachabrit, nahromaditi neskladně, tak aby se zdálo něčeho více, aby byla větší hromada, než vskutku jest věcí. Zdálo se jich dovico (trísek) a zatím byly jen tak nachabrený.

nachomyjtnout se, namanouti se. Tu se mi potom nachomyjt v trhu V odstuncák, tak sem je po něm poslal (maso).

najednou, 2. náhle, z cista jasna. Najednou se mi tu vemě nákyj plent, já neveděl, je to člověk, či je to náka křovina a snad s ní vítr lyjbá. Kolář pryj humřil? To si vemte, tak najednou!

nákrajník, hrnce nebo vubee kus zboží hrncířského, jenž byl v peci „na kráji“ a tudíž je nepodařen. Nebožka Seludková nám dala těch nákrajníků nuši.

nakrapnutýj (zvon, hrnce atd.), natlučený; Do toho máslo nemužes dát, prorazilo by; dyj je nakrapnutýj. Ten novýj zvon zvoní hned po novu, jakoby byl nakrapnutýj.

nakřihnout, namrznouti, nastydnouti v mrazu. Já při tom škrabání vně hodně nakřihl! (škrabání = všeliká drobná práce.)
nákyj, ml. nedb., vedle nákyj, nějakyj. Dyj mi náky! (hrusky.) 2. znamenitý, veliký. Starý, to býjvali náky chlapi! Tu by mušelo byjt náky navážky, než by se takuvá rochee zarovnala.

naložit, o ocelování opotřebovaných ostří sekery, diáta atp. Jestli třeba správký menší, oceluje se t. j. jen ostří; naloží se větším kusem oceli. (Obyč. až po ocelování.)

nalupat, nabítí jen rukou, ale hodně. Chlapče, mru-ě, já tě jich nalupám! (Matka na kluka, kemuž se neheee do školy.)

naměčivýj, o obilí, ze kterého se hodně namele. Moe ho není, ale je ze sucha, bude naměčivý (žito).

namětek, nástavek trámu. Dyj na vodvedení námětky a přikryješ zásep — kam-pak; mužes tu mít šeko v suchu.

namluvy, v Ch. mívá užší význam = počátek jednání o svatbu. O namluvách dohodlo se jen, je-li možná přijiti na smlouvy, o nichž se stanovilo teprv věno. Na n. přišel se domluvit jen někdo, zvláště kdo svatbu smlouval. Na smlouvy přicházelo více přátel z obou stran. (Rodice, kousedl. svědkové.)

namna, **namnička**, ml. dět.: pochoutka, mlaska. Melě, máma přide a přinese Jozíf-kovi namnu. (Jozífkovi — tobě.)

naňa, též **naňa** i **namna**, ml. d., mlsnota. Skl. i neskl. Neplaě, Manky, dostaneš naňa. Zdrbň, jen **namnička**, žt. Přines táta Matouš-kovi naňa? Ječej, přines a tulík!

nanicatyj, nicemný. Si to palice nanicátá. Dělat tak na větru a cětě ve vodě, v takuvyj cas — té nanicatyj dílo.

nanyjsvál, dur, než nasehvál. Von tě to nedelá než zrovna nanyjsvál, icko to vidím. (Pohunek práská jen u jistě chalupy.)

napálit, 2. osídliti. Čechmanekyj žid — ten mne napálil: za desítku bez šestáku takuvyj hadr. 3. uhoditi. Vemu-li ten kámen a napálm tě, ty nebureš věkat!

napěnka, pentlička červená, spinající lajbík nebo kabátek ženský, zapínaný jen na jeden haklík dole, nahore nedopjatý; skládá se nyní z užší stužky, vlastní nápenky, a širší pantličky, vázané na ni v mašli. Uvdaných drží nápenka poruštku a zároveň k ní přidržuje nedopjatý kabátek. Na starých šnarovacích s „puntem“ byla stužka jediná,

dlouhá; přivazovala se k poslednímu háčku dole a zachycovala pak z obou stran ostatní, mající podobu ležatého z. až nahore nad puntem zavázán konce v mašli. Odtud žertovný název „šimotam“. Viz nástrě.

napresrok, přes rok, příští rok. Napresrok pryj přidou zas, caparti s capartama! (nezvaní přátelé „na letní byt“.)

napučít, **napučilo**, namoknouti, nabotnati. Tichyj deštěček, ale hezky napučilo. Dyj ho (hrách) hezky napučít a bure jako mozek (=dobře se uvaří). Ty tě napučily jako drsky (boty v mokré trávě).

narazený mlíko t. j. sladké, začínající kysati. V pokročilejším kysání je návily (navinulé), pak kyselý nebo hustý.

náražka, nemoe na spodu nohy podebráním bolavého místa se jevíci, snad „narázem“ zpusobená. Nebuj se, náražka se muši propiehnout.

nárožník, velký hřeb železný v dřevěných stavbách, zvl. roubeních atd., na př. přibíjí se jím krokev nebo rukáv „na rohn“. Je to největší kovaný hřeb, jehož se v kraji užívá.

náručí, náruč. Mila chlapse v náručí.

nárčení (tahoun). „na ruce“, zadní; přední je „sedlovýj“.

nařumpat, nabítí, zvl. pěstí do zad. Hale já mu nařumpala, svívolovi (matka výrostkovi).

nasazovat, 2. o zeli: Hlávky huž nasazujou — dělají se, točí se.

náseč, koplce táhlá, podobná motyce; vysekávají se jí žlaby, koryta atp. Na takuvyj houzkýj řábek to by mila byjt náseč; koplce je na to tuze široká.

naskákat, naskočit atd. prgn. o některých nemocech kožních, na př. neštovic, puchýře atd. Pres noe po tý masti naskákaly priměty. Hleč, drobet sem se spálila vo trůmbu a už mi naskočil prskyj. 3. o ceně rostoucí. Žito naskočilo vod tántoho štvrtku (trhu) hnedle vo zlatyj.

nastražit co, nedbale uložit, tak aby z nena-dání na někoho padlo; naléci. Ty bídle sou tu tak nastražený, něhdo zavádí a vyplíemou mu voko.

nástrě, žert. prsten. Kup mi šimotam, já tě dám nástrě. (Mrákov.)

nastrkat se komu, srv. strkat. Pilačka se ji nastrkala dost; to bylo tu drobet mlíka, tu zeli, brambur — co meno milo.

nastrítet, opuchnouti (o dáni). Nastrílený dáno.

nástud, nastuzení, zachlazení. Tě nákyj nástud, jen se vyříj; z nástudu by mohlo pojít leos.

nasvreh, navreh. Nasvreh není hmuj platen. **nasypat**, prgn. 2. o obilí do mlýnského kose. Schází, Hana, běž za mne nasypat! 3. n. porušky. Svarba bure, huž nasypjaji porušky.

nasypka, nádoba neurčité velikosti, někdy menší, někdy větší věrtele, jíž se ve mlýně „nasypjá“.

naše, vaše: zůstává dlouhá km, samohlásky v těchto tvarech. Naše Manka s tím přisb,

zez města. Náše by nebyly než na chlebě (t. děti jedí jen chlebě). Váše teta teký pure? Tě vaše pole? Náše (krávy) mi teký humeněnjou (méně doji). Rovněž **náši**. Náši sedničkou (= nájemníci v sedničce.) Ale jindy krátí: Za tím našim dvorem.

náši, náši. 2. Náši se mne ptáli (= příbuzní, moji starší. Pís.). Náši říkali: Selku nýj-lepši kryje, eo sama přede, šije. (= naši předkové.) Pod. váši.

našom, našem, pod. **na ňom** atd. Na našom puněbí nechojd prudce (Pís.). Na tom našom bouvárečku (Pís.).

nášti, návštěva. Přišli ste zase drobet na náštiu k tatíčkovi? (Mluveno k hosti jednému.)

naštojce, neštovice. V Korově byly tenkrat černý naštojce.

našovka vedle vlastovka. Našovky hnedle potáhnou, huž mají svarby (o hejnech, v nichž se slétají na vysokých budovách a stromech a pak společně se proletují).

natáhnout, 2. načpěti čím, navlhnouti. Mouka by nám táh natáhla (ve sklepu). **natahovaf mudláky**, též jen natahovat — o dětech, chtít plakati. Huž zase natahujes mudláky? Jen natahuj, já tě ešte dám, abyš mił proč!

natenkrat, tentokrát, v tomto případě. Natenkrat musí prohrát. Já povidal: natenkrat je v polích zle! (o krupobití.)

nátka, nádeha. Já dostál nákon nátku, že se mi do rána hudeľaly takuvý prskyjre na pyskach.

nátkový korení, čisťec. Vykuř se nátkovým korením a bure tě hned snáz!

náton, pařez svaťatý, těžko kelný nebo část jeho. Též se mu říká palice (větší). Takuvý náton, to bez pjly vod sebe nedostaneš!

natriskat, natlouci tuze, viz trískat; obr. natriskaná sence = natlačená lidi. Dyž byjvával katesismus ve vsi, byjvala u rychtáře sence natriskaná; ičko dou hrát kuželky nebo karty.

navrátit, 2. s předm. strom, sloup atd., vyvrátiti jen z částí, takže nachýlen ještě stojí. To bzlo náký povětří; nám to navrátilo hradbu.

naváďet někoho, 2. žertem lháti. Nechojd, táta ešte nýjde, to já sem tě jenom tak naved.

navázka, y, navezená země k vyrovnání nějakého místa hrbolatého. Dyž si pokoj, stavět na takuvý krivíně! Tu by mušelo byjt náký navázky!

nával, slabší kláda, po niž se jiné klády válejí. Tos moh věďet, že takuvá kláda muši mít pod sebou přece nával, ne takovou hulku!

Návěskij, jm. rodové. (Poc.)

návěška, oko motouzové, připínající bič k bičisti.

návily, navinulý (o mléce). Návily by mi byla prodala, ale cák s návilym! Aby je nechal zase teký, až zhoustne.

navlas, sraženo v jeden výraz přisl. mívá význ. širší. Manka dyž byjvala svobodná,

ta mušela mít dycky šeecko na sobe navlas, a ičko se tak voněďbála; to šeecko při ňom, při nekloudovi.

navobotělý dásno, dom., napuchlé (jen o dásně).

návštiva, slavnostnější než hyjta. Sou tu z Vídni na návštivu. Též návštěva.

naznak, nikdy v tom sm. na zádech atd. Nelehyj naznak, není to zdravý! Pád přes práh naznak a ani neživ; zlámal vaz. Kryšálek je ve vodě jako ryba; von humí vodu čapat, naznak plavat, šeecko.

ne, zápor místo kladu: To já nemám řet! (jistě řeknu, vyzradím) ml. d. Puv, asi otázka. Co tě nepovím (= něco zvláštního povím). Co se vám mi dnes nezdálo!

nebo, 2. jinak, sice. Poj chutě, nebo se mnou víckrat nesmíš!

nebohyj, ubohý. Nebohyj člověk (o raněném). Nebohá, nebohá! (litují stařeny nemocné, jež nemá nikoho a ničeho.)

nečitěnyj, 1. velký, tuhý. Tě dnes zima, nečitěná! 2. tvrdý, nemilosrdný; o člověku: Ty si člověk nečitěnyj, tak dítě pro nic za nic zbit!

necky, dlouhý okřím na válení chleba. Napřed váľivaly hospodyně na neckach šeecky — to tuty ičko mívají valy.

nedocheiplyj, o zvířeti i o člověku churavém, slabém. Příkrá nadávka. Chodí jako nedocheiplá, ale lidi na pokoji nenechá.

nedopyr, netopýř. Nedopyr se rád zaplete lidom v šířání do vlasu (podání pověrné).

nedučka, člověk nedočkavý. Ty si náký nedučka: dyjt ešte nezvonili (t. poledne).

nedvěa, medvěd. Sou tam s nedvědy.

nedyjmutám, věta skleslá v jediné slovo žertovně, spěch, hluk, švanda atp. To bylo nedyjmutám: starýj přišel demu a Kuba tam a starýj Kubu ani čítit! (nezvaný zeř!) Do přístek přišel dudák a to bylo hned nedyjmutám.

něhde, (též nehde), někde. 2. asi, snad. To vy ste nehde po Melicharovi syn?

něhdež, nikdež. Já du na puněbí, já do sklepa, já do vyjstupku, ha něhdež nie a něhdež nie — a takuvá rána se přece stála! Jakživa něhdež nebyla, to se nediv, že nezná lidi.

něhdo vedle něhdo. Nehdo klepá, dite rorevřit! (Onjezdo.) Něhdo by se v masným koupal — to já ne!

něhdo dobrýj. Aj to něhdo dobrýj pováži: Já sem vážim cestu v takuvý nehodě a von že nemá ha že nedá. Tě si eo povážit! (Nepořádný dlužník.)

něhdy i **někdy** a **něhdy**. Přide sem táta ešte teký? Nu, nehdy tak, nehdy: je holt už to na něho daleko. Táta bure mít telátko až nehdy v lítě.

něhdy něco, až, až, tuze pozdě. Já volám, hledám — von nepřiva po hodině něhdy něco se vozve!

nehoda, 2. nepohoda. Do nehody je takuvýj hábit dobrýj dost.

neht, **nehet**. Zadířl sem si třísku za neht, ale já nemyslí, než že vomdlíju.

nehupřahanýj, rozpustilý. Takuvý děti nehupřahaný, cák z toho bude!

nehužilyj, skoupý. To já míla vědět, žes takuvýj nehužilyj, í toho kroku je tě škoda!

nechát, **nechál** atd.: 2. nechát se, trpět, neodporovat. Do pa by se mu tak nechál! (t. týrati.) Já se mám furt nechát?

nechčasnyj, nešťastný. Nechčasnyj hou-várek, co sem na nom sik. (Pís.) 2. velký, ohromný. Tě sem nechčasnyj flák cesty.

nechčestí, nešťestí. Lidi, té nechčestí háký! Chlapec spád s vodru a nadíl se na bídle.

neklida, y, zvíře, jež kálí, kam nemá; též o člověku nečistém. Je to pes neklida, přece takuvýj věci pes už a zaneřádil by celou senci.

neklidnyj, neúklidný, nečistotný (o dětech, též o domácích zvířatech). Calaf nám poslal štelně, ale takuvý neklidný, to byly míly ženský co dělat jenom po nom.

nemehlo, nemotora. Takuvý nemehlo padne přes steblo slámy!

nenechát, 2. eufemisticky, krásti. I vona mladá teky nenechá. 3. prgn. útočiti na ženskou. Von divči nenechal, divče začla křičít, až přišla selka a mlask, mlask: ty pryj jeden eucáku!

nenechavyj, euf. o tom, kdo nenechá = krade. Bere si hákou, je pryj taky z tich nenechavyjch.

Něnkyně vedle Němkyně: Venku je háká žebračka, je Něnkyně.

něn (akk. muž. zájm. jn. jen): vyskytuje se jen po předložkách a o předm. neživém. Pan falář mi za něn (věnce) muže dá. (Pís.) Dyj si na něn (hrách), já tě ho uvařím. Máš novyj klobuk, aj ei dás na něn pozor!

nepodajnyj, neústupný, tvrdý. Kuba je člověk nepodajnyj, to já vím (o tvrdošíjném u soudu).

nepřemoženýj, o povaze, přehlivý a nepodajný. Manka je ženská nepřemožená.

neřád, 1. smět. Pád mi do voka hákyj neřád. 2. obr. o lidech zlých. Je to neřád jeren, vlastního tatíka tak hudlovat. 3. pomn. neřády = pakostnice. Ty neřády sem míla dje zimy poposobě.

nes, ml. nedb. řídě. m. dnes. Nes je štvrtýj den. (Jen v řeči ledabylé.)

nese se, o děvčeti lehké, pyšné chuze. Hínaj, ta se nesla, sotva se zemí dotýkala.

Nespěšky, název luk nad Chodovem.

neškuli a neškuliv vedle **neřkuli**. Já vdávat? Já sem to ndělaa těžko jednou, neškuliv ičko, na starý kolena!

nešť, **nechť**. Prší zas! Nešť! Substantisováno: Vem to nešť! (= ať si, stalo se!)

netrestance, nezbeda. Netrestance nevytrestaná: asli té netrestají rodiče, musí té trestat cizí!

neurčitý způsob m. věty podmiň.: Já mít dost místa, tu kravici bych nepustil (t. koupil

bych ji sám). Nebyjt při tom dědka, doví, co by se bylo stálo!

nevážnyj, prudký, nebezpečný. Já bych s Bartákem nic nemil: té člověk nevážnyj. Cák s takuvým nevážným člověkem začínat; necítí se a flákne tě, můžeš toho mít dost.

nevěsta, 2. snacha. Saryj míl vod nevěsty velký hlezení (hleděla si tehána).

nevímco, klesává v jediný výraz, smysl asi = nic na světě, buď si co buď. To můžeš slibovat nevímco, von jináč neudělá a neudělá.

nevímjak, srv. nevímco; asi = buď jak buď atp. Kdyby bylo nevímjak, žádná pomoc vodněkad'. (Pís.)

nevleza, člověk dotěravý, který leze, kam není zván. Si to nevleza, nechát si tám za sebe platit.

nevoblečenýj, chudě, chatrně oblečený, nevysácený. Dítě nevoblečený poslat do takuvýj prašeníci — je to rozum, je to hákyj cit?

nie, v **nie** je **co**, přišlo = rozpadlo se, zničeno atp. Co se stará nastarala a naskovávala a kouknite, šeko je to v nie (= dohodopodařili mladí).

nihdáš vedle **nihdýš**. Ty mi nechceš nihdáš věřit. Někdy sesiluje zápor. To bych já do Tomše nihdáš nebyla řekla, že purou k voltári bez věnce.

nihdýš i **nihdás**. Žert.: Na svatýho Ni-hdýše = nikdy. Ty přideš, vet, ale až něhdy na sv. Nihdýše.

nípat, 1. nípat si nehty, vyskrabávat. Slepice se nípají (vískají). 2. n. se v jídle. Jen se v tom nípá (= jí málo, bez chuti).

noční čas, zvláště výr. **nočním časem** a **nočního času** mívají silnější význ. než v noci. Nočním časem tak lidi vydýřit, je to způsob vod chasy? Čopak má dělat nočního času v cizím stáji?

nom, něm; vo nom; pod. **všom**, **něcom** atd. Co pak za svobodna — bylo vo nom eště málo řeči?

nono, citosl. 1. význ. zbraňovacího. Nono, děti, dost toho vrázení! 2. význ. podivu, pochybnosti. A: Hopafa v zubech vodnes pytel pšencí z mlatu ke stavení. B: Nono!

nos, 2. přen. mít dobrýj nos = dobře tušiti. Vacek míl nos, že mu nepučil. 3. nýjde pod nos = nechutná. Vet, hrách tě nýjde pod nos, rači bys buchtý?

novem, znova, nově. Tuta rána (na stromě) se stála novem.

novina, 2. nová půda orná nebo zahradní, na níž vše bujně roste. Mili sme u rymíčka takuvou novinu, jak sme vyhodili loni z rymíčka bláto; dali sme na ni mrkev, ale to byla mrkev; naf do pasu a pod natí jako tulce. Jm. vl. V Novinach, poloha u Onjezda.

nožíky, **nužky**. Podyj mi, Dodla, nožíky sem, ale chůtě!

nuž, v přirovnání: 1. vítr jako nuž. 2. křičil, jako by ho na nože bral.

ňuhňačka, byl. ostrice. (?) Před Božím Tělem přivezou z panských rymíků pyškvorec a ňuhňačku a nasypou toho a dv se to seclape, to to vonívá — zrovna dost.

ňuhňat, huhňati. Neňuhňij tak, huč se mluvit, jak se patří.

ňuhňavyj, huhňavý. Bu! hu nás ten ňuhňavyj švec s vobutím.

nyjprv, předl. výraz: z **nyjprvka** = napřed, především, z počátku. Z nyjprvka noha drobět pobolívala, nebžlo znát nic; potom někdy něco teprva začla vtekát a začla tvrdnout.

nyjtouž, superl. od tuze. Dyž sme docházeli ke vsi, začelo pršít nyjtouž. Říd. nyjtoužij; srv. touž a nyjtoužij.

nyjtoužij, superl. k tuze vedle obyč. **nyjtouž**, ale jen zř. Dyjt je to bylina nyjtoužij jedovatá! (vrání oko.)

nynanýj, ml. d., krásný. Hapee honyj, nyanýj, tátovo, mánino . . . (mazlení.)

nyny, ml. d., 1. krása. 2. význ. adj. krásný. Marijanka — nynty! (ukazuje jí obrázek.) Koukni, té nynty hapee, hájá.

O.

o, citosl. bývá vysl. s **h**: **hó**. **Hó** ty, **hó** je. **Hó** je, ten si s ní dal! (línou ženou.)

odpovidání raději než částečně používají se opakováním slova, jehož se otázka nebo nejistota týká; často se odpověď taková združňuje zdvojováním a novým opakováním. *A*: Tám aby byly peníze (t. j. aby bylo hodně peněz na věno!) *B*: Peníze, peníze! *A*: Stryčku, nedali byste mi Vaší Káč? *B*: Dám, dám, proč pa bych nedal a dám tě ji bez kryjearu peněz! (t. j. nic za ni nemusíš dát, ale řečeno žertovně dvojmyslně: nic nedostane věnem.) Pod. v pís. svateb . . . Dáte-li nám Vaší deuru? Dáme, dáme, jakpak rádi, dyjt sme Vám ji vychovali.

ole, m. ale, jen při podivení a v řeči leda-bylé, nedbalé. Ole, ty bys byl moudryj!

-om koneovka dat. pl. místo **-um** chýbnou analogií proniká na újmu původních. Slýchati i lidom, dětom, ve jm. rodových Vávrom, Dančhom atd. Ano proniká neprávem koneovka tato i do a- kmenu, ale to jen u některých jmen. Slýchati zejména „zadát kravom, nasypat slepicom, nasekat kopriv husom“. Ale naproti tomu jen: Vovcim škodi mokrá pastva. Letos je včelam zle atd.

opakování výrazu bývá v mluvě lidové velmi hojně a rozmanitě sloužíc nejen ke zdůraznění obsahu řeči, nýbrž i k účinku zvukovému. *Př.* Di, di, s takuvyjma tlachy! Von není než pít a jenom pít. Nádobí já byeb míl, nádobí, hale ruce huž nechtějí dělat. *A*: Stryče, to ste asi záhy stávali? *B*: Spíš: pravda, spíš; než se rozednívalo, byli sme huž hu města. Kube, Kube, aj ce tě to nezmaéhne; pryj tě leze něhdo do zeli! Vete, táto, vete, já sem vaše srdíčko! Čas tu přece, aby stromoví kvítlo, a eště letos mrazy, bílý mrazy; divno předivno. *A*: Pole by bylo, pole; jen by potřebovalo bedlivějšího hospodáře. *B*: Hospodáře, hospodáře; hospodář nedbá a nedbá žádnyj. *A*: Vete, teta, že to táta povídal? *B*: Povídal něeo, povídal. *A*: Nestuněš? *B*: Stunat nestuňu, ale v dobrý kuži nyjsme. Vorat by voral, ale seči se mi chytat nechee; dělá podřadky, voiklivo se dívat. (Tatík o synkovi.) Sem patří i dom.

opakování samostatné věty s předkládáním spojky **že**: Pročpak k nám nepřidete, že pročpak k nám nepřidete? Dyk sem jí to řekla, že dyk sem jí to řekla. Atd. V přerozmanitě zálibě této jeví se lidová snaha po zevrubné dukladnosti, špatná i v jiných stránkách povahy a života; znenáhla pak vyvinulo se z ní celé bohatství figur tak svědných poesii prostonárodní, z nichž některé jsou jen obměnou podobných výrazů z mluvy lidu. *Př.* z písní chodských: Deme, deme k vám do domu, dáte-li nám vaši deuru, dáte-li nám vaši deuru nebo nedáte. Dáme, dáme, jak pak rádi. — Muziky huž hrajou ke dvoru, kam pa se skovám, mámo, mamičko? Do domu, do domu, do domu. — Vosy, vosy, vosy sršání, sršání vyletěli na mne ze škály; ze škály, ze škály, ze škálíčky, když sem šel vod hubičky. — Popas, kameráde, koničky popas! Já pudu k mý milý, přidu brzy zas. Atd.

otázky nepřímé mívají v stší. mluvě často konj. Vostál tu ňákyj klobuk a nevím, cí by byl. Někdy i v přímé užito konj. Tak to by byl eště Brandyjsovo syn? A ta ženská, povídáš, by byla z města? Kdo by to byl z naší vsi, kdo? Dyjt hu nás takuvyj lid není! (Při podezření z krádeže.) Že kmotr nyjde — aby ho bylo něco zašlo? Jist tu ehtná, přece teky spí a slabýj furt jako moucha: Co by to bylo? V př. těchto éititi jaksi více neurčitosti; mluvíeí jakoby nechtěl věřit.

otčenáš, doba potřebná k modlitbě brává se za míru k určení krátkého času; za očenáš, za očenášek, někdy též za malýj očenáš. Brambúry budou za očenášek. (Dovají se.) Nevostávij tám, přijď hned, za ňákyj očenášek burem jist! (na hoch, jenž má odskočiti s posilkou před obědem.) Vijee na měkko je nyjlepčí za očenáš; kdo pa by se počítal s hodinama.

on! pokřik na tahouny; zajímavé, že tu není ani stopy **h** v následí.

-ou dvojhlásku vyslovují Chodové tak, že zní víc **u** než **o**; zajisté účinek **-u**, jež se na Chodsku dlouho zachovalo a ve zbytečích bezděky zachováno dosud (na př. hyjtu, draei

speru = sperú = sperou. V Dom. právě napak zní více o než u.

Oubroc (h není), jm. polohy luk u Kyčova. V Oubroci.

-ovo, kone. příd. jm. přís. (též **-ino**), jest pro všechny rody, čísla i pády. Máme kolik záhonu na sedláckovo (t. poli; chudší dávají sedláku lnuj a kolik jím pohnojí, tolik smějí si pro ten rok osázeti brambory). Do třícu by se mi bylo nabralo, nebrlo platno, mušela sem jít v tátovo botaeh. **A:** Hinta je ešte teky váše? **B:** Není, ta je bratrovo, Hondzovo. Přís. příd. jm. užíváno i s přívlastkem, zvláště vyjádřeným náměstkou přisvojovací nebo jmenem rodovým. S Kovaruy šereovo syn se žení. S Vínckue Bartovo nevěstou je pryj to všelijaký; pokašlává, hyjbat se nemuže — aby to nebyly souhotě. Stř. rod proniká i do jmen místních: Korovo (Chodov).

Tranovo (Trhanov), a to i do jmen jiného puvodu: Hnjezdlo (Čjezd), Kouto (Kout). Příbuzná jm. rodová Hruškovie atp., mají výslovnost: Hruškone, Hruškue, Hruškuje. Instr. nov. S Hadamouema dětma.

ovoce na Chodsku obyčejné: **brušky**: pl-znice, turkyně, bobčky (m.), knoflíčky, kamenky, hněličky, moněnice, čáslavky, bez-ehuti, eukryně, parkamentky, královny, voňavky, kmínky, pečovky, muškatelky, kr-vavky, jakubky, zelenky, mandlovky, ei-tronky, panský, piksly, šipkový, kapavky; **jablka**: mišenský, hetlín, drkavka, herbávný, cibulka, kobylí hlava, syjřečky (obyč. jen pl.), rozmarínový, soudky, žitnávka, koženka, rajský, plahata, dřevěný, německý; **prekové ovoce**: švestka, řambuch, koluřek (řídě, koloř), kozinka, mednička, žlutá šveska, křešně, višně. Zpotořená švestka, bachor, na Chodsku sluje houpur.

P.

pa, ml. d., neskl.; 1. ruka. Pošli pámbuc-kovi pa! (pozdrav nebo loučení vztáhnutím ruky k obrazu, křížifixu; též podání ruky). 2. citosl. **Pa! pa!** = Tu máš mou ruku; volně: S Pánem Bohem! 3. oděhod nebo loučení samo. Pudem pa! = na návštěvu nebo pryč. Viz pačrdla.

pabuza vedle **pavuz**a, žerď na seno. Děvko, zmáčkni víc pavuzu! (Když už se naložená fura sena utahuje.) Pabuza se zlámala.

pác, citosl. provázející pád; 2. sb. jen ve výr. mít v pácu = v práci, v „prádle“, na zřeteli atp. Huž ho mají v pácu (t. lháře, vyzvídají pravdu).

pačrdla, zdrbň. k neskl. pa; obyč. vyslovují počrdla, viz to.

páček, hračka dětská, jen místy na Ch. tak zvaná (Klenčí, Postřekov); obecněji špaček. Kulaté dřívko as 1 dm. dlouhé, 2 až 3 cm. tlusté, na obou koncích zašpičatělé. Tluče se palestrou; až kam nejdále dolétne, tolik „udělal palestrující tisíc“, jež se v pří-padě pochybném měří palestrou. Není-li, kolik udáno, strana prolhala a musí „jít delu“ (t. chytat). Rovněž prohráno, podaří-li se „dole“ chytnouti špačka do ruky nebo jím z místa dopadu do položené palestry trefiti, jen aby „hyjblo“.

pačesuyi, z. pačesu; plátno p., košile p. Do práci se vzela pačesná (t. j. košile).

pačesy, též **pačisky**, lepší koudel, jež z-usane v bachelice po (druhém) počísání. Léko sem přidla pačisky, ale pěkný jako někeryj len. 2. žert. vlasý. Vemu-li tě za pačesy!

páčit, 2. ceniti, počítati přibližně. To já bych ho páčil vyjš (t. cenil bych jeho ma-jetek víc).

padanka, padlé ovoce, zvl. švestka. V mňestě j h dá, ají šest za kryjear, takuvyjev pad-

nek (t. bídných jako p.); naše sou švesky, jaký pak švesky!

padat, o hynutí dobytka, zvláště hromad-ném. Též slož. V Korově pryj zase padá do-bytek; Štěpánom vypadala celá mařtal, muši pryj ičko stlouet i vobrh.

padat do ři rodu, podobati se. Malíčká, nyjsi ty Šebovo? Já povídal hned, padá do toho rodu.

paděra, 1. zadek. Než ty se s tou paděrou uhneš! 2. nehybná, tlustá ženská. Takuvá paděra, nehne se a nelne, dyby ji paličí tlouk. Též **paděro**, r. stř. = břicho. Ta má paděro. Ty myslíš jen na to tvý paděro.

paděro viz paděra.

padesátikvětovýj šátek, pestrý hedvábný, krojový.

padit se, spadati se, jen ve význ. hubeněti. Tě chyba, dyž se člověk tak najednou padí. Nám se naše teký nák padí (o krávé).

pádlo, a. n., hul opřená mimo těžiště, na ježž delší konec děti kladou kámen (též zábu) a uderňjice na kratší holí, vyhazují to tak do ohromné výše. (Srv. stě. padla, nástroj k mučení.)

padnout, part. **pád**, **pála** atd. Pádlo na něho dřevo (skácený strom v lese) a přinesli ho trboštěpové v lochtuši. Běta zavádila vo škop a pádla jako snop. 2. o rozpadání nádobí bednářského. Ta kadečka tu na tom slunci padne (= rozvalí se). Pádla nám vanička, komu ji dát postavit? 3. prgn. padne tolik a tolik obilí na jisté pole, t. j. pole má tolik skutečného „vyjsevu“, míra plochy muže býti jiná, obyč. menší.

Padrtiny, pl., jm. „jednot“ u Poe. i po-zemku kolem nich.

pachole (v puv. význ. neužíváno); 2. kus dřeva, kterým se pomáhá ve mlýně při pá-cení mlýnského kamene. Jest pachole ploché,

hrubší tupý klín, kterým se na počátku práce běhoun podkládá, a zubatá deska, as 2 dm. vysoká, s jedné strany jako schody třemi zářezy ubraná. O tyto zuby opírá se páka dle vule výše neb níže.

pacholeček, slabší pacholek, jenž už vyrostl z pohůnka a ještě nedorostl v pacholka. Chlapec nám přijde z vojny, nevemu letos ani pacholka, spravíme to s pacholečkem.

Pajdák, **Pajdar** a **Pádar** jm. rodová.

pajmáma, dom., paní máma, zvl. říkají tak tehýni.

pájovka, sukně krojová vlněná, barvy jasně červené; též „jasná“. Tutýž říkáme krvavka; doma mám ještě jednu červenou, pájovku. Paní jí za to přidala jasnou sukní (dříve sloužící v městě).

pajtášek, přezdívká; kulíšek, šibal. Pajtášku jeren, esli tě vemu přes koleno!

pajtlovat něčím = trástí. Kuba zapajtloval a švesky jen pršily. Též p. se: Já bez kazajky a takuvyj dešť: to sem se pajtloval potom.

pajzák, kost z kýty. Maso si vodříz a mně dal ten pajzák. Je na tom drobka masa. (O rozdělené kýtě.)

pak, n. m., pachť, nájem. Sedm zlatyých bez šestáku platím z té drobky (pole) paku: vono se to dá shledávat!

pakatel, sl. oblíbené: Za dvur dal pakatel a kus lesa míl k němu zrovna darmo.

pakovat, 1. pachtovat. Pakuj si poličko, aspoň na ten brambur! Též slož. Napakovali si louku. 2. Kliditi se. Pakuj se mi tuvodsajd! Pakuješ se mi s tuston řečí z mýho stavení! (na rouhače).

pálačka i **pálačka**, pl., necičky na „pálání“ obilí, potom vubec necky malé, jichž se užívá při kuchyni na zadělávání, ukládání a přenášení potravin atd. Takuvyj pálačka sou věc!

pálat, očisťovati zrno z plev stejnoměrným vyhazováním a chytáním zrna na pálačkách nebo na misce nebo na lopatě dřevěné, tak aby vzduch plevu odnášel. Pálá se zvlášť kmín, semeno „hlavatičné“, řepné atd.

palec, 2. zub v palečném kole ve mlýně, zapadající do cevek na říděliku a uvádějící jej v pohyb. Palec má tři části: hlavu, hrdlo, košťál. 3. nizoučká klanická, jež drží žebrinu na voplině.

pálenec, pučálka dom., brách, jenž se dá do vody nabotnati a pak se upraží, potom opepří a ocukruje a takto se předkládá příchozím do domácnosti „na chudon hurku“, t. j. na neděli Družebnou. V hospodách mají jej ten den na každém stole stále po talíři a večer bývá hlavní lahůdkou v rozpráskách či spoustadlech, t. j. slavnostním zakončení přástek pro ten rok.

pálení, 2., chorobný pocit, rozdílný od štípnutí a bryzení. Mám náký pálení a už kolik dní: aby to něco nebylo! (ukazuje na žaludek).

pálicky, pl. t., plody hnové. Pálicky se musí mlátit vopatrně a musí se na mlátě

vobložit pytlí, aby semíčko na seeky strany netříkalo.

palistrovat mlíč, na rozdíl od nahazovat a jiných her, kdy netřeba palistry. Palistruje se „na tři rány“ (každý hráč palestruje třikrát) a na „šestáky“, jeden volený „šesták“ má 6 ran, ostatní „jednotky“, po jedné.

paloch, velký kus chleba. Dítě, před samým vobědem ještě takuvyj paloch! Dyť se učepeš!

palovina, část dřeva ze špalku nebo párezu po letech (rovnoběžně s lety) odklaná. Pane, z té paloviny by byly dřeváky: je vod slunce hodně vopálená, ta bure svídá a lefká!

Pálus, jm. rodové (Klenčí).

Pámbu, ml. d., Pán Buh. Vidíš, Pámbu! (ukazují malému na kříž). V nedb. řeči i velcí vyslovují: Zaplajt Pámbu.

Pámbuček, ml. d., zdrbň. k Pámbu. Pošli Pámbučkovi aždlu (při odcházení z hýjty). O krucifixu i v řeči velkých: Pámbučka napřed! (při stěhování). Ani Pámbučka nemají v senci.

pamět, nemám paměti = tuze dávno. Já ve Stráži nebyl, nemám paměti: ičko se tám myslím podívat na Vavienekou pout. **po paměti** = bez měření, počítání. Do pa by se s takovou hračkou (budka na špačky) měřil; huříznu to a sklepnu po paměti.

pamětník: To sou tu ještě dnos pamětníci, dy se vařivalo sklo.

pampeškovat = bítí, výraz posměšný. Též slož. Chlapec, napampeškovali mu! (chlapeč, který lezl přes pole za dívčí).

pan, v písni jednou vok. sing. = nom.: Pan družbo hezkýj, nie si nestýskyj!

paněat, kaziti jídlo nebo nápoj. Cák to paněáš, dyj mi pokoj s takovou břečkou (o domácím léku). Též slož.: Ty tám (do jídla moučného) napaněáš dycky těch bramboru, to aby břicho vod nich se zašlemovalo.

pandero, 1. nenasytý žaludek. 2. přezdívká velkého jídáka. Je to pandero jedno: takuvou misu dolku sprášit a ještě nemít dost.

panděta, dom., sraženo z paní-teta, starodávné oslovení starších (i chudších) měšťanek; měšťané jsou „panstryjekové“.

pane! 2. vok. kleslý na pouhou interjekci; význ. asi brachu, věř, pozor atp. Já tě, pane, dám! (— pozor, ať nejsi bit!) Pane, to nepure tak snadno! Často v podob. význ. zdrbň. **panečku**: viz zvlášť!

panečku! sm. asi: muj milý atp. Panečku, to není jen tak! Panečku, to si mil vidět lekraci! Celýj den chodit za plouhem, v tuvtom parnu: pančku to není med lízat! Srv. pane.

páneček, 1. zpanstlý člověk. Chlapec, Kuba jako by nebyl vod nás, Kuba dělá pánečka. 2. v zarákání: Pro pánečka, té dešť! Též pro pánečka krále!

Páně Pole, v Páně Polích atd., polohy I. u Oujezda. 2. u Chodova.

panhackle, choroba nohou, jevíci se rozpukanou kůží na nártu šlapadla. Dostáváji

ji zvláště děti, brouzdají-li se za studeného větrného počasí často ve vodě.

panket, 1. hody při křtu, potom přenes. i událost, kdy se dítě narodí. Hu Vávru bure asi panket. Pote s náma na panket! 2. příkop u silnice: Vínček ležil v panketě jako dřevo.

panna, 2. loutka; toto neuž. Hančička dostála pannu: ta humí vodvírát voči a humí je zas zavíít. V puv. význ. říká se zachovalá dívce.

panáca, panák. Hopsa, panáca!

Panoš, jm. rodové. (Lh.)

panská muzika, též „plechy“, na rozdíl od „selské“, t. j. dud, houslí a klarinetu.

pantle, dom. **panťlička**, pentle atd. Též v podřečí pantl (ten). Káče pantle nosila (Pis.). Lidi, dívce, ty si samýj pantl!

panťličky, 2. pl. t., byl.: panský oves. (Nenajdou prý se dvě na keričku se stejnými rýhami na listech.)

panťofličky (byl.), štirovník, ledenec. Tuty žlutý to sou panťofličky!

pantra, ženská nehošpodářská. Hde je pantra ženská, tám se muž nedodělá.

pantrat, mařiti, zneužívat, plynouti. Též sloz. rozpantrat. Takuvou věc (o celém dvoře) sem mu dal do ruky a von za krátko šeko to rozpantral. Nepantrýj ehlebem, je to boží dar!

panynka, zdobň. od panna, loutka. Cák tě mám přinest z města? Panynku!

Pánvíčky, jm. luk u Klenčí.

papa, ml. d., jídlo. Mlé, ičko mlé, teta té dá papa (teta zde = já; připravuje kaši).

pápa ehleb, ml. d., zdobň. **pápiček** a **pápičí**. Cheeš pápu? (ukazuje dítěti skývu). Pámbu nám dá pápiček. Pápičí! (dítě volá vidouc ehleb).

papat, ml. d., jísti. Já ei (= chei) papat!

paprdlat, ml. d., jísti; sloveso zdobněle v mluvě mazlivé. Di paprdlat ičko, malýj, di!

pápěrka, jen v přirovnání: dívce jako pápěrka, t. j. svízná, lehká; též o suelě. Je to pápěrka, jen sou na tom ty kostě a ty sou eště jako drátěný.

pápiček, též pápičí, zdobň. k pápa; viz to.

paprsek, 1. paprsek, 2. ve stavu tkaleovském. Člunek běhá před paprskem a paprsek každou nit podělávky zvlášť k plátnu přirazí.

paráda, 2. význ. konkr., sváteční šat ženských se vši úpravou. Z husí muší selka pospravit všecku parádu. 3. prezdivka parádně ženské; vedle parádnice.

párečky, knoflíčky do košile mužské; „houškem“ prodíla se nit a zavázala na koncích, nebo je, po dvou spojoval zvláštní háček jako ležaté písmě S.

paresát, padesát. Za paresát zlatýjeh malý volčata (Pis.).

parez, nikdy perez. To dyby do perezu mluvil, tak se už pohne. Parezý sou dobrý topivo. Srv. parizek.

Parezovka, jm. lesa u Kycova.

perezovky, obyc. pl. t. houby drobné, jedlé, rostoucí bromadně na tlících párezech a kořenech. Do zapražený polívky sou perez-

zovky lepší než lišky. Letos nevidět houby: ani ty perezovky nerostou, byjává jich lezdes steliště.

parebant, panchart; obyc. v nadávce. Parebante jeren, asli mi sem eště přideš. huši tě vytrhám (na hrachu).

parizek, zdrbň. k perez. Polož plník na parizek bedle, ať se neztratí.

parkament, pergamen. Léko si to nech napsát třebaš na parkament, eště tě lidi vo-kradou.

párník, otvor na odvádění páry z mařtale nebo ze sence.

pařit 2. píti mnoho. Švec teký humil pařit!

pasáry, křiky a vády. To je nákyjeh pasáru, pro klípě jetelí.

Paseky, jm. polí u Postři. Na Pasekaeh.

pasí, chut, libustka atp. To je pasí, v tý prášenici jít za divcí přes pole. A, bramburová polívka, ehleba nakrájet a hodně koření do ní dát, té mý pasí.

pasná kráva, jalojee atd., která se ráda pase.

pást říbata, žert., lehati na břicho a podepíratí oběma rukama bradu. Posm. a euf. = vrhnouti, vracetí. Dost už, nenaepi se, ať nepaseš říbata!

pastorek, deska dřevěná na stolici řezací, k níž je pohyblivě (na šroubu) přidělán nuž. 2. hřídel na vyjstráku v mlýně.

pastrnák, dom., bylina, již prodávají za petržel.

pastuška, pastouška. Za mlada nehumí hospodařit, ičko v stáří je mu pastuška dobrá, t. j. obeení byt z milosti v pastuše, chaloupce zřízenou obecních, zvl. pastýřů, husopafe a nejhudších občanů (chudobínce zároveň).

pata, 2. patka, puklina na ehlebě vybočující z bochníku jako nádor; 3. prgn. pata, patička u koláče. Poj pomahat mazat patičky! (Žertovné pozvání při děláni koláču.) Dom. vokolet.

patně, jistě. Já veděl patně, že si tám nebyl tenkrat; to bylo jindá!

pavouk, dřevěný obrtlík; 2. nejjednodušší dřevěné zavírání zvenčí, hlavně u kolny, ehléva a j. Dřívko podobý člunku tkaleovského otáčí se ve středu volně na dřevěném hřebu s velkou hlavou, do stěny nebo věřeji při samých dveřích zasazeném. Konec člunku drží okraj dveří; posune-li se o jistý úhel, jsou dveře volné.

paznot, pazneht. Ty paznoty by se mily tý krávě přiriznout.

pec, výr. do **peci** = do kozla, do časa atp. Do peci, tys na mne vyzrál! (při hře na vovčín).

pecka, 2. malá cizorodá hmota v kameni. Kámen by tu byl, jenom že má moc pecek a z takovýho se těžko dělá lepčí práce (o žule hrubozrnné, v níž se objevují i jiné látky). 3. v přirovnání tlustýj jako pecka.

pecl, a. m., beránek. Též v přirovnání: Té dítě jako pecl (t. tiché). Zdrbň. pecldl.

pecovky, hrušky drobné, zelenavé, při zrání nažloutlé.

pecový dříví, měkké; dává se jen to „do pecí“. Pár polán vostalo tám ještě pecového, pro to se zajede třebas s tratarem.

pečeláta, jm. pomn., jehnědy brízy před rozvitím. Též užíváno o plodu lípovém a pod. Puv. zdrbň. od pecka příp. kmenotv. rl-dl. (Srv. husidla m. husička.)

pečenky, obyč. pomn., pečené brambory. Dělávají se z jara, když už vařené nechtunají. Pekou je v troubě lončí míchající a dopečené pokropí vodou a sesypou do hrnce, aby se šupiny odparily. Ale i tak se neloupají celé.

pečení, 2. význ. konkr., všecken chléb z jednoho pečeni. Jedno pečeni padne hnedle celý pro sekáče.

pečenyj vařenij byjt kde, býti někde často a dlouho, zvl. o stálých hytácích. Dyjť u nás byjvávala pečená vařená.

pečoft, m., ml. nedbalá, pečef. Eště pečoft aby se dal (na psaní)!

peclík, perlík. To vám byla rána jako s peclíkem (jak vůl někoho kopl).

peknyj i penknyj, ml. d., pěkný. Té hapee nynanyj, takovou sukni penkou má!

peloch, pelech, na Ch. zvl. hnízdo veverčí. Každá veverka, říkávají, má devět pelochu, dyby něhdo ten pravý našel, aby vodnesla mládě do jinýho.

pempy, ml. d., peníze. Poj, máma dá pempy a koupíme namů.

peněz, gen. pl. zdrazňuje slovo **kryjear** ve výr. kryjear peněz = žádné peníze. Čas tu platit pak a já nemám doma kryjearu peněz. Já tě jí dám bez kryjearu peněz (t. deen: žertuje dvojsmyslně otec se ženichem!).

peněžit se, velmi oblíbeno, vynakládati, obětovati peníze. Nepeněžte se darmo, marný šechno, Vít vojákem bure.

pentlík, n, m., mosazný nebo i železný kousek plechu, jenž podpíral dívee chodské vrkoče na hlavě, dokud nosily „plinky“ (před „plenami“ a šátky). „Pentlík se dal pod vrkoč a vrkoče se votočily vokoło a hudeľalo se hnízďátko.“ Nyní mají „čampule“ nepletené, jež upíná velký rohový hřebec.

Pepík i Jozef; zvláštní jest, že jedinému téhož jména jen jedno z obou jmen zustane; tak na př. Hedroné mají Jozefa (ne Pepíka), Vávroue mají Pepíka (ne Jozefa). Pod. při jm. žen.

Pepka, Josefa; zdrbň. Pepička, ale též Jozefka. Josefa jen ve škole a na právu. Pepko, cāk děláš, přijď hyjt! Náš Jozefka chtěla teký jít, ale bylo huž dlonho (pozdě).

pera, pl. 2. část vozu, dvojice dřev zapuštěná v ostrém úhlu do předního vozu, svírající vují.

pěření i přerění, prkenná stěna, zvláště na stodolách, kolnách atp. Nejčastěji bývá přerění ve štítě pod valbou (jinde lomenice). Na takový přerění je škoda prken, povoru je dost! Každá huž hořil, chytalo se přerění, a eště sme ho roztrhali (t. j. roztrhali chalupu Kazdovu, takže oheň dále nemohl).

perna, oddělení stodoly po stranách mlatu, na ukládání slámy a píce; v čas žní ukládá se do peren obilí nemláčené. Tu jetel pro trlátka složime do perny do zaru, aby byla po ruce. Viz záteň.

perníkoyý, v přír. jako perníkoyý, o chatrných staveních, zvláště na kterých už dříví práchniví. Shofilo to, shofilo — nelamentuj! Beztoho už ste to míli jako perníkoyý a máte přece z čeho stavět.

peručí, jm. hrom., chvoj. Srv. peručina. Dom. **pejručí**. V Hájěným bure licitací na peručí. Sláma záená, mušime stlát peručím. Děvka kleští drobet peručí.

peručina, větev stromu jehličnatého, zvl. smrková a jedlová. Švíkla mě peručina do voka, hale já nemyslí než voko je vně (cestou v houští).

pes, zdrbň. **pyjsek i psíček**. Pěknýj pyjsek! Poj se podívat na naše psíčky! (obyč. stěh-ňata). 2. enf. m. čert. Pes ví, co tám pořád vězí! (proč často pobývá syn, kde nemá). Vzel tě pes! 3. v doplňku = nesnadná, zlá věc. Bouda je pes, aby do ní nes! (Přísl.) Bez rosy sít — té pes!

petece, pomn., černé nešovice. Vávroue Hadam humřil na petece; povídali, že je sem tenkrát přinesli cikáni.

Petrák, jm. rodové (Onj., Poe.).

pět, deset, třicet atd. ve spojení pět-let i před i zní ř. ale pozoroval jsem jen u anal-fabetu. Hanče je vdaná, bure ičko v masopustě pět let. Bure nákyjeh paresád let.

pičlat, kdo rád pičlá, viz to. Si to pičlat, že tě to nemrzí s kudličkou se do takový práci dát (na toho, kdo dělal nožem ozdobný rám na obraz).

pičlat, neuměle a bez potřebných nástrojů i vyvečenosti zpracovávati dřevo, zvláště kudlou hračky vyřezávati. Děti dycky ráči (sic) pičlají. Nepičlji pořád, škoda času i dřeva.

pičálek, chatrný nuž zavírací, s „vymiklaným čepýjlem“. Podyj mi nuž jaksepatří: cāk dokážu s takovým pičálkem (při rezání prutu na „kočičky“).

pičhat, prgn. (t. prase). Po neděli echeme pičhat (zabíjeti). 2. s předm. hlávky. Náš dnés pičhaji hlávky až támle na Škarmaně.

pičhavyj, pičhlavý. Hromská sláma, bodláku je v ní plno a té to takový pičhlavý!

pičhnout, 2. udati, prozraditi. Něhdo to mysliveom pičh a do večera byl tu štandár a myslivei s nim a hledat! (t. lesní pyeh).

píje, piha. Dyž vodzvánějí pust, to se chutě běžime myjt, to pryj se ztratí šecky píje.

píjovatýj, pijovatý. Manka huž není tak pěkná dívee; byla by teký, jenom dyby nebyla tak pijovatá.

píksvone, též nádvor a klepec, 1. pohunčí hra velkonoční. 2. hl. osoba ve hře této. Hra jest zbytek „jízdy králu“; více o tom v rozpravě Děti na Chodsku. Květy 1895.

pilno, řídějí stší. pijlno, 2. substantivně s přívl. nákýj pilno mít s něčím nebo o něco.

Kuň mil pjiľno s pastvou. Ty máš ňáký pjiľno vo to jidlo.

pina, pēna. Sejd̃ ičko jako pina! (v sejd̃ žni před j-e: tak všude, kde povstalo výslovnosti z -ed, -ef: zajisté je tu j puvodu mladšího než změna výslovnosti puv. -ej v -ij).

pinda, dom., chatrná, utahaná látka. Fuj, ten šátek pustil, té to jako pinda.

pínkava, **pínkavka** — pēnkava. Pínkava udělá hnízdo jako vokřínke: té práce ňáká! Zjera volá pínkavka: Vyjdi si na cestíčku, vyjdi!

pínkavěi hnízdo, pēnkavěi.

pínvice, sklep: srv. pívnice. Náš pantáta hodnyj vdovec, bukrád pánu tři sta vovec, zavíral je do pínvice, zvrátily tám smetanici. (Pis.) Zdrbň. pínvička. Tyto mívaly rády staré hospodyně a to obyčejně pod jámou (lochem), nebo pod sklepem, aby byly co nejchladnější. Uchovávalo se v nich dlouho mléko před kysáním.

pípa 1. na ovoce. To huž nás táta tak ved, že sme nesnidli žádný jabko tak: pěkně napřed vokrájet, pípu vyryjpnout a potom jíst. 2. slepice: jen svolávají-li se a v ml. d. Pípi, poj! Pípa, na! Kukyj, pípa té veme pápu! 3. suchý vzdr. Pípy mu koukají z nosu.

písebnost, **písebně** atd. To té dám písebně, že prohraješ (= ujišťuji té se vši určitostí, že prohraješ). Cák ste nemili vo tom žádný písebnostě?

pískat, dudák. Zachováno i ve jm. rodovém: v Písku (Postr., Stráž i jinde).

pískorky 1. hnětanky z těsta, v němž jsou vařené brambory: jedí se ve čtverečky krájené a pařené, někdy i maštěné. 2. Hoši mají těloevičnou hru „vytloukávat pískorky“: pověsí se čtyřma proti sobě na lajei a biji do sebe, kdo dle vydrží.

Píška, y, f. (snad puv. píška) pole a luka na Píšce, před Píškou atd. (Mrák).

píšťidla, ml. d., peřinka. Počkej, Manky, máma (zde = já) té zavije a pureš (ovšem jsouc nesená) fa k bábě: a bába iekne: „Ta devkřidla má nákou píšťidlu, nynanou!“ (na nemluvně).

píšťule, **píšťole**. Milie, Martinku, ty máš píšťuli; to té přines táta z poutí?

píšťulky, 2. pl. t., úzké rukávy u košil ženské a dětské. Tuta, jako má náš chlapec tudle (košile), té s píšťulkama. Ženský do práci mají teky s píšťulkama; rukávce sou víc na prádu.

píšťel, i, f. Víncek humi hrát na píšťel — tancevat by se při tom mohlo. 2. kost holenní. Bence pád přes kládu a některak dostál pod ní nohu; myslili sme, že si ji zlámal, zatím pryj si rozstřip píšťel: povídal to klenekyj (t. lékař) a pryj si poleží.

píšťelka, **píšťalka**. Chlapi, pote na Matijdlu vrbu, burem dělat píšťelky.

pítamnyj, **pítomý**. Já sem dnes celýj pítomnyj. Člověk je vod toho bouření (v pile) za chvíli celýj pítomnyj.

pívonka, **pívonka**. Stryčku, naše máma vás nechá prosit, dybyste nám teký dali

ňakou pívonku do věnečků (na Boží Tělo). Též přijmení.

pívová sukně — „šerka“ (vl. nyní vlněná, barvy pívové). Naše bába jí ešte teký mila takovou pívovou a mila jednu červenou do modra, ty sme říkaly viová.

pízda, přezdívká ženské, obyč. neudně nebo vůbec nepořádně. Takovou pízdu, to huž neveděl vo jiný ženský?

pjiľavka, vedle obyčejnějšího na Chodsku pjiľavice. Nechtěla si dát pjiľavice do houby sázet; jak pak ne! Chlapče, dyj se švikáš jako pjiľavka! V ml. mladších j mizí.

pjiľa vedle **pila** i naopak **pila**. Zkázali, aby přišla ešte jedna sná **pila** (t. j. dva silní dřevaři). Chod. Vem pjiľu a přerež ho (půval), poneseš to snáz! (Pj ještě hlavně sv. od Domažlic, též v Draž., jinde sporadicky jen u nejstarších.)

pjiľat, hračka dětská: houpavý panák vyřezaný z kusa prkénka, v ruce pílu dřevěnou se závažím držíci a na nohou drátky o kraj stola podepřený. Závaží udržuje pj. v poloze stálé. Drátky v nohou jsou, aby nebylo velké tření a panák rozhoupáný mohl se jako kyvadlo dlouho klátit a řezat.

pjiľnyj i **píľnyj**, též **plnyj** = **pílný**. Marijanka je dívce pjiľná, eo je pravda, je pravda.

plačky, ve výr. s **plačky**, též s **plačivou**. Dívce mi přide každou chvíli ze školy s **plačky**: máme my to trpít a mlčít?

plaču, **pláču** atd. Proč pa plačeš? Melč, neplač!

pláknout, užít, nejen o světle, než i o ohni, jestli palivo málo vydatné. Do plotny dáš pár loučí — louč splákne a je zima hned: do kamen se dal celýj parez a řilo to do rána!

pláu, i = **planý** strom. Přimes sem to z lesa, byla to plán; voštípil sem to a kouknite, jakyj je z toho strom.

pláňata, jen v pl., plané ovoce, obyč. jablka. Hruškám planým říkávají obyčejně hněličky a to i dokud nehmilici (ještě třebas na stromě).

planba, polnost po lese vyplaněném, vymýceném. Potom jm. místní. Náši seču v Planbě.

planka, dřevěná trámová ohrada starého dvora chodského s příčkami „kobyčkami“ a podélnou stříškou. Přelez planka, dyž ne-mužeš dvírecma.

pláno, prázdné, světlé místo v lese stojatém: zvláště které povstalo nahodilou příčinou, na př. vykácením několika dřev, na, kežených „bróukem“ atp., nikoli pravidelným kácením (paseka). Uyn na tom plánu stojí ešte dje pulky (menší hranice dříví).

Plápolec, les u Poe, a pole v tu stranu.

plápoliště, volné prostranství. Ani se to tu tak velký nezdálo, ale ičko, dy to vyhořilo, té plápoliště. Sad má velkýj dost, za sadem má cihelnu a hlinovatka, šeko na svém, a potom za cihelnou — té ešte plápoliště; jen škoda, že to leží ladem.

plášit, význ. silnější než **plašiti**. Též slož. Psi zaplášili slepici, t. j. honili ji, až vysílenu

zalezla a ztratila se. Ten kohout je vod těch dětí celý huplášený, chtěli mu vytrhat svíťavý péra. (Rozd.: Pes vyplašil zajíce = význ. obyč.)

plátno — v přirovnání: jako dyž plátno vleče (= bez ustání, hojně, nepřetržitě). Ženských tám chodilo, jako dyž plátno vleče. (Při náhlém neštěstí.) 2. plátno, dětská hračka z lodyhy smetanky (pampelišky); lodyha se rozčísne a hodi do vody, kdež se spirálně stočí jako stůčka plátna. 3. „na plátno“, název staré, oblíbené hry společenské. Selka prodává plátno — děti nebo i chasa drží se za ruce co nejdál od sebe, aby bylo plátna hodně. Přeměří se, svině v stůčku a žid koupiv a uschovav si plátno odchází. Přijde zloděj a z plátna krade; odvede jednoho. Krádež prozradí kohout, který kokyrháním přivolává kupce. Kupce novým měřením přesvědčí se, že plátno schází, hledá, ale marně. Krádež se opakuje, až je všechno plátno pokradeno, ale pak se najde za smíchu a křiku.

platit, 2. mít cenu. Čas platí, čas trátí. Vobilí neplatí, člověk musí koukat, aby chytil kryjear na dobytku.

plavat, 1. nepřech.: plouti. 2. Humiš plavat? 2. stší. přech.: Plave tám muj milýj vraný koníčky. (Pis.)

plecko, a. n., pléka.

plechař, **plechařka**, klempír atd. A: Dodla, copak — kďypak bure ten kropáč? B: Máme pryj se přijít zeptát; já ho dař plechaře, plechař byl na jarmarce ve Hdýni.

plena, 1. bílý vyšívaný šátek plátěný na hlavu. Pleny ženskýjm sluší — cák je to platný; dobře že se přece drží. Zavazuje se do cípu, takže v zadu splývá mezi rameny bohaté vyšívaný, krajkou lemovaný cíp, druhé dva, nastavené vyšívanými páskami, zavážou se nad temenem hlavy v mašli. Starší bývaly prostší, plátěné. Za vyšívaní plativají kolik zlatých. Pleny nosí vdané i děvčata, zvláště co odložily dívky „plínky“ a ženy „koláče“. 2. plena v železe; kaz. Ten nuž mil nákou plenu, drobí se mi.

plenivýj o železe a oceli, v níž jsou kazy. Srv. plena 2.

plent, přehud, klam (srovnej blud, staroslovansky: блѣтъ). Žádnýj tám nebyl, to se té udělal jenom nákyj plent před vočma. Já nevím, je to nákyj plent, či je tám přece sjetlo.

pleskačka, 1. plácačka: děti dělají je z kůry smrkové, as 1 m. dlouhé a 2—3 dm. široké a bítí jimi do prachu na silnici, takže se rány daleko rozlehlají. 2. pleskačka na mouchy.

pleskanec, o ploché věci, zvl. rozkynuté pecivo. Ty dolky — to sou dnes pleskanec.

pleskat, 2. tlachati. Cák to pleskáš? a) darebně, rozpustile, b) lživě mluviš. Nepleskyj, dyjť není na tom slova pravdy! 3. Prádlo se má žlímat v litě, aby pleskalo, v zimě aby praskalo (málo — hodně).

plesknatýj, ploský, rovný. Té peknyj plesknatýj kámen: ten by tak byl někam na nákyj mustek.

plesknout viz pleskat; 2. prgn. dodělati koupí. Podání ruky děje se tu opravdu plesknutím a práním „Pán Buh dyj chěstí“, což je zároveň výrazem právním, zavazujícím obě strany. Hdo pa se nadál, kráva mi nebyla na prodýj a já tak z juxu povídám: Dáš rovný? Ha tu máš — von mi plesk. — Stryjčku, plesknite, povídám vám, plesknite, taková věc není na prodýj každýj den! (o louce).

pleten, jen v přirovnání ve výrazu: zadělanýj jako pleten (= tuze z.). Přišel mi zadělanýj jako pleten (muž vopita).

plínka 1. plena pod dítě (v tom sm. nikdy plena; viz to). V sobotu musí byjt aspoň hodinu hezky, protože právala P. Maria plínky. 2. páska plátěná, as 4 prsty široká, zpředu krajkou a „kalíškem“ zdobená, s koncej z plátýnka hrubšího. Plínkou zdobila dívka chodská v době starší hlavu od čela do zadu pod vrkoče, kde se zavazovala, takže konce splývaly na ramena. Kalíšek sahál jen po uši a plínka se překládala podél v proužky dva, širší vespod. Vdané upínaly plínkou čepce koláč. „Vod čela do tře (t) sme mívávaly plínku.“ Koláč by tu ešte byl, ale plínka se někam ztratila.

pliva, pleva. Plívy se voparí a dají do rezanky a dobytěk to žere dost; vobzvlášť vovsný a pšenčný sou žerný. Jen že vod plev dostává rád dobytěk zážer.

plník, pilník. Káče, dyj sem plník, já ji (pilu) drobet pošoustnu (= přiostrím).

plníkár, pilníkár. Ty tý sekýře dáš, v takovýj kameni: to abys u plníkáře rostával! (aby ti mohl stále opravovat pilníky na broušení).

plocek, palička železná, jíž užívají ve mlýně.

ploš, vul s lysinou na čele.

ploška, kráva s lysinou na čele.

plotnák, hrnce nahoře úzký, se širokým dnem, na vaření. Muším koupit na jarmarce nákyj plotnák, hnedle bych nemila v čom vařit.

plouh, pluh. Čechmaneký hovado ve voze chodí dobře a v plouhu se jí to nelíbí. Kde má plouh poslední díru? (Žert. hád. V peci.) Části starého dřevěného pluhu: plaz, řidel, slubice, tihle, bodka, dešky (pravá a levá), radlice, potykač, čertadlo, kolečka (pars pro toto, jm. pomnožné), hnízdo, vuzka, vláče.

Plouhon, jm. polností, puv. asi pruhon; viz to. (Draž.)

plznice, druh brusek tvaru krátkého, vroubkované. Plznice pryj jim říkají, protože se zrovna rozplznou.

po, předl. 1. s lok., 2. po srpnu brát obilí, t. téhož dne, kdy žato. Té pšence jako žalud a tráva žádná v ní, tu byste mohli brát po srpnu. 3. Po vejech chodit, t. ehalupu od chalupy a skupovávat je; pod. chodit po housatech, po ženěch, po sekáčích (t. najímati

je). 4. Po čem dáváte ty války? (na cepy). 5. Ve žně pekáváme i po pul strychu (t. chleba jedno pečení). 6. Hodila sem ji drobet malinového a koza to chroupala po plný tlamě. Matouš se dal do vokurek a epal po plný hubě. Taková šedlička jako Markýtko, ta stíráhá všecko po paměti (bez měření). Pudeš po dobrým nebo po zlým? Dát, kam co patří, a můžeš jít pro to po tmě: já najdu všecko svý nádobí po šmaku (= hmatu). 7. Jedlina se štipá nejsnáž po letech, smrčina a druhý dříví všecko přes leta. 8. Když už s tím hyjbaš, (při přestavbě stavení) sení po slunci nedávij: sení dyj na slunce, ať je tám veselo a zdrávo! Strom tě nihdáž nebude po slunci (= na severní straně). Len se nýlepší vyrosí po slunci: drží rosu dyl. 9. Dítě byjvá rádo po kmotrovi. Kokyřláh-li slepice po kohoutovi, nýlepší jí zabít: taková volá nechčestí do stavení. 10. Haliáška stuně po malým. 11. Jen po svým demu (= žádati své). 12. Kočka po července a chlamst! Bžlo po ptáku a bylo po radosti. lěko máš po všom.

poběhnutá, o jalovici. Jalojci máme poběhnoutou: vostane-li, prodáme k puzimku jednu krávu.

poposobě, předl. opakována a výraz sražen v jedno slovo, ale jen v ml. nedb. Volalo to na něho dvakrát poposobě (strašidlo).

pobíječka, sekerka tesařská s rýhovaným cepcem, na zatloukání hřebu, hlavně při krytí šindelem příhodná.

pobíla monka, pšeničná z 5. a 6. „sejití“. Pobílou a dotahovanou mívávali pro všidní den, bílá byla jen na svátky.

pobíznoú. Pobízni ji drobet, pobízni: dyjť to nýjde z místa (krávu v tahu).

pobresál, gen. pl. Kube, nepučil bys nám zatím nákyj mandel pobresál?

pocazení, podsazení na sukni. Vobrátilo se mi pocazení, že mne zanechalo potěšení. (Pis.)

pocivat, prosívat, totiti na řesetě. Mouku šeku napřed pocivali. Tuten prsten brávala naše bába, dycky dy pocivala semičko, aby byl len bohatyj.

poclamka, prostěradlo na lože. Někam sem si zandala cistou poclamku a nenajdu ji, dybych celou truhlu rozvorala.

poččdla, ml. d., rucička. Dyj mi poččdlu (podej mi ruku, abych tě za ni vedla. Ruku na rozloučenou = „Dyj mi pa!“).

počísadlo, stávek na počísání. Viz počísat.

počísat, prgn. nebo s předm. len: len „vybachlovanýj“ (t. j. vycesaný z koudele) podrubě na hustší bachliče cesati na čistý len a na pačísy. Ze lnu se plotou zemličky, z pačísy se svíjejí kuželíčky.

počívka, 2. přen. přezdívkou rozpustilému. Ty počívko jedna, ty! Někdy s přív. čertovo. Tanten je Videnák, ale kluk — čertovo počívka.

počkát, počkál atd. Míla si počkát na něho (t. až by vyspěl, abyste se byli vzali). Těž

vyčkát, vyckál atd., dočkát, dockál atd., ale načekát se, načekál, načekali atd.

počkyj, 1. imper. užív. za sb. ve výr. na počkyj dát, na počkyj brát, t. na dluh. 2. imper. skleslý na slovech vyhrůžky: mezi dětmi slýchati i zdrbň. **poččkyj**, **poččdlyj**! Počkyj, rozbití vokno, to já nemám feet! (= to já jistě řeknu). Poččdlyj, ale, poččdlyj! (na dítě dovádívě).

pod, 2. Těsto kyne pod sebe t. j. nezdvihá se. 3. Nemocný dělá pod sebe. 4. Je pod doktorem celý lito. 5. Pole pod čtyry strychy.

podávky, menší vidle, kterými se zvláště snopy podávají na vuz a na vodr.

podbíl, podběl, byl. Podbíl na vateklimu, přes ten není!

podebírat se, prgn. o ráně, kvasiti se. Mi se podebrala teký jednou přičest, ale to byla bolest!

podejít, prgn. o očích: Voči mu hned podešly (= zvlhly, slzely). Míla voči celý podešly vod lítosti.

podělávka, příze na stavě tkaleovském, která běhá „sematám“ s člunkem (proti osnově).

podělat, 1. dodělati (s předm. práci). V poli sme si sami šeku práci podělali. 2. v tkalcovství: podělat plátno bablnou. 3. poskrvniti, znečistiti, zadělati (toto slnější). Neklekýj na zem, poděláš si kalhoty.

podezdít, přech., podezdít sení (dátí zeď k zemi pod stěny).

podezdívka, nízká zeď pod stavbou dřevěnou (málo nad základy). Tutý křiviny (na staveništi) se nebj; na zásep uděláš malou podezdívku a nákyj sehod a jaký pak bude stavení, pěkný a suchý!

podkajť i podkať — pokud. Podkajť je starýj živ, eště dycky něco kápne (čas od od času dostanou).

podkalit, o vodě zkalené, jež zaplavuje a zanáší stojatou píci na louce. Napřed sem nesik a potom přišla velká voda a podkalila mi to, nemil sem nie! Jakýjpa dá podkalená píce houžitek!

Podkusy, pole u Klencí. Předložkový pád sražen v jedno slovo.

podlavna, hedbávný šátek, jímž se přiřkrývá dítě zavinuté, když se nese ke křtinám a k onvodu. Za starých dob bývala p. domácí plátěná a kališkem a krajkou okolo zdobená. Viz kališek.

podle toho — 1. poněvadž tak tomu jest: Podle toho Šiman jí nevďá, dyby bylo jak chtělo. 2. na to, k tomu: Vzel vola za roh a udržil ho; ale toký byl člověk podle toho: velkyj dost a zasadilýj!

podlíp, též pudlíp; název hry společenské, která jest variantou staré, rozšířené hry „na pannu Ružičku“. Misto panny Ružičky vystupuje Panna Maria. Název má od záhadného slova, kterým se ohlašuje každý hráč zvlášť, sedící v řadě, s Pannou Marií v čele, přicházejícímu dáblu. Na to slovo nemá ďábel na žádného moei. Konec hry podobný hře „na barvy“, neboť nebe s peklem v moei

se tu měří tahajíce se o duše. (Srv. středo-
věké skladby j. Solfermus, Belial atp.)

podlizačka, všivec (byl.). Cák tám roste
na šechních těch lukaeh, než náká ta podlí-
začka; a jaký pa by to byly louky, dyby se
jim dala žádost!

podložit si, prg. najísti se hodně a s chutí.
Přišel sem demu, máma pekla lívance: tak
s plechu — to se neptyjte, jak sem si podložil.
Těž podložit si náka.

podmol, výmol pod břehem. Byl parez a
pod tím parezem podmol a tám se struhy
(sic! nedb.) drživali. Těž adverbialně užíváno.
Kopyj vie podmol, ať neporaníš kořeny!
(Při vykopávání stromku.) Srv. výmol.

podniví, pozemek menší při poli, obče. pod
polem; na pole bývá mokrá a na louku suchý;
nechává se tudíž tak, ať roste na něm co
roste. Menší, jen jako širší mez pod polem,
jest **podnivíčko**. Na našem podniví (Pis.).
Pod polem máme podnivíčko a pod ním je
hned ta sturánka. Jm. vl. Podniví, luka
u Posti.

podnožka, 1. noha u lajce (prkenná). 2.
pták konipás. Já vím podnožky (=hnízdo
konipása). 3. p. na vodě: dělat podnožky —
házetí plochým kaménkem po povrchu vody,
aby se od hladiny několikrát odrazil a dělal
oblouky ve vzduchu.

podobný k světu, záp. o nepořádném dile,
výrobku atd. Tánvtý hulící pod kostelem
začel pect nákyj novyj pekar, ale ten to
nemá k světu podobný, té nákyj smoudil.

podoleček, zdrbň. od podolek; podolek na
košili mužské; býval menší než na košili
ženské, ale též z hrubší látky nežli ostatní
košile. Podoleček pomahal držít kalhoty,
dyž byl tlustější (t. j. z tlustšího plátna)
a il teký.

podolek, 1. puv. dolní část (od pasu) košile,
z jiného, tlustšího plátna; za stara býval
i na mužské košili p., ale menší; ženské je
mívají dosud. De pa mívaly ženský košile
bez podolku; to by byla byjvala nehospo-
dárnost. A jaký pak byjvaly podolky tlustý
— škrabávaly po nohach jako čmert. 2.
nadávka posměšná „ženskýj podolku“, muž-
skému, který se rád tlačí mezi ženské.

podplínka = podpínka, oprat spojující pod
břichem postraňky zapřaženého hováda.

podrostlík, strom lesní, rostoucí při jiném
na tměž pařezu. Tý nebure škoda (jedle), je
to jen takuvyj podrostlík.

podřezávat, 2. prgn. řezati pod dřevo,
škmo, ne rovně dolu: děje se, řeže-li se
velkou ruční pilou a řeže-li se nedbale nebo
neměle.

podřadek, hrbol nedosečené trávy při
jednom mávnutí kosou; neumělý sekáč má
p. větší. Chlapci, nestydíte se, takuvyj pod-
řadky nechávat a k tomu ičko ve votavach!
(Smysl: V senách mohou být p. spíše, po-
něvadž na ně ještě přijde kosa, ale ve vo-
tavách zstanou škodou. Proto začátečníci
učívají se v senách.)

podrub, roubení na 1—2 m. dole u země
na stodolách. Nad podrubem bylo pčení.
Starý stodoly byjvávaly šecky s podrubem.

podrub, nájemník. Já šel s mým (sic!)
podrubem za nima.

podruhý, podruhé. Podruhý tě zase něco
povím! (Ironicky na toho, kdo vyzradil ta-
jemství.)

podrustvo, 1. nájem, podruží. Věc míl po
rodičech, tu za mlada pronedbál a pro-
nuhal — ičko na starý kolena je rád, dy ho
něhde vemou do podrustva. 2. nájemné,
činže. Na Jakuba bude platit podrustvo a já
nemám na jidlo.

podryjpávat, prgn. nebo s předm. bram-
bury. O zkonšení bramboru, jak jsou velké
a jak dobré; děje se to opravdu **pod-ryjpá-
váním** jednotlivých kopeu; velké se vyberou
a malé s celým „kopcem“ nechají se dále
rusti. Začíná se s tím občejně při sv. Va-
vrincei. Říkají, že se má jimi v ten čas „mí-
chat“. „Na sv. Vavřence vytrhnout tři kopee!“

podsádky, nášvy na košili nad ramenem,
až píl široké a dvě dlouhé, jimiž se látka
zdvojila, takže se tak netrhala. Všívaly se též
dospod, odtud jméno. Na mužských bývaly
uprostřed nahoře rozstříženy a mezi obě
polovíce vsíváno „srdířko“, trojúhelníček
z téže látky, občejně tenčí, než byla na ko-
šili celé. Těž náramek. Viz puramiee.

podsedek, hospodář na menším (ne celém
dvore), vysk. se ještě jako jméno „po dvore“
v Kyčově; u Podsedku.

podstata, statný člověk. Jeho dědek te-
přiva byl podstata!

podstoli, spodní část stola (všecko bez
desky stolní). Bureš mít nohy na podstoli!
(říká se zert. těm, kdo mají jít za kmotry,
t. j. budou hodovati).

podstrkovat, tajně dávatí. Co pak má
děvka komu podstrkovat, já si lidi spravím
sama. Srv. strkat.

podštívat na koho, pošťovati, žalovati.
Zet by takuvyj nebyl, zet, ale stará mu na
Haněi podštívá.

podtrhávat, prgn. potrhovati zvon a tím
přerušovati zvonění. Nepotrhlávají, to bure
hodinka (zvoní asi hodinku).

podtrhnutýj chléb, přesazený v peci mezi
pečením. Nestejně-li pec peče nebo ne-
dobře-li byla vytopena, na „hraničním místě“
dřív chytá chléb barvu, musí se tedy pře-
sadit do předu a z předu se dá na hr. m.
Tím jest však porušení stejnoměrná teplota
a chléb takový ušetřen sice od spálení, ale
bývá nedobrý.

podvij se, podívej se; jen v imp. Podvij se
a neptyj se! (= přesvědč se!).

podzemek, pozemek. Na měsko sou lepčí
podzemky než hu nás!

podžírát, iter. k podžít ~ pozřítí. Mí bolí
v krku, ani podžírát nemůžu.

pohdy mít, kdy mítí. Teký přidem, jen až
bureme mít drobet lepčí pohdy. Těž: až bure
pohdy. Až bure pohdy, já se musím sám dát
do těch stromu (mеч seškrábati).

pohlavek, výr. za **pohlavek**, tuze lacino. Loni byla sláma za pohlavek.

pohova, Volný vobutí — pro nohu pohova. Starýj má ičko pohovu, na starý leta. Mladá si ho hledí jako dítěte.

pohrabek, obyč. pl. pohrabky, píce, jež při sušení zůstává po shrnutí stýčky nebo po naložení „kopy“.

pochčestit se vedle poštětit se = podariti se. To se tě pochčestilo, za takovou službu se dostát!

pochop, 1. člověk, jenž shání a lopotí se do úmoru, aby hodně měl; říká se i o ženských. To se za sebe dostáli dva pochopové, ty budou dřít celý noce. Stará byla teky takuvýj pochop; vyžila lidom hde jakou mez a sotva lizla, estě chodila do lesa na stlaní. 2. p. vzít, zavravorati k pádu a nepadnouti. Noha mi ujela, já vzal pochop, div sem nevrazil do saní přede mnou, a přece sem nepadl.

pochytit, prgn. všimnouti si, zapamatovati si. Nášc dívce, je jí tři leta, ta vám pochyti písničku každou hned; ale modlit tak ne, modlit!

poj (vedle **pof**), pl. **pote**, pojď, pojďte. Poj chůtě, Pajdo! (= Petře). Táto, pote teký! Pote, pote, pote! (Tak lákal starý „vyjmluvník“ kčata k zobání.)

pojednou, brzy, záhy. Já si pospiším a sem tu pojednou (= brzy se vrátím). Pojednou-li pak to líto nehuplyne! Chvilě huteče pojednou.

pojem, 1. zkušenost, vědomost. Ty z toho estě nemáš pojem! (Na jednání mladého). 2. soudnost, rozvaha. Tuty lidi nemají žádnýj pojem; jen by chtěli se prát a prát!

pokladek i pukladek, vejce; jež se nechává na hnězdě slepieím, aby jinam nezanášely. Bývají to i výfuky naplněné pískem nebo i vejce dřevěná.

poklínat se, pokapat, potřísniti. Pěkně papij, ať se nepoklínáš!

poklop, dveře, jež jsou zavírány v rovině vodorovně, zvláště nade schody na pudu a do sklepa. Aby se snáze „poklopovaly a odklopovaly“, polchěují se závažím, jež běhá na šnuře přes nehybnou kladku, někde blízko připevněnou.

poklopec, 2. truhlička na chytání ptáku. Do poklopce brabce tak snadno nechytíš; chlape, ten je chytrýj!

pokostní, přívl. sl. košile, košile priléhající „po kostech“, úzká všední, zvl. bez velkých a mnohých faldů na rukávech.

pokostnice, pakostnice; z pověry někdy tuto nemoc ani nejmenují, aby se ji uhájili; tu ji naznačují slovy: „ty nerádíš“. Ruce má vod pokostnic celý vechrománý. Stuně kolik dní, huž povídají, aby to nebyly ty nerádí.

pokryjvadlo, poklicka. Hrncený pokryjvadlo — začpa stoj! Zavadíš vo ne a kozel je veme.

pokusení, 2. strasidlo. Vidi-li clovek pokušení, má jít tři kroky zpátky, tři ku předu.

pole, i. f. část látky o jediné šířce, jak látka tkána. Stará zástěra byjvala modrá plátěná, dole a po stranach bíle vyšivaná a vo jedný poli. Lěko sou fěrtuchy vo dvě pole.

poleno, gen. pl. v ml. stěch. polán. Pár pecovyjch polán.

polikat, polikám atd. na ptáky, myši atd. (spis. policketi neznámo). Chlapí, to bych s tím třep; hodinu už tu pastičku polikám a ne a ne to poliet. Srv. liet.

polivání, 2. přen. o pěkném zevnějšku, zvláště o trvající kráse tváři. A. Ziková, ta má estě polivání; vona si teky přije a jakživá nebyla svý hubě macochou. Víš co, Kube, nekoukyj na polivání, koukyj, abys dostal ženskou v pořádku!

polívka, 2. prgn. o polívce, kterou nosily kmotry a známé matky do šestineděl. Bývala pivní, nešetřilo se do ní cukru, hrozínek a mandlí a vařil se jí ohromný hrnec, protože se zase posílala v menších dávkách darem od šestinedělky a jedn. kdo přišel. K polívce přinášovala se ohromná **calta** nebo **věnce** jako menší kolo u vozu. Polívku pivní těžko vytlačela ještě v těchto letech — káva se sátkem mastných rohlíků. Kdo dostal polívku, byl nucen splatiti nějakým dárkem.

polízaná, iron. o velké bolesti, ráně. Náš Vávra, ten má polízanou! (utrpěl velkou ránu).

polýknat vedle polykat. Já huž nemužu tři dni polýknat. To sem se toho čmoudu napolykal!

polní hořčice, třezalka (byl.). Já trhám polní hořčici, ta je teký pro žaludek.

polnost, asi = krumt. pozemek zdělaný. Hošákue dvur byjval pěknýj dvur, ale vod-prodali moe, ičko už při nom vostálo málo polností. Při Vávru chalupě sou pěkný polnostě.

polodní, k **polodnímu** = k poledni. Přišel tak k polodnímu, já estě neměla vařeno.

Poloplachtí, v Poloplachtí atd. jm. polohy u Onjezda.

polorostlík, zvíře nevypělé a sice v „polurustu“. Manka našla zajíce, byl tak polorostlík (pojem určitější než „mladík“).

polouce, vedle polojce, polovice. Čák je to, té sotva polouce sena, co bylo loni. (Onjezda.) Nedělá než dycky s polojci (= z polovice, polovičatě).

položít se, 2. = slehnouti. Švakrova se v houteryj položila.

polta, pouta. Bos, té noha lefká; ale doty — to sou polta!

pomátka, památka. Neni po nom pomátky. Skovám si ji na pomátku.

poltrubi, místo, kde vyteká voda z capu u rybníka, pod hrází. Chytil sem štilde v poltrubi.

polynek, peluněk. Napí se polyнку! Lidi, té to jako polynek (horké).

pomahat, pomáhati; zvláště prgn. Humi pomahat (carami od nemoci). Dyby tu byl nebožtík Švyjda, ten by ji pomoh bez doktora.

pomaličku, pomaloučku, zvolna: Pomaličku, pomaličku, ať nechapáš! (na dítě, začínající „běhat“).

pomálu, pomalu. Jenom pomálu, pomálu — my nyjsme z lekavýho kraje. (Na křiklouna.) Pomálu, malá, ať nechapáš!

pomatovat, pamatovati. To můžeš pomatovat sám, dy hořilo v Hujezdě, tenkrát ten první velký vohň.

pomazanka, čerstvé máslo na chléb. Jen pas, Pajdo, pas: až burou naše husy dojít, dostaneš pomazanku. 2. obr. Cák takuvy Némec, jen to vytahuje nuž: té jeho pomazanka — někoho píchnout.

pominout, pominout atd., též o lidech vymírajících. Pominout starýj, pominoulo šeko. Kroj pomine, stará řeč pomine, pomine to šeko!

pomoc, 2. Svarební skládají se po vobědě nevěstě na pomoc. 3. výbava i s věnem. Vávříkoue dali divčě přece pomoc (t. velkou) a divče tám humřila a je šeko pryč.

pomožděnyj, pohmožděnyj. Já přišel, chlape, celý pomožděnyj.

pomyje, spina z nádobí kuchyňského. Do huyčezího škopu nemá přijít nie vod pomyji: dyetek chce teký čistotu.

pomyšlení, 2. úmysl. Já nemíl pomyšlení kupovat, jen sem chtíl vedět, jak to platí (t. v trhu na dyetek). 3. Člověk by ji udělal pomyšlení, a přece se nezachová. 4. pien. Ta Andryšková — dyjť je to ženská pomyšlení, a co vona se nadělá!

pona, fasol menší; potom též obecně: Poj hrát pony. Viz tazale. Děti, sluníčko! Pote hrát pony!

ponucka, dom., ponoení dohromady. Jen ať té nesebere ponucka!

popadnout, popád, popádlá atd. Máma mu dala kousek chleba ha ten ho popád. Dyky ehtíla dědit a ta si toho popádlá.

popeliště, důl v zemi vyhrabaný od slepic „popelících se“. Čechmanský slepice takuvy popelištata mi tu nadělají a v žité do pa by to trpí!

popelí se. Slepice, brabei, korotvé — tuto šeko se rádo popelí.

popondat, poodstaviti, poodložiti. Popondáme díži blíž ke kamnom, aby nám nenaštyd (t. ehléb).

poporevít, poporevít atd., pootevřiti. Poporevít senci, ať vidíme v domu (na siní).

popozijtrí = po-pozejtrí. Pozijtrí už bure štedryj den a popozijtrí dyž se vyspíte, už burete mít strom nebo co vám Ježíšek přinese.

popysk, típec. Tý slepicí něco je; nežere, nepije a tak je celá smutná: esli pak nemá popysk?

pořádek, 2. o řádném placení. Dělat pořádek a lidi počkají zas (t. úroky). 3. Ženu mám v pořádku (= pořádnou).

pořádnyj, 2. dokladný, velký. Té pořádnýj kabát a za ty peníze!

pořadovnyj, o člověku, jenž není v jídle vybíravý. Já sem pořadovnyj, ale teký mám rád rači víc a dobrý. Též o prostém stole.

Starý naši předkové milovali pořadovnyj stul a svěděl jim: jakýj to byl lid!

porachat se, pohádati se, pohasteriti se tuze. Mamka běžila pro mámu, stará přišla a to se neptyjte, porachaly pryj se dost. (Matka a tehyně.)

Porazil, jm. rodové. (Klenčí.) Toho druhu jmen na Ch. málo (Vízdal, Vrzal).

Porestát i Podestát, Porestátouc atd., jm. rodové. (Draž., Ouj.)

poříbetník, pás spojující postraňky zapřaženého hovada přes hřbet.

pormáslí, podmáslí. Náš děrek říkával: čerstvý pormáslí a dovostad hned z korbele — té za lík.

porovnání, 2. poslední vule. Blaněk pryj dělal porovnání, je s nim špatně. Táta žádný porovnání nedělal a ičko vona by šeko sama (macecha).

poroučēt se, 2. podávati se, padati. My se díváme, do pak si pomyslíl, Jirka jede, jede a vjede na most a tu más, most se poroučí. Chčestí velký, že není hlyboko.

poruška, poduška, Strakatý porušky na bídle visí. (Pis.)

poruštička, 2. část kroje ženského; skutečná peřinka, kterou kryje vdaná Chodka prsa. Přidrzuje ji nápenka. V sváteční ústroji překládají přes ni ještě hedbávný šátek, takže ji není viděti. Do nedávna byla poruštička obyčejná, nyní je ji vidati jen na starěnách, jež však ji nosivají i po domácku, k lajbiku a beze všeho zakrývání. Za stara neseházel v kroji ani do hrobu.

porvazek, předánko hněd. Muším varit porvazky. Já myslila: bure dost a kadlec chce eště tři porvazky.

posadit, 2. povzbudit, utvrditi. Táta, ten ho tepřiva na mne posadí! (tak aby na mně „seděl“). Rozd. nasadit: Von ho proti nám nasadil (= poštal, aby začal spor s námi).

posádka, klec. S červenkou není nic do posádky, červenka se má nechat běhat po senci.

poslamka i poclamka (viz to), prostěradlo do postele. Poclamky byjvaly dycky, to huž naše nebožka bába to tak míla ve svém loži, šechno teký tak.

poslechy, pl. t., pověrečný výkon, kdy chodilo se na křížovatka s černou slepicí pod páždím poslouchat znamení pro budoucnost.

posloužení, prgn. o službě nemocnému nebo nstaraným. Jist my ji dáme, jist, ale posloužení ji dát nemůžeme; člověk se celý den nezastaví! (Hospodář nemocné, opuštěné podruhný.)

posluhovat, 2. jen ve spojení: jdon, šli posluhovat atd. (zaopatřit nemocného).

po slunci, k severu; naopak na slunci = k jihu. Byliny dycky sou rači na slunci než po slunci.

posnídálek, na Klatovsku dopolední svatčina. To sem si vzal na posnídálek. Od dřevornbeů pracujících v Kl. slovo přeneseno v posledních letech na Chodsko.

po sobě, 2. za sebou, též v nestejných mezerách časových. Přišli brzy po sobě. Těmto týdnem sem ho tu viděl nákyjeh (sic = asi) třikrát po sobě (t. luňáka slídícího po holubech). Též zdvoj. po + po + sobě (srv. *zez města*). Dvakrát, třikrát poposobě. 3. *Pes žere po sobě* (= svůj výkal). 4. Děti jí po sobě = jedno po druhém.

pospravit, 2. s předm. dluhy atd. Jenom než von pospraví starýho Petrákovo dloužky: pane, bure mít co se vohánět.

postunávat. Bába zjara postunávala, huž sme si myslili: bure to šeljaký a koukníte, bába je zas.

pošátka, (byl.) lilek. V lenech a v ječmenech máte dycky pošátku a co pa jí prvi (= dávno) byjvávalo! (Ale ve lnu i v lenu.)

pošeptu, pošeptmu, šeptem. Já vám to, mámo, povím, ale pošeptu!

pošmáknout si, pochutnati si. Mili sme buchty s křenem a to sem si pošmák (buchta zde = kynutý knedlík).

pošmurno a pošmurno = pochmurno. Nes je celý den pošmurno. Včevčirem bžlo teký pošmurno celý den a vyčasil se to zas: letos už holt nechee a nechee přít.

pošta, 2. poštmistr. Pošta mi řek, dyž sem nebal doma, že se peníze poslaly zpátky. U Poštu.

poštár i postár, polštár. To bylo na hezký poštár (= hodně peří). 2. deska dřevěná v stolici řezací, stlačující slámu, aby se snáze řezala.

poštětít se, podařiti se. To se tě poštětilo — zlatku najít hned po ránu. Též pochečtit, viz to.

potáče, jen v přír. pysky otekly jako potáče. **potáje**, potud. Pokajd, až potajd! (přísl. = Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne).

potěžkat, zkusiti, jak je co těžké. Pane, ta sežrala šliješek, ale potěžky ji ičko — taková už je hus!

potkát, potkál atd., potkati. Já nevím, já nepotkál žádnýho. Rok je dlouhý. Než se rok s rokem sejde, lecos muže člověka potkát.

potočník, rozrazil potoční (veronica beca-bunga). Poslechni, koupíj ho v potočníku! (nemocného hošíka).

potomek mívá vedlejší význam zlý. Nekeryj takový potomek není k napravení. Já nevím, co je to za potomka! Čertovo potomek!

potratit, 2. Náš kohout mil takový pěkný svířavý pera a za nákyj týden je šeky potratil (t. pero po peru).

potřebnýj, 2. chudý. Já sem teký potřebnýj člověk a mám svý děti!

potříčka, hrubý len „skublaný“, jenž při drhnutí zustane ve hřebeně smíchan s travou i s pozdeřím. Užívá se jí k vycpávání dutin atp., aby v zimě nepromrzly.

potý, přísl. = po té, potom; velmi oblíbeno, zvl. v živém vypravování. Povidám si: vzal kozel zlatku, jen dyž bure chlap naničatá z vočí: potý přide zpátky, že má ešte

dostát vod Kuby za holuby! Hana volála, já jen voderkočím — potý přidu, roj už plave k lesu.

poučet, pučeti. Já tě mám ičko poučet? Tys mil, podle toho, co si ty dostál, tys mil pomahat mně! (Bratr na bratra nehospodáre.)

poučka, půjčka. Poučka za voplátku! (Přísl. v: zvláště ublížil-li někdo a pak sám trpí.)

poudá = povídá: vkládá se často do řeči jako pouhá interjeckce, zvl. v pohádkách. Poudá: „Po!“ poudá. Ha dyž nešel, vzal ho za rameno a šup s nim ze dveří. (sic! zř.) Poudá svatýj Petr, poudá: „Pane, já bych mil hlad!“

pouchně, 1. zakrnělé ovoce, zvl. jablko. I cák je vo nákyj pouchně. 2. obr. o dítěti. Pouchně jedno, vemu-li tě přes koleno!

pouk, též vyjdumek. Dyj ji tám práznýj pouk za pukladek a naepi do něho písku, haby tě ho nerozmáčkla (slepice na hnězdě).

poulit se, mračiti se. Nu, jen se huž nepul a poj jist!

Poustka, jm. chalupy ve Stráži; potom analogicky i v Spousku, Spouskue dívce atd. Srv. Skovarnue.

pouští (se) 2. obili pod cepem. Na voves má přijít devět ros, potom se dobře pouští. 3. Kráva pouští provázky (chce k býku). 4. neos. pouští = taje.

povaha, prgn., p. rádná. Té člověk bez povahy (= nectný, necitelný).

poval, viz púval!

povalit kamna, žert. výraz, přijdou-li hosté nebo hyjtáci, kteří se jinak zřídka dají vidět. No, je to dost, je to dost, že se teky dáte vidět: to abysme povalili kamna.

povědět, pověděti. Počkyj, to já nemám na tebe povědet! (= to já povím).

povětrí, 2. velký vítr, bouře větrná. To se udělalo najednou povětří: to budou v lese vyjvratky.

povězný, dom. (zachována proti lokál. výslovnosti správná spisovná koncovka v nom.), hlásný. Povězný vypravovával pohádky.

povlaka, ch. jen to, dom. cicha. Hleč, ta povlaka na svrchnici už se pronáší (= trhá, ale jen malé dírký se objevují). Misto pl. povlaky obyc. povlečení; **povlák**, gen. pl. jm. povlaka. Kaněku ešte venite (= kupte) do povlák!

povlečení, konkr. všechny povlaky na celé lože. Já jí dala troji povlečení, šeko domácí!

povor, krajina (z celé klády); krajina z prkna je **vodřezek**; viz zvláště. Potřeboval bych nákyjeh pár povoru zapěřit kolnu.

povrhnout, prgn. o slepici, když ve stavu churavém vypadne z ní vejce nevyspělé, bez skořápky.

povyjš, přísl. trochu výše, hezky nahore. V právo je ehalupa povyšj, tám vostatávaji Kuboue.

povyrazit se. Já se s tím rád vobírám, člověk se povyrazí (t. chovem ptáku).

pozavírat. Tich krádeží nebude konce, dokavád šecky Votaváky nepozavírají.

pozdeří, pazdeří. Chlapsi, pote votřásat pozdeří, chutě pote! (Zvyk chasy, vstupuje-li do přástek, otrásá pozdeří se sukni a škádlí při tom všelijak děvčata.)

pozdrít, pozdríl — pozřiti, pozřel vedle **podřít, podríl.** Sotva sem to pozdríl, už mī to tlačilo. Švakrová, já bych chtěl takle něco podřít (zde = zamlsat si).

pozitura, člověk nepěkně rostlý.

pozmetat vedle zmetat. Kráva pozmetala t. nedonesla tele do času.

pozuífat, prgn., orati strniště. Při pozmuítání ore se mělee, ale úplně (nezbude dví!). Druhým oráním potom se pole mísi (hlouběji), a při třetím se ore (mělee) a seje „po třech rolich“ nebo „po trojim roli“.

poznání, 2. při míře a váze, malický rozdíl, zvl. ve výr. **vo poznání** s komp. (větší — menší atd.). Ty rukávy míly byjt vo malý poznání delší.

požahy, řidě, požehy, mraky táhlé, jemné a bílé, objevující se první na modrém nebi. Bure přstít, dělají se požahy.

požínovat, prgn. o přížínování obilí z jara, je-li příliš bujně, aby nelehlo. Hubáciuska, ta to má každý rok jako břeh: lnoje dá dost, potom aby se to požínovalo a už to takový není.

pracoch, krátký pytel, jež dřevorubci nosí na práci do lesa: mívají v něm chléb a drobné nástroje, j. pilník, klíny atd. Zavěšují si jej křížem přes rameno.

prádlo, 1. látka k předení. Pucký, té špatný prádlo! 2. práce, předení. Tvý prádlo, té náky prádlo, to dokáže školačka víc!

prahoušel, přehrštle. Dala mi jich (švestek) tak prahoušel.

prach, 1. Za hodinu pět dvoru v prachu! (= shořelo na prach). 2. Ráno byla svarba a před polednem už byli v prachu (manžele odjeli).

prachem pádem, ve výr. j.: Nehumí prachem pádem nic (též nic pod světem).

prachnic, pranic. Vo tutom já nevím prachnie. Pod. prachderek, prachbába, též opakov. prach a prachnie.

práchnivít, práchnivít atd., práchnivěti, rozpadati se v prach. Koukněme, jak vono to dřevo práchniví!

pramen, 2. pletenec. Vrkoče nosívaly až vo 16 pramínkách. Bjič vo třech pramenech. Já pletu caltu, začnu vo pěti pramenech, potom dám tři a nahoru dva.

praskák, zavírací nuž s pérem, perořízek. Já mil nuž, praskák, jakýjpak pěkný nuž, ale vostří jako volověný; eště sem byl rád, dy sem ho ztratil.

praskat, 2. praskat bíčem. Chlapci, aji mī tu nepřeškáte: kdo vás bure poslouchat! (na pohunky). Oheň praská, suché dřevo praská. Srv. praskat.

práskat, tuze bít; zvl. slož. Chlapče neroznívij, nebo tě vypráskám, žeš to jakživ ne-

dostál. Jak se to tatík doveděl, spráskal divěi, až míla jelito.

prášky, 1. zvyk. Začnou prášky. Přijte na prášky. 2. prázdeny v práškách. Prášky dou, děvko, chutě s tím ze stola! Prášky začínávaly se „po Martině“ a končily radovánkami „na chudou hurku“, to jest neděli Družebnou, t. zv. rozprávkami. Viz to. Prášky bývaly i troji současně, dle věku. Někde konaly se v jediné domácnosti; pak při rozprávkách dávaly žertovnou náhradu, čeho nejvíce užively. První tři děvčata, vybraná k tanci, musela platiti: jedna na světlo, druhá na džbán, třetí na koště (posměch!). Jinde se střídávaly po týdnu, po dvou nedělích. Šat do přástek patří půvĕdkový; v adventě však brávaly modré šerky a kužele ovíjely modrými kalounky. Ten čas netrpívali staří práškám tance ani jiného veselí. „Chlapci, harvent!“ napomínávali stručně, některý-li se zapomněl. V masopustě ovšem bývalo veselo. Děvčata oblékaly sukně jasně, na kužele dávaly červeně harasky, přicházival dudák, toulající se v ten čas po vsi po obilí . . .

prašenice, vánice, chumelenice. Přídou prašenice — jak pa pošlu dítě nahý do takový zimy tak daleko (do školy přes pole).

praší se, chumelti se. Děti, bujte rádi, že sme doma; to se vám tám praší — psa vyhnát!

prašivec, jen v zařikávaních. Té prašivec! To by byl prašivec, aby si nedala řeč. Prašivec vzal!

praštěnky, žluté kožené kalhoty (krojové). Ty máš praštěnky, ty sou! Když se onosily, vyčistili je, vycpali slamou nebo senem, aby se nesrazily, a natřeli je rozpustěnou žlutou hlinkou a byly kalhoty zas jako nové.

přátelský, příbuzný. My sme s Korovskýjma teký přátelský! Přátelský voběd = společně hodý příbuzných nejbližších z obou stran tu neděli po svačbě. Strojívá jej strana, která se dostává na dvůr nebo na něm zůstává.

přátelstvo, příbuzenstvo. Haničáci a Marijičáci — té samý přátelstvo.

práv jest, 2. kdo není dlužen. Dy chtěl byjt člověk každému práv, mušel se přičínit a houbě utrhnout! (u beze stopy chodského h.)

právo, ustrnulé neurč. příd. jm. ve výrazech předložkových: v právo, na právo — v pravo, na pravo. Třetí dvůr za kapličkou v právo. Vod kříže se dyjte po pėsínce na právo! Srv. zdravý a zdráv atd.

pravudky, prabudky, probudky, zvyk maškarní; převlekají se děvčata a chodí večer po domácnostech. Dostávají dárky, hlavně syrové zelí, sušené ovoce atp. Čák abyste viděli, dy divčata chodí za pravudky. Včera k nám přišly prabudky, to bylo nedýjmutám.

pravýj, v právo = v pravo, viz právo!

prázdnýj, 2. o dobytčeti, lubeňý. Ičko huž se zažrala a teky je to na ní vidět, ale dyž sme ji přivedli, ta byla prázdná (kráva). Takový prázdný prasce, pane, to aby bylo bramburu, než začne na sebe brát.

pražnec. bytost báječná, jež škodí obilí. To pryj ehodí pražnec a ten ty klasy na tich stblech požíl.

předčapávat, netrpělivě přecházeti a čekati na koho. Já tám předčapával dovidokajď a dyž sem se tě nemoh a nemoh dočkat, šel sem sám.

předvěřím vedle převěřím. Já huž to veděl předvěřím.

předvěřím vedle převěřím. Já huž vás viděla předvěřím z louky!

předlonsky i předloni. Předlonsky bylo jablek, že se stromy lámaly.

předložky se rády opakují nejen jako v češtině vůbec (na př. na to na všechno bych už zapoměla), nýbrž i před nám. osob. Mužu já se vo ně vo všecky starat? Já na Vás na všecky pomatoval. Často i vytýká-li se předmět, vyjádřený náměstkou, ještě jménem obecným: Nepovidy mi vo ní, vo korendě! Do pa by se nad nim neslitoval, nad eludákem.

přednice. 1. přední píštěl u dud. Já se hučival v Tranově u Andryska a to sem dlouho nebrával s sebou než přednici, na tý sem se lučil vypískat celou písničku. 2. Přední části kabátu, života atd. Čák's to stíhla, dyť to nemá žádný přednice (tuze malé).

Předponová slovesa jsou v hojnějším užívání a rozlišuje se jimi jemně význam i co do kvantity dějové i co do smyslu. Některé příklady: Zápas mi, já si voďskočím pro nákou švesku (t. pas za mne na chvíli). Jen co by se zapáslí, bude hned po bzíkání (t. až by se začeli pásti). Z tý votavy nebude nic, vyjlepší bude ji vypást, než docela vyhoří. Martin se v tich Němech vypás. Mužeš zahrát na jetel a drobet je po uí popásat, ale dlouho ne, aby se nenadyjmy. Chlapše, jak pak to paseš, dyť si nám spás zeli? Nu, He-dame, Hadame, ty ženeš demu před slunce západem: to huž si napás? To nemají tvrdý rohy! V městě dnes vyhrávají Josefom. Barču pryj ehtěli dát vyhrát, že nešla tan-covat s Matýsem (Největší pohana dčr-četi, urazí-li některého chlapce; dají zahrát, jeden s ní zatancuje — ale jen ke dve-řím). Dívce mi přišla hucouraná, já ji mušela hned sukničku zaprást. Náš (student) přivez prádlo zapraný, to bude mušet na bílido a několikrát, než prohlídne. Má nadělala ko-láču jako na posvěcení. Milas ho (chléb) víc nadělat (t. těsto do tuha). Namluvil si eizo-zemku. Majnku. Eště sem se tě málo nam-luvila (= domlouvala)? Co sem se za tebou nachodil. (Pis.) Co sem se nakřičil, navolál, nihdo mi nešel pomozt. (Pis.) Pro děti jenom ne drahyj šat, hurostou tomu a je toho škoda. Jen co by mi vodrostly škole! Dy byla malá, nazdoktorovali se s ní, každý říkal: dívce nebude a kouknite, dívce jako cibule, ze všeho z toho vyrostle. Papij pěkně, ať ne-poděláš košilkú! Matijkue si všechno v poli podělají sami. Tys mi to podělál nákou špatnou bablnou! (Hospodyně na tkalec.)

Rozešli se vo jalojci (t. na smlouvách). Jen mne nechte, já se rozejdu! (Churavý statec na cestě do kostela.) Vod věryjska si na-běhly hnedle půl hodiny. Než von vobejde-takuvy vukolek, ty mu dávno naběhneš po pšínach. Co sem se na něho naprala, co sem se po ňom navynášela; ležil mi, dobre řet, půl leta! Ta kočka se naprenáší tich kofát. Vy ste nám to tu všecko posbírali (t. houby). Chlapše, ty mi potratíš všecko nádobí (t. kus po kuse). Když nechceš platit, aspoň aby to voddělál! Žita prolehaží. (t. lehají tu a tam). Já tě povím: nadeháží si starou! Tutary po lukach purete pěkně, po měkku a nadejdete si copak! Člověk se muší něhdy taky povyrazit. Takuvý neděle ležit a ani si nepozastesk, to byl člověk Job.

přehánka, přehánka. Hde se veme, tu se veme mráka jako dlan a huž přši: přehánka za přehánkou.

přechodit. 1. U Vyslajevky rostávají ka-meňáky; přechodili sme tám šeko kříž na kříž a něhdež nic, leda náka ta prašivá. 2. Já myslil, přechodíš to přece, ale, ehlapi, chybil sem; potom mě to položilo jak se patří. 3. přechodit si, o krávě, nemá-li tele v čas. Náš se přechodila hnedle tyjden; há-dali sme, to bude volik a teky byl, sluj dost a pěkný.

přeject. Přeject dítě, a kouknite, nezajeli je! Té záznak! 2. místo předjetí. Nad Tra-novem nás přejel nákyj kočár.

předjednyj, pře- význ. stupňovacího j. přemilyj atd. Kam se podiju přejednyj? (Modlitbička prston.)

přejist, obvyč. se záporom. Nám se urodilo medníček, až je nemůžeme přejist; skovat se to nemůže, tak ajt si děti natřesou!

překoiť, přeležeti se, zkornatěti; jen o by-línách, jež necháň přes čas na vzduchu. Ta sláma huž je letos celá překoiťá na tom vobíli ha demu se to šeko dostát nemůže.

překřihnout, překřih atd. Nečekal sem dlouho, ale celý sem překřih. Dyž se člověk nehýbá, snadno překřihne. V tele mi neni zima, ale ruce mi překřihly.

přeložit, naložit větší náklad, než vuz snese nebo dobytek utáhne. V takuvyých cestach radši vzít mň a hovado nepřeložit!

přemodlivati se, před-modlivat, předřiká-vati modlitbu. Chlapci, nestydte se? Hani se sám vod sebe žádnýj nenajde, keryj by se přemodlivál! (starší soused kárá chasu na procesi).

přemyjtít, překonat. Nedýj se mu pře-myjtít, si starší ha slujší (při zápasu hochu).

přerážet, 2. s předm. strniště, prgn. bra-nami „poznítané“ strniště vláčet. Neni platno, muším to dnes eště přerážet.

přerikat, přečísti. Dyž já byl v tyvjeh letech, tenkrát já přerikal kroniku za večer. Čítával sem hyjtákem do jerenáeti, ba i přes pulnoc a na spaní nebylo pomýšlení.

přes, 2. výr. přes zánek jít. Aby dítě slo-rodicom přes zánek — to se jakživo něhdez

na světě nestálo. 3. Pro káseľ suchou šalviji roztrolit a smíchat s medem — přes to není. Přes Štyjdlu na pece není! (= Št., umí nej-lépe stavěti pece.) Přes tebe není — co přes tebe nedám (žertovně, ironicky). Jen nedělat přes moe! (nepřepínati sil). 4. o čase: Přes zimu ji nechám eště chodit do školy. Du tak vod dítěti k dítěti, u každého pobytu drobet, a zima utíká; v Krastajech sem byl tudle přes tyjden. Já nazydla a míla sem lámání v hlavě přes rok. K Dobry Vode já chodívám dvakrát, třikrát přes leto. 5. Přes matčino vuli bych to nedělala. Dodla povídala: „Táto, já tu s váma vstanu!“ Nechtíl a nechtíl, že mu není tak zle, potom tám přes moe přece rostála, a byl rád; v noci pryj se mu udělalo tak těžko, cāk by si byl začel sám?

přesídat, asi puv. **přísídat**, přisedat. Jídlo přesolený přesídá; též: Mám v krku přesídání (= škrábe mě v krku).

přesipanyj, ochraptělý, ale tak, že může jen „šipat“, mluviti bez hlasu (vice septem). Sem celý přesipanyj.

přesívka, pšenice, kterou možno přesívati tak, že se seje jednou z jara, podruhé na podzim. Radili mi přesívku a není taky; je holt puda na pšenci lefká.

přeska, 2. kozi hanba.

přesliev, 2. přička dřevěná ve vodním kole, spojující loukotí a držíci celé kolo na ramenech, jichž konce jsou do př. zapuštěny.

přestát, přestál atd. přestati. Nepřestálo celou noc (přít).

přesínout se, namoci se; též toto. Něco sem někerak nedobře zvihl a nák sem se přesínout.

přesínutyj, namožený. Já sem vod toho zvihání celý přesínutyj. (Vozka od nakládání holandru.)

přetáhnout, prgn. 2. koho = cenu přílišnou na někom žádati. Nebuj se, já eště žádnýho nepřetáh, tebe taky nepřetáhnú (praví kovář smlouvaje o kování vozu celého). 3. koho čím = udeřiti. Aj tě tou lískovkou nepřetáhnú!

převčeryjskem vedle **převčěrem** a **předevčěrem** i **předevčirkem**. Dypato bylo — něhde převčeryjskem!

převčěvčěrem, též **převčěvčirkem** = předevčěrem. Hana mi to rekla huž převčěvčěrem.

převčěvčirkem snad puv. = před-předevčěrem. Náš (mladý hospodár) s tím přišel převčěvčirkem z mněsta (přinesl to novinou). Srv. převčěvčěrem. Obojí mluva nedb., bez patrného rozdílu s převčěrem atd.

převčěrem, předevčěrem. Převčěrem byl stědryj večer, dnes už je koleda (pis.). Často vyslovuje se i včevčěrem. Dypato bylo — včevčěrem: toťu náky chodili po hubach.

převívat atd., nov., m. převíjet atd. viz viju.

přezouvací boty, které jsou na jediné kopyto tak šité, že se mohou přezouvat, t. j. střídavě obouvati na tu i tu nohu. Staří si v nich libovali, že chuze byla pohodlnější a měněním podrážky se déle uchovaly.

prežívat, přežívat, přežívat. Dobytek chce mít taky vodpoč, aby mohl přežívat.

při, předl. 2. o čase: Při sv. Bartoloměji — to huž dříví vlně, to huž není dobře dělat pudy. Je při tý sobotě — cāk už začínat! 3. byjt při síle, při těle atp. Koně má myslivce při těle, ale krávy sou vošizený. Já té povídám: Vostaňme každýj při svým! Přeneseně: Já té při tom nechám, dopa by se s tebou při!

Příbulky, jm. polnosti u Poc. a Lh. Snad stará chodská výslovnost za ob. Příbyl — atd.

příčest, nemoc na prstu, srv. stě. přičes. Dyj to vykousat v arnice, ajť nedostaneš přičest.

Příčesti min. čin. muž. v dom. zachovává dusledně připonu -l i ve skupinách souhl. jako jazyk spis., v chod. se odsouvá; př. dom.: Cáks to nesl? Já ji neuzdvihl atd. chod. nes, zvihl atd.

přidányj, radní při starodávném ryehtáři. Lychtár mival dva přidány k ruce.

Přidavné jméno rodu ženského, čísla jedn. užíváno hojně zvláště místo podstatných jmen slovesných. Př. Divčič dali na evičenou. Šel na zkušenou, aby ve světě něco shlid. Na večer mu dávám po jablíčku pro vytřenou. Máš na vybranou; buď přestát pít nebo si bledýj službu jindě! Dali mu na srozuměnou, že může jít. Za zeptanou nie nedáš. Ani mu ruky nepodala na přivítanou. Dostál za vyhučenou (vyzn. pšen. = vykusi, vytrpěl mnoho). To stojí za podivanou. Často bývají výrazy takové v platnosti přislovené nebo doplňkové. Ty deš s veselou. S takovou si moh vystát doma. Vete, děti, kmotra nihdyš nepřide s prázdnou. No, dobrá. Tesaři přijou zdvižnou. Ten Martin si dal, ten má polizanou. (Sekl se tuze do nohy.)

přidrobovat, 2. vyzn. přen., o dosazování peněz k živnosti z hotového. Začel si s krámem, myslil doví co nezvítězí, zatím přidroboval, přidroboval, až by byl přišel vo šeko.

příhrada, prgn. přerání mezi stáními v mařtali a mezi jednotlivými druhy kopanin ve sklepe.

příchovek, roení nebo vubee obdobný výtežek z chovu dobytka a to i z jediného dobytčete. Vod Jiří do Vavřence hnedle tři desítky, té pěknýj přichovek (kráva o 30 zl. draž prodána, než byla koupena).

přijít, 2. Řeknite mi, jak to přide: tulik kjetu a tak málo vo voce! 3. prgn. záp. nepřide mi (puv. asi na mysl), sm. nezatoužim po čem. Zpíval sem, já myslil, že bez zpěvu nemužn byjt; ičko mi to ani nepřide. 4. objevuje se, zdá se. Tak mi to tak přide kolikrát, jako by míla šeka ta stará poctivost vymřít. 5. Tráva přide k počlapaní, mílyj nechá milování. (Pis.) 6. Čiknuc Pepík přišel za hajnýho (stal se hajným).

přijít k sobě, zvl. o člověku, který omdlel. Též o bylině. Len se musí klapat teplej, rovně z peci. Dyby vstal dyl vně, natáh by a přišel by k sobě (navhl by a neklapal by se).

přijít na meno. se záp. Nemůže mu přijít na meno, nepřišla jí na meno, t. j. kdejakou nádlavku mu dává.

Příkopce, u Příkopu, jm. rodové. Postř. **příkopytí,** dolejší část punčochy (až po kotníky). Dám nový příkopytí a buron punčochy zas.

přiloh, pole ležící ladem jeden rok. Nejrači se pásávají včelíčky na přilohu, na bílý jeteli. Tutich pár záhonu necháme letos na přiloh.

přimání, přijímání. Ke zpovědi ji pampáter veme, ale k přimání čště nepude.

přimat, z puv. přijímati, prgn. (s předm. dřív) o výkolu lesního úřadu, jenž hotové dříví od dřevoruben přijímá a zapíše počet i druhy do knih. Dy pa se bure přimat?

přímět, 1. menší vlk na stromu, zvláště na malém. Koukněme, té přímětu a to mu bere sílu! 2. nešťovíčky vyražející při ráně. Dal sem masť a ta mi dala: do rána míl sem to plný přímětu!

přimnout, přijmouti; ost. tv. **prim, primní, primnité** atd. Musíte to hu nás tak přimnout. Vidíš, já bych to nepřim!

přimnout se, o bylinách přesazovaných, též o očkovaných nešťovicích: ujmouti se. Tuvotý sem pochyboval, buľa drobet velká, a hleme, jak se pěkně přimla (hrušeň). Ze šesti naštoje přimly se štvry.

přimrazek, malý mráz. Dnes byl přimrazek. Též přimrazí. Viz to.

přimrazi, n., malý mráz. Bzlo znát drobet přimrazi. Lžlo! Srč. přimrazek.

připal, menší oheň, který se dělá v „hustech“, je-li pec „slabá“. Nechtíl mi brát barvu (chléb), mušela sem dát připal.

přípletek, mt, kteron vpletají zároveň s vlasý do konce vrkoče a zavazují, aby se vrkoč nerozpletal.

přípona -ám, vlastně koncovka I. u sloves v 1. os. jedn. čís. přít. času, oznam. způsob. zní v chod. pravidelně dlouze, kdežto sousedé Choduv (Milavč, Opřechčice a j.) vyslovují krátc: chodsky **dám,** v Milavči **dam;** nemám — nemam atd. II. v dativu pl. sb. a - km. se krátí. Nekal vody, nech ji rybam, ať nemusí zítra jinam! (Pis.) Tuto počasi nesvědčí věclam. Místo pravidelného -ám ušlo se analogií dle mužských a středních vzoru -om (puv. -um) ve slovech: kravom, lusom (též slepieom).

přípouštět, 1. prgn. krávu k býku. 2. připouštět si starost, zármutek atd. Chlapče, nepřipouštíš si to tak: pomysli si: Stála se vule Boží (matka synu, mladému vdově).

přípověď, vedle smlouvy (námhuvy). Hu Rozsochu burou dělat přípověď, děvka šla pro maso. Námhuvy ch. značí počátek jednání o svatbu.

přípravit to, prgn. dokázati, vykonati co. Dal to nepřipravíš než do smrti. (Na toho, kdo se příliš lopotí a spoří.)

příramek, dřevo as $\frac{1}{4}$ m. dl., obyč. dubové nebo modřínové, které připevňuje ke kolu palečnímu rameno, jako přeslice v kole vodním.

přisložit, o mlýnských kamenech, dáti je víc dohromady, aby mely drobněji. Opak je polehčit. Děje se to „houslemi“, jež zvedány jsou zvedají též kolybci.

přismoudnout se, připáliti se (o pečivu). Takuvý šlijsky jako šisky a než sem se vo-brátila — přismoudnutý: čechmaneká trouba! Nepřiložím, nepeče to, přiložím, hoří to.

přístěnek, malá komurka při senci, podél lhaně, skoč mi pro pláš do přístěнку.

přistřihnout někomu brčka, oméztiti, zkrátiti koho. Počkyj, holopístě, až tě dostanou na vojnu; tám tě přistřihnou brčka!

přisvědnout se, připáliti se (o vařivu). Jen sem vyšla a polívka se mi přisvědla.

příškýřit, příškýřiti se, přistíriti se, 1. Nelez na samou plotnu, hrode, dyť se příškýříš. 2. přenes, napáliti se, omočiti se. Chlape, nelez tám, ať se nepřiskýříš! (neuvázneš u děvčete.)

příšlehy, první známky k telení (na krávé): „votupává“. Vopolodni huž bylo znát příšlehy, tak čekát dlouho nebue!

přít, přít atd., přáti, přál, Ne. tuto bych Matonšovi nepřít! přít si, přil si, imp. při si: Táto, přite si! (deera o svatbě podávajie otei připiti).

přítelskýj vedle přátelskýj, příbuzný. My mužem jít spolu, dyť sme přítelský. Přátelský se nemaji brát!

přítomný časí sloves trvacích kladen s význ. bud. Dodla, skočíš eště dnes do Hujezda k Vítom pro smír: slunce eště vysoko a pojednou-li pak tu nyjsi. — Zakolíbijte mi teta, já sem tu hned. — Jen dite napřed, já si zaskoím k ševei a du hned za váma. Deš zítra teky do města? — Už aj ci tu! Jakpa říkáš? Řekni: „Zaplať Pambu!“

přítuhlí, přitrádka v truhle, po straně, nahore. Schovávali v něm vzácnější drobtiny, peníze atd.

přivcet, 2. o řeči. Já huž ani nevím, jak to co přived (t. jakými slovy to řekl).

přivírka, dřevo ve vratě nebo dveřích, svíslé, vnější, při skobě; druhé je **točna.** Přivírky na domovních dveřích i točna byjvaly z hezkých trámů, jako ičko na vrátkach.

příznávat, přízvukovati, 1. Jenom příznávyj mámě a na mne! 2. doprovázeti při hudbě. Tak divčata, zpívajie a já vám budu příznávat na řeben!

příznávka, pruvod při hudbě. Ty děláš s nosem příznávku! (o napodobení zadnice dud).

prkeňák, hřeb do prkna, potom vubee tak velký (větší než šindelák). De pa sou starý řebý kovány; jeren prkeňák držil prkno v pečení, jakoby je byl zadlabal!

probílit plátno = trochu vybiliti. Dyž je plátno drobet probílený, dávají je do syrovátky a potom se eště znova kropí.

probírat, 1. dřevaři probírají les, t. j. vybirají a vysekávají stromy neduživé, srv. probírka. 2. p. se, o počasi, vyjasňovati se. Dnes se to přece nák probírá.

probírka, výkon v lese; hustý les se „probírá“; odstraňují se všechny zbytečné stromy, zejména uaschlé, podrostliny atd., aby zdravé stromy lépe hnaly. Děje se na podzim. Potom přídou probírky a přide vození dříví; potom se nezastavíš (= nebudeš míti pokdy.)

probityj, zlořečený, darebný. Probityj chlapče, cāk to zase děláš, co? Tě probityj dítě šeko! Jen křičt a jen křičt; cāk já muže s tebou hrát? (Měklosti b nepozorováno; v příc. min. činném často bjil, bjili atd.)

prodāj vedle **prodyj**; obyč. se činí rozdíl: **prodāj** = dražba, exekuce. Má stavení v prodāji. Bure mít prodāj na krunty. Každou středu je na panský pile **prodyj** (t. prodávají se prkna, latě — co kdo chce).

prodāj, 2. význ. přeu. Jak sem koupil, tak prodávám t. j. mluvím, co jsem slyšel, beze změny.

prodělat, 2. propracovati těsto (ale ne ještě, aby bylo tuhé). Dáš-li do těsta víc másla, mušš je víc prodělat, nebo máš brus (pečivo tuhé, nevykynuté).

prodít vedle **prondat**. Skrz ten konec se prodíl provázek (na „vobloučku“, léci na ptáky).

prohlédnout, 2. obr. o něčem, co bylo příliš zašpiněno a pak zase umyto nebo vypráno, lěko huž prohlídlo (prádlo zaprané).

prohloūt, 2. s předm. pec, po pečení znova udělati oheň, jen menší, po němž možná zase péci. Po chlebě sem pec prohloūla a eště sem vodpulne upekla dva sady kolācu.

projít, 2. obštāt, ucházeti. Včera eště voves prošel (= byl tak suchý, že se mohl sbírat).

prolehat, o obilí, ležet, jen mistry, zvl. když některá stěbla leží a jiná je zdvihají. Žito huž leží a pšence teky hezky prolehá; bure chyba letos.

pro mne za mne, ustálený zdvojený výraz oblíben; smysl: nedbám, nebráním. Pro mne za mne, di si kam chceš.

pronášet, 1. obyč. šaty, vůbec něco, čím se muže chlubit = nositi na odív, chloubu. lěko to (zděděný šat) bure pronášet po vsi, aby to každý viděl — chloubu jedna s chloubou. 2. látka se pronášá, t. j. objevují se první dírký. Tu sukni nemám dlouho a už se pronášá.

pronest se, 1. neos, proneslo se = vyzradilo. Proneslo se na Hedra, že pytláci. 2. prones sem se = unavil nesením. Takuvyj kuš hrncu až z města, chlapi, to se člověk pronese.

proprát, 1. Já nevím, divčata, jaký to máte ruce hedbávny; sotva stoupnete k trokam, už máte prsty propraný. 2. Markýto, eště chybá tátovo šátek, patrně si ho proprala; možná že tě huklouz, když si cārala na stoce.

propučit, pučkou ztratiti, pučkou přijiti oč. Nāk ji (knihu) potom propučil v Havloucih.

propučit, promoknouti. Jen to tak mhlilo a já přece na řibeti propučil. Viz pučit.

propustit, o prodeji, který se děje jen z ochoty, aby se vypomohlo někomu v náhlé nouzi. Teta, dybyste nám propustila nákou libru másla.

proseci, procesi. Huzejký puron s prosecim tutu neděli do Milaveč k sv. Vojtěchu.

prostírka, menší a prostý nbrus (z plátna domácího). Prostírky nžívalo se v obyčejné dni, nbrusu o hodech a slavnostech rodinných.

prostora, f., prostor. Tě tu náká prostora, to by tary mlo byjt jině sjetlo než je! (v nové světlici).

prostřelence, též **střelec**, bylina, koulénka. Pámbu ji požehnal a dal ji moc proti zlýmu duhu; na tu pomátku nemá hani kořínek a menuje se prostřelence.

prostřít, **prostřít** atd., prostřiti, -el. Na záhumenci sem si prostřila nákyj (len), druhyj vodvezem do Louček.

prostý akkusativ času i na otázku kdy? bývá velmi hojný. Dnes týden celý den sluníčko svítilo. (Pis.) Včera rok sem byla eště svobodná.

prosypávat cestíčku, žertovný zvyk chasy; začíná-li chlapec choditi za děvčetem v době, když se klape len a taji se s tím, děvčata klapačky prosypou mu za večera cestíčku z jeho domova až k milé — pozdeřim.

prošlehávaný obilí, na které přišla úhona v květu, takže nejsou plné klasy. Dlouhý by bylo, klasatý by bylo, ale místem je moc prošlehávaný (žito).

prošoulat, prohlédati, zvl. drze a směle. Tě kluk vopovážlivá: von k nám přide a šoulá v stoliku a šoulá v misniku, prošoulá kde co!

prostípka, 1. louč (jediný kousek). Vemu-li nákou prostípku, tak tě tary přetáhnu (tak zde = tak tuze, hodně)! 2. naložený kostál zelný. Máma naše nám dá do zeli prostípký a ty burou, chlape, v zimě protřít.

proti, správně už v přirov. Co pak je člověk (= já) proti takuvým! (o hraběti). Proti lonsku na ovoce by byla vokázka pěkná.

protizít se, stāti se těžkým; (sr. stě. obtěžovati sě). Na takuvou dāku se tě (sie dat.) ta nuše protizí!

proto, 2. přesto, nieměně. Proto přece pudu (ač to a to překází). Proto já přece vstanu na Kondelkue dvoře. (Přes všecky pomluvy.)

proto proč, zdurazuje, takto zdvojeno, udání příčiny. Já povidāla hned: Di si sám, já s tebou nekamž nyjdu! Proto proč = ty se mi tám napiješ a eště aby se člověk styděl! Já povidāla: Letos prasátka nekoupíme. Proto proč — mlika není, bramburu málo, to se prasátko nevyplatí.

protřít, 2. zajist něco, čím by se „spravila chuť“. Pár tě jich skovām, alys mīl tek něhdy protřít (mišenských jablíček).

protřít prach dávají dráčkām, t. jakous svačinu k občerstvení a to buď syrové zeli nebo ovoce (zvl. sušanky).

prožrát se, 1. o dobytčeti, jež víc ztráví, než se na něm přichová. Divče, takuvýho

vola krmít (o krávě nedojně), ta se tě do jara prožere! 2. voda se prožírá hrází u rybníka, při splavu a pod ním = prodírá.

prskat se, koza se prská.

prskyjř, též **pyskyjř** = puchýř. Jen sem zavádila (o troubu horkou), a hned mi naskočil prskyjř. Dítě, dyjř si samý pyskyjře: to hani nemůže byjt vod blechy.

pršít, **pršilo** atd., **pršeti**. Pršilo vám ehčestí (o svatbě).

prtit, jen ve výř. jako: Tráva luž prtí (t. j. vyráží ze země z jara; srv. prut). Bláto prtí (t. j. vyráží mezi travou, za dlouhých doštů).

prudij, nemoc hovězího dobytka, jevíci se zánětem na jazyku.

prudina, prudk: člověk. Nebujď přece takuvyř prudina!

pruh, místo zaničené po ráně bičem nebo metlou. Neřikyj, žeš jí nesvíkal: eště je jí (krávě) znát pruhy.

pruhon, kudy se honíval dobytek na pastvu; puvodně snad jen pšina, ne cesta pro vozy. Více zachováno jm. ve výřn. vlastního pro polohy polností a všelijak měněno. Burem hrát mlíc na pruhoně (louka suchá, přes kterou se honívalo). Těž na Pruhoně. Z toho Pruhon. (Stráž.) Na Pruhoně (Lhota). V Pruhonci (Ouj.).

prutřzuj, **prutřzi** stížený. Já zvihával, až se ve vočích jiskřilo, ale ičko už kolik let je se mnou konec; sem prutřznýj.

pružina, prut i s přírostky, metla nestocená. Vemu pružinu a sescák tě.

prv, **drub**, počítávají děti postup hrácu při palestrování míče; potom analogicky někdy i: já třet, ty štvrt . . .

prví i **prvá**, 1. před chvíli. Eště prví svítilo slunce a najednou dešť! 2. před časy, za starých časů. Prví se dělaly mandálky ležatý, tuty tu neznál žádnýj. Prvá dbáli lidí víc na Pána Boha.

prýj vkládá se i do řeči přímé; mluvící jakoby dával na jevo živý zájem. „Ty prýj cucáku —!“ (vyplácel prý hospodář pacholečka, který „nenechal“ děvče.) Prýj abyeh se mu do toho nemíchala, s tatíkem že si promluví sám. Prýj by tám byl hnedle vostál (líbilo se mu na vojně).

prýjchy ? pl. t., snad klíčky na semenech nebo klíční osení. Slovo řídké, pro něž jsem dokladu ani nevyptal. (Zaznamáno na počátku sbírání, pohříchu tenkrát bez dokladu: jediné slovo, jež mi není jasno.)

ps-vs-vs-vs! tak vnaří se pes k člověku, zvláště štěně. Při tom se zlehka plácá na koleno.

psi bývá přívlastkem pojmu nelibých. Psi dni (že prý nejvíce bleh), psi jahudky (byl. krušina), psi petržel (byl. kerblík lesní), psi víno (byl. pstroček dvoulístý). Těž: Dnes je psi počasí. (Srv. Dnes zby psa vyhnal.) Psi plemeno, hrubá nadávka. Pusť mne ženo, nebudu tě říkat psi plemeno. (Pis.)

pšence, pšenice. Drobet sme síli teký pšenci, ale nevím, bure-li z toho co. Hu nás holt není pšeněnýj krunt.

pšeněňák, hříb barvy nažloutlé. Vtutvích místech rádi (sic) rostávají pšeněňáky, voko Škály je víc kameňáku.

pšeněňy, pšeněný. Na vohnipal je nýjlepší dát pšeněný votrubu do pytlíčku a vyřijvat. Pšeněný víjec, která mají skořápky do hněda. Náš nesou letos šeecky bílý jako křída; myslivcová má slepice; ty nesou nýjvíce pšeněný.

pšeno, jáhly. Pro kuřata, dy se lehnou, je první zobání nýjlepší pšeno. Z pšena kaše je dobrá kaše, ale dobrý mlíko musí na ni byjt!

pšenová kaše, 2. přezdívká tomu, kdo chce při všem býti. Ty pšenová kaše, ty! Aby bžlo něco bez tebe! („Pšenová kaše se snadno přichytí, tu musí pomálu vařit a nemíchát.“)

ptáček, 2. vikev ptačí (byl.). My máme letos pšenci samýj ptáček.

ptařit, též slož. zptařit si, chytati ptáky. Náš si rád zptačí. (Náš zde = muj muž.) Hdo ptačí, ať nesnídá ani nesvačí, eště mu vyjďelek nevystačí. (Přisl.)

ptáčky, vitod (byl.).

ptačník, ptačník. Neečasný dítě, jenom těch ptaku by mi nanosil: dyjř nebureš ptačníkem!

pták, nom., vok. pl. ptáci (stši.) -ci zní široce, že byehom psali raději y; ml. dlouzí ptáci, vojáci atp. Gen. pl. ptaku. Nech ptaku a dělij rači! Byjvávalo ptaku hyjna, a dyž se to slítávalo k puzimku, na polích šecko černo.

ptát, **ptál** se atd., **ptal** atd. Já se neptál, vzal sem si, co se mi líbilo: dyjt to není zadarmo. Těž slož. Pročpa si se nezeptála? Ptá-li se kdo po zdraví známých a přátel (též po včelách), začíná se mu odpověď zdvořilým: „Zdráví se ptáli —“. A: Copak bába, bába — eště běhá? B: Zdráví se ptáli, bába, běhá a tahá se s tíma dětma jako mladice. A: Jak pak v Huvěždě vám přezimovaly včely? B: Zdráví se ptáli, přezimovat přezimovaly pěkně, nám vostály šechny čtyry houle; jenom jaký bude na ně počasí ičko zjera. Pan soudnýj se na to na šecko pěkně vyptál, ale potom začel: Vy prýj člověče nesrovnalyj —.

pučikágl, více dom., název neurčité bytosti strašidelné. Veme tě pučikágl (strašívají děti). Těž pučikágl (stši.).

pucký, zr. sing. pucek. 1. nejhorší druh koudele. Ty bys byla takle pucky příst! 2. Nejspatnější vlna, ještě nepředaná a již doma ani přísti nedovedli. Chodívali po ní lidé jako po hadrech. 3. žertovná nadávka: pucku = nepatrný člověče.

pučovat se, holiti se (toto neuž.).

pučít, pučítí. Cák je melárom; mlynj de a vydělává sám. A eo mají už pučeno (kapitál)!

pučít, **pučil** atd., též slož.: napučít, 1. zmoknouti v dešti, 2. nabotnatí: Bláček se má

dat před vařením napučit; **propučit**, promoknouti na dešti, **rozpučit**, sul ve vodě r. (též se); **vypučit**, len se dává do rosy nebo deště vypučet (též do rymíka pučet).

puda, podlaha. Takový bláto dnes — ženský, nemýjte se s tou pudou.

pudál, podál. Teta stála pudál, dobře šeecko viděla.

puch, prgn., velký zápach. Ičko si přines náboje mazání, ale té puch, jak s tím hne — plná sence je toho.

pukačka, bouchačka z ratolesti bezové; náboje jsou kuce z koudele, z nichž přední vzduchem jest vyražén, když zadní pistem vzduch stlačí.

pukladek i pokladek, vejce na hmizdce slepičím pokládáné, aby slepice nezanášely.

Pulhon, na Pulhoně = purhon, přesmyknutím z pruhon. Viz toto.

pulka, 2. prgn. menší hranice dříví zdělaného, jak stojí v lese; puvodně p u l l á t r a, nyní zůstalo jméno i metru (celému). Pracoch s chlebem leží támhle na pulce. 3. polovice dvora (statku). Berouškue mají taky jenom pulku; s Košťálovo byjval pryj to něhdy jeden dvur.

pumbí, ml. d., ponebí, puda. Slyšiš, bubák (strašidlo) chodí po pumbí!

punča, ml. d., punčocha. Hanižko, vokaž, teta (jmenuje sebe) vobuje punči. Té devkadla nyaná, ta má punči, pekný nový. (Devkadla a pekný -e bez joteze tu jen v ml. dět.)

punebí, puda. Té na punebí a zase s punebí; děti, dyjt zlámete krk! (Honí se a skotačí.)

punt, náprsenka tuluá, podobná malému zoubáku; součástka starého ženského kroje, jež se skládala na šadra mezi nedopjaté přednice šněrovačky, ozubené s obou stran velkými pevnými háčky tvaru S a stahované nápenkou „símotám“.

pupa, ml. d., polévka. Pavlík, poj chůtě, máma dá pupu!

pupíčky, 2. bohatá chudobka (byl.). Chodí vokousávat pupíčky, vysmívají se dítěti, které chce docházeti častěji hyjtu, kde mají „dídátko“. Ten výsmech, třebaš nepochopený a neodůvodněný, pomáhá nejjistěji, aby malý neobtěžoval.

pupinky, m., obyč. pl., barevné tečky na jiné základní barvě. Samice poznáš, ta má na volátku bílý pupinky (t. špaček). Červená puda a bílý pupinky, dívce, to té byl kartoun, srdce jen se na něj smilo.

puramice, úzké náramky na šatu, zvl. ženském; na volběce, živutku atd. Náramky jsou do šatu všité (na košili), puramice jsou jako šle a jen na koncích přišité.

purhon vedle pruhon. Viz to.

purod, porod. Má to vod purodu. Těžkyj purod.

pusky! též **pusádky**! (= do posádky) volání na slepice, zavírají-li se.

pustit, prgn. 2. pustit žilon. Dyby si byl dal pustit, moh tu byjt dnes. 3. pustit kupovanou věc, t. j. dáti za cenu nabízenou. Už bych mu ji byl pustil za rovný; t. j. krávu za 100 zl. 4. o nemoci: Já mu je (pakostnice) zařikal a hned ho pustily.

pustěná látka, vl. která pustila (t. barvu).

puta, druh slepice (? stará, velká). Poj, puta, poj! Půt, sedla! (= sedni). Při svolávání slepic střídává se **puta**, **puta**, **puta**! a **pípí**, **pípí**, **pí-pí-pí**.

putesky, puválky přitesané málo, aby se mohly lépe k sobě klásti. Dělavají z nich dlažby v chlívech, kohnách atd.

Pučil, u **Pučilu**, jm. rodové. (Stráž.)

puval vedle **poval**, trámec kulatý; menší je puválek; z nich dělán na Chodsku „puválkovýj strop“.

puvědek i pl. **puvědky** a **puvědi**. Tutu mám tak k puvědku (sukni). Srv. násil.

puvědi = po-obědi; odpoledne nedělní a sváteční, hlavně doba klidu ženských od umytí nádobí až do spravování. Obekají k ní zvláštní šat puvědkový, polosváteční. Náš mi přišel k puvědi (muž z města).

puvědkovýj, zvl. šat p. = šat k puvědi. Viz toto. Jereu mám eště takovýj (fěrtuch), puvědkovýj (starší, ne už pro svátek).

puvěra, pověra. Byla puvěra a byla zlá, hale ičko je nevěra hā tā je horší! Přestaňte mi s puvěrou! Já věřím v jednoho Pána Boha, a ten tuty věce nechce.

puzednice, největší trám v krovu, sedící po zálech a tak držící celý krov. To sou ičko náký puzednice, to sou bidýlka! De pa sou starý trámy a starý dříví (=stavební).

puzimek, podzim. Puzimek byl letos pěknýj, chyba žádná. Táhne k puzimku, ičko huž tepla přibýjvat nebure!

puznyj, pozdní. Já mil dost puznyj (oves) a že byly časy, jakyjpa byl! (pěkný).

pychavka, houba; když dozraje, sluje čertovo tabák. V přirov, dolky atd. Šišky jako pychavky t. hebké, dobře zkynuté.

pyjr, jm. hromadné, pyřavka. Té pole zaneřáděný, samyj pyjr a samyj pyjr.

pyjři, suchá bramborová nat. Pohůneí zapálili hromadu pyjři a to bylo nákýho dyjmu šudýš vokolo.

pyp, ml. d., citosl. = pryč! odstup! Di pyp! Též samo o sobě: Pyp!

pyskyřice, pryskyřice. Pyskyřice je na takovou menší ranu chlap.

pyškvorec, nikdy pyškvorec. Hu nás doma nakládávaly ženský dycky pyškvorec. Ten je pro štipání. Manželství je jako pyškvorec; kdo si pospíší a volízá to sladký, zhyde mu jen hořký.

R.

řáb, koryto dřevěné, zvláště na okap u střechy. Štře tu dížku pod řáb, vono jí to tám hodně vypleská. Celou noc to hrělo z řábu (t. přišlo stále a hodně).

řablo vedle řeblo, ale zdrbň. řebílko. Řablo kárá pometlo a musí vobě do peci (přisl., obr.: zlý zlého). Vem řeblo a vyhrab drobet toho uhlí, nebo buřeš mít tuze vostrou pec na koláče; koláče nýjsou chleb!

ráce, druh, odruda (raçe). Tuty, té jiná ráce, tuty trvávají (hrusky).

ráciť, užíváno jen neosobně a s význ, ironie. Počkám, až se tě zráci (t. vykonati žádanou službu). Ale než se mu něhdy něco zráci! (= než se odhodlal jít). Něhdy něco = kdy kdy, pozdě.

rád, komp. rači, nyjrači Já mám nyjrači bramburovou (t. polévku). 2. = často. Hdyž lítají naštovky tak hnízko, to rádo přivá. Ječmen aby byl dobře suchý! Není-li dost a dost suchý, eště v perně rád vobživne a cep se ho nechce všimnout. 3. Víte, cák bys rád? (ptají se hochá poslíčka v „krámu“).

řad, rozložené obilí na mlátě. Huž mlátí třetí řad dnes. Na řadě rozeznávají se klasy a břitovi (stěbla od kořene). Na břitovi se muší uhodit! (= vši silou mlátiti, aby rána tvrdšími stěbly pronikla).

rada, 2. radu dát z něčeho. Léko mi dyj radu z toho: mám nechat tutu (první jetel) na semena nebo mám čekat, až jaká buredruhá. 3. Sem té tou radon. Já bych té byl tou radou: Dyž nemužeš přelízt, podlež! Tatík je tatík (= nevzdoruj otei!). 4. Není rady = pomoci. Není rady, chlapě, rádi tě vidíme, ale mušíš, mušíš (t. odejít); k vojáku na dovoleně. Není rady, pro krk zase krk!

Rada, Radoue, jm. rodové. (Onj. i jinde.)

radášek, radásek. Zas do tebe radášek vliž? (na hněvivého, zlého).

rádka, rádek. Napiš tomu chlapci pár rádek. Vzela sem dje rádky (bramboru). Letos stojí v rádkach voda, to to bure špatný s bramburama.

Radyšov, jm. polohy nad Stráží.

rachák, pluň. jenž už neměl radliej jazikovou, na plazu naraženou, nýbrž v podobě plechu vzhuru třící, a tím už zastává také „dešku“.

rachat se, škrábati se v hlavě, význ, drsný. Cák se dnes pořád racháš v tý hlavě? Snad si neovšivila?

rák, rak. Ráci sou nyjlepší, dy kjetou pšence. Ráka maličko pošoustneš na vočísku nahoře a rák hned spí jako dřevěný, mužeš si s nim dělat, co chceš.

rakovina, 2. chloroba kury na štěpu. Taková jablonka a dostála rakovinu a nebylo platný vyrezávat, pošla.

rambuck i **řimbuch**, největší druh sliv; viz koloř a kozinka. My máme rambuchy, ty sou vám jako med, ale moc jich sníst nesmí; tlačí!

ramínkář, ramenář. Nosí na vobou ramenech, proto je ramínkář (obrazně).

ramlík, samec zajččí a králíci, **randice** samice; obojí zvířata se **ranlujou**.

rana, 1. hrana, též rano. Pád sem a s hlavou zrovna na ranu (halměre). Rano sraz! (hoblíkem skroj). 2. hrana o pohřbu. Zvoní ranu, nevím komu, bradajce, dítě delu. (Lékovadlo.)

rána, 2. Té rána peněz a nic za ně! (o prohle). 3. Já vodkročím a v tý ráně krik, že chlapec pád do vandrok.

ranatýj, hranatý. Té kámen pěknýj ranatýj, jako by ho sváně přisecal; ten bure na zelí (za válu). Slož. s číslovkami na př. štytyranatýj = čtyvrhannýj atp.

raunýj, časný; rannýj voves (jenž byl záhy zaset). Sb. **ranná** (mše sv. ranní). Táta šel do Klenčí na rannou. Ale též: Lidi dou z ranní.

ranoušek, dítě „ranné“, ale tak, že si pospíšilo na svět (brzy po svatbě). U Hedru huž křtiny? Není dávno, milí svarbu — no, to buron mít ranouška.

ranty, pl. spěchy; někdy příslovcně. To sou ranty; cák hoří! Jenom ranty, ranty a takle jakobys chtil!

raška, hubená stará kráva. Von nebije než všelijaký rašky — jaký pak to muže byjt maso!

rázet, prgn. tlonei ovoce se stromu. Chlapci rázejí! Počkyj, dostaneš, rázet nám švesky!

rebeněit, brebeněit. Děti, pěkně modlit! Vy rebeněite — to není modlitba, té Pána Boha urážet. (Na děti modlící se pro sebe zvlášť v procesi.)

řeben, řeben; ř. **rozdivači**, na česání pačisků. Ty si teký muzikant, vet, takle na řeben!

řebíček, modrý bez, seřík. Ten řebíček, té náká vůně!

řebilce, pl. t. Chlil by ke koňom a nehmí vzít řebilce do ruky (= nedovedl by koně čistiti).

rebízl, u. rybíz: Stryčku, sou vám na rebížlu (t. děti).

reboluci, revoluce. Já nemyslíš než: to bure z toho celý reboluci.

řebřík, žebřík. Hdo pa by líz celý rok na puněb po řebříce: jen dyj udělat jaksepatří schody. (Jaksepatří sraženo ve výraz adjektivní.)

řebřina, žebřina. Dělam drobet tak ty řebřiny a rozvory sedlákom a leceos tak.

řeči se, mluvíti se od úst k ústům. Voňom se to řeči. Tenkrat se řečilo, že peníze spadnou.

ředina, o jídle, jež má býti husté a je řídké, na př.: smetana, huspenina atp.

reklík, malý bochánek, jež dělají hospodyně, při každém pečení po jednom, menším dětem. Naše máma peče, poj k nám, já te

dám kousek reklíku. Já musím tím dětom udělat nákyj ten reklík.

řekni, imp. skleslý na pouhou interjekci, jíž se mluvčí souhlasu dovolává (= srv. vet, vedže atd.). A řekni; dyjř von starýj eště taký není prázdnýj; či pa to, řekni, bure než jejich! A řekni, eo pa se stará nastarala!

rekuř (z lat.), odpor právní. Halírkue pryj podaji rekuř.

řemesál, gen. pl. sl. řemeslo. Tulik řemesál — eo s tím; nyjlepší držít se jednoho!

řemlíky, čtvero po dvou skřížených přes sebe dřev, na nichž leží zlaví s čapem mlynského kola.

repetit se, překážeti, býti v cestě. Ičko se mi tu nerepejt!

řeráb i **řezáb**, jeřáb. Bednáři posekali něco mladých řezábů; dělali z nich vobruče; ičko to šecko přestálo, šudýš nastálo jen železo a železo.

řešatář, sířař. Je tu řešatář; nemáte žádný řešato spravit?

řešato, **řešeto**, síto. Vzeli-li pak řešato? (t. do stodoly). Rozeznávají řídké „stodolní“, obyč. napjaté na rohatině, za kterou se drží pevněji, poněvadž se na něm „pocívají“ vohrabky, aby se oddělilo zrna od klasu, a tudíž třeba více síly; dále **hrachový** (téz velmi řídké), **konkolní**, **polokonkolní**, **prašný**.

řešice, řešeto starodávné na čistění obilí, podobné neckám („trokám“; srv. st. řičice. Za starodávna čistívali vytoukaný vobili eště na řešici, ale pleva v něm vostálo proti ičko dost. V přír. látka jako řešice, vetchá, řičee tkaná.

řešit, jedn. sl. obyč. než pohřešovat. Já lože hned řešil, ale do ví, de huž lože bylo. Je muj, níni muj — já nevím; já ho něhdež nereším (ztracený knoflík).

řešpytel, kdo hodné hřeší (= kleje). Jirka — té řešpytel, já byeh ho pro to jeho klení nevzel na službu darmo.

řetěz, 2. zavírání „na řetěz“, sestávající z dvojhraté skoby ve veřejích zaražené a plochého člunku, přibitého pohyblivě na dveřích. Člunek má podélný otvor, jenž zapadá na skobu a pak se zastrknuje dřevem nebo „visatým“ zámkem.

řetizky, 2. obyč. pl., zvláštní tvar ehodského vyšívání; mezi ř. býval druhý tvar „křivýj štič“ nebo „zadrhávka“. Ř. bývá dvojí; obyčejný a pletený.

řez, v eh. m. r., gen. rezu. Takuvýj dobrýj nuž, a konkuite, byl by mi ho řez sežral. Břitva zkažená vod rezu.

řezárna i **řezárna**, též **rezajna**, místnost, kde se řeže rezanka. Bývá jako menší kolna nebo maštálka. Teče nám do řezárny. Vodklížd tu stolici („strouhací“) někam do rezajny zatím!

řezat i **řezat**. Děvko, poj mi pomozt narezat rezanku! Jen ho řež! i zvláště v mluvě starších.

Hruška: Dialektický slovník chodský.

řezbař, řezbár. Na takuvou práci aby byl řezbař, do pa to muže dělat bez nádobí (o okrasách novomodních na okraj střechy).

řeznickou cestu dělat, marně dělati dělsí cestu. Šel sem se podívat po nákyjeh hlava-tičních semenach a dělal sem řeznickou cestu; šudýš už to šecko vysílí.

řezavýj, žhavý; ř. uhlí. Plotna byla řezavá a tak sem na ní pádla s rukou.

řibě, hřibě, gen. pl. **řibát**. Mý řibata táhnou jako šrouby. Sedlová huž mila kolik řibát. Obr.: **řibata pást**, 1. ležeti na břiše s podepřenou o ruce bradou. Matij, paseš řibata? (na lenocha hovějšího si tak na drahách za vsí). 2. = vracetí, vřhnouti. Na svarbě snid Kácino Tomáš misku pekáčkový vomaěky (= masnota z vepřové pečeně) a dyž se navečer drobet roztancoval, mušel ven a vně pás řibata.

řibet, 1. hřbet. Poj na řibet! (na dítě, jež se chce nésti). Lok. na řibetě a na řibeti. Dítě mila na řibetě. Mám kolik dní náky pálení v řibeti. 2. vřeh nože, proti ostrí. Praštil na řibet a říz se, jako by to bylo vostří.

řidel, v přír. Novák bzł člověk jako řidel, za co ten vzal, mušelo povolit.

řidelik, hřídělek. Pokazil se mi řidelik v motovidle a ičko tu není, do by to spravil.

řiha, hřiva; v tomto významu více dom. 2. úprava vlasů pod čepením. (Draž.)

řieli, v přirovnání: Té divče skočná jako řieh. Barbora má chlapce, ale té chlapec čerstvýj jako řieh. Pyjsek vostryj jako řieh.

řikání, čtení, přen. kniha. Té pěkný řikání vo Jenofetě. Těž v konkr. sm. Náš přines z fary náky řikání.

řikat, 2. čísti. Děrek eště dobře říká, takový leta, a má eště hlas jako zvon. 3. Říkal si? (zvidá tatík na školákoví, byl-li toho dne volán ze čtení). Těž slož. Kmuťr přines kroniku s Draženova, já se do ní dal a přeríkal sem ji u nich hnedle celou za jeden večer. Ale též čtát, čtal, přerčtát, přerčtal atd. 4. prositi, žádati oě. Eště si vo ní neríkal? (o deeru). 5. čemu eo = sonditi, míniti. Co pa říkáš tomu počasi? Čák říkala máma fěrtuelu? Nebyl ji drahýj? Už tomu neríkám nie (= neradno, hanba mluvit).

řimat, hřměti. Sv. Petr řimá, dá nám flaši vína. (Pis.)

řimbueh viz rambueh.

řipa, řepa vodnice. Na tvý nohy, chlapče, by moh sít řipu (pohunková, jenž noliu nikdy nemýje).

řipniště, n., pole po řípě.

řišnyj, postrašený, ustrašený. Koukáš celá řišná. Chlapec mi přišel celýj řišnyj; eo pa von má eizi dítě bít?

říva, hříva; dom. řiha. Z řívy to už nyjsou pravý vlašiny; nyjlepší vlašiny sou z kon-skýho voeasu.

ročák, roční vul; potom i dvouročák, ale tříletýj.

ročit se, dospívati k výročí. Ičko některak v senach se to bude ročit, eo byl ten velký voheň v Hujezdě. Zrovna na Boží Hod se

to ročí, to přišla bouřka a za malou chvíli šecko stálo ve vodě.

rodíť, jedn. č., rodák. Vodkajdpa vy ste rodíť?

rodít, o stromovi ovoeném. V Klenčí u Řezníku mívali jablono, jakyypak strom, a nerodila a nerodila leta; říkali ji samec.

roháč, koláč velký, „štyryranatyj“, ježž dostávají služební o sv. Martině ze služby odcházejíce. Obr. **zlámál roháč** = přerušil službu, utekl před časem. Roháčky, jm. polností u Tlmě.

rohatiny, pl. t., vidle hnojní. Di dál, nebo tě naberu na rohatiny! (děvečka při kydání na škádlila).

rohliček, 2. druh kramboru tvaru podlouhlého, trochu zahnutého. Rohličky sou ranný a sou dobrý.

rohlik, 2. roháč (brouk). Tomáš Vávruce chytil rohlika a zavřil ho do posádky (klece), mňl ho v posádece jako ptáka.

Rohožky, pl., luka u Postř.

rohy, pomn. 2. Saně se samorostlými nosy, zvl. dřevo na saničky vhodné. Ten buk by dal rohy, takuvyj silnyj kořen na jednu stranu. Viz růžky. 3. vokázat rohy, euf., objeviti se hrubým, krutým atp., o člověku, ježž takovou nectnost sobecky skrýval. Za svobodna se dělal, dělal — ale jen co tu sedil, hned začel vokazovat rohy (nehodný zef). 4. Hra „na rohy“; nahazují si míč.

rochat, onom. 1. o zvucích prasete. 2. kutiti kde co, zvl. s hlomozem. Cák na tom punebí rocháš? Slož. **zarochat** něco, mezi něčím zastrčiti, takže toho nelze naléztí. Ohýc, o větši, „hlomozně“ věci mezi jinými hlomoznými. Kam pa ste mi to dláto zase zarochali?

rofce, rokle. Ten přival nadělal náký zkázy. Pod Vyjhledy voda vybrala pole a udělala rofci — nečasnou, přes kolik polí. Nedbale vyslovováno i rofce. Vavřenecká rofce bývala pryj, to estě starý lidi pomaťovávali, že jí moh mistry přeskocit; ičko je tám hlyjbka nečasná; sou tám stromy a sotva je za vreholky vidět.

rolí, stř. r., (srv. stř. rolí ž. r.) 1. pole vubec. V rovině je dycky nejpěknyjší rolí. 2. pole zorané, pak orání samo: Sil po dvojím rolí (po dvojím orání).

rolna, 2. obr. Chodí s rolnou = kleveť, donáší.

rosa, 2. rosnice žába. To není strupatá, té rosa (to není ropucha, je rosnice).

Rosin, na Rosíně, jm. polí. Poe.

rost, inf., rusti. „Přestaneš rost“, škádlí vají se pohucei na pastvě, když některému se podarí tajně přes druhá sedícího přendati nolu.

rostávat, pěkné setření kvantity dějové. Tutory rostávají modráci. Rostávaly brambáry, děti na ně chodily a nosily jich košíky; ičko není vidět brambár, šecko to květe na jelovo.

roubačka, sekyra tvaru klínového, na dlouhém topurku. Na kálání musí být rou-

bačka, tustim tintidlem (sekyrka jedno-ručka) nedokážeš nic.

roubít, o vazbě dřev při práci tesařské. Hlavně stěny se roubí, t. na sebe vážou. Tuty tesaři ičko nedovedou ani kulatý stěny roubit. Roubená sence. Roubení ve sm. konkrétním, hlavně obruba dřevěná nad studní.

roubnout, bodnout, ale silnější významem. Hínaj, to sem se roubla do ruky. Němec ho roub do břicha. Krysl se hned syalil jako špalek.

rouda, hrouda; r. máslo; r. na poli. Honza brouk, roudy tlouk. (Říkadlo dětské.)

Roula, dem. Rouliček, jen v Dom., na Ch. obýc. Vávra, Vavřence, Vavříček.

roule, roura. Po rouličech bys sem dostál vodu snadno a jakoupa dobrou vodu, z lesa! Viděls, kerak pumpař vrtá roule?

roužnout, rozžehnouti, rozsvítiti. Manko, roužní, dyjt není po senci vidět.

Rovně, nom. pl., f., jm. polohy u Mrákovy. V Rovních.

rovnýj, 2. prgn. = rovný kůš trávy, t. j. bez vrhu (viz to). Já si nažila rovnýj a ehuť sem to vzela, a demu, a vařit! 3. o ceně v úplných desítkách nebo stovkách; při tom se číslo nejmenuje. A. Pětku sem přidal a k šípku, huž na něco nekonknu, přidám estě zlatýj — šestavosumdesát za takuvou kraviei — víc ani kryjeat! B. Dyj rovnýj a kráva bude tvá (= 90). 4. Já, hdepak kráv bude, chodím, hledám v houšti kříž na kříž, zatím kráva se pustila rovnou demu.

roz- předpona bývá v řeči nedbalé vyslovována **doz-** atd. Pepík mi je dozsek (vejee červené krejcarem); též u jmen: dospěk, rozpek. Srv. sturenó, storola, děrek atp., kde však je r za d zpravidla.

rozapnout i rozeppnout: stší, tv. ještě slýchatí: rozepít bestu, s rozapatým kabátem atp.

rozblepat se, rozvařit se na kaši; o bramborách, knedlicích, hrachu (když se co převařilo). Letos aly brambury číhal; jen sem vodskočila a rozbleptaly se mi, nemohly se jíst.

rozčepýřenyj, o ptáku, když ježí peří. Ta slepice je vod rána rozčepýřená; cák je jí asi, co?

rozdirat se, roztahovati se, smělým býti. Přišla mi sem, cák mlal! Ičko se tu bure rozdirat! (Nespokojená telhyně o „nevěstě“.)

rozdivat, prgn. česati „pačesy“ na „rozdivacím řebeně“. Pačisky potom estě rozdiváme; položíme si rozdivací řeben na koleno zuby nahoru, levou rukou ho držíme a pravou bereme pačisky a česáme je. Odpadky jsou „pucky“.

rozdrbat, tuze roztrhati (o šatu). Lidi, chlapše, tys tu kazajku dnes rozdrbal, to ty houby za to nestoji! Přišel mi ze světa rozdrbanyj, stydil se jít ve dne, já ho zas mušela vobliet.

rozejít se, 2. přijiti do kroku, zvl. boří-li co: Jak já se za chvíli rozejdu, t. j. pujdu

dobře (zde zase případ, kdy **e** před **j** zní jasně; srv. původ: roze-jdu; ale ne-jdu zní už nyjdu). 3. Hondzom se rozešli smlouvy. Též o smlouvajících se. Nenědělali zas. Rozešli pryj se vo jalojci. Podobně při koupi. Rozejít se vo nákou mizernou zlatku a takovou věc pustit, ne, to byeh nedělal. (O gruntu vhodném pro kratší cestu na pole.)

rozháňenýj život, hedbávný červený, s květy velkými, jež nosily staré bulky odkládající už jablunkovy. (Viz to.)

rozházka, jen ve výr. na rozházku. Já nemám peníze na rozházku, peníze se těžko vydělají.

rozhod, u. m., chvíle na odskok z práce nějaké napjaté. Dyjť přece bures mít teký nákyj rozhod. Srv. pův. hod = čas.

rozhor, rýha mezi záhony. Běstě vyženu rozhory, t. j. vytvořu znova, aby voda jimi mohla stékati. Není-li času nebo počasi na úplné orání strniště, aspoň se vyženu rozhory.

rozkrípout, rozstřipnouti, ale beze všeho ostří. Rozkrípnutý dveře. Koukni, dyjť si koupil rozkrípnutý prkno, cák s ním?

rozkublat, rozplést seuchanou přízi. Viz skublat.

rozkučka, y. m., neposeda, rozpustilec. Brakana za svobodna byjval rozkučka, ten nenechál žádnýho.

rozmachat, zvl. o blátě, lnoji atp., rozšlapati, rozetřiti. Děti, ajt to tu nerozmacháte! Též: Rozmachal to po misce (kaši) a nechál to.

rozmiškanyj, 1. rozviklaný, dveře r., židlice r. 2. Obr. Deš jako rozmiškanyj. Sem vod tý chuzi celýj rozmiškanyj.

rozněvat, rozhměvat. Chlapse, nerozněvij!

rozpadá se, rozpadalo se, neos., 2. o padání sněhu hojném a trvalém. Kouknite, to se to dnes rozpadalo! Hdo pa by bzl řek, že se to tak rozpadá. Srv. rozpršit se.

rozparit se, 2. o hovadu, když se dostane k lepšímu žlabu, než je na něm znáti tloustnutí. Než se takuvý, zakarašený hovado rozparí, to trváva někdy čas! 3. Tvrdé pečivo dává se do trouby rozparit, t. aby změklo.

rozpek, bochník z posledního těsta při pečení, hodně kmínem a solí posypaný; peče se obvyčejně při každém pečení a první se načíná. Příbuzní a dobří sousedé posílají si navzájem při každém pečení kus rozpeku.

rozpiek, pův. zdrbň. rozpek. 2. prgn. větší a prostší dolek, jenž se pekává z bělejší mouky žitné (vyjraži), smíchané s pšeničnou nebo i s pšeničnou a ječnou. Některé hospodyně dávají do nich anýz. Nikdy se nemaže ani nemastí, nýbrž máčí se do nějaké omáčky, na př. hruškové, točnové atp.

rozplesknout se, rozraziti se „na mětanku“ na plocho. Ta byla zralá (hruška), tak se rozplesknout!

rozprásky, též sponšfadla (Postř.) slavnostní zakončení přástek, které bývá zpravidla „na chudou hurku“, aby se mohlo tancovat. Děvčata chystají pálenec, pekou

buchty, vaří kávu, koupí i kořalky a zvou samy ten den chlapce, kteří se na oko nechávají prosit. Někdy se překládají do konce masopustu.

rozpravováč, řídký silný hřeben na první česání (když jsou vlasy rozcuchané).

rozpravovat, rozčesávat, zvl. vlasy rozcuchané (rozpravovačem).

rozpršit se, neos. rozpršilo se = dalo se do deště trvalého. Žně tu a hlete, rozpršilo se to, jako by nechtilo přestát. Já povídal, že se to dnes rozprší.

rozpusta, rozpustilý hoch. Necháš jí, ty rozpusto! (trýznil kočku).

rozsedaný ruce = rozpukané od větru, zimy a vody, střídá-li se jejich vliv. Srv. rozsedlina.

rozsedit se, posedí-li unavený delší chvíli, takže se mu potom těžko vstává do nové chuze nebo do díla. Kouknite, to sem se rozsedil, že nemůžu z místa. Rozsedělá slepice, kvočna, která už několik dní seděla na vejcích.

rozsívka, loktuše z domácího plátna na rozsívání; na rozích jsou přišity plátěné šle, jež se po dvou svazují. Při rozsívání přehazuje se horní pár přes hlavu a visí na ramenou, dolejší drží se v levé ruce. Při česání oba páry se zavěšují na ramena, aby byly obě ruce volny. V Dom. jen „loktuše“; tu do ní také svazují trávu na kuš nebo na trakař.

Rozsocha zach. jen ve význ. vlast. jm.: název pobostí u Klenčí a jm. rodové v Oujezdě U Rozsochů.

rozvazovat, 2. Dítě rozvazuje = začíná rychle a snadno žvatlati, mluvit. Též v nepříznivém smyslu o člověku zdánlivě skromném. Já myslila: vono to nehumí mluvit, ale jen co se vokoukala, ta rozvázala! (t. služebná nová nesmlíci slova).

rozvolát, ve zlém sm., rozkřičeti. Já bžla po světě rozvolána, pro jednoho chlapce krubijána. (Pis.)

rožen vína m. hrozen, jen dom.; pl. rožně.

rožní, co jest na rohu, rozeznávají od rohový, co jest z rohu; rožní sloup v kohně a rohová špička, rohová klička do přek u kolovratu.

Rubey, příjm., Klenčí: patrně poněmčené ze starého a rozšířeného po Chodsku Hrubý. Srv. v předmluvě o Mvjtňákově.

ruh, žr. m. roh. „Ruh, ruh!“ povolávaly děti na děvče, jež mělo „lonskou“ kost na čele.

ruj, snad pův. imp. sl. rváti, vyskytuje se jen v říkadle při pohrávání s malíčkými: Ruj — ruj — ruj — koza veze hnuj, kó-ó-lik kopeneu? Při tom dítě zlehka tahají za ouško sem tam, při „kolik“ zatáhnou zdlouha.

rukajec, nikdy rukavice. Nechojť bez rukaje! Nakřihneš na ruce. Zdrbň. rukajčka.

rukajčky dělat: Větší škádliví děti: „Vokaž, já tě udělám rukajčku!“ Když dítě podá ruku, mačkají mu ji v kůstkách zápěstních svírajíce palcem a ukazovákem a

jezdíce jimi po kuskách sem tam, takže to eitelně bolí.

rukáv, 2. překa (pant) ve dřevěné stavbě spojující dvě dřeva v úhlu zadaná. Krov na vosla musí mít rukávy, nebo by pád.

rukávec, 1. vrchní část ženské košile s vydutými rukávy a tiskem volným, od těla, zpředu nesešitým a sahajícím až přes hoky. R. nemají zapínání, nýbrž konce překládají se přes sebe a upínají živutkem. Pod r. jest druhý díl košile, voblečka. Viz to.

rumpat, bít, tlouci; zvl. slož. nařumpat. Ale! Já mu jich nařumpala! (Matka nezbedovi.)

rumplovat, bouřit, tlouci něčím hrubým. Muzský, nerumplujte tám vně tak s tima prkny, dyjt muže člověk přijít vo huši. Ta kráva se něco narumpluje s tima jeslema! (rohý do nich bije.)

rundit se, roztahat se, nemotorně se pohybovat kde, též překážeti. Iěko se mi tu nerundil (= nepřekážej!) Rundila se tám, nemoh se člověk někamž při ní hnout.

ružence, 2. část páteře nad křížem. Já to mám zrovna v ruženci (bolení).

ružky, 2. pomn., sánky (zvl. dětské, proti prkenným), jichž saničky jsou zrobeny z buku tak rostlého, aby jeden silnější kořen podélným rozpoltěním s kmenem tvořil roh (nos) saničky.

rybičky, 2. druh vyšívání.

rybina, jen ve výr. plátovat na rybinu.

plát na rybinu, roubit na rybinu atd., t. j. tak, aby zapuštěné konce trámů měly tvar rybiho ocasu (na konei širší).

ryjba, vedle ryba; ryjba zpravidla v řeči starších všude. Spustili stavidla, burou lovit ryjby. Struh, té dravá ryjba. Burete mít ryjbu, že neseš perník a vočet?

ryjd, u, m. 1. obracení vozu s potahem, 2. místo k takovému obracení. Kam paks tám zajel, dyjt tám nemáš ryjd! Houvni, abys dostál ryjd!

ryjlovat, voji řídit směrem vozu, zvláště při obracení, nebo saně při jízdě. Proč pa se repetiš k vuji, dyž nehumíš ryjlovat (na hochy, jenž „zvrátil“ saně i se soudruhy).

ryjna, ulice krátká mezi dvěma domy, chalupami; zdrbň. **rynička**, Takle stát s chlapei v ryjně: to vona by byla, ale dělat ne, dělat!

ryjt, ryjl, ryjla atd. Chlapše, ty máš nos — cák si ryjl na kopečku? (= umrněný). Ta zahrádka by se míla iěko na zimn teký přeryjt. Též slož. Já se toho něco naryjl: dyt to bylo jako ulehel.

ryizat, neos, ryizá mě = hryze; význ. slabší než štipá.

Rymičkuc, u Rymičku, jm. rodové (Postř.).

rymík, rybník. V pottekovském rymice kantor chytá slepice (Pis.). Jm. vl. Rymiky, louky u Kyčova.

rynička, zdrbň. k ryjna. V lychtářce rymice sme jí přece chytili (slepici).

S.

s, se, předl., zvláštní funkce; 2. Hana šla s vobědem (t. j. nesla oběd na louku). Skoč eště s radlicí do kovarny! 3. Manka nák blídne, mi se to s Mankou dvakrát nelíbí (podezření, aby nebyla „živá nemoc“). Pod. Jozef (sie vok.), jak pa je s mámou? (jak je jí v nemoci). Hanec má polízanou s rukou. Co já vystála se zuby, to nepřiju ani psu. 4. Přišli sme s noei. 5. S takovou mi nechojd! (tak hrubě nemluv). 6. Nebujď s ní, bujď se mnou! (Děti.) Předložka se opakuje: Copak s nim, s krubijánem? Náč ji chytilo a spádl s lavky do stoky se všim s dítětem.

sad, 1. ve sm. ob. hojně už. Každý „dvůr“ má sad. Též jm. vl. Sádek, poloha u Kyčova. 2. m. verb. subst., sázení chleba atd. Já chtila řect: slabá pce, a koukne, vono by to hořilo (= koláče pářily by se) eště v druhým sadu.

sadička, sazenice, obyč. jen v sing. s význ. hromadným, zvl. o s. zelinné. Hana je pro sadičku v Tranově. Na sadičku eště burou, ale k jidlu letos nýjsou, je to samá voda (o bramborách).

sadivec, tvrdá hlava, paličák. O, Dlouhyj Barta, té sadivec!

sadivost, tvrdosť, ušlechť, ušlechť. Soudila by se a soudila by se, té vod ni jenom sadivost taková (soudila zde = přela by se, chtěla by mít pravdu).

sadivýj, ušlechť. Té ženská sadivá: rači dvur ztratit než hustoupit.

safra, safradelt, safraport slabší než sakra atd., jako safra, sakva, takva atd. Též adj. safradeltskýj, safrapurtskýj atd. Chodové starší neradi klejou, mladí hojně, takže bývali proto i mrzutosti mezi obojimi. Šrv. násil.

sakva, sakvadelt i sakvapurt vyhýbavé zařikání se místo klení sakra, sakradelt, sakrapurt (toto projde jen hrubým anebo ve velkém, oduvodněném rozcehnutí; ženě nikdy. „Klije jako chlap“ o ženě velkou hanbou).

Sala, Salka, Salička, Salomena. (Klenčí.) **samodrubá**, enf., těhotná. Markýta tu samodrubá, a iěko jí přijít s takovou novinou! (t. že mladý muž, voják, padl v Bosně).

samoslička zdrobň. od sl. **samoschle**, (stromek samo-(u)sluhý), (yčka táhlá z lesního stromku, z nichž se dělají ploty. Du se podívat po nákyjeh samosličkách na hradbu.

samotinkyj, atd., duraznější než samotný, zvl. v mluvě citově. Tak sem tám sedávala samotinká celý večery a nestyjskalo se mi. Též dur. **samotinkyj sám**. To sou dlouhý hodiny, tak tu ležít samotinká sama. (Slepá selka nemocná.)

samon noe, akk. na ot. kdy? Břlo to samon noe, najednou takový lermo po vsi.

sámovat, přirčezávat prkna na kružní pile, aby odpadly odřezky, t. j. krajiny s korou a suky. Na přerčení je dost prken nesámovaných; zapěřš víc! Při sámování noe vodpadne.

samyj, samá atd. 2. označuje často přílišnou míru něčeho. Letos je to samyj dešť (= příliš často prší). My máme len samou travu. Povídyj si, povídyj; jenže je to samá lež!

saně, sáně. Povídala straka vráně, koupíme si saně. (Pis.)

saníčka pravá a levá, hlavní součástky saní.

sánka, čelist dolejší. Zív a vyskočily mu sánky (nemohl zavřít ústa). Začel mi bolet zub, já na to tuze nedbála, chodila sem s tím, až sem načichla a ičko se mi muže bolestí rozskočit celá pravá sánka.

sánky, sánky. Vem ho na sánky a si s nim dole ve vsi hned (špalek).

sáze, saze. Hu Vízdu se chytily sáze.

sazenij, odhodlán na vše (zvl. na něco zlého). Huž sem sazenij — dyž je tele pryč, ať je kráva teký! (toto parabolickým příslavím; pravil tak, kdo se nerad dostal do soudu, ale pak nechtěl ustoupiti).

sázet, 2. běžeti dobře. Ten sázel (o vyplašeném zajci).

sběžityj, co má svah: cesta, mez u pole, střecha atd.; skloněný. Sběžityj tak nehnijou (t. střechy).

sbít, 2. Náše děti milý kolibku, nebala hani vod truhláře; tatík jí sám sbil a vykolíbal se v ní všichni. Ičko koukají jenom po kočárkách. (Jsou zpanstěli.)

seepenit, přestati boleti, zvl. o bolesti veliké. Nech to, nedávij nic než sturenou vodu, voda to vytálme a vono to samo seepení. (Pohmožděním.) Též vocepenit. Ve význ. zdechnouti neznámo.

se, sebe; oblišené výrazy: Nemá co na sebe (t. obláci). Nech to hu sebe (t. nepovídej nikomu). Žere se v sobě (o tajné zlosti, žalu atd.). Hadam byjval dycky vie pro sebe (t. málomluvný). Mladý sou ičko taky pro sebe. (t. začali živnost samotatnou). Jít do sebe: Byjval Pepíček vyjsada, nechtěl se bát ani Pána Boha. Ale vzelo ho to, a potom šel do sebe. Najednou mu humřila žena, divče velká a chlapec jedinyj se mu zkazil ve světě.

sebrát, ale **sebral** atd. Prgn. sebrát se, t. z bída, nemoci. Jen jí hleďte, vona se brzy sebere (dříve po chorobě).

seč, sekání (sena, otavy atd.). Verb. subst. neuž. V krtinách, to já vím, té zlá seč. Na-

stane nám hnedle seč, potom se nebure možná někým hnout (t. budopilno).

sedít, sedil atd., seděti. 2. prgn. seděti ve vězení. Votaváci musí dycky někeryj sedít (o zlodějském rodu). Dyž za to, že ji nadala zkažených, mušela tenkrát sedít. Starýj Kačar teký sedil, ho je (h úplně jasné), ten tám byl neděle! (t. mnoho neděl). 3. sedít na kom, pronásledovati, týrati. Byjval tu nákyj, na koho si zased, na tom sedil, nezachováš se mu, dělji eo dělji; lidi rači hutíkali z panský služby.

„sedla!“ volá se na slepici, chtějí-li ji ohledati; slepice naučí se na to slovo nejen sedati, nýbrž odklopí i křídla od těla, aby ji mohl pohodlně vzít.

sedlatij holub, jenž má bílou hlavu s prsy i bílý ocas, křídla černá nebo červená.

sedlák, 2. název hospodáře od čeledi: Sedláku, cák burem po neděli žít, nebo neburem? Pod. selka! (Nikdy: „hospodáři“; viz toto.)

sedle, dom., = senle chod. = slož. ze sem hle! Jen v ml. nedbalé. Sedni sedle!

sedlovij, tahoum s., (při vozkoví; druhý je náruční). Tántoho sedlovýho bych dal rači: mil bych k tuktomu huž jinýho! (mil bych = mám, odechovávám si jej). Mluviei stojí podál potahu, na opáčné straně, t. j. před náručním). Za sedlovýho vybíráme rádi silnýjšiho.

sedmihláf, sedmihlárka, velký hláf atd. Frantovi budeš tuto věřit, tomu sedmihláři? Ty sedmihlárko hlavá! (Děti na sebe.)

sedníčka, světnička. Mám tu sedníčku, tám se sklídím a mám svatýj pokoj („vyjmluvník“).

Sedníckone, Sedníckovie, podruh ze sedníčky s celou rodinou. Náš Sedníckone purou teký (na pout).

sednouti, bývá bez si: Sedni, ať nám nevodneseš spaní! Obr. Sedla mu vosa do nosu (= něco mu dělá vrtochy). 2. Halbustýn šel věra sednout (t. do vězení).

sejit (sic!) na něčem, záležeti na čem, asi puv. vzejít (z čeho). Co pa na tom sejde! (= Co na tom záleží. Výjimkou zase zní tu ej jak psáno).

sekanka, rozsekaná na drobno řípa (vodnice) a naložená jako zelí. Do sekanky dy je takle kousek huzenýho, á, dobrá je!

sekat, prgn. o hře velikonoční o vejce, při níž hoch krejcarem „seká“ t. j. hledí zarazit do vejce; „zasekne-li se“ krejcar, až uvázne, je vejce, jež drulý hoch v hrsti drží, prohráno.

sekat se, 2. pospichati. Dyž slavilo, eště sem byl v městě; to sem se sekal, ne?

sekýry na Chodsku obyčejné: roubačka, dřevorubecká; hlavatka, tesátská na přitesávání dřev zhruba; pobíječka, tesátská na zatloukání břebu a přisekávání šindele; širočina, tesátská na tesání do hladka; jednoručka, (malá, širší) pro domácí potřebu; střihoваčka (ko-

lárská, větší jednoručka); l o u k o ť o v á (kolářská jednoručka těžká a nízká, se širokým ostrím).

sekyra, 2. přezdivka ženské zlé a křiklavé. Sekyro, sekYRO! Přece se krof a buj se Pána Boha!

selát, salát. Takovou mísu selátu, chlapče, to habys puk!

selhat, 2. nezdařiti se (proti očekávání). Len rád selže!

selka, vok. bývá roven nom., čeládka tak oslovuje hospodyně. Selka, sedlák chce ňákou miskou! (Při vybírání medu.)

selská muzika na rozdíl od „panské“ éi „plechů“ sestává z dud, klarinetu a houslí. Housle v selské muzice bývají „p o d v á - z a n é“, t. j. převážány struny na téměř místě krku, aby se docílilo vyšších tónů bez přepínání.

semíčko, semínko lnové. Žid se tě neptá po penězích: žid veme peří a veme semíčko a veme co je, jen dyž může čachrovat.

sence, světnice. Ty děti jenom ze seněi do seněi! (t. přebíhají; gen. sing. i nov.)

„**seněi**“ ustrnulý výraz z puv. **do seněi**, při svolávání slepic, kde v zimě je mají v seněi (srv. vynechávání předložek na příkladech mluvení s dětmi).

sendle, semhle; též jen **senle** (n z a e zní jako pouhý zvuk nosový). Sedněte senle k nám! Postav jí (sie!) sendle.

senle, z puv. sem hle. Chod. vysouvá h a n vyslovuje jen živlem nosovým spojeným s e. Tě porád senle — táule! (O řeči a jednání, jež nespějí ke konci.)

sesadit, prgn., dobře složit; sesadit psaní, řeč. Dnes to měl ten pan falář sesazený! (o pěkném kázání).

sezrzavít, sezrzavět. Ráno brambur, vo polodni brambur, na večer brambur — to aby třevo člověku sezrzavilo!

sezvánět, o druhém zvonění na služby boží: napřed zvoní, obyčejně půl hodiny před obřadem; sezvánějí před samým počátkem. **A:** Nesezváněli eště? **B:** Burou co nevidět; zvonili, byla sem eště v Tra-novč.

sfelezovat, scíniti (domlouvu nebo bitím). Divče, já te sfelezuju, že bureš pomatovat.

sháněná míra, t. j. „bez vrehu“, na niž se měřilo obilí atd. Obyč. platila úmluva buď „n a s h. m.“, buď „v r e h e m“. Od té doby, co se obilí a mouka váží, přestává se užívatí toho slova. Zní **sch-**.

shánka, shánění, poptávka po čem. Loni v ty časy to byla shánka po zelí a letos se nezeptá pes. Zní **sch-**.

shásnout, l. shasnouti; též prgn. a trans.: Shásmi a di spat. Svíčka mi shásla. 2. obr. umřít. Bylo přede dnem (= svítání), dyž nám (táta) zhás (= umřel). Zní **sch** i **zh-**.

shlídnout, z vidění poznati, naučiti se: Já to shlídl huž v kraji (jak se stavějí mandálky). Mladýj člověk nemá ležít za pecí, má koukat, aby něco shlídl.

scházet 2. o člověku churavém nebo ustaraném, tratiti se, hubeněti. Krusna přemyjtila v práci vobě své deery, ale iěko huž taky přece schází.

schladit, m. sh- 2., při hře mičem, udeřiti vůdce hry („šestáka“ nebo „krále“) a tím shoditi jej z vůdcovství. Jen dybys mi byl nahodil, já bych ho byl schladil.

sehoř, tehoř. To to tu smrdí jako sehoř.

Schrána, jm. rodové. Schránoue (Ouj.).

schvátit se, delší spěšnou a namahavou prací unaviti se, až tělo zemdlí. My sme sbírali a mráka sla; já se při tom schvátíl. — Nemoc, vo nemoci není řeč, ale schváceenj ste!

si-i-i! citosl. údivu. Zvuk sykavý se prudce vyrazí a protahuje se „decrecendo“. Oblíbuj si to jen jednotlivci.

siberije, f. l. místo vystavené větrům a nečasům. Tu hu nás, též siberije. Dole ve vsi je snáz. 2. nečas. Dnes je tám učiněná siberije.

sírat, ml. d., seděti. Sicij a nechojd ke dveřom, aby do tebe něhdo nebere.

siet, sík, síkla, atd. o píci a obilí. Na tom našom hounvarečku síkla sem votavičku. (Pis.). Též slož. Zasíkla sem jednou, dvakrát, slyším za sebou člapat. (Táž píseň).

sídmýj, sedmý. Tuvodtajd je to náká sídmá chalupa (ňáká zde = asi).

sije, setba. Taková puzná sije ráda chybí.

síla, 2. jen ve výraze **na síle** = nedozrálý. Vobíli je na síle. Féz o pečivu nedopečeném. Dnes máme chlebiček drobet na síle. 3. rozdílné zeela **při síle**. Nemocný, starý člověk je ještě **při síle** (t. j. na svůj stav dosti silen). 4. výr. **vydát sílu**, totiž přičiniti se, zvláště o namahavé práci. Nechee se mu vydát sílu.

símnout, 2. prgn., sejmnouti, ve hře v karty. Sl. jistě přespolní. Na Ch. vubec neslyšeti sejmnouti atd., nýbrž jen sundat.

simotám, žertovný název stužky, jež spínala živutek starších Chodek, zachycující s obou stran stejné velké háčky na životě, podobající se tvarem tistěnému S. (Viz nástrč a nápenka.) Haž já to simotám vymotám (Pis.).

sípat, mluvití slabě a tence, téměř bez hlasu a to i při řeči durazné (vada mluvidel). Mladýj Kolář sípá, toho poznáš snadlo. Marijčák zprudka se napil uhrátýj a ztratil docela hlas, až do smrti huž jenom sípal.

sirkasovýj, barvy sirkové. Kleneký nosívaly moe salupy sirkasový.

sírkuont (denominativum), škrtnouti sirkou, rozsvítiti sirkou. Sirk sem jednou, hlavička ulítla; sirknu podruhý, ulítla zas; to bych byl vysírkal celou škatulku marně.

sjet (ml. nedb.) i svět; 2. zvl. výr. **nie pod světem** = zhola nic, docela nic. Nie pod sjetem nechee dělat. Nie pod světem nemá, hani tu pornšku.

sjeták i **světák**, obyc. ve sm. zlém. Čák takuvyj sjeták, ten nemá žádný náboženství.

sjetit, světiti. Sjet čas. Pámbu tě dá zas! (tu jsme neslyšeli nikdy sjet, jako plejt, hlejt atd.; příčina zajisté v j prvním).

skadlen, **skadlíněk** nití (hotových, se-soukaných); napředem tvoří „pórvazek“. Teta, dyjte mi skadlíněk černých nití! (= prodejte). Srv. násl.

skaná nit, rezná, na niž „sesoukány“ dvě předené. Na nitě přídla naše máma sama, to nenechala žádnému; hale byly taky skané nitě, byly jako dráty!

skápnout m. sklápnout, sklapnouti. Tešil se, tešil, že dostane takovou službu a skáplu mu, přišel tám jiný. Tak tě skáplu zas! (Počítals marně.)

skládat se, 2. na koho, nač, společně platiti, přispívat. My se máme na něho na lenocha skládat? Chasníci se mu složili, aby si moh koupit mých novýj (u dud).

sklapka, klapka, skořápka ořechová. Z vo-rechových sklapek dělávali sme takový klapacky malý. Tě člověk tyran, von dá koce (sie) sklapky na nohy! 2. též sklapka na oku.

sklep, dolejší část sruhu, obyč. zděná a to zdmi nad obyčej mohutnými a s dukladným zavíráním, s okénky jako střílny. Ost, viz jáma a pinvice.

sklepuout, 1. skl. kosu = sraziti s „kosi-štěti“. 2. skl. smetanu = svtěti, stlouci máslo (když je málo smetaný). Já to teký sklepla, dyž se ale smetana vypantrala šeli-jak vo těch svácích, moclipa mohlo byjt! 3. o ledabylé práci truhlářské. Jen sem to tak sklep na chvatky, a drží to, jakoby to hulil. (Truhlíčka pro vojáka.)

skliplyj, schliplý. Ičko si skliplyj! (hoch po tancování do rána).

sklonění žen, jm. vz. duše a tykev má v gen. jedn. veskrze příp. i, která se často lokálně dlouží. Vod naší Káci. Ze senčí do senčí. Hromada mrkvi. Za to naopak vz. kost má v pl. kostě atd. To sou hloupostě.

skoblík, poříz malý, ohmutý, tvaru i veli-kosti podkovy, jímž vyřezávají a vystrouhá-vají do hládky dřevorubci chodští „nádobí“ oblého dna, jako: vokřiny, necky, palačka atp.

skočnyj, čilý, svižný. Vidiš, Hanče, té divče skočná: hned je tu s nima! (chutě přinesla potřebné právě kleště).

skopát se, shrnouti se sebe peřinu ve spaní, zvláště o dětech. Náše se nám dycky skopá, a potom je jako rák (t. vystýdlá).

Skopov, polnosti u Postř. Na Skopově.

skoták, 2. stší. na označenou věku: Tuten, přednost, ten byl tak skoták tenkrat. (Sm. výrostek, t. stší. husopase.)

skoupant, skoupý člověk. Ty si dávno skoupant, já tě, pane, znám! Ani bych mu neřikal, skoupantovi (t. oč).

skoupat se, 1. pačnouti nevolky do vody. Matys tám vliž (na led) a ten se tě skoupal! (padl po kolena do vody). 2. obr. napáliti se, utrpěti škodu. Co tám dál mlnář peněz a tak se skoupal! (přišel o ně).

Skovarnur, jm. rodové. Hospodár je Sko-varnák, v chalupě se říká Na kovarně; srv. Voetuncák. (Stráž i jinde.)

skováť, **skováť**, schováti atd. Ty si se mu skovála? Já se skováť? Pročpak, načpak! 2. skováť se komu n. před kým, nevyrovnat se, zastyděti se pro slabost. Takuví, tři by se museli Hedrovi skováť (t. zmohl by je).

skřivonoska, křivonoska. Skřivonosky se chytají vyjlepčí na víšku; vobzvlášť dy je volavec dobrýj.

skřček, člověk malý, zvl. v přezdívkách a řeči posměšné. Skřčku jakýjs, kampa se sem repetiš! Ze bys ho chtěla, takuvýho skřčka.

skrojek, poslední kousek z bochníku. Já mám nejrači skrojek; ta kurka, té chut!

skrovnýj, 2. o míře, malý, nedostatečný. Korovský mají skrovný pytle, to sou sotva tři větrele (bramboru). Tám já huž nechodím dávno, tám mají skrovnou váhu. Skrovně měři (mléko).

skrz, **skrze**, předl., oblíbeno zvláště v některých funkcích. 2. Vyšlo to skrz děti (t. prozradilo se, že tatík pytláci). 3. Býla sem u Tomšu skrz mláčení (t. bude-li volno mlátiti v najaté stodole). 4. Ten esli vy-roste, to bure šelma skrze kuži. Ale též: Má hubičko starodávná, pro tebe mne nechce žádná (Pis.). To je všecko, má hu-bičko, to je všecko pro tebe! (Pis.) Atd.

skublat, zdrehati, o přízi. To je to skublaný, není možná to rozkublat (o senchané bavlně k pletení). Táhní mi vod kolovratu, ajť mi to neskubláš!

skyjsuout, skyjs atd., ale **skysat** atd. Ty chceš vocet? Vocet bych mál, ale von mi skyjs (praví šelma hospodský na dítě poslička). Ičko skyjsne mlíko za den. My sme je ne-cháli v senci v teple a skysalo nám za tři dni (nikoli skyjslo! t. zeli).

slabíi, slabší atp. (zní p). Slabíi drobet je než druhá, ale vytáhlá a hezká divče.

slábě, slabě. To nesmí byjt tak slábě! (pilka slabě napjata).

slábjijs, slaběji. Nech ji rači jít slábjijs! (šňuru na kolovratu).

slačce, svačce. Ten slačce, ten to sečno proroste a proplete, takuvý ulehly vobili huž nemuže stát! (vstáti).

sláčet, stší., oblíbeno, svlékati. Hdopa se bure zase sláčet a znova vobláčeti! (svlékati — oblékati). Srv. Přidete sliakat (s. v. slákat; význ. pozdě).

slafata, název druhu jablek, nevelkých, nasládlých.

sladký lupeni, byl., největší druh rdesna.

slákat nov., vedle sláčeti. Andres přide za chvíli, von se eště sláká. Ale též sliakat. Vy přidete sliakat (t. kněze; na toho, kdo šel pozdě do kostela).

slaník, dřevěná schránka na sul (též na mouku), dlabaná z jediného kusu dřeva, jen dno se zapouští a víko. Věsí se na zeď. Káče, pody mi sem ze slaníku prášek mouky eště; nebo mi sem dyj rači celýj slaník, já si vemu, co buru ehtít.

slavit, 2. prgn. zvoniti klekáni. Huž zase slaví: lidi, řeko není žádnýj den (o krátkém dni zimním.) Přišli náši teký, huž hnedle slavilo.

slépice, rozeznávají se: **puta** (stará?), (Srv. pták ~ *perouca*), **malka** (malá?), **kulka** (kulatá, bez ocasu). Při volání slépice: Poj, puto, poj! Půta, půta, malka, kulka! Pí-pí, pí-pí, pí-pí poj!

slěpičky (byl.), třeslíčka. Tuty sou, to ří-káme slěpičky.

slépik, **slipík**, **slěpýš**. Člápla sem na slépika, to sem se tě enkla. Vocásek ze zabitého slépika musí pryj se vyhbat do slunce západu.

slíet, **slík** atd., (vždy) sylváci atd. Těž obr. Máma by tebe nejrači slíkla ha tántu (druhou decru) voblíkla! Není možná, já musím slíet kabát (pro horko).

slíjska i **šlíjska**, 1. pečivo z rozhnětených bramborů vařených, k nimž se něco mouky pšeničné přidá. Těsto se prohněte a vyválí na prameny na palec tlusté, z nichž se řezou s. na prst dlouhé a narovnají do pekáče. Než se dopekou, polévají je někdy kváskem ze smetaný a vajec. Šlíjsky sou nýjlepši k zeli. 2. brambor tvaru š.: též rohlíček. Záhon šlíjšek.

slina, přen.: Eště se tě nedělají sliny? (na toho, jenž se dívá na přípravu hojných jídel před svatbou; dostávat laskominy.)

slintat, 2. obr. Tupý nůž u stolice řezací slintá, t. j. nedořizne čistě poslední vrstvu píce, nýbrž jen ji jaksi zlomí, takže visí jako třísně dolů.

slízi, byl. slez. Koupíj divěi (dat.) nohu ve sžízi a huvidiš, dívce bure běhat za krátkýj čásek.

slízko, **kluzko**, **blativo** (jen trochu, povreh) po mírném dešti. Po tý přehánce bylo bezky slízko, já se zapřil a tlačím (vůz) ha tu máš: pád sem tak nevolně, že sem moh mít na pamětnou.

sliznout, 2. iron. Já povídal hned: Nelez tám, ajť něco nezlízneš! (t. mezi chlapce práce).

slízt, **slíz** atd., **sléztí**: pod. ost. slož. i slov. jedn. Z jednoho slízt, na druhýho vlízt, té nákyj člověk? (přen. o vadivém hospodáři). Dybys byl moudryj, nehyl bys tám lízt! (za nevěston).

slnice i **silnice** (řídce.). Nesponštíj se slnici pro krači cestu. (Přísl.) Po silnici pureš dýl!

slouha, **sluha**. Poslali nákyho slouhu jenom.

slunýj i **silnýj**. Ználi sme huž jiný, byli teký slní (u zní tvrdě!) a zkazili se darebně (marnými siláckými kousky). Té slná bablna; já mám z ní punčochy, hale té síla!

sloupiček, jm. rodové (l.h.).

slousknout, (vysl. zlousknout) s chutí, hbitě snísti. Já mu dal pár vorechu a ten je zlousk. Já doma taky nechtíval slíjsky; dybych je byl na vojně míl, ty by se byly zlouskly!

slovo, 2. prgn., moudré, dobré. No, to je píece vod tebe slovo! (dal si říci.) 3. Dal sem slovo a to zachovám, dybych

míl přijít pod koně (=do škody). 4. Tak po čom budou ty války, ale do slova? (t. bez smlouvání; války na cepy). 5. Muž vod slova.

slubice, **slupice** (u pluhu).

slunce, nov. a nedb. ml. někt. tv. dle ku e. To není vyrážka, té vod slunceti. (-i m. -e vubee nov. proniká.)

služba, 2. služné. Míla pět zl tych šajnu služby. Hu nás dostaneš věči službu.

směťola, **slídil**; zvl. kdo je drzý v prohledávání cizího. Von přide, směťola jeren, a jen by směťal, hde co sebrát.

smelek, mlýnský kámen opotřebovaný. Pod svícen dávali škop s vodou nebo smelek, aby voharky nespálily pudu (t. svícen na „špány“).

směťat, **slíditi**. Cák ta kočka dnes tak směťá, nedostála žrát? Hde pa mi tám směťáš? (matka na mlsné dítě, hledající něco na zub v halměři).

smíjn se, **smíješ** atd. Srv. smít se. Já se tě nesmiju, do pa by se tě smíl!

smíšek, „hdo se rád smije“. Si to smíšek, jen by si se smíl a jenom se smil.

smiška, **směška**. Pod škalou máme smišku; já jí mám rád kousek každýj rok!

smítka, snad puv. sněť, snítka; nečistota, prach atp., na př. do nápoje upadlý. Řeko mi tu pádla náká smítka do pjíva, nemužu jí najít.

smít se, **smíjn** se, **smíl** se atd., **smíati** atd. Jak ty se nebureš smít! Cák se smiju, dyjt se nesmiju! Těž slož. Vysmíli se nám! Proč pa se smijete? Rozdílně od toho **smít**, **směl** atd. Já huž k vám nebure smít (ehodit), dědku!

smlouvy, pl. t., **námluvy**. (Srv. námluvy.) Přišli huž k Vávrom na smlouvy a nebylo z toho nie; vono tary taky nebure moc! Smlouvy jsou druhý akt v jednání o svatbu; co se ujedná, sepíše se a je závazné jako „kontracht“. Potom se jí a pije. Dějí se u nevěsty nebo v hospodě (třebas v městě).

smoudit, **nedbale** nebo **nedovedně** vařiti, péci. Co smoudíš dnes? (žertem volá mladá selka na sousedku). Zahor se dal do pečení (pekařství), ale nevím, zvítězí-li co, má pečivo — jen to tak smoudí.

smouha, **zdrbň**, **smuška**; **lada**, **pastviny** „vysmahlé“, suché. Panskýj vovčák pásával ve smouze. Hujeský si tu smušku zasázeli (lesem). V nov. pozbývá významu obecného a stává se vlastním pro polohu lad a luk na několikero na Chodsku. Pl. Smouhy, jm. luk u Posti. Ve Smouze máme kousek vovsa. Puv. pastviny trhanovské, nyní pole.

smřákat se, **smřáká** se, min. č. **smřklo** se. Dyž se smřklo, ve mině hrklo (Pís.). Obecnější mimo min. čas je šířá se atd.

smřčina, **smřk**. Smřčina je dycky lehčí než jedlina.

smřeka, vedle obyč. **smřinka**, od zákl. **smřčina**, fem. Zvl. v řeči citové: Té smřeka,

radost se podívat. 2. Na Směce, jm. polohy u Mrákova.

smuška, zdrbň. k smouha. Chlapiš pasou tádlé bedle smušky.

smutek, 2. význ. konkr. Sundala smutek (totiž černou pentlíčku, spínající na prsou kabátek — jindy je červená — a bílou zástěru, ovšem při modré nebo vůbec temné šerce). Mužem býval odznakem smutku bílý kalounek, jenž se ovíjel kolem šíráku. Účastní-li se svobodní, majíce smutek, svatby nebo pohřbu, odvažují s podávané jim rozmariny pantlíčku.

smýkat, prgn. 2. o ptácích, snášeti na hnízdo. Špačkové huž letos smýkají.

smýk a **smýkoň**, 1. zláme-li se kolo, přiváže se místo něho páka k vozu, po které se konec nápravy „smýká“. 2. smýk na saních, celá úprava smýkaná vřadu na dvou silných trámcech se žebřinami (fasunky).

smysel. Je-li pak to nákyj smysel: děti nechát doma a jít k muzice! Pod. hounysel, nesmysl!

snadlo, snadno. Zvl. význam má výraz: Té snadlo, té snadlý! (=to je možná, tomu věřím). A. Brambory černají. B. Tulík dešťú letos, té snadlý. Té snadlý, že ešte sama nechodí: dyť jí burou tepřiva tándle v senach dje leta ha je ze społát!

snáz, snáze; též snáz. Dyby von tu pás, bylo by mi snáz (Pis.). Hněd mu bylo snáz. (Němocenému, když byl zaopatřen.)

snědohubyj, brunet. Přišel nákyj pán k nám, takuvyj snědohubyj, hnedle jako ten, co tu hu vás byjvá.

sněh, sněh. Táno bílý (v dále na horách), věřte, nevěřte, té sněh! Nu, pomatujem sněh kolikrat na posvěcení. Na označenou množství oblíbeno množné číslo. Než ty sněhy letos sejdou! To nepřidm do pole do Jiri!

snidani, jen stř. rod. Haby ráno stála, snidani vařila (Pis.). Muzský, pote k snidani. Neřeknu ve svátek, ale dyž muší člověk do práci — kafe, to není žádný snidani. (Neřeknu = nezamítanu atp.)

sníst, snid atd., snísti, snědl, atd. Dyjt je nemušíš sníst najednou (třešně); nech si náky! Já by tě snid, jak tě mám rád.

sojka, 2. žert. o člověku páchnoucíma. Táhněš za dveře, sojko ty! (Na výrostka, jenž „zmáčkl kněžíka“.)

sopotat, jen ve výraze neos. jako dy sopotá; o rychlé, pěkné řeči. Naší bylo tudle v senach sedum, ale říkat huž humí — to jí to de, jako dy sopotá (říkat = čísti). Též: Jen to sopotalo! (O zkoušce z náboženství.)

soudka, ve jm. vlast. pl. n. Soudka, jm. polohy v polích u Klenčí.

soudit se, 2. přiti se; o tom, kdo chce mítí pravdu. Nesujd se se mnou, já přece pomatuju vie než ty. Ty bys se dycky soudil, a nie neviš.

soudky, jablka tvaru táhlého, barvy zelenožluté.

soudní, Soudní Pranty, les u Postřekova.

soudnyj, sudí. Pan soudnyj povídal hned, peníze že přídou divčí do sirci kasy a na peníze že jí nesmi tatík sáhnout.

Souhlásit, souhlasiti. Je dobře, hale s tím já přece nemuším souhlásit! S tím bych já nesouhlásil — pít dost a nejist (bych n. = nesouhlasím).

soukat se, šplhati (jen o člověku). Ti chlapei se humí soukat, vono to leze po stromech jako veverky. Též slož. Matij, asli se vysoukáš na tak tlustý dřevo? (dřevo zde velký smrk).

soukno, sukno. Byjvávalo starý soukno, bylo jako plech!

Souřadné spojování vět bývá oblíbeno, kde jazyk nový podřazuje. Př. A vidíte! Stunala nám, každýj říkal, divče huž nebure, marný všecko, a divče ze všeho se vykřešala, jaká je z ní ieko divče! — Řekneš, nemil's s nim někamž chodit, nebylo by ke svarbě došlo a bez tutoho všeho mohlo byjt. Nemil sem chodit! Pravda, nemil, ale veděl já sem, že von silhá jinam? (Smysl: Ženích šel ze vzdoru na přípověď jinam, než kde měl srdce, z toho sváry.) — Přídavek? Estě přídavek! Řekni, dyjt von jo, lenoch, drahyj za to jidlo. (Řekni = věru, zajisté, dovolává se souhlasu.) — Jetel! Burete mi povídat, co humí jetel. Já jí znám. Pod jetel připravte pole jako pod marijanku, dyjte hmoje dost, dyjte jí všecko žádost a mužete mít semeno nyjlepčí — jetel, není-li rok podle toho, není. Nie z ní není. — Jednotvárnost tu nahrazována živou modulací přízvuku i gesty.

soused, n. v., pl. sousedi (stší. i nov.). Slovo mívá význam váznosti, o městských často m. měšťan. Byjvávali starý sousedi, voblíkali se jenom sprostě a jakou pak milí vše! (praví vesničan o měšťanech.)

souvoz, cesta vozová, po níž se sváží plodiny z polí, dříví z lesa na cestu hlavní nebo na silnici. Šli ste souvozem? Často jm. polohy. U Souvozu. (Stráž, Újezd.)

spadnout s kazatelny, žert. o ohláškách svatebních. Neveděl žádnýj nie ve vsi, až spádlí s kazatelny.

sparno, parno. Co pa dnes, ale včera, to bylo sparno a sluníčko zrovna píchalo. Ale sb.: Letos sou parna!

sparnota vedle sparno = parno. Té náká sparnota dnes; něco přide (bouře).

spasi duši, výraz ustálený = toužebně, jako na spásu duše atp. Spasí duši ta divče na něho čekála, ha tatík nešel a nešel (t. s léky z města).

spást, rozd. vypást jetel atp., o puchu. Spást = dobytče „na škodě“ uskubne tu a tam, vypást = do dobra.

spečený kníhy, nemoc hovězího dobytka. Já povídám, ta kráva má spečený kníhy.

spiechnout, 2. na rychlo ušití. Estě mám tudle spiechnout jupku Košťáluc Mance.

spjetí (spětí), „špjerce“ s řetízem i houvinkem, spínajícími konce žebřiny. Přepád přes spjetí (s vozu vřadu, kdo tam při jždě neopatrně na voze stál).

spleták, dom., menší a chudší calta. Budou ty dva svátky za sebou, upečeme nákyj spleták.

splihnutí, shebčiti (se). Naškrobená plena splihla ve (vlhkým) výstupu. Buchty čerstvě pečený ve chladu splihnou (= stanou se vláčnými).

spočítát, spočítal atd., spočísti. Mušime se spočítát. Co naše Dodla spočítala z hlavy, to by se ji bál máloho postavil.

spodničky, prgn. podvlékačky. Nestydil bys se, ičko v litě spodničky! (na hocha, kteří jich na mnoze vůbec nenosí dosud). Srv. kafata. Sing. jen ženská spodní sukně.

společ., dvojče. Cák — to ty si ze společát, nebo té Hana? Též o bylinách; na př. srostlé dva brambory.

spolek, v puv. význ. spolčení. Míli spoluou spolek (o dvou!). Spolek nýlepci se ženou a i ten, nezdaři-li se, nestává za nic.

Spolešnice (m. Společnice), louka u Kyčova, již užívá 7 majitelu dělice se o práci i pici „dle kop“, tak aby měl každý lepší i horší pici zároveň, poněvadž poloha louky je nestejná, mokrá a suchá, i nemohlo by býti dělení jiné spravedlivé.

s polojei, též s **polojei**, (puv. z polovice) na polovic, na pul. Než udělat práci s polojei, rači se do ní nedávat.

spolou, spolu. Pureme spolou, počkyj drobet! Kozel ví, co spolou mají!

sporyj, čeho je skrovně měrou, ale je vydatné jakosti. Ať je jí drobet méně, ale je ze sucha, bude sporá (píce). Té sporá krupička, dala sem jí štěpku a polívka je kajda. To zelí je letos nákyj sporyj; hlávečky jako pěstě a nařeže se ho dovice! Chléb je sp. (je-li nadělaný, vydá-li malý kousek hodné). Hospodyně umísujie chléb dělá kříž nad díží a nalévajie smetaný nad korbelem žehná: Aby bylo spora, jako Krista Pána slovo!

spoušadla či rozprásky, viz to!

spouštět se, 2. o dítěti, když začíná choditi bez pomoci. Náše se huž spouští, jenom ičko aby nepádlá; potom se takový bávají víc než před tím. 3. o zvuli. Chlapše, ty se nák spouštíš, tuto tvuj tatík v tvyjej letech nedělal! (káře děd podnapilého vnuka). 4. Pro kratší cestu nespouštíj se silnici! (Přísl.)

spráchnivít, spráchnivěti, stlíti. Smrt se neptá! Krász nekrász, sila nesila; ve hrobě muší každý tělo spráchnivít.

sprasky, pl. t., hluk, křiky. To sou nákyj sprasky, k vůli takovému pobudovi.

sprát, ve výr. kat spral! (= aby kat spral; srv. ob. čas to vzal!)

spratek, 1. vydělaná kuže s kožešinou (na bačkory, kalhoty zimní atd.). Dal mi do nich spratka, to se hužije teplo! 2. kluk, cucák, (nadávka). Spratku, vemu-li tě! Takuvyj spratek a vopovázit se na mne!

spravedlivě, 2. opravdu. Spravedlivě, mne při práci na jídlo nepřide.

spravovat, 2. prgn. bez předm., obstarávat chlév. Huž je čas spravovat, pote demu;

nechojte ešte po hyjtach! 3. posuzovati, pomlouvati. Porozprávět v dobrotě, to mužem každýj, ale spravovat jiný — má každýj svýho dost.

sprosták, prostý, skromný člověk (hlavně o pánu. „keryj je s lidma“). Hděpa je staryj pan správci, to byl sprosták: s lidma samá řeč a co moh udělat, udělal! (t. byl dobročinný).

sprovody, čas od neděle Bílé až do sv. Ducha. Bylo to tání v sprovodach, ešte tenkrat povídal náš táta: „Něprodávijte, nevíte, jak bure“ (o pici zbytečné). Vítová by jí vdala třebas hned v sprovodach, jen dyby byl takle přece ženich!

spruhovat, sbičovati, že zbudou „pruhy“. Jen mi poj, já tě spruhuju, žes to nedostál jakživ. Lidičky, to hovoďa je spruhovaný.

spuckovatí, zpuckovatí atd. Do porušek i do prachovyjeh muší se dát drobet peři: samyj prach by spuckovatí.

spukřelyj, zpuchřelý. Cák takuvyj parýzek, dyjť je spukřelýj; za ten vemu a parýzek muší jít (t. ze země).

spukřit, spukřil atd., zpuchřeti. Nenech tu to vobutí tak spukřit!

sradit komu co. Chtili sme se dát dnes do ječmene. le táta nám to sradil; povídá, že je ešte moc na síle (= nedozralý).

srážet, 1. m. srážet (od sradit). Dyž má chlapec kuráž, já bych chlapse nesrázel (t. aby se pustil do světa).

srážet, II. (od sraziti). 1. Vitr srážel hromadu hrušek přes noc. 2. s. vodu, odváděti vodu puštěnou na louku zpět do řečiště nebo ve strojích odváděti, aby nešla na kola. Nesrážij jí ešte, do západu slunce máš na ní právo (t. pouštěti na louku).

srbavka, srbavka. Naskočila mi náká srbavka ha rozdrít si to mužu.

srbít, srběti. Srbí tě kuže, tak si ho vem! Jen abys nelitovala! Srbí kuže = chce býti bit; obr. = chce vlastní škodě.

srdce, 2. na bylině vřchol stonku, z něhož bylina dál roste a se rozvíjí. Ičko ho mužeš vzít a zahodit; dyjť si mu zlámal srdce (štěpu).

srdečník, hlavní kořen ovoceného stromu. Pozorně, pozorně, ať neporoucháte srdečník! (při přesazování většho štěpu).

srděn, velký železný hřeb procházející voplinem a rozvorou a připojující tak rozvoru se zadkem k přednímu vozu.

Srnovatky, v Srnovatkach, jm. polohy polností u Poc. Týž název luk u Postř. Snal, puv. Trnovatky, jako zachováno u Oujezda.

srostlík, 1. hrnce dvojité o jediném svisklém uchu uprostřed. Noš se v něm pohodlně jísti do pole. 2. hračka z několika dřevěk vkloubených do sebe zářezy tak, že je hádankou, jak je rozložit.

srovnalýj, snášenlivý, mírný. Jeho by bylo snadno do podružstva vzít, takuvyj srovnalýj člověk; hale jí, jí — té, pane, sekýra! (klevektivá a hašterivá).

sršán, sršeň. Vosy, sršání (Pis.). To není vosa, té sršán. Devět sršánů humoří koně.

srub, stavení na dvoře chodském velmi zajímavé svou bytelností; nahoře sýpka, dole „sklep“. Zastával asi tvrz v čas nebezpečí. Viz sklep. Srv. obšírný výklad ve článku Státek i chalupa na Chodsku. Č. Lid II.—IV.

ssadit. Hde pa je muj družba, ajť mé de ssadit! (zpívá droužka dupajíc na lajei).

stačit, 2. jen v záporu, nic nestačí před někým = neobstojí. Před tebou taky nic nestačí! (praví matka chlapeci, jenž ji zmlsal perník, připravený do omáčky). Dobře, že to šlo (letní hosté); před tima dětma nic nestačilo (na př. oloupali kuru na stromě, chodili na řípu v poli a pod.).

stálee, obyč. pl., příění trámee na hraniei mlýnské, na kterých sedí koš. Misto horního bývá někdy „točina“ (trámee stojatý s čapem, na kterém se koš, třeba-li, stranou otočí).

stařa, též **stařadelť** a **stařapurt**, slabší než sařa a sařadelť i sařapurt a toto vše slabší než sakra, sakradelť, sakrapurt (toto již klení, jehož se starší na Ch. střehou vubee, ženy zejména).

stáhuout, 2. prgn. přivést do nesnázi peněžních. Najednou vojáka a študenta — to člověka stálme. Druhý všecky stáhla, a málo jí to bylo platný; za rok humřila a bylo po všom.

stáj, 1. stavení obydelné na „dvoře“ i při chahupě. Ved nás do stáje hned a mušeli sme sednout. 2. souhm všech stavení na dvoře. Táto Vondraš prodal a koupil jiněi, jakyjpak má iěko stáj pěknuyj, té jako panskýj dvur!

stání, prgn., oddělení v chlévě pro jedno dobytce. Straka, deš na stání! — „Na stání!“ volá se, když dobytek vrací se z pastvy.

stánky, v Stánieh, jm. polí u Ouj.

stár, 2. jen ve výr. na **stáro mit**, **nechát** t. seno na louce, jež nebyla v „senach“ sečena, nýbrž až někdy ve žních, takže už nedá otavy. Děje se to jen na lících hubených, které v senách nejsou ještě obrostlé.

Starák, jm. rodové; zvl. doklad oblíbené na Chodsku přípony -ák, neboť na usedlosti se říká u Staryjeh.

starce, stařee. Takuvyj staree a tak se zapomít! (o opilém). Též v Dom. Staree jm. rodové.

stáří, adj. neskl. a jen o čísle mn.; stejného věku, stejně staří. S vaši mámon byli sme tak stáří; dědka pomatujem ešte jak pa dobře! (pomatujem praví jeden.)

starka, stará stoka (původní) proti umělé (potoku mlynářskému). Starka je letos skoro suchá (= nemá vody).

stát, 2. prgn. a) o krávě březí, která již přestala dojiti. Náš huž nám stojj pět neděl. b) o krávě připouštěné. Stála jako parez. 3. = vstáti; part. 1-ové: stál, stála atd. Stál, voblík se, humyjil se. Též slož. vystát. Tu vystál jeren a poudá: Habyjeh já se nechál sám, to se teký nenechám.

stát se, **stálo se** atd. Ijnu, stálo se. Pánu Bohu poručeno. Z dobrý vuli je to málo, z přinucení se to stálo! (t. svatba, pís.)

stávek, stolice na soustruhování vřeten. Vřeten napne se mezi dvěma dřevy, z nichž jedno je pohyblivé a upevňuje se klinek, jako na soustruhu. Bičkem přes vřeten dvakrát, třikrát „vobšlehnutým“ otáčí se toto a „želízkiem“ šikmo sříznutým „bere se tříška“. Jinak jest st. podobn obyčejné stolici „strouhači“. Srv. čl. o dřevornubeich ve Světozoru 1897, kdež je obr. nástroje i práce.

stelisté, hojnost, hromada do široka (srv. stehu). Hned na kráji (v lese) našli sme stelisté doubravniku. Přes noe spádló stelisté brušek.

stěna 2., o jediném trámu, z jakých se roubívaly stěny. V mařtali budem dávat několik stěn novyjev. Tuto dříví, to by dalo stěny.

steplít, **steplilo** atd., o nápoji ostálém. Dobrá voda, ale jak steplí, jako by to nebyla ta! Píte, ajť to nesteplí!

stírka, truhla na řezanku, stojí ve chlévě. Řezanka se sem nanosí a miehá (s plevami atd.).

stojato — na **stojato**, o obilí, než se žne. Prikoupím nákyj kousek ječmene na stojato a bure teký sláma. Kroupy uškodily drobet ešte na stojato, iěko samý dešť.

Stojec, jm. rodové (Poe.).

stoklasa, jméno trávy (?) v obilí.

stolec, příění dřevo na voze nad nápravou (nepohyblivé).

stolice, 1. lavička s nohami hulkovitými (rozdíl. lajee s „podnožkami“ prkennými a vyřezávanými. 2. stolice řezači, na řezanku. 3. stolice v krovu; krov „na stolice“ buď „stojatý“ nebo „ležatý“ (zvláštní vazby). Popsáno v uv. článku Č. Lid. IV.

stolický, 2. prgn. první, děložní lístky na bylině. Náš (selka) má letos puznou hlavatí; teprva jí leze ze stolíček (t. j. dostává první vlastní lístky).

stolík, zásuvka ve stole. Vytáhní, šimane, stolík: něco jich tám ešte bude (hřebu).

stopka, 2. hornější konce břetana mlýnského. Na ní sedí kypríee, upevňená v kameni vrehním.

storola, stodola. Za tou naší storoličkou sou tám cikáni. (Pis.) Váš sou ešte v storole?

stouchaout, **stouch**, **stouchla** atd., rozd. od stuehnout se, stuch se atd. (= zmizeti). Sem ehleba nedávij, do takuvýho vlřka: tary by té stouch! Dyj ho rači na punebí!

strár, e. m., kokotice, byl. V tý naší jeteli se nadělalo stráče, té to šeeko svázaný. Srv. slov. stru atd. Neporozuměním vysouvají někdy t.

strádat se, strídati se. Jeren by s tím šel těžko; mušite se strádat (o břemeni).

Stradídlo, dle jiných Tratídlo, jm. polí a luk u Poe.

strach, výrazy: až **strach**, **strach** a **hroza** = tuze, nad míru. To tám bylo lidí — až strach.

To je vos letos — strach a hruza (= mnoho, nad míru).

strachlivij, strašlivý. Ta mráka je strachlivá. Vověšený byl strachlivýj.

straka. 1. malované vajíčko velkonoční. Malují se voskem a pak kladou do barvy, jež na místech voskovaných nechytá. Divčata, máte-li pak straky pro chlapce; nedostály byste pout! 2. strakatá kráva. Ouha, straka, ouha!

strana, 2. na svou stranu, pro sebe. Proč pak je na svou stranu chytrýj?

Strakov, jm. lesa u Stráže.

střápat, schovávat, šetřit. Strápe si na šaty (děve); též sloz.: Nastrápala sem si náký dje kopy matiček (vajíec snesených „mezi Matkama božíma“ (od 15. srpna do 8. září). Málo dojíme, střápu každou kapku, abych mohla vrtít; musím si nastrápat máslo na zimu.

strašpytel, bázlivec. Si to strašpytel, po tmě se bát přejít ves.

Stráže, jm. polí nad Klenčím.

střelec, 1. bylina koulenska. Tutý říkáme střece nebo prostřelence, 2. nemoc dobytčí, mrtvice. Trefil jalouci střelee.

Stribruce, pl., louky u Počimovic. Na Tríbruce, louky pod Hrádkem u Onjezda.

stříbrník, též voltáříčky, byl., mochna husí.

střída, střídání; jen: chodit po střídě, t. j. dům od domu, střídavě. O sirotech a neduživých, již střídavě dostávají po dvorech a chalupách denní potřeby. Pod.: ponocovat po střídě (jednou z toho, podruhé z toho domu).

stříhovačka, sekera kolářská, větší „jednoručka“.

střížek, slabounký led, zvl. dokud je v něm znáti jehlice a rýhy, když začíná voda mrznouti. Těž led na loužích na cestě, pod níž není vody. Srv. střížít se.

střížít se, jen ve spojení: voda se stříží, t. j. začíná přemrzati, takže se netvoří celý led plochý, nýbrž drobečky ledové, jež jsou hned vodou odnášeny a hromadí se způsobí, že voda vystupuje z břehu.

strkat komu, tajně dávat. Eště dyž se voženil, máma mu furt strkala. Též sloz. podstrkovat, nastrkat se.

stroska, 1. trusek skelný nebo z výhně kovářské. Nasypte sem strosek a bure po blátě. 2. špina uschlá. Děvko, děvko, ty máš krásy samý strosky. Má pocazení samá stroska.

strouha, struha. Nepatrnýj nuž, našel sem ho plnýj rezu na louce v strouze, ale vostří má jedovatý (= výborně).

strouháč, poriz. Já mil strouháč, ten rezal jako jedovatýj a něhdo mi ho někerak hukrád.

stroužek, 1. jen str. česněku (o jediném pazourku). Ty máš žaludek: von by snid v talíři polívky celýj stroužek česněku. 2. zdrbň. od struh ~ pstruh. Chytí pár stroužku.

struh, pstruh, n. pl. obýč. struhy. V Bystrici se letos struhy vokazujou dost. Zdrbň.

jm. vl.: Na Stroužku, mlýn u Postř. a poloha kolem.

struje, prgn. o nákladném strojení jídel. Ty mu tu dělali struje (ženichovi) a naposled to šeko puklo.

struk, cucek kravský. Náše (kráva) má náký bolavý struky. Zatáhla jí za struk a kráva koplá jako kuň.

strupatá žába, vedle zemská, ropucha. Přídu do pinvice, vona tě mi tám sedí strupatá žába na hrnci, takuvá tě bachna.

stryjei, strýček, ml. d. poj' strýjei! (= k strýčkovi).

stryček, 2. oslovení uctivé cizího staršího člověka (od mladšího). Stryčku, de pa ste chodili? A cák teta, proč pa nepříde hyjtn?

stryuka, jablko podlouhlé, veliké.

strž, i. f., příční brázda přes záhony, kterou se svádí voda, zvláště na stráněch, z jednotlivých záhonů do stoky za mezí, „vorotečí“.

Studence, Na Studenci, jm. polohy u Onjezda. Srv. Studenceký vrch u Lhoty.

studit, studilo atd. Botky sem míla mokré, tak už mi studilo v nohy zrovna dost.

stuh, stoh. Za storolou máme stuh a eště nevíme, kam se slamon.

stuchnout se, zmizeti, vytratiti se. To si se stuch, vet: dy si míl pomahat zvíhat (krov). Čmrtová dívce, kampa se zase stuchla, kam? (V šíření zaskočila k družec.)

stujánek, prgn. stojan na vodu při dřevěném vodovodu, který přivádí do vsi lesní vodu pramenitou. Neber z koryta, nech natect ze stujánku (t. k pití).

sturánka, studánka. Volnopal zanášivali do škal, do trní a do vodlehlych sturánek, kam žádnýj nepříde.

stunat, stonati. Mi se zdá, dítě, že bureš stunat.

stunce, studnice. Napíju se ze stuncí a mám to teký tek; peníze muž skovat.

stunkat, ml. d., 1. státi. Manky, stunkýj! (= stůj.) řídceji 2. stonati. Hančička stunká, má bebé, jo?

stunkavýj, ml. d., stonavý. Pepíček je stunkavýj?

stunkálat, zdrbň. sloveso od stunkat, ml. d. Bětka, stunkadlyj drobet, potom já tě zase vemu (t. do náruče).

stupen, stupeň. Něhde na Pašešnici se stálo teký: přišli s Luckou a než se vrátili, náká líška jim vyndala stupny z pavlači a dyž se vraceli, chlapiš báe, báe jako hrušky padali s pavlači.

sturenýj, studený. Chlapí, dnes je sturenó!

stvořitko, bezedná dřevěná miska na másešnici, na motvici naditá, jež při tlučení másla sbírá s motvice smetanu.

stydít se, stydíl atd. Proč pa by si se stydíl, nestýj' ce nie a di do sencí. Dyby si se (sic!) míla stydít, strě si prst do houby! (Žertují s děvčátkem, jemuž se nechce jít poslíčkem.)

styjei, vedle strýjei, ml. d., strýček. Hančičko, poj chůtě, purem styjei (= k strýčkovi).

styjskat, 1. nechtili se. To se mu styjskalo jít pro vodu (o líném klukovi = nerad šel). 2. styjskat (si) na koho = žalovati, stěžovati. Vlastní matka si na ní styjská (= žaluje).

stýlka, sena nebo otavy: část sušené píce v celistvý jeden kus nebo v několik po louce rozestlaná. Co sme necháli na řadech, je lepší než co bylo na stýlkách. (Co se obracelo.) Letos je náký trávy: té celá louka jedna stýlka.

suden a **sudno** i **mísník**, stojan na nádobí s halmárkou dole; obyčejný kus nábytku v ehodské senci; býval pěkně malován a bohatě a souměrně nádobím vyzdoben.

sudič, kdo se rád sondí nebo pře. S takuvým sudičem nyjsi nřhá hotov, dycky ví něco naproti.

suchá kobyła, ve výr. vzít na s. k., skotácký žert, že dva prostrčí náhle třetímu hul mezi nohy a na ní jej zdvihnou jako na koně.

suchý, uživ. substantivně, suchá píce proti „zelené“, t. j. čerstvě sečené. To je eo řect, náj tu, a my krmíme jenom suchý! (t. není trávy).

suchant, člověk hubený, suchý. Takuvýho suchanta nic se nechytí (t. zábia nemoc).

suk, 2. větev, zvláště na stromu lesním. Trhal krákorky a zlámal se pod ním suk a von brdone, jako zába delu. 3. velký pupek (vada) u telete. Mílo suk, nemohli sme je vodstavit. Pl. **sončky**, větévky zvl. bukové, na nichž už drobnější haluzi opadalo. Takuvý sončky ty hoří jako šira.

sukeň, gen. pl. vedle sukní. Hde pa mívávaly tulik sukeň! Nenosívaly ani spodniček a vydržily něco! (t. zimu.)

sundat, 2. prgn. = smeknouti čepici: Jo zífku, sundy (na slepého), dou vokolo páni. **suptelnýj**, malý, skrovný. Byla tak nádoba suptelná jenom.

sušanky, křízaly. Chodívali sme do školy a byjvali sme vo tom ehlebě černým — dy nekeryj dostál s sebou pár sušanek, to bylo jako posvěcení.

sušit, prgn. bez předmětu, sušiti seno nebo otavu. Teprva bylo Vavřence a naši už suší; té přece ešte brzo.

suška, ženská suchá. Já jí znával, do třetí let byjvala to takuvá suška, jen ty kostě koží potažený a jaká je z ní řeko baehna.

svál, sval, hrbol na stromu. Hde jakyj svál, to se pěkně voseká a vohladí (na dřevě, aby bylo dobře oblé), vnitřek se vydlahe jako na neky a je kolibka (stará dřevorubecká).

sváně, nasehvál. Ty mi to chceš dělat zrovna sváně!

Svarbík, jm. rodové.

svarba, svatba. Náši purou na svarbu. Obr. jmenují svarbou hejno vlaštovek, když se sletují před odletem na jih. „Svarba letí!“ křičí na ně děti.

svarebnýj, substantivně už. = svatebčan. Ty humíš dělat vopravduckýho svarebnýho — přijít třetí den (t. ze svatby).

svatýj pokoj, v zařikání: Dyj mi svatýj pokoj! Já sem rád, že sedím! (praví, kdo se měl jít dívat na maškary.) Dyj mi svatýj pokoj s muzikou! Máš muziku tudle na kolibee!

svázanyj, obr. v přirovnání: De jako svázanyj (= těžko).

svěděit, 2. prospívati, k duhu jíti. Tobě by lepší svěděla naše sprostá zdrava.

svět, výr. nic pod světem, sesílený zápor. Nic pod světem mu nemuže člověk svěrit, aby za ním nemusel chodit! (nedbalému čeledínu.) Nic pod světem ji člověk dobře neudělá.

světál, gen. pl. Ha tieh světál; lidi zlatý to bylo světál! (o vzkříšení v městě).

světýlko, **světličko**, vyslov. též sjetýlko atd., bludička. Bryeha zavolal: „Sjetýlko pocem.“ a hned je tu míl, ale potom mu bylo nelze! Pod Škarmanem na lukaeh bylo vídávat světýlek dost. Vzelo se nám u Šterbue hrušky světličko.

svídýj, tuhý, houževnatý. 1. o dřevě (na př. hlol, třesně). Lohyně je na eevky, ta je hodně svídá. 2. obrazně o člověku otužilém, nepoddajném. Chlape, my máme svídý houdy.

svinský kořen, bylina (?).

svinský krok, ve výr. j. pureš svinským krokem, vyprovodila ho svinským krokem (= vyhnala ho).

svířavyj, lesklý. Kohout má svířavý péra. Svířavýj knoflík.

svířek, dělá se na Chodsku z mouky nebo krupičky a vajec. Obyčejné jídlo v den svátku jménu někoho v rodině.

svířola, y. e., hoch, děvče svévolné. Svířolo jakyjs, dyjť té ten stromek nepřekáží!

svlak, příční lišta na spojených několika prknech, jako na dveřích, tabulích atp. Svlak dy se zadlábně, ten nepustí prkna vod sebe sem ani tám.

svolání, schuze poradní starších v obci, svolávaná rychtářem o důležité věci náhlé. Ve svolání se ujednálo, aby chodili Magrotové (sirotei) po střídě.

svorec, 1. prkénko v kole vodním mezi lopatkou a bedněním. Svorec musí být do loukoti zapuštěn jako lopatka. 2. příční trámy čtyři, spojující sloupy, na nichž spočívá ve mlýně hranice. Hranici drží čtyry svorce.

svorník, silný hřeb železný, připojující lder a s ním zadní část vozu k rozvoři. (Rozvoru s předním vozem spojuje hřeb silnější, sřední.)

svrchnice, 1. svrchní část kamen starodávných, též svršek kamen při plotně. Dyj ty lívance na svrchnici, aby tak nevyehladly. 2. svrchní peřina, ve výbavě ehodské nevěsty zvláště velká a těžká (16—24 lib. peří).

svuj, 2. při smyslech, sebe vědom. Já nebyl svuj, též: neveděl sem, cí sem (= co se se mnou děje). 3. Jít (si) po svým, po svyehi (= hleděti si svého). 4. svuj člověk = při-

buzný. Dy se něco stane, svuj člověk je svuj člověk (t. pomůže v nesnazi). 5. substantivně: Svýho si haj, vo cizi nestuj! (Prisl.) Jen po svým demu! (Prisl.; radivají, někdo-li se rozpakuje upomínati o vrácení pušky.)

svur, 1. pásek na cepu, připojující vošití k držáku. Strhal se mi svur. 2. strouha přes cestu, svádějící vodu do škarpy. Sem by se mil udělat svur, aby se cesta nevybírala. Zdrbň. svorec viz zvl.

syřečky, 2. jablka plochá, barvy nažloutlé.

sypání, 2. prgn. o osypu obecním sluhům a zřízencům a to pro děj i látku. Sypání byjvávalo nejvíce při Martině. Má takový člověk své sypání a to má jistý, nemusí se starat. Ale též vysyp. Dal si semlít z vosypu.

sypat, 2. též sypat se, běžeti. Syp se, ať už si tu! (na poslíčka.) Chlape, ten sypal (vyplašený zajíc). 3. obilí sype, hodně vydává, když se miláti.

sypít, sypětí. Já na hada s kosou a had přes kosu a sypil, zrovna dost. Nebuj se husmana, von jenom tak sypí. Též o člověku tuze rozhněvaném. Ale von tě šechen sypil, já nemyslíla, než že ho trefí šlak.

sýrob, syrup. V městě pryj pád nákyj člověk do sýrobu, hned se celý sloupal (v cukrováru).

syrovátka, zíněce. Pívali sme vodu a dyž chtil něhdo něco lepšího, napjil se syrovátkou nebo mlíka.

syrovýj, 2. o člověku tupém, lhotejném k lepší stránce. Ty Hondzo syrovýj, ty si a vstaněš Hondza.

Š.

šáci, ml. d.; neskl.; šátek. Počkyj, teta dá eště šáci, aby tě nebylo huša. V Dom. též šaša, skl. šášu atd.

šál, 2. jemný brousek, jimž se ostří zjemňuje, když naostřeno na hrubším bruse. Obyč. se jim „sundavá jehla“ (t. odstraňuje přebroušené ostří).

šalový, druh jablek, snad od šál 2.; význ. = jemná (?).

šalvijs, šalvijs. Dy sme něhdo kašlávali, máma přinesla šalvijs suchou, rozdrobila pár listu a promíchala s žičkou medu a to byjval náš lik. (Zde doklad chod. záměny ej, ij atd. a to i když j není těžeslabičné.)

šantala, nemotora, zvl. kdo těžko a nehezky chodí. Si to šantala, tak se zamazat a zatříkat; já nevím, jak to co chodíš!

šár, řada šindelů dole na střeše při krytí dochem. Ride. o řadě krytby vubee. Na třetím šáru. Jm. polohy v polích na Poci-novsku. Pod Šárem.

šarovat se, kliditi se. Šaruj se tu vodsad a di, přece di! (velmi durazně). Šarujete se mi — dřeváky do sení a tulík sněhu na nich!

Šeba, zkrác. Šebestián. Sem íčko lu Šeby; chováš mu drobet ty děti a čekám holt tak na tu zubaton. (Stará matka u syna.)

šebelit se nač (srv. ševeliti), zjevně toužiti po něčem, těšiti se nač, trástí se nač. Divče se na něho celá šebelila; myslila, že je to táta. Taková bromaďa jablek a takových pěkných, Kubík jen se celý šebelil na ně.

šecken a **šechen**, pornoznu správně za ob. celý ve výrazech j.: Já šechen koprnu! Viděl sem už teký leccos, ale to mi vřte; šecken sem se votřis. Tak se člověk nad sebou zapomít! (o upadlém opilci).

šecko a **šechno**, častěji v ml. nedb. a u analfabetu. Náše mlá pod sjetem šecko, co do ruky vzít (o výbavě); 2. neutr. s význ. přisl. = vubee. Říkají mu šecko Marušák.

šedlíčka, švadlena. To šecko nám dělají šedlíčky (šijí a vyšívají kroj).

šefář, šafář. Néchěasnýj šefářone dvoreček. (Pís.) Též jm. rodové: Šefářuc, u Šefáru. (Postř. i jinde.)

šefrán, šafrán. Já šefrán ani vidět, ani cítit! Též ve jm. vlast.; Šefránice, sing. f. jm. polohy u Ouj. Na Šefránici. (Draž. a Tlumč.)

šechen a **šecken**, vedle obyč. všechen atd.; správně už. místo ob. celýj. Šechen sem se urazil (= ulekl). Viz šecken.

šelma, 2. kdo podvedl ženskou a začíná s jinou. Povídám tě, neber si cizího šelmu; bureš litovat!

šerka, 1. látka od domácího tkalce, polovlněná (osnova lněná). 2. sukně šerková, potom i „celovlněná“; dle barvy mají různá jména, hl. dle barev bylin (modráčková, víková atd.).

šestaryj, sestery. Já jí dala šestarýj polvaky; kerápak to tu mlá?

šev, švu atd. 2. jízva po zacelené ráně. Hliza tě po tom koření zmísá a nebure nic. Dybys to nechál, provalila by se a vostál by tě šev nadosmrť.

ševe, vedle švee; ale jen v mluvě nedbalejší. Si to ševe jeren (na člověka prudkého).

ši, též **šik**; citoslovce o šumivém pohybu. Mléko ši! hned bylo po plotně.

šijklác, nadávka tomu, kdo „šijklá“: viz nášl.

šijklat, hleděti potočeným okem. Srv. bryjlat a mžikat. Divčí mají, pěknou divčí, jenže drobet šijklá.

šijklatyj, 1. člověk potočených očí. Mrcha šijklatá. 2. o nepodařeném díle, zvl. co není uděláno rovně nebo souměrně. Chlapče, dyjř to máš celý náky šijklatý (nepodařená budka na špačky).

šiju, atd., šiju. Šije, šije, šije boty, šefárovi do roboty. (Řík. dět.). 2. šit u koho = dávat

šítí. My šijem už dávno u Suchánka (o ševci i krejčím).

šíká se, jen neos., mluví se podtají; též min. c. šíkalo se. Pryj se to tám tak šíká. (o žhári), nu, já nevím, já s tím nechei mít nic. Dyjt pryj se šíkalo, že bure chovát.

šikou, šikmo; snad puv. instr. fem. Vememe to takle šikou přes luka a bureme tám spíš. Dyjt podřezáváš! Koukní, kam tě tám de pila, tak šikou.

Šiman, Šimon; zdrbň. Šimánek a Šimunek. Šimane, cák stojíš, nestuj! (t. dělej!) Šimánek, té kopa, ten je přes harvokáta! (h jasně). Nu, Šimunku, Šimunku, cák děláš? Též jm. rodová: u Šimanu (Klenčí), u Šimánku (Chodov), u Šimaníku (Postř.).

šindálek, šindel bez dráhy, tenčí. Je buď klaný a strouhaný (lepší, nebortí se), nebo na pile řezaný. Střecha ze šindálku — nad tu není; voda z ní spadne jako z husí.

šindelák, hřeb do šindele, potom vůbec hřeb tak veliký jako do š. Byjvaly šindeláky kované štyryranatý a táhlý do dřeva jako do těsta.

šípka, luk dětský ze šindele, jímž se na kraji protáhne „vobluk“ (obyč. z jedlové větve) s tětivou jako na starodávném luku.

šiplám, šiplat, šiplal atd.: šislati. Nepřetvaruj se a nešiplij! (na dítě, u nichž se vůbec káře ostře řeč nedbalá, takže tu má právo napomenouti i cizí a třebaš před vlastními přibuznými dítěte).

šiplavý, šislavý. Dyjt je šiplavá a nehumí to na lidi koukat — já bych si ji nevzel za dožvico.

širák, široký klobouk chodský, zdobený pentlicemi černými, splývajícími od temene na širokou střechnu. Šrobodní měli kolem něho otočenu pestrnou šňůrku, „housenky“, v smutku (na pohřbech) obvazovali jej bílým kalounkem.

šírat se, šeriti se. Přišli sme, hnedle se šíralo.

šíráni, šero večerní, soumrak. To se stálo estě v šíráni (=k večeru). Já v šíráni vodskoím a přinesu vám je (plátno tkalcová) až demu.

šístýj, šestý. Já tám sloužil šest let a bylo pořád šeko dobře, ale ten šístýj rok, dy stará humřila, ten mi byl dlouhýj.

šisajzl, hra na š., též na krále. Hoši si vzpomenou a položí honem na zemi čepice dny dolu do řady. Kdo položil nejdřív, jest králem, kdo poslední, jest šisajzlem. Po té má král právo sebrati svou čepici a dáti si ji na hlavu. Kdo má mič, musí mu jej odevzdati a král „dává“, totiž mič upustí po mnohém měření do čepice druhá, který se nejméně nadál, a utíká. V čí čepici je mič, snaží se krále „shladit“ (t. udeřením míče s dostojenství sesaditi). Podarí-li se to, král se stane šisajzlem, „princ“, první v řadě, králem; kdo krále shladil, je princem.

šiška, 2. podlouhlá nenadivaná kobliha. (Šiška, plod jehličnatých stromu, nazývá se na Ch. obyč. krákorka nebo šuta). Na maso-

pustní neděli vodpuldne pekávaly hospodyně šudeš šisky.

škála, skála. Bába bere děti ve škále. Pod Škalou (jm. pole) máme letos voves. (Chodov.). Též jinde hojně. Pod Škály (i na ot. kde? Postř.: Mrákov.). U Škalič. (Chodov. Kyčov.).

škaliuk, bytost báječná, jevíci se jako letící koště za šera na nebi. (Povětrň?) Bájí se o něm, že vlétá komínem do stavení a chodí hospodyním na máslo a na smetanu. Je prý to ďábel, jenž spadá v boji s Michalem arch. na skálu.

škarka, 1. čtvrtka papíru. Tuto tě vleze na škarku. Šarky je na takuvýjch pár rádek dost. 2. vir na vodě nad otevřeným čapem. Kouknite, to se dělá pěkná škarka.

škarman, jm. kamenitého návrší za Chod. Postř., Kyčov., u Domažlic i jinde.

škarnout vedle **škornout**. Drači speru, ty máš nákyj škarnout cukrálátek!

škarpa, příkop u cesty. Pád do škarpy.

škoda, 2. na škodě pole atp. Takuvýj krunť na škodě, dyjte mi pokoj, já ho nechei pro zlost. 3. Pase jen po škodach, t. j. kde škodí, na pť. na úzké mezi, kde dobytče utrhne též z pole atp.

škodovat, dobrovolně míti škodu nebo podíl na ní, též nahraditi ji po nějaké smlouvě nebo prodeji při nepředvídané ztrátě. Já tě povím: škodujme každýj pul (na seně prodaném, jež přival náhlý podkalil.) Von si psa zkazil a já mu ho mám škodovat? (aby mi ho nezapltil).

škoráпка, skořápka. Škorápký je dobře dávat slepicom. (sic) ale napřed je roztlouct na drobnó, aby si nezvykli více štipat.

skořepina, skořepina. 2. Obr. Takuvá skořepina (=suchá ženská).

škorice, skořice. Kaši z ryžji pěkně vomastit a posypat skořicí — té mý posvěcení.

škoriceová sukač. krojová, této barvy.

škornout, viz škarnout. Matij se tě ji něco nanosil škornouti (rozmazlené nevěstě), (něco, zde, prgn., = tuze, mnoho).

škorpit se, škarediti, kyseliti se. Hu nás my se tu s Němci na sebe neškorpíme! Proč pak? Němec aji je Němce a Čech vstane Čechem.

škoula, skulina. Za tima kamny musí byjt náká škoula, kury sem ty myšji lezou.

škrabačka, stará lžice na škrabání (loupání) syrových bramboru. Když začíná vyrážet první travčka, škrabají jí děti pro housátka taky škrabačkou; srpem by estě nic nepořídily.

škrabák, zahnutý strouháček na „vybíráni“ dluhu na měcháče; nástroj dřevorubecký.

škrabánky, stelivo „bez listu“, ze stromu jehličnatých. Běžila sem estě pro kuš škrabánku, dy slavilo!

škrabat, škrábat. Dodla, bureš škrabat brambury! Kočka škrabe, s tou nemij, dítě, nic! Krkavec ho pořád škrabal (= obrazně: nedal si pokoje). Kam pa se estě škrabete, strýče? (na starce).

škrampály, stará obuv, zvl. střevíce n. pantofle. Do takuvýho marastu náký škrampály! Do pa veme nový vobutí!

škramplivý, drsný, nehladký. Ty brambury sou letos náký škramplivý (t. j. mají drsnou, rozpukanou šupinu). Dyž se muší do vody a zase na vítr, to sou ruce škramplivý jako strouhadlo. 2. druh hrušek drsného povrchu.

škrchat, škrchotati. Žáby škrchají. Takle v tich menších hájkách to byjvávalo strak, k púzinku škrchávaly na tich svyjh místech jako žáby.

škrelně, trpaslík. Ty škrelně jedno! (= drobtino, slebochu). Takuvý škrelně proti mně!

škrkajce, obyčejnější než škrkavka. V pátek dou škrkajce nazpátek, ve středu dou ku předu.

škrobot, 1. země kamenitá, neúrodná, 2. pozemek na ní. Máme kousek toho škrobotu, přáci to dá dost a nie na tom neroste.

škrunchat, sl. onom., o zvuku šterku nebo kovářských strusek, chodí-li se po nich. Pote rači prostředkem; na tich strokách to škrunchá, není slyšet svýho slova.

škrypat, 1. stříkati. Poškrypní ho (chlapce) a von huteče; 2. neos. **škrypá**, krápe, poprchá. Ženský, škrypá, honem pro porušky! (t. vysušované z venčí odnésti). Obyčejně užíváno sl. škrypá o kapkách jednotlivých velikých. O hustém dešti drobném říkají „cedí se“, o hustých velkých kapkách „líje se“.

škvařit, skvařit. Těž slož. Huškvařím drobku cibuli a nepotřebujem maso! (do zelí).

škveree, ovsír (byl). Ten černý, tomu říkáme škveree; člověk to nesíje a napplemení se toho tulík.

škvrně, přezdívká dítěti drobnému, jež si mnoho troufá. Ty škvrně jedno, ty bys se chtíl teký vozyjvat?

škyba, škyva. Chceš škybu nebo krajce? Děti při hře na maso řezou kudlami v drnu říkajíce „škyby-ryjby-škyby-ryjby-ryb“.

šlamp, 1. stará obuv. Já vzela ty šlampy a teče mi jěko do nich! 2. nadávka opovržlivá. Takuvýj šlamp jeren a vo mne by se chtíl votírat!

šleh, n. m. oprat ke kolmaze nebo trataru. Přehazuje se přes ramena a tak ji člověk tlačí bímě snáze než rukama. Vem si šleh, ruce by tě kolmaha s takovou tíhou strhla.

šlehoun, šlahoun. Kouknite, jaký to má ten šípek šlehouny; vono se to táhne dovíkam! (o kořenech). 2. Obr. též o člověku „vytáhlém“, zvl. přezdívká.

šlichta, 1. bramborový škrob zavařený do vody. Kadlee má šlichtu na plátno. 2. strouhané syrové brambory i se škrobem zavařené do vody jako krmivo vepřového dobytka. Po šlichtě mají prasata řídký maso. 3. velká jízva po ráně. Bartovi presekli boudi na krku, podnes má šlichtu

šliška i **šlijska**. Cák bys vařila! Vař zeli a šlišky! Dělaží se z těsta, do něhož přimícháno hnětených vařených bramboru. Viz šliška.

šlijskovat husy a kachny, krmiti, epáti šliškami. Těž šliškovat atd. Tyto jsou z černé mouky a jen sušené.

šmachfat, šmachhati. Těž slož. přech. Prešmachfaný vobutí. Šmachto, nešmachtij tak! V dom. čm.; čmachfat, čmachtička.

šmachfavyj, šmachhavý. Dyjt si celýj šmachfavyj (kdo „chodí ševci po krku“, t. j. přešlape podpatky).

šmak, hmat; výř. po šmaku = po tmě. Já po šmaku najdu v senej, co chei.

šmakal, zdoluhavý dělník; viz šmakat se. Šmakale, eště nyjši hotov?

šmakat, 1. hmatati, zvl. po tmě. Šmakal sem, až sem našmakal šírky (našel po tmě). 2. šmakat se s něčím = zdoluhavě dělati. (Od toho přezdívká **šmakal** = špatný dělník, zdoluhavý). Cák se tu s tím bureš šmakat do večera!

šmárat, čmárat. Nešmáryj mi po vokně, nanieatý dítě, jedno ty!

šmíce — mšice; ale význam jiný; nejmenší druh komárů, obtěžující lidi při práci v soumraku. Dnes kousejí šmíce! (při seči ráno).

šmírník, 2. strevlík měděný. Tutim říkáme šmírnici.

šmodreha, pleskal, špatný řečník. Lidi, si to šmodreha; šeko sešmodreháš, neví žádnýj co a jak.

šmodrechat, plésti, zaplétati; zvl. o řeči. Ty to sešmodreháš šeko, hdo pak tě muže rozumít!

šmolík, čmelík. Já furt, co mi ty slepice letos tak málo nosí a já mám slepice samýj šmolík; šmolici je moří.

šmouřit se, elmuřit se. Šmouří se to nák, přide nám asi dešť.

šmurkety, zralý bez, též kaše z něho; vedle tohoto obvě. „bezová kaše“. V Dom. šmurgle.

šmye, e. m., skvrna na kuži dobytčete, povstala sedřením chlupu rohem, když se dobytek trásá. Naše mandlice má šmye, de pak se štočehala?

šnarovačka, šněrovačka. Naše bába mila šnarovačku eště zase jinou.

šnarovat, šněrovati. Těž slož. To se te chce, byjt tak zašnarovaná, celýj den!

šnibrat, -ám, -al atd., drapat, škrábat, rýpati, ale jen lehce. To dítě se často šnibrá v nose; nemá-li pak škrkajce? Ty slepice v tich zadkách (= zadina) jen šnibrají; takle pšenei vám dát, to byste jináč zobaly!

šnodlík, též šnudlík, motouz na konci biče. Selka, ajť vám dá kadlee kousek tříсна na šnodlíky! Na konci šnudlíku muší byjt hužel (h úplně jasně): to by se šnodlík roztřípil!

šore, e. m., nejprostší starodávná sukně z domácího plátna, jež dávaly do barvy na tmavo; dole byla lemována zelenou nebo červenou šnurkou a vně ozdobena žlutým plátýnkem na tři, čtyři prsty. Už je málo

pamětníku toho kroje a někteří pletou věc, dávajíce název ženskému kožíchu o krátkém životě a dlouhých šosech rozčísnutých. Šorec nosívaly k puvědi, též do muzik a přástek (s plátěnou „tisknutou“ zástěrou) a s červěným, bavlněným šátkem na hlavu.

šoulat, intr. kde — hledati drze, kde nepatří. Co mi šouláš v kabzech? Zase mi v tom stolíku šouláš?

šoupálek, pták, nejmenší šplhavec, též lezák, lezáček.

šourem, šikmo. Rez (řez) šel šourem (ne kudy měl, rovně).

špačky, jídlo chudé; malé, pořadovné knedlíčky; těsto se leje prostě po kousecích do vody.

špalíčky, tříjce „na špalíčkach“, dřevěných podpatcích, ale obšitých koží, aby nebylo viděti dřeva; vespod byl příbit plíšek.

špán, dračka; na Ch. mají šp. **točenyj**, t. j. na zvláštním stroji, soustruhu podobném, krájený přes leta (ve spirale) a často několik loket dlouhý a jiný „hoblovanýj“. „Točený se dávaly do toho příděho zárezu“ (na svienu).

španělská zeď, 2. strašidlo jeví se zdí, která zahradí nočnímu chodci cestu. Bedle hujezského lesa se mu vzela španělská zeď a nemoh dál.

špenda, bochánek pro chudé, obyč. v den polibru darovaný. Eště muším pect špendy za mámu.

špenzr, sváteční kabátec ženský, krátký k tělu, z modrého sukna, na konci rukávu pestře vyšíváný; zadu má přišitý pásek soukenný, jehož konce splývají zadu za boky as na 2 dm., též vyšíváný. Špenzr je pozdější než kabátek.

špice, 1. plochá jehla na sešívání kůže. Na řemínek není šídlo, to musíš mít špiei! 2. šp. v kole = paprsek.

špička, 2. jehlice dřevěná nebo cínová, často ozdobná, do kužele, upítlí len harazkou. 3. Má špičku = je podnapilý. 4. pl. špičky, vzorek vyšívání na košili.

špichál, osten. Ten šípek má špichálů!

špinka, 1. brůška toho názvu od neshledné barvy; 2. příjemní.

špízerna, špízirna. Přines ze špízerny drobet mouky, tuzty první příhrádky. Špízerna vo devíti příhradkach, žert. hádanka svatební = palička (plod) hová.

špjerec (? pův. vzpierec): rozpěrák, hůl rozpínající konce žebřin. É, zlobím se tary: mám dát vuz do řebřin a něhdo mi někam zastrčil špjerec.

špon, sl. hromadné, třísky hoblované na dřevěné škatulky. Ičko děláme tak drobet škatulky a muzský teký hoblujou špon, jenom než se vorevě práce v lese.

šporit, šporit. Chlapše, jenom špoř: do špori, má.

šrám, rýha, škrábnutí. Přes voko tě má takuvy šrám: eště že voko vstálo (od slehnutí peručinou při prolézání houští).

Hruška: Dialektický slovník chodský.

šrámovat, škrábati, ryhovati; zvl. slož. Děti, dyť pošrámujete celý vokno.

štateta, zpráva, nařízení. Potom přišla štateta, že jezdit nemám: tak eo sem míl dělat? (pro seno v nestálý čas; o jediné jízdě jezdit; po záporu).

šťandár, četník. Hledali tám u nich šťan-dáři (po stopě krádeže lesní).

šťáva, prgn., 2. šťáva v kysajícím zelí. Ke štereí je nýjlepší ze šťávy vomáčka. 3. Nedoschlé obilí, píce atd. Deště se netrhnu, letos si navozi lidi šťávy.

šťavit se, 1. vodnatěti; zelí, vomáčka se „vošťavila“ (takže je hmota zvlášť, šťáva zvlášť); přen. mrzeti se: Cák se dnes jenom šťavíš! (Kdo se šťaví, je „vošťavený“.)

štere, šhubánek. „Hanče, cák varíš?“ „Štere a z hub vomáčku.“

štědl, a. m. 1. čocka (skleněná). 2. jm. krásy červené s bílou čockou na čele.

štěhnice, štenice. Tám bylo štěhnice a neřádu — ijnu, dost.

štěhtat, 1. o husích a kaehnách, když zobáky zobají v kaluži nebo rozmočeném drnu, rychle jimi klapají a tak vykusující kořínky, lovice písek atp.; 2. pak o husím štěbotu. Ty husy toho naštěchtají, není slyšet svýho slova. Přen. i o mnoho-mluvném člověku, zvl. o prázdné řeči ženské. Té nákyho štěchtání: zavři huž houbu, zavři! 3. Obr. o nedbalé zatvě, sekání atp., zvl. slož. Na mezi jaká pak tráva pěkná a tys to tám jen tak vyštěchtala, tu kus, tam kus, vořklivo se podívat. Strom má jít pěkně nahoru, ne ho takle voštěchtat (o přílišném ořezání).

štěpka, špetka. Nemaš za štěpku rozumu. Dal mi štěpku vlašín (= zíní). Hudčat štěpku, dáti špičky prstu dolromady, jestli ruka tuze přemrzlá. Jakoupak to máš krev, tak se cintovat zimou; koukni, já sem starýj a jak já eště snadno hudčám štěpku!

štět, jen v přir. o hustém pěkném osení: Té ječmen jako štět, ten se brání.

štíhle, mladá štika. Čvačkue Kuba tě tám chytil štíhle v poltrubí, mohlo mít pul libry.

štíkat, škytat. Cák to bure, vod rána muším štikat.

štikavka, škytavka. Dostála sem štikavku a já nevím: to bylo asi po tý vodě. Šla štikavka do moře, potkala tám Zahore; než se Zahor vobrátil, štikavka se ztratila. (Lé-kovadlo.)

štínkat, plakati (posměšně). Jen mi štínkyj, ty bečáue!

štípaní, bolest v břiše: slabší je ryjzání (hryzení), silnější holika.

štípat, neos. štípá mě = silněji hryze mne, mám hryzení; sr. ryžat.

štípek, často bez význ. zdrbň. místo štěp; toto řídceji slychati. Hínaj, ten tám má štipky, té radost. Vovazujte se, štipkové, ať vám nepomrznu kvitkové (řík. dětské při ovazování stromu na štědrý den ráno).

štípit, 1. strom štěpovati. Těž slož. Já ji voštípil na mišenkou; 2. štípit naštojee,

sázeti. V tranovský škole burou se ten týden štípat naštojce (jinde naštouce; Oujezd, Draženov a okolí).

štípký — **drápký**, hra na štípký — drápký, též na koníčky. Děti hrají pětí oblásky vyhazující a chytající touž rukou, napřed po jednom a přibírají, než vyhozený dopadne, z ležících na zemi. Naposled vyhodí všechny najednou a chytí obrácenými rukama dbající, aby žádný neupadl. Povede-li se hra, počítají si „koně“.

štípnýj, **štěpnýj**; na Ch. nejen o stromu, nýbrž i o ovoci. Štípný jabka (na rozdíl od zemčat).

štír, 1. krtonožka. Letos je na těch lukách štíru! 2. Obr. Sou na štíru (= hněvají se).

stochat, **trkat**. Neštochyj do mne! Neštochá ten vul?

štorc, jen ve výr. na **štorc**, na stojato; zvl. postavit věc (podlouhlou) na štorc, t. j. na stojato, s hranami delšími dolů. Též úkosem nebo na příč, ne rovnoběžně. Řebíky se bily (do starých domovních dveří) na štorc, t. j. hrany jejich nebyly rovnoběžny s hranami dveří.

štrachat se (s něčím), tahati se; o práci, jež nejde od ruky. Hde pa se tám s čím štracháš do poledne!

štučka, i **stučka**, jen o plátně a kanafase. Tak si huž vem celou štučku! (plátna).

štuka! citosl. = stát! dětský výkřik při hře na slepou bábu, aby ten, kdo má zavázané oči, nevrazil do něčeho.

šturent, ale študovat vedle obyč. stšího. hučit se na —.

štvrf, **čtvrt**, 2. větel (též to). Propust mi ho štvrf! (Tu bylo vždy slyšet!)

štvrték, **čtvrték**. Pjřjd ve štvrték! (d před v zušlo tvrdě).

štvrtka, 2. čtvrt dvora s příslušenstvím. Šajdl ml štvrtku, naše bylo jenom vosmerka.

štvrtátko, míra sutá na 4 žejdlíky; měřila se na ně zvláště mouka. Dle jména $\frac{1}{4}$ mírky, ale ve skutečnosti mírka měla jen 13 žejdlíků.

štvrtýj, **čtvrtýj**. Nes je štvrtýj den (dnes).

štyři, **čtyři** (jen o muž. živ.). Na jednoho nečekají štyři! (Řík.) Pod. rozdíl tří chlapí a tři vozy.

štyrmecítma, **klekání**. Budou hnedle zvoniť štyrmecítma. Dom.

štyry, **čtyři** (o muž. živ. štyři), jen o žen. a stř. předm. Štyry krásy v martali, pěkný jako behna (tlusté, tučné). 2. šechny štyry

(t. končetiny) = nohy i ruce. Děti, jedete mi, se všema štyrma po horach (t. po lavicích běhají).

štyryranatyj, **čtyrhrannýj**. Hleč, ten kámen je pěkný štyryranatyj, jakoby ho sváně vosekal; ten by byl na zeli.

šudyš, vedle **šudeš**, všude. Ty teký musíš byjt šudyš! To se říká tak šudeš.

šukalka, **srv.** šukat. Pocem, šukalko! (na ptáka červenku ochočenou, pohybující se volně po světnici).

šukat, čile lžtí, polybovati se. Naše bába nemůže na nohy kolik let a přece pořád šuká (t. j. nezahálí, leze a pracuje, nač stačí).

šumec, **spěch**. Že je hezky, té šumec se sbíráním! (srv. šum).

šumít, 2. rychle a snadno jeti, též běžeti. To to šumilo, chlapše, po samotízkach!

šupat, 1. šlehati. Nešupij tu krávu v jednom kuse! Pánbůh nás šupá (když obilí hyne v nečasech). 2. Máme huž z novýho a pane, ten se šupá (chléb chutná).

šupnout, šlehnouti. Šupni jí drobet, šupni, ať přece kročí! (kráva v tahu).

šustem, bez náhrady, o výměně věci nebo zboží bez náhrady: Pojdme šustem! (měnit). Hodme si šustem!

šušanky, i **sušanky**, rozkrájené sušené ovoce, hlavně planá jablka. Kryjčířka, ta mívala dycky šušanky skovány.

šuta, 1. též krákorka, šiška z lesního stromu. Muj trhá íčko šuty myslivci na semena. 2. žertovně šišky, podlouhlé, nenadívané koblihy. Já snidla ty šuty jistě náky tři. Srv. šiška.

švábizna, **švabach**. Já nehumím než švábiznu, tenkrat sme se tuto nehučili.

švajcar, 1. jméno vola pův. snad švýcarského; 2. zdravý člověk. Ha de pa humřit, strýjčku, dyj vy ste eště švajcar! Též přirovn. chlapece jako š.

švantrat, **zadrhovati** cizí řeč, hl. němčinou; neuměti dosti česky. Žena jeho humí česky, ale von jen drobet švantrá.

švatorit, **švitořit**, o vlašťovce. Vona štebetá, vona švatoří. (Pis.; obrazně o dívce.)

šver, **tehán**. Pyl se mnou teký muj šver.

švikat i **švíknout**, (onom.) švíhati, šlehati bičem, prutem. Švik jí přes voko bjičem. (Onj.) Též slož. Já tě dám, tak mi hovado sešvikat! (na polůnku). Červík se švíká (rychle svíjí).

švleha, **tvrdá přičel** v žebřině; je širší a s prurysem obdelným.

T.

fa, též **hafa**, **ml. d.**, **citosl.** = **chej jít** „hyjtu“, na návštěvu. Poj fa! (pojď hyjtu). Hanižka pure fa?

Tábor, **jm. rodové**; u Táborů. (Postř.)

táci, **ml. d.**, **neskl.** **ptáček**. Vidíš, táčí nynanýj je v posádece.

tádle, **slož.** **nám.**, **tádleten**, **tádleta** atd. v nedb. řeči zvl. dom.; za to ch. táníle atd. Tádleta házela! (žalují děti, když rozbily okno.) Srv. **tándle**.

tajny! **citosl.** **zařikadlo** při podivu. Tajny, té krásy! (=pěkná). Tajny, to mne to mrzí.

ták (jen s durazem dlouženo), tak. Ták?! Té pěkný na tebe! Ták, ták: jen mu to řekni do voči! Jinak i krátce: **tak**. Tak ty humiš poslouchat? (h úplně jasně znělo).

takuvyj = 1. tak mnohý, velký. Po taku-vyjev letech a ještě mi znál! 2. euf. takuvá, těhotná. Barča Zednikouc je s ním takuvá.

takva, též **takvadelt**; **sakva** a **sakvadelt**, slabší než sakra, sakradelt (toto už je klení, ono všecko pouze zařikávání).

tám, tam. Pureš tám se mnou? Spojuje se s tady v příslovce směru: tarytám! Viz zvlášť.

támvocajd i **támvojajd** = odtamtud. Táv-vocejd pocházela naše bába. Vy ste teký támvotajd?

tándle, též **táule** i **tádle**, tamhle. Di tándle k tetě, teta tě dá kousek (chleba). Táule přes Korovo se blyjská. Tádle zvl. v řeči nedbalé.

tándletary, tamhletudy. Tándletary je cesta. Vedle toho obvyčejně tántary a tántury = tamtudy. Tántary je drobet dál, ale purete po suchu. Rozd. tarytám.

tándleten, **tánleten**, **tádleten** = tamhle ten, onen. Viz tándle atd.

tandu, neskl., ml. d.: Poj tandu! (= pojď tancíťi). Dělj tandu! (= tancuj).

tánten, tamten, onen. Tuten je náš, tánten je sousedovo (syn).

tarytám, přisl. směru sražené ze dvou, poněkud rozd. sm. než tántary. „Tarytám, tarytám!“ volají děti při honičce, když honěný dobře uniká nebo naopak, když honěcí přišel na dobrou stopu. Dyjte se tarytám k tomu lesiku a hnedle se Vám bure kaple z lesa bělat.

tastament = testament. Máma huďelala tastament jenom tak po domáčku a soud-nyj ho zvrh. Častěji v tom sm. porovnání.

táta, otec; zdrbň. jen **tatiček**, nikdy **tátínek**. Počkyj, až přide táta! (vyhružka dítěte dítěti). Muj zlatyj tatičku, má zlatá hlavo! (nářek dcery na hrobě).

tě, též za tvar dativu. Cák tě píše, je zdrav? (muž ze světa). V durazné řeči zdvojuje se tvar užší a širší. Já tě tobě dám, tak zbudarma se dřít (matka na dítě, nešetřící šatu).

těbnyj i **tevernij** (v Dom. **tibernyj**), **teverný**, čilý. Tě těbena divčička. To máte tevernou kočičku.

teet, 2. o řidnutí těsta z porostlého obilí. Letos to všecko teče, aby to nadělal dovíjak a ještě není platno; chleba hnízkyj a z ječmene rači ani nevařit. 3. teet se, o čase čuby. Kudla se teče.

teký, 2. vzdýt. Já sem se teký přičinil. My sme si teký nevodpočli, co sme tám byli.

telekrat, telegraf. Lidi zlatý, tys tu hned: tě jako po telekrafu.

těl, part. pf. sl. **títi**, **fal**. Ičko si těl do živýho. Já ho těl: co ty zmrasku!

teletnik, vedle obyč. trs, děloha kravská.

temencovatyj, o poli mokřem, kde se dělají v čas deštu temence. Viz toto. Na ráně by bylo, ale cák je to platný: takuvyj temen-

covatyj krunť — (dopověděno zakroucením hlavy).

temence, pramen dočasný, zvláště z jara (z vody sněhové nebo dešťové). Hleč, takuvá cesta, jindá suchá jako mlat, a letos je samyj temenec.

temenit se, přýštití, vyrážeti ze země. Viz temenec. Takuvá vyjška tary a každý jaro se nám tu temení voda.

tenkyj, 2. obrazně: Tenký spaní (proti „tvrdému“). Tenkyj vítr (slabý, ale pronikavý. Má tenkou díru do krku (= je vybiřavý, mlsný).

tenkrat, tenkrát. Tenkrat ještě povídal váš děrek, že ty cíle sám sázel. S předl. na: Já povídal: na tenkrat je s mámou zle (o ehrlení krve).

teplíčko, zdbň. k teplo, uživ. subst. i adverb. Dnes je tu teplíčko. Ah, té tu pěkný teplíčko.

teplo, uživ. často v pl. o celé době. Letos máme tepla! Pod. horka, studena; zimy, sněhy atd.

tepríva, teprve. Tepríva íčko dete zez kostela?

tesy, pl. t., 1. stromy lesní té síly, aby mohly býti tesány. Dostál to za tesu (= koupil) a sou to pěkný dřívka, můžoy byjt stěny. 2. prgn. = planka. (Lhota). Viz to.

teta, netivě oslovení cizí starší ženy od mladších. Teta, pote hyjtu! Manko, cák dělá vaše tetu dnes?

tevernij atd. též **tebernyj** a **tibernyj**, čilý, chytrý (o lidech i živočiších). Kouknite, té divčička teverná; ty vočícky jen jí hrajou a jen se celá šebeli. Já mám divěi tevernou, vona lihá pod kolnou. (Pís.)

tibera, y, eom., dom., o tom, kdo je tibernyj — tevernij. Kluk je takle tibera, ale hučít se nechce.

tibernyj atd., dom. = chod. tevernij atd. **tíla**, ne tíže. Té náká tíla, divče, to si se pronesla. Ale stíží, stěží.

tíl, týl. Mám nákou bolest tudle v tíle. Těl sem ho do tíle (králíka).

tílko, zdrbň. od tělo, prgn. o hořejší části ženské košile, bez podolku (část dolejší). Tílko byjvalo teněi, tak patnácti, vosumnáctikopový, podolek byjval desíti, dvannáctikopový.

tískuntyj, o látce z domácího plátna, barvené u domácího barvíře; t. fěrtueh; modrý květovaný. (Snad původně o látkách, na nichž se vzory „tisknou“ vubec?)

Tisovec, jm. polí u Poe. Za Tisovcem. Srv. dole u Kyčova Tisovi.

Tisovi, jm. vrchu u Kyčova. V Tisovi, do Tisovi, z Tisovi; srv. Breží atd.

tíš, eitosl. provázějící píchnutí. Hrává se s malíčkými, že prstem se jim píchá a lechtá za krkem a říká se: „Tídi-tídi-tíš!“ (při prvních dvou slovech se prstem měří, kam při tíš se píchne.)

tít, těl, títí, fal, atd. viz těl. Ičko si těl do živýho, tustím slovem.

tíž, i tak, ještě, přes to přese všechno. Von by tam tíž ještě šel! (Zenieh, jehož nechťejí.)

tížka, zdrbň. od tíha, ale už. i bez význ. zdrobň. Pane, té tížka, že to neuzvříhneš!

tle, m. tuhle, jen v mluvě nedbalé, zvl. dětské. Též **tleten** = tento.

tleten, vedle obyč. tudleten m. tuhleten, tento. Viz **tle**.

tláčenice, mačkanice v zástupu, potom hustý zástup sám. Dyjť tám byla zrovna tláčenice, jako by dávali darmo. Já na íťřin nerád chodívám pro velkou tláčenici: to člověk neudělá žádnou pobožnost.

tláskat, jísti mlaskajíc jazykem. Netláškyj tak, je to vořklivý! (kárá dítě matka).

tlučka, dom. past. Políkla sem v šířání tlučku a po hodině mám tám dvě, (t. myši), z každé strany jednu. 2. přen. Přestaňte si s lutriji, té tlučka na peníze!

tmílo se, tmělo. Táta přišel, už se hezky tmílo.

tmouci, jen ve výr. **tma tmouci**. Kampa bys chodil, dyjť je tma tmouci, nevidět na krok!

tmý, pl. jen ve výr. měsíc je (byl) ve tmách (při nově). Zř.: To sou lěko tmý! (o trvajících bouřlivých, tmavých večerech podzimních).

tmýš, komp. od přísl. tma. Včera tudyť časy bylo tmýjš; dnes není mhlá, (sic!).

to bývá místo podmětu určitého nebo vedle něho s význ. opovržlivým. Dělá to pány a děti chodí lidom (sic) na řípu. lěko ta chasa — nie to nechce dělat a jen tomu dávíte!

toč, pečené jídlo z řídkého těsta, v němž je z pravidla více bramboru než mouky. Bývá t. kynutýj (viz bacán) a dřevěnýj (též „žebrač“), bez kvasnic, z bramboru syrových, strouhaných, zalitých kyselým mlékem, k čemuž se přidá jen prášek mouky. T. dřevěný jí se maštěný, zřídka mácí se do omáčky houbové atp. Dobře-li pečen, má pěkně červené kůrky, velmi chutné.

točna, zadní sloupek ve vratníci nebo v těžších dveřích, v němž bývá zasazen čap a tak na točně celá vratnice se točí. Za stara domovní dveře byjvávaly šeko na točně, zrovna jako vrata.

to dyby! místo celé věty: přisvědčení na hypotetickou periodu. A. lěko dyby tak sprchlo, to by to šeko volživilo! B. To dyby!

Toma vedle Tomeš i Tomáš atd. Myjt-nyjch Toma — leží doma. (Pís.) Též Toml. U Tomlu, jm. rodové. (Postř.)

Tomčdl, u Tomadžlu, jm. rodové, zdrbň. k Toma — Tuma, tvořeně jako houhřdla, ajadžla atd. příponou původu cizího: -rl-.

Tomšák, jm. rodové (Klenčí) zdrbň. Tomšík, u Tomšíkú (Kyč.)

topit, sl. podm. 2. o vodě vystouplé z břehů, o rybníce atp. Vo tý povodni tenkrat topila voda až hnedle ke vsi. Míl si znát staryj rymík, než mu sebrali hráz: kam pak až von topíval, to byla dálka! Též slož.; vytopit krtka — vyhnati ho zaváděním vody do krtin.

tořin i **tořn** (ř. slabikotvorné), tuřin. Máme zeli, máme hezky tořnu na zimu, tak cák se bídý bát?

touhnout, touhlo atd. Z víčera to hezky touhlo a ráno zas přší. (Touhlo zde =mrzlo.)

tonehnout, plesnivěti, počnati hníti. Vobíli nám touche v truhlach a ti tesaři na tu syjtku nyjdou (aby udělali podlahu). Též slož. stouchnout. Chleba nám stouch. Pod taškou střechem šeko stouchne. Srv. duchnit. Rozdílné 2. stuehnout se = vytratiti se.

tonlít, poučiti k pláči. Zase touliš houbu, ty votoulenýj? (na bečána).

toulka, toulání, zvl. o mladíkovi, chodí-li, kam nemá. Barto, zanech tutích toulce!

tonž, kompar. k tuze. Potom k večeru začlo touž! (t. přseti).

tr-tř-tř, zvuk, jímž ptáčníci pobízejí mladá ptáčata, aby brala, dokud neumějí sama zobati.

tráskat, prgn. o udeření dveřmi při zavírání. Caparti, netráškyjte tak! (na děti, jež se „vrážejí“). Též slož. Tuto mu řič, von už ani slovo a ven a zatrásk dveřma, až se šeko tříšlo.

trásno, prgn. konec osnovy na plátně: za trásno se osnova upíná. Pohůnci žadoní na tkalcích o kousek trásna a dělají z něho šnodlíky. Obr. brada koží.

tratar, trakař. Z Korova vzel jeren teký tratar s sebou ha páni neveděli, co je to (o vystěhovalech do Uher). Náš máma říkávala: „Děti, nekoukyjte, hdo se vozí v kočáru, koukyjte na toho, hdo tlačí tratar! (t. abyste si zachovali spokojenost).

trátárek, válek na koláče, zasazený v ruškojeti. lěko dáváme (do výbavy) taky trátárek; já ho ešte nemíla. (Oujzd.)

trátit. Čas platí, čas trátí. Než bych míl nejistý hovado v mařtali, rači na ní budu trátit (t. dám krávu laciněji, než sem koupil).

2. trátit se, hubeněti. Děrek se nák trátí. **Trávníček**, u Trávníčku, jm. rodové. (Draž.) **travnička**, ženská, jež je na trávě, v lese nebo v poli. Hleč, tánle huž dou travničky s Čerehova, burem se teký sbírat (chystati se domu). Travničky váhu na řibetě, až žily praskaly a zpívávaly vo šeko pryč.

travnyj kůš, v němž se nosí tráva, alo potom jako múra menší koš proti většému „volskému“. Tento o 4 nobách, onen o třech.

trdlíce na Ch. známa jen z podání jako mučidlo z doby poddanství. Místo trdlíce na tření lnu na hrubo tlukou na Ch. len dřevěnou paličkou na dřevěném špalku, snupke po snupku, jak teplý z pece vyndán. Stlučený len na mědlících se „klape“.

trdlo, válek na nudle: obyč. jen v přír.: hloupýj jako trdlo.

třefa! Citosl. To je třefa! (= šťastný nález, zdar). A třefa: já myslil, že huž du nazdařbuh!

třefit, cizí sl. obliženo; 2. vyznati se v cestě. Lesem já netřefím a po silnici si zajdu. 3.

trefit se. Až se mi trefí cesta do Kyčova, teký se k Vám podívám. Leccos se trefí.

třepačka, plácačka: 1. na mouchy, 2. na hnůj (z povoru těžkého, na jedné straně v rukověť přistrouhaného).

třepat, 1. tř. hnůj: urovnávat třepačkou, aby nepadal s vozu. 2. na prázdno mluvit. Netřepij, netřepij!

třependa, ženská klevetivá. Třependa jedna ha nedá huž si pokoje a nedá!

třepetit se, třepetilo se atd., vedle třpytiti se. My mli mísník malovaný, ten se jen třepetil, jen se třepetil: takuvyj pěkný veselý.

třepnatýj kámen, plochý. Hleč, té tu pěknýj třepnatýj kámen, ten by byl na zasep; škoda ho tu nechát (v lese).

třepnout, uhoditi, o malém trestu tělesném. Třepni ji, nenech dítě tak svívolný!

třet, boty na třet; též „na houklad“, „na smolu“. Měly všechny švy vně a proto velmi pohodlná chůze v nich byla.

Třezek, jm. rodové (Lhota, Kyčov).

trháček, zahnutý nůž kovaný, nasazený na bidle. Škub se jím peručí se stromu. „Dyby byl trháček!“ (řikadlo posměšné po koze).

trhat se; mráky se trhají, rýma se trhá.

trhel, velký klín dřevorubecký. Kube, puě nám eště tvuj trhel, my tu máme takovou palici (pařez svalovitý), nechce vod sebe.

trhnout se, 1. po někom: býti povahou podoben. Dítě se trhlo po kmotrovi (říká se často). 2. rozejíti se, minouti se. Dyjme pozor, ať se netrheme! (V tlačenici na pouť). Sl. jednod. bývá za složené a nám. zvrtná se vynechává. Mně v těch marzech trh lince s máslem (= roztrhl se). My máme tuto pečení trhlý (t. chléb; též vod-fouklý, když svrchní kůra odstává).

tří, tři (o muž. živ.). My sme tary tří, šický tři bratří (Pis.). Někdy i v akk. Viděli tám tři muzský.

třídka, střídka. Třidku já nihdá nejídal tak rád jako kůrku.

tříjee mužské starodávné bývaly hrubé juchtové, po kotníky, řemínkem zavazované; přes rozparek splyval velký kožený jazyk vroubkovaný („lošna“); ženské byly ze. pod. Nyní mají ženské tři, zdobené mosaznými kroužky, vtlučenými do kuže a barevným vyšíváním.

tříška, ne tříštka. Hyjbyj, Honzi, třísky sbírat, než bure prší: icko sou pěkný suchý.

třískat, rozd. tráskat (viz to) nejsilnější výraz pro bití, tlučení. Děvka mi se všim tříška, tak já to můžu trpít? — Ty mi bureš třískat mý dítě (matka na otěima); též slož. natřískat = natlouci tuze.

tříst, trís atd., trásti, třísl atd. Chlapeč, pote tříst kolůrky! Lidi, ten se tě tříst jako vosína! Též tříst se o něco. Ta dívce se vám třísla vo prasátko (= bála se o ně). Též slož. Stryček nám natřis medníček. Di mi, slepíka brát do ruky; já se všecka votřísala.

třnová koruna, (byl.) vždyživec (rozehodník ostrý).

Třnovatky, jm. polnosti u Oujezda.

troky, necky (na prádlo). Ženský, zase vás nese kozel s trokama? (Znamení, že se bude prát.)

trolení, 1. závařka do polévky „trolené“, z vejce a mouky, utřená na sucho před zavážením v kučlíky. 2. reumatická bolest v údech. Já nastýd, dy hu nás hořilo a vod tý doby mám trolení v koleně.

trolit, 1. zní z klasu (stsl. vytírati). Dnes je seno suchý, až se trolí (= drobí a láme). 2. tříti trolení (mouku s vejcem) do polévky; 3. neos. trolí mě v kloubech, o bolesti reumatické.

troník, trojník. Mlnářka by byla troník rozlomila (t. spořila tuze).

tronálek, kdo si troufá víc, než zmůže, zvláště o malých a slabých.

trouchnivít, tlíti. Koukni, takuvyj čas tám to dřevo ležilo ha dyž je to v mokře, vono nemůže trouchnivít.

trpít, trpít atd., trpěti atd. Já by mu to netrpila, to ne!

trs, 1. jádro zelné hlávky. To je nákyj trs! Potom brom. trsí (stř. r.). Pojedeme pro trsí (=hlávky přebrané, zbylé na poli jen na pozdní „zelené“ krmení). 2. děloha kravská. Vyšel z krávy trs a přece se zase vybrala.

trtat, pobíhati, přebíhati; malými kroky jíti. 1. Ten s tím trtá (nemůže unést). 2. Tuta celý den trtá (marně běhá) a přece nie nehudělá; hdepa je nebožka!

trkadlo, oprať (obyč. provazce dlouhý, tenký) na řízení tahounů. Do vorání, to není bez trkadla, třeba by něhdo vodil.

trukat, potahovati za „trúkadlo“ nebo za uzdu (zvl. tahouny hovězí). Netrúkyj je tak, dyť neburou vedět, co mají dělat (krávy zapřažené, jimž kluk „kočiruje“).

trydit, běhati zbytečně. Mi ta stará trydí, ale puru-li a zavážu ji do kabátu! (tak trestají pasáci běhovou hus).

tu, dom. tu chod.; rozdíl výslovnosti až nápadný. Př. Byls tu věra? Dom. Co je to tu jaký! Chod.

tudle, tuhle. Poj, sedni si tudle drobet, máma přide zas.

tudleto, tudleta, tudleto, tento. Tudleto muže člověka mrztí! Tudleto je náš, hynten je sousedoue, Kazdoue!

tulec, toulec (na brus). Bure seč, du si pro nákyj tulec.

tulík vedle **tulík** — tolik. Chlapí, je vono to něco; tulík peněz, tulík — a tak to šeko probít v krátkým čase.

tulmač, tlumočník. Takuví (králové a mocnáři) mají už sebou šudýš tulmače, aby se šudýš dorozumili.

tulmařit, tlumocit. Náš děrek sám francouzsky nehumil a eště mušel tulmařit, co vojáci chtili.

tuše, nějaký šat? (Vyskytuje se jednou v chodské modlitbě: vzel svatou tulši na sebe, šel do kostela atd. („Pán Bůh“; zde asi Kristus Pán.)

tuna, bohatý len. My sme tu sívávali moc tu tunu.

tupnout, **dupnouti**: též **tupal** a **slož**. **zatupal** atd. Těž obr. Náši si teký tupli, dy byl čas (nedali se). Já si zatupám na bílým stole. (Pis.)

tura, **námaha**, **strast**. To mi dalo túru: sám se dostát s takovou fúrou na ten kopec.

turkyně, **hrušky** zpola hodně červené.

tutary, **tudy**. Tutary se nedávijte, tutary byste přišli do takuvyjh behen a mokřišťát, necháli byste tám něhde boty!

tuten, **tuta**, **tuto**, **tento** atd. Tuten je teký ešte nás (syn). Či pa je tuta dívce? Tuto bych si ešte nechal libít. Předl. v, s, z se opakují mezi oběma částmi slova. V tuctom novým domově. Z tuztoho si neděljí nie! S tustim je konec. Ale též: Tuvtý sturánee.

tutlat, **doutnati**. Dávávali do kamen celýj parez a von tám tutlal do rána: a karapak se pěkně při staryjeh kamnech spávalo! Obr. o věci tajné, dušené: Tutlalo to dlouho dost a naposled přece to vyšlo na jevo všecko vsudýš.

tuť, **rtuť**. Náši mívávali dycky tuť doma: míli ji v brku zapečetěnou.

tuvocajď, z tu — odsud. Občejnějši vedle tuvodtajď než vodtajď. Hodinu tuvocajď? Dyj pokoj, hodinu! Pojednou-li pak nyjsi na vršku ha s vršku sběhneš (zní z) a si tám, ve vsi.

tuvodtajď, odtud. Tuvodtajď se iěko nehnu dyby mñe palici tlouk!

túze, **tuze**. Té túze, té túze! (totiž seknuto do nohy).

tvrďj **květ** na šátku hedvábném, t. j. s vetkanými nitkami zlatými nebo stříbrnými. Je ešte žambura a teky huž chce mít šátek s tvrďjma květy. (Nosí se křížem přes prsa.)

tvrzení, sm. konkr., dřevo měkké, ale dobře vyschlé, z něhož se sekají klíněčky k utahování kuželice mlýnské.

týhoden, bývá oblíbeno u starších vedle týden. Přišlo celýj týhoden. Copak je to — náky dva týhody. (= je tomu asi atd.)

tyránek, bylina (?) Nazvihni kaftánek, ajt nezavadiš vo tyránek! (chodská báj; tyránek má moe proti zlým mocnostem).

ty set, výraz podivu a posměchu, též hrozby. Ty set, to si si moh dát! (při uklouznutí a pádu). Ha ty set, iěko tě tu mám! (na hrachu).

týž, **tentýž** atd. neslychati; zato „zrovna ten“ a „ten samyj“.

tuťa, člověk nsmělý, přihlouplý. Ty tuťo, co pa si nemíl hubu s sebou! (proč ses necha odbýt!)

U.

Udávání neurčitěho počtu j.: jest, bylo jich málo atp. zkomolili v Domažlicích, že nám. jich užívají i při osobě první a druhé. To nás jich tu je! Význ. náměstkový vybledl. V chod. nikdy tak.

udělat i **hudělat**. 3. prgn., někdy bez předm., udělati dobrodiní, dobrý skutek, přátelskou službu. Uděláš-li ty mně, já tě teký udělám. O, Hondza, já vím, Hondza je nehužily; ten nehudělá žádnýmu. 4. očarovati. Ta mu hudělala (nevěsta).

uhel, gen. uhle atd. Dva velký uhle. Viz uhlík.

uhlík, častěji než uhel, bez význ. zdrbň. Černý knedlíky jako uhlíky. (Nikdy h.) Devět uhlíků, po zpátku vodpočítanyjeh, hodit do vody. (Pověra.)

uhnát si, jen s předm. nemoe, zpusobiti si nemoe, na př. cestou v nečase. V takuvým nezbyti se, chlapše, nevydávij; to by si si moh uhnát nemoe (h neslychati).

uhněličti se, **uhněličila** atd. o hruškách: uhněličti se = uležti, až se stanou hněličkami. Zde zase ani stopy h hiatového.

uhodily zimy, **mrazy** atp. (h v násloví na-prosto neslychati ani od nejstarších).

uchavee i **huchavee**, vedle obyč. chochoulouž (ž! chochoulouže), škvor. Manee vlezlo něco do hucha, myslila, že huž tám má hu-

chavce, z tím to byla jenom náká muška. Letos je moe uchaveu, šudýš to leze.

uchvátit se, i **h-**, zondati se, unaviti bhem, spěšnou prací, vůbec spěchem. To se más tak uchvátit! (vadí se matka s klukem, jenž se uběhl, až těžko dýchá).

ukřičti se, též **hukřičti** se, o dítěti plácím tuze. Lidi zlatý, to dítě! Nepřestane a nepřestane; to aby huž se bylo hukřičilo!

ulehel, dle ležící, ztvdrlá puda orná, starý příloh. Takuvá ulehel, ta dá vorání! (h- neslyšeli jsme ani od nejstarších).

umounit (častěji bez h v násloví), ušpiniti tvář. Dyjť más huba umouněnou jako komínek.

umrñit, častěji bez h v násloví, ušpiniti. Ty si umrñenyj, chlapše; hale jak pa ne, dyjť je to celýj den jenom v písku a v zemi.

Určování věku vykazuje pěkné a správné výrazy. Př.: Má vosundesátku. Má leta. Tlačí ho hnedle devátýj křížek. De mu na třináctýj. V senach mu bylo pět. S vaší mámou sme byly stáři (= stejného věku: „byly“, protože druhá již nebožka). Tuta de do šistýho. Na Vavřence mu bude teprva rok.

urputa, člověk urputný; (neslychati h-). Na ňom už je vidět, že je takuvyj nákyj urputa.

utemovat, upěchovati. Utemuj vokolo toho kúlu dobře zem, nebo tě padne (h v násloví

jsem neslyšel. Ale snad bylo slovo vůbec řídké, proto těžko jistiti.)

-ů za -ou slyšeli na Ch. ještě hojně Erben, Němcová. Nyní jen ve zbytecích a to obyč.

beze znatelné délky; na př. Draci speru! Šel hyjtu. Du sít a zapomil sem tulec. Vemu tě klobuk atp.

V.

v, ve, s akk. na ot. kdy? Vemše svatý (t. j. v čase, kdy se slouží mše sv. = v neděli dopoledne). Ve svátek hrabat, to tu přece nebyvalo nhlá. 2. výr. v nie přišlo, v nie je eo. Co se starý nstarali a kouknite, za takuvyj éasek šecko je to v nie!

—**va,** slabika vkládaná do sloves na označenou opěťování děje, velmi oblíbená; často zdvojevána. Byjvávalo ptaku (sic!), pinkav — hyjna jako mráky, dy se to k puzimku slitávalo. Dyť já u vašich byjvávala pecená vařená; s mēskou (= deerou vdanou do města) sme byly stáří. Jídávali sme z ječmene — ječný livanee, ječný knedlíky, jaká pak to byjvávala zdrava! Léko každý kričí: „Ječná mouka krátká!“ I vy mlsanti, mílo by se řect: „Díra do krku tuze tenká!“ Tutary rostávaly modráci (sic). Chodívalo se na sv. Horn, chodívali náši na pouť až do Babor do nákyho Tekntorfu a k Novyjm Kostelom a šecko pěšky.

vařek, čtverhranná násada na přeslici mlýnské, která otáčejí se s přeslici hranami odráží „vodrážku“ a tak způsobuje otrášení ptylování i zejbrování a zároveň tvoří klepání mlýnu.

váda, domluva ostrá, huba. To sem dostál pro nie za nie vod sedláka vádu! (sedlák = hospodář, vůči čeledínu). Nikdy = sváda, spor.

vadit se s někým, hubovati koho (nikdy význ. = sváriti se s někým). Potom by se se mnou máma vadila.

vádnout, vád atd., vadnouti. Vádla, vádla haž dovádla (o dívce zemřelé). Těž slož. Na takuvým slunci tě to muší vádnout.

vah, váhy u vozu. Stryčku, dybyste nám pučili vah, my sme ho tándle na cestě zlámali.

váha, výr. na vahach hyjt, rozpakovati se. Sem ešte na vahach; možná, že si dám řect a že ešte teký pudu. (T. na výstavu do Prahy.)

vahovitýj, kámen mlýnský, který je na jedné straně těžší a tím se „rozchazuje“ (t. neběží stejnoměrně).

vaječko (ne vajíčko). V lítě vybírám teký drobet brabenej vaječka (jeden z „duchodu“ ustaraného dřevorubce).

vaječník, „celýj vaječník“ t. j. 24 vajec dávala dívka chodská chlapei o velkonočních a to buď samých strak, nebo straky a červená; hoch dával za to šnarovadlo (viz simotán).

vajie, gen. pl. od vejce. Vosumnáet vajie a vosumnáet kuřát; to budou majovky! — Pod len. Kube, pod len? (t. ořeš.). Jenom aby

máma husmažila hodnyj kastrol vajie! (Pověra, aby byl len bohatý.)

vajir, tenčí provaz; častěji uživ. zdrbň. **vajírek;** srv. to. No, tuto není provázek, to huž je hodnyj vajir.

vajírek, tenčí provaz. Nemáte tu žádnýj vajírek, já bych si to drobet stáh (t. mladé štěpy, aby se snáze nesly).

valach, 2. roura z kamen do komína; konce její capuch. Srv. liška.

valba, seseknutý roh na krovu; rozeznává se valba celá (začínající od stropu), poloviční, čtvrtěční a nejmenší „valbička“ (malá, jen trochu roh na hřebené úkosem srážející). K nám sedly včely pod valbu (roj).

valbička, nejmenší valba, menší než čtvrtěční. Viz valba.

válek, prgn. 2., biják, část cepu, kterou se bije do obilí. Nejlepší prý je březový, je měkký a svídý. Strouhám topurka, války pro handlíře — lecos holt tak škraha, aby člověk vobhájil to živobytí.

Vaněk, jm. rodové: u Vanku, Vankue atd. (-nk- zní tvrdě). (Postř.)

vařenýj, 2. v přír. o člověku bez života. Dyť si jako vařenýj. 3. Byjt kde pečenýj vařenýj (zvl. na hyjtě = tuze často).

varháněk, dívo krátké, zapuštěné nad luhem do spodního stolec ve mlýně, druhým opírající pružinku, tetelící se ve zděři v kamení.

vařit s někým = za dobré býti; dobře se snášeti. Ti spolou dávno nevaří a huž nebudou! (vařit).

Vávra, zdrbň. Vávříček, Vavřínce; vedle toho Vavřence a Vavrouš. Vávra, Vávříček i Vavrouš zustalo zejména v hojných jm. rodových. Hu Vávru; u Vavříčku, vedle těch jm. rod. i Vavruněk, Vavrynk (Kyč.).

Vavřence, Vavřínce. Na Vavřence huž jídáváme nový (brambory). Viz Vavrouš. Na Vavřence tu byl náš voják (akk. roven nom., tak starší rádi; na př. na sv. Matij).

Vavrouš, Vavřínce; zach. jen v rodin. jm. Hu Vavroušu. Viz Vávra.

vázat, 2. t. krov, t. j. části krovu hotové a na stavení nаноšené dávati k sobě a tak krov dodělávati. Napřed se „zvihá“, potom se „váže“ (t. krov).

vážít vodu, o slunci; slunce váží vodu, když paprsky jeho rovnoběžně osvětlují a pronikají vrstvy par v rozbíhajících se svazech; zvl. při západu.

važka, pl. t., váhy, 2. nástroj podoby váhy dvojramenné, s háky na koncích, za něž se zavěšují vědra a nosí se tak voda přes rameno. Váha bývá dřevěná, poněkud ohnutá,

háky, přivázané provazci neb řetízky, buď dřevěné (ze suku) nebo železné.

včala, i včela. Včaly není jenom mýt: ty dají vopatrování. Tak seštipanýj vod včel, to sem teký eště neviděl.

včevěirem, nedb., též **převěirem** a **předevěirem**. Tomeš že humřil? Lidi zlatý, dyjť sem s nim mluvil včevěirem! Převěirem byl Štědrýj večer — dnes už je koleda. (Pís.)

vdávadlo, 1. vdavky, zvl. příležitost ke vd. Ajei koupí vdávadlo! (žert. o staré panně). 2. Přen. ženská vdavek chytivá, zvl. která už vdaná byla. Já milá vedět, žeš ty takuvý vd. (Telhýně na „nevěstu“ ovdovělou, která se ehee vdávati nepamatuje na sirotka po prvním muži.)

Vdovák, jm. rodový: u Vdováků (Mrákov).

věc, 2. statek, jmění. Mili přece takuvou věc a tak šecko přišlo vzkáz. za takuvýj čásck. Byli sme teký z věci, ale takle sme nerozhazovali. 3. To ste dostáli dobrou věc (= koupena dobrá látka stálé barvy). To tě dal věc, kotě! (ironicky). 4. V doplňku ve sm. otaž. Do seči jen dřevák, té věc; noha pěkně v suchu. Dyž člověk vymrzne, potom v senci pěkně teplíčko — té věc!

veť si, 2. oč = dutklivě žádati, chtít. Dyž si tak ved vo harmoniku, má harmoniku (matka o ponti na hochu). 3. veť si svou, veť si jednu. Ty si vedeš pořád jednu; eo je pryč, je pryč.

věcně věkuv, ustáleno s významem 1. po všecky časy. Věcně věkuv to na ňom vstálo (t. podezření, že něco spáchal). 2. jistojistě. Věcně věkuv to za to nestálo (t. smáčetí se a pokáletí i vymrznouti při lovu pro trochu rybiček).

věďár, gen. pl. Řeet se řekne snadlo: hlavatiie zalit. Takuvýj kousek hlavatiie — to aby bylo nyjnůn sto věďár! A eště to nebure v tom suchu tuze znát!

vedět, vedět atd., vědět. Já huž to ani nemužu vedět, jak to tenkrát šecko byjvávalo; dyby tu byl strýček Kazdoue, ten moe pomatoval, ten by leccos veděl.

vedže, jediný výraz z pův. vet — že, jímž se mluvící domáhá souhlasu. Vedže, ty mi teký pomužeš. Čisto se i přidává že zvlášť: Vedže, že huž je máma doma!

věchar, obyv. **viehar**, viehr. Takuvýj věchar se tě udělal, zrovna mne vod zemí bral a já se mušel hrabdy držít.

věchet, víšek na mytí. Potřebuješ kartáče: nemívaly sme nihlá kartáče, dělávaly sme si věchty a humýjlo se šecko jako dre. Těž obr. Míl by mne za věchet! (opovrhoval by mnou.)

vejpušky, též v houpolky. Vzeli se v houpolky a to bylo lámání: žádnýj nepovolil. Vzel ho vejpušky a hned ho míl na zemí. (Jeden z případů, kde -ej zní jako psáno; příčinou zajisté původ: ve- puš-).

věk, sb., výraz: věcně věkuv. Věcně věkuv by to na ňom vstálo (t. podezření, že „za- ložil“).

věk, přisl., vedle vděk. Vet, ten tě přišel věk dnes! (plášť pučený do vánice). Přimni za vděk zatím! (t. čím jsem ti mohl posloužiti).

věťat, štekati: jen o psu velkém. Náš Amín, ten dy zavěká, to se to vohláchá v lese, jako dy kálá.

vem, imp. vzít; viz toto. 2. Jen v imper., uvaž, pomysli si. To si vem: s prázdnýma rukama a chtěš se dostát na takuvou věc! (o smělému ženichu).

věnce, 2. hořejší kosti v hrudi. Pjlař pád do kola a rozlámal si věnce. 3. pečivo pletené jako užší calta, zatočené a konci spojené jako věnce. Býval i jako menší kolo vozové a nosívaly jej kmotry šestinedělce s polívkou. Viz to.

věník, sl. dom., chod. častěji též **eumel**: část košile. „koukajie!“ dítěti vzađu z kalhot. Koukyj, kouká tě věník! Počkyj, já tě zastréim eumel! Žertovně říkají též „falářovo šnuptiehl“. Monziku, ty máš falářovo šnuptiehl.

vepřovice, eihly nepálené, kostkového tvaru: dělávají si je lidé sami: hlinu se slamou dobře promíchají, uhnětou a pak na slunci prostě usuší.

Verbína, pod Verbinou, ve Verbině (-e zní jasně); jm. lesa a pastvin u Poc.

verš vzít, žert., přidati si spánku. Já viděl, že přší: é eo, povídám si, kam bys chodil v dešti, a vzel sem eště jeden verš. Takuvýj poslední verš — ten byjvá nyj-sladej.

věťál, gen. pl. vedle věťelí; nov. věťelů. Pytel na pět věťál, aby se s ním strhal!

ves, výr. do vsi chodit, dom., o hokyněch, jež nosí z města selkám krámské zboží nejnutnější, často na výměnu za vejce, chléb, mouku atd.

Veselák, jm. rodový. (Poc.)

věsit se, prgn. ve výr. (Děti) věsi se (na rozvoru jedoucího vozu, takže lehnou přední části těla na rozvoru a rukama se drží, nohy nechávajice viseti).

vesměš, vesměš (dom.).

vet, vete, víť, víťte. Vete, mámo, vete: já sem vaše srdčiko!

věťit se, neos. věťí se, začíná vítr. Bure jináč, huž se to ňák věťí.

větrnice, velké tmavé mraky, z nichž přeházívá studený, bouřlivý vítr. Tuztoho nebure přšíť, to sou samý větrnice. Na vánoce dlouhý noce, přide zima, větrnice. (Pís.)

větrník, 1. krajní, největší brky v křídlech. Vytrhyj jim větrníky a mají po lítání (ochočené kaelny divoké). 2. krov „na větrník“: vázaný jakoby „do větru“, bez velkého podpírání; kroky spojené v hřebeně samy sebe drží i krytku. 3. rýha ve svrchním mlýnském kameni, as 2 cm. hluboká; bývají dva proti sobě, od středu ven.

vězda, hvězda. Židí na dlouhýj den nesmí jist, až vyjdou vězdy.

vězdito. Ve dne takuvýj římání, mráky visíly — a hned z věčera najednou tak vězdito.

vězdičky, 2. vzorek vyšívání.

vězit, **vězil** atd. Já to dokonce nechci, abys tyž mi tám tak vězil (t. synek v cizí domácnosti).

vhoupolky, ve výt. vžit vhoupolky; h obyč. úplně jasně; srv. vejpulky.

vhouteryj, h úplně jasně i po předložce. Berouškus svarba byla huž vhouteryj.

Viceňák, jm. rodové. (Poc.)

vicij, více, vedle ob. víc. To bolí vicij než dovíjka rána (odření). Též vicijkrat (ml. nedb.). Ičko to aspoň viš a vicijkrat tám nechodj! Též: To mi víc nedělj!

vidlák, bolák menší než nežit. Nákyj vidlák mi naskočil na krku a já nemůžu krkem hnout sem ani tám.

vidlo, (ml. „panská“) vedle bídlo (i!). Pověs si tu kazajku na vidlo. Vdávalo se starý bídlo. (Pis.)

vich, zdrbň. víšek, hrst slámy, zavázaná, zvl. jako hajidlo, na stromech ovocných. Nastroená na holi jest hajka.

vichar, též **věchar**, vichr. Najednou se udělal takuvyj vichar a vzel písku do povětří — pod Hrádkem to stálo jako sloup do voblák.

vichýř, vikýř. Kyčmařom to (vichřice) srazilo vichýř. V dom. vintýř.

vijce, vejce, v nov. mívá někt. tv. dle kuře. Polívka z vijce, proč pa mne nechcete. (Pis.) Ale na červený vijce (= na velkonoco). Chodíš po vijcích? Gen. pl. vajce. Byjvávalo deset vajce za šesták a šest do nedávna.

viju atd., viju; imp. jen ví; (pod. šiju, ší atp.) Barča vije hnitě. Nekoukyj a ví, ajť si hotova. Slož. sl. opětov. převívám, zavívám atd. vedle převíjím, zavíjím atd. V řeči starších jen tyto správné tvary. My hu nás zavíjíme dítě podýl, ne do cípu. Proto má u hlavy poruštíku pěkně z vobou strán (t. na každé po rohu).

viková sukně, vlněná varhánková sukně barvy kvetoucí vikve (fialová).

vinout, **vinoul** atd., vlnouti atd., též v slož. -ou. Tántary se vinoula někam dovíkam. (stoka). Já jí dítě rozvinoula, dítě jako vrkoč (t. mokré). Ale též už často obyč. zavínula atd.

visatyj krb, krb železný, podobný košíku, jenž visával v staré senci chodské uprostřed, dávaje senci teplo i osvětlení. (Více v uv. čl. Č. Lid.)

visit, **visil** atd., viseti, visel atd. Dnes to visilo celý den nad lesy, já nemyslíš než, že to každou chvíli spustí. 2. býti oběšen. Že se nedal, za to visil (Kozina).

višek, prgn. 2. lesní stromek zbavený hahuzi, na vrchu posázený „břetýnky“, na chytání ptáků pomocí volavce, jenž se dá v kleci pod višek. (Ost. viz vich.)

vitati, „vitám vás na slovo boží!“ pozdravení na cestě do kostela; „vitám vás ze slova božího“ (z kostela). Odpovídá se: „Dyž to Pán Bůh!“ Někdy se druhý pozdrav přidává k této odpovědi pozměněn „Vás na slovo Boží“, nebo „toký Vás ze slova Božího“.

viví, ml. d., neskl., house. Vidíš viví! Zdrbň. **vivndle** a **vivndlátka**. Též volají se mladé husy: Vi-ví-ví! Viví, poj!

vízdati, hvízdati. Já tě nahučím v kostele vízdati! (= já ti dám, já tě skřipnu, já ti okážu atp.). Kerá divěe vízdá, ztratí věnce. Jm. rodové Vízdaluc (Chodov, Postř.)

vkład knihovní. Chodové rozlišují: 1. **vrazit do knih** — prae-notace, 2. **dát, vtělit do kn.** — vklad, 3. **hodit do knih** — nucený vklad.

vláče, dvě tyče v úhlu spojené, na nichž se opírá a vozí pluh na pole a s pole.

vláčet (branou), branami přejížděti a zahrabávati tak zaseté obilí, nebo před setbou branami hroudý troliti. Srv. přerážet.

vlácnj, o pečivu. Chléb vlácnj proti tvrdému a drobivému nebo „krátkému“. Já mám rád chleba, dy je hezky vlácnj.

vláha, 2. vejce husí se dávají „na vláhu“, totiž osedělá po třech nedělích vloží se do mísy s vodou a pozoruje se tíše; ve kterých je život, ta se pohnou. Nehýbající se jsou čistá i rozbijí se, aby ostatním ve hníždě neprekázela.

vlas. Já nemám dost vlasů na hlavě, jak mi to mrzí. Markýta nemá vlas po matce (= je zcela jiné povahy).

vlasnice, byl., tráva úzkých dlouhých listů, rostoucí v čerehovských myteli. Vlásnici nažneš brzo kuš, ale vlasnice je bidný krmení, prázdný; jakyj pak po ní může dát kráva houžitek? (h jasně).

vlast užíváno ve významu užším, domov. Že já mušim mou milou vlast dnešní den vopustiti! (Pis. při loučení nevěstině.)

vlastně, 2. bezpochyby, asi. A: Mámo, Kuba mě tlouk! B: Vlastně si ho nenechál teký?

vlastnost, 2. vlastnictví (někdy i usedlost). Ne, to je jeho vlastnost, to žena jeho zdědila (při otázce, má-li kdo jistou louku najatu).

vlášení, nejjemnější kořínky na štěp. Ten se poved vykopát: takuvý pěkný vlášení má (stromek), to se může záhy přimnout. Jenom pozor na vlášení!

vlašina, žíně koňská. Stryčku, dyjte nám náky vlašiny na voka! (volali chlapi na koničkáře). Co pa pínkava zaplete do hnízdátka vlašim!

Vlěinky, jm. polností u Poe.

vliet, **vlik**, **vlikla** atd. S tustou nemocí se může Manka vliet eště kerak dlouho. V Pískavý Smouze nám přeběhla liška, zrovna vlikla zajíce.

vliďno, 2. hlučno, živo. Vy tu máte dnes vliďno (na hyjtě, kde hojnost hyjtáku).

vliďskyj, společenský, vliďný. Váš tatík byjvával už z mlada džeky takuvyj vliďskyj, pěkně promluvil!

vlk, enf. m. čert. Vlk mu nedal dobře dělat. 2. Já jít v parnu, hned mám vlka. 3. mláz jednoletý ze spícího pupenu na silné větvi stromu. Ta jablón je samyj vlk, na vovoee nildá žádná vokážka. 4. druh trávy (suchopýr?) Dyť tám neroste než vlk (na suché louce). Od toho Vlksenka, jm. louky. (Chodov.)

vlněnka, sukně vlněná od domácího tkalce, polosváteční, rozmanitě úzce pruhovaná. Nosí se hlavně v Chodově a v Klenčí.

vně, venku. Martin vzal vojáka ha hned ho míl vně.

vo šeko pryč, přisl. urč. o ději čile konaném. Chlapiš nosili a podávali na vůz vo šeko pryč! (děti pomáhaly při stěhování).

vobálky, onučky. Hezky volný boty a vobálky do nich a deš snadlo a dobře.

vobat, 2. strop „na voba!“, puválky ovínil slámou a na ně nalepili hlíny a pak přirážejíce kladli k sobě. Sláma držela hlínu nerozborně; často krov shořel a sence „vobalem“ uchráněna.

vobaleno, o velké úrodě ovoce. Jablek moc nevidět, jablek, ale hrušek je vobaleno; a švesky teky burou.

vobálovýj krov, nejsložitější krov, jenž nemá žádného přechodu, nýbrž střecha „vobaluje“ krov se všech stran.

vobcizna, pův. obecní pozemek. Pase na vobciznach. Dyjt je to tu jako na vobcizně. (O dvoře pruchodném, kde nic nezustane na pokoji.) (Srv. v Plzni sady „Na vobcizně“.)

voběhávat, 3. začínati plesnivěti. Hleč, pár dní ty boty nemám na noze a jak voni (sic) v tom vyjstupku hned voběhávají; musí se lepeč vysušit.

voběhnout, začít plesnivěti. Nám v halměi chleb voběhne. Viz voběhávat.

vobhánět, prgn., orati strniště tak, že se bere z každého záhona jen po 2—3 brázdách a prostředek (obvě. o dvou brázdách, proto „dví“), nechán. Takové roli druhým oráním se „vybírání“, t. j. doore úplně a pak teprv se mší, t. j. ore znova, hlouběji.

vobijet se vokolo nebo vo koho, uhýbati se komu, míti, trpěti u sebe! Kdo pa by se vo něho vobijel, mít takuvýho chlapa v senci. Děrek si sedne se stronhací stolicí doprostřed senci a šický aby se vokolo něho vobijeli! (Výminkář spravuje hrábě.)

vobinkat, obehrát; zvl. ve hře o fasole. Kubíčku, s Tondou nehraj. Tonda by tě vobinkal. Jen si začni s vodlíčkářem; von tě bure malovat straku na vrbě, až tě do hola vobinká. V dom. vomikat.

vobinout se (něčemu), minouti, uhnouti se. Cák se nemůžeš vobinout s prázdujma rukama, dyž mě tu vidíš s takuvou tíhou!

vobiračka. Ty děti mily letos na tom rebízlu vobiračku; furt a furt tám vězily, ale ičko huž ho přece přemohly.

vobkrádlýj, kratší, nedlouhý. Já mám nyjradší sukní vobkrádlou; člověk se nemůže zamazat a de to pěkně vod noly.

vobláčet, oblákat. Vobláčijme se, bude hodno! (bude čas do kostela).

vobleč, i. ž. r., oblek. Té náká vobleč, takuvý pavučiny ičko (o látkách ženských „kupovaných“ proti domácím.)

voblečka, úzká košile ženská, z hrubého plátna, visící na šlích („puramicích“) z téže látky; v. nepokrývá dost prsou, potřebí ještě „rukávcu“, jež kromě rukávů mají i tilko,

hodně volné; konce jeho přeloží se přes sebe a upnou se životem.

voblezlyj, o zvířeti chlupatém, jemně „vylezly“ chlupy na některých místech; po nemoci, ráně atd. V. pes. Fúj, takuvou mrech voblezlou, že to chceš živit (o psu).

voblíet, voblík atd. (vždy), obléci, oblekl atd. Není platno, dy je zima rači se voblíet! Já by se voblík, jenom dyby bylo dycky do čeho.

voblouček, 2. prgn., lěč na ptáky. Ohnutá větvička jedlová napjala se provázkem, na jednom konce uvázaným, na druhém skrz díрку prostrčeným, takže tvořil oko. Dřevíčkem se upjala a na ně se dalo vnaidlo. Sedl-li pták na dřívko, vyvrátilo se z dírky, oko se stáhlo a chytilo ptáka za nohy.

vobluk, oblouk (obvě. na luku dětském nebo na ruční pile). Nyjlepší vobluk je jedlovýj, ten hodně táhne!

vobnášet, 2. prgn. umírajícího obnášeti, t. svíci svícenou nosí kolem jeho těla modlíce se za šťastnou hodinu smrti. Huž sme tě vobnášeli a tys tu eště (kdo vyvázal z nemoci).

vobnova, prgn. obnovu zimy. Nastála nám vobnova! (připadlo sněhu). Opak je vobleva, když zima obleví, uleví, „pustí“.

vobout, voboul atd., obul atd. Držily dost, ale cák mi byly platný, dyž sem se do nich nevoboula! (tuze malé botky).

vobrácenýj ruce má ženská, která nerada dělá.

vobracet, 2. prgn. obracet hráběmi trávu na stýlkách, při sušení píce.

vobrdlík (za b slyšeti polosamohlásku), stč. obrtlík, na Ch. jednotvárně zavírání železné; hřeb a na něm se otáčející na jednu stranu klíčka, která natažena jsou nad okraj dveří nebo okna přidržuje je. Točt se jako na vobrdlíku (= je svislý).

vobrhnout, ovrhnouti, omítnouti. Zed, dy něhde nákou stavivali, ani ji nevobrhli; málohde!

vobřídlyj, mírně řídký, slovo oblíbené o kapalíně, obili v poli atd. Polivku já mám rád vobřídlyjší. Zjera má byjt pšence vobřídla, dyjt vona si přisadí.

vobrostlý, prgn. o dítěti nemocném, jemůž prý od „přešnutí“ zatekla hrud. Je-li v., pozná se i odpomáhá měřením. Viz měřit. To dítě nemá žádný houbytč, to dítě je vobrostlý (h úplně jasné). Mateno někdy vobrostlý (substantivně, jméno nemoci).

vobrouvit a vobroubit. Hajť tě ho máma pěkně vobrouví (šátek). Máš tu kolik novyjev, jenže nyjsou eště vobroubený (šátky).

vobruč, e. m., obruč. Byjvaly vobruče dřevěný a jakýpak; březovýj vobruč držl a dělal si je bečvář sám.

vobruvka, ovrubka (na šatě). Vobruvka musí byjt, to by se to třípilo.

vobstárlyj, o člověku; hezky starý, starší. Je to už ženská vobstárla, ale eště bytelná.

vobšlehlyj, stíhlý. Té dívce vobšlehla, ne? A pěkná jako krafíat.

vobšlehnutí, obšíti, jen na rychlo. Káče, dybys chtěla vobšlehnutí drobet hned to plátno, aby se na bídlle netřípilo!

vobtěžkat, 2. státi se těhotnou, počítí. Dyž se mluvilo, že vobtěžkala s jiným —.

vobuňi, ohočí. Skovarník mil takuvý dlouhý vobuňi. (Skovarník = švec bydlící na kovárně.)

vobrh, omítka. Takuvyj vobrh aby lepši držil, dávali do něho strošky vod kováře.

vobutí i vobuv. Dřevák je dobrý vobutí, suchý ha teplý! Dybych já mil vobutí podle toho, já bych doma nevostál — cesta necesta! (o cestě do kostela). Ty perka, to mi není žádný vobutí.

vobyjda, tulák, ale slabšího význ. Si to vobyjda, jenom chodiš a jenom chodiš! (po hyjtách).

vobzinkovat, o okrajovém vyšívání na čepci „koláci“.

vocáknout, na polo usehnouti. Nech to paraple napřed drobet vně vocáknout a potom je teprv vorevři v seneci! Sotva nám to drobet na bídle vocákle, přišla takuvá škrypačka ha potom huž to nelusehlo (t. prádlo při sušení).

vocas, 2. menší dluh starý, zvl. za zboží nebo práci (nikoli pujčkou). Není dlužen než židu a křesťanu; to bure vocasu! Na sjetě nyjlepší platit z ruky do ruky; není tiich vocasu šelijakyjeh.

vocasník, peníz, jenž patří čeládec při prodání dobytčete; platí jej kupující a to obyč. z telete pohůnkovi, z krávý děvce, z volu pacholkovi (od několika krejarů do 1 zl.).

vocpenit, -ilo atd., jako scepenit; přestati boleti, o bolesti velké. K ránu mi to drobet vocpenilo, eště sem potom zdřímala. (Poděbranina „červ“ na prstu).

vocloň, odsloň, imp. def. slov.; viz zaelánět.

vočepky, pl. čepení nevěsty, t. děj; čepení má význ. konkr.; viz to. Do vočepků platíval šeecko ženich, potom si v hospodě platil každýj svý sám.

vočim, očim; slovo obyčejné, beze všeho příděchu zlého. Já nyjsem tatík, sem jenom jejích vočim; napsát sem si je nedal (nepřijal za vlastní).

vod, předl. od; 2. vod někoho byjt, nepřáti někomu. Páni vode mne nebuli (sic! t. nebyli mně nepřizniví). (Díly.) Též vod něčeho byjt, protiviti se čemu, nedovoliti. No, dyby Hančička chtěla s vámi, aj ci jede, já vod toho nyjsem (t. dám jí ohotně na cestu do Prahy). 3. Jiný smysl: sem vod toho = je mou povinností, povoláním atd. Sem já vod toho, abych stával pacholkovi v noci vodvrat? Vod toho není vobee, aby se starala na lenochy. 4. Člověk vod řeči = hovorný, vldný; muž vod slova = důsledný. Takuvyj pán a dy je tak vod řeči, je to hezký. Hde pak je starýj Kolář — to byl v Hujezdě jeren muž vod slova (jerem = zvlášť vyukajej). 5. O příčině. Náše Hanšiška to má vod naštoje (t. chybné oko); eště že tenkrat

nevoslepla! To máš vod litosti; nesmíš si to tak brát. 6. O látee, kterou něco potřísněno, pokáleno atd. Probítý dítě, hdepa si brozdil, dyť máš celý kalhoty vod behna! Chodili za tebou pekaři, mili vod těsta ruce (Pis.) Vezem vám nevěstu vod stříbra, zlata. (Pis.) 7. Na označenou práce, za niž mzda placena. Vod kování moc nepřišlo, hale kolář byl drahý. (Nový význ.) Dy se spočte, zač přide plátno a eště co dá člověk vod barvy, pravda, je takuvá zástěra drahá, ale je to věc.

vodař, vodák. Vodař se teký voblík, dělal nedvěda. Stará Vodařka by eště veděla leceos.

vodaveční, vedle vodavkovyj. U nás v Draženově našly se eště takuvý vodaveční prapory dva; daly se někam do mčesta, tenkrat na tu vyjstavu.

vodbička i **vorbička**, klika dřevěná u chodských starých dveří do seneci; skládala se z tyčinky, jež zapadala za zub skoby ve veřejích. Často se zvedala rukou, jindy provázem dírkou ve dveřích prostrčeným. Vem za vodbičku ha řekni „Pochválen —“. (Pis.)

vodbírat, 2. prgn.: ženská vodbírá (hrsti od sekáče při sekání obilí).

vodfonklyj chleba, nedobře pečený, na kterém svrchní kura oddělila se od „trdky“.

vodit, 2. význ. prgn., tahouny při orání, aby šli rovně. Dědku, já vám budu vodit! 3. vodit lišku, řídit zadek vozu, odepjaty od předku, při vození dlouhého stavebního dříví.

vodkajd, odkud. Vodkajd pa vy ste, teký něhde zez Prahy? (Něhde zde = snad).

vodkazovat, 2. o smrtelném zápase zvířat. Huž vodkazuje! (O ptáčku, když umíraje, klesl na záda a „euka!“ nohama vzhůru.)

vodležít, 1. Ty to tám, zrovna řect, vodležili (t. j. na louce místo hrabání pilného leželi mnoho, takže nebylo práce vidět). 2. o příčině nemoci, stonati z čeho. Čekál sem na tom mraze dovídokaď, nedočkál sem se ho přece a naposled sem to vodležil.

vod nazimy do nazimy, od podzimu do podzimu. Cák sem se mu tám nadělal, byl sem tám vod nazimy do nazimy a von není vod tý eti, aby dal člověku, řeknu, pytel bramboru! Též: vod jara do nazimy.

vodnest, 2. zůstatí v podezření něčeho; též přetrpěti něco za někoho. Von to zláme a ty to vodneseš. Lidi mne vokrádali vodpředu, vodzadu, a já to eště mušel vodnest, že nesloužím věrně.

vodpalistrovat, 1. mč nahozený palestrou odraziti. 2. zhurta, rázně odbýti někoho. Já j, pane, vodpalistroval, já s ní byl hotov hned (hašterivou ženskou).

vodpoč, c. m., odpocinek. Té nákyj vodpoč, na tvrdý lajei, dy něco chybá?

vodpočít (si), odpocínouti. Není platno, muším si drobet vodpočít.

vodpřísáhnout na slovo a na smřf (o věci jistojisté), výraz ustálený. Já to vodpřísáhn

na slovo a na smrt, kerou hodinu burete chtit.

vodpůlne, odpoledne. Vodpůlne muším jít s našima sedničkouema do lesa. Užíváno též substantivně: Vodpůlne už je krátký, tak už na polodne nedojim; ajť je kráva rači na pastvě.

vodř. patro v stodole. Na vodře je ho kolik mandelů, v perně eště teký je; to je letos nákýho žita! Boží nadělení! (Srv. stsl. odrb, nosítka).

vodřezek, 2. krajina z prkna, odpadávající při sámování. Za takuvýj peníz vodřezky, já bych to nekupoval, té sláma! (t. chatrné palivo).

vodřimanyj, na koho jdou dřimoty, slabší význ. než ospalý. Sem nákýj vodřimanyj a mám tu tlouet špačky — pndu rači na kůtě.

vodsadit, přetrpět, zvl. neprávem. Jen v přísloví: Jednou pochybít, stokrat vodsadit (srv. vodnest).

vodsedit, odsedět, odpykati vězením. Muší to vodsedit (v harestě), dyž nemůže platit.

vodsit, dom., odsud, eh. **tuvodsad** i **tu-vodat** (též **tuvodsajť** a **tuvodtajd**).

vodsnažit se, ulehčiti se, zvl. v nemoci, zármutku atp. Zaplať Pámbu, to se mi vodsnažilo! (v nemoci, po přijetí svátostí). Nu, vodsnažilo se tě? (když dali medicinou nemocnému kávy).

vodstavě, tele odstavené, též vodstavník.

vodsypat, 2. ve výraze: jid, jen se mu vod huby vodsypalo (t. s velkou chutí).

vodvedení, část střechy nad zaspí. Míl si nehát delší vodvedení a byl bys hyjval se zaspí celou v suchu.

vodychat z puv. oddýchati, = dýchati. Před malou chvilkou eště vodyjchal (scepenněly pes). Ta vodyjchá! (kráva po tahu do vršku).

vodzandat, prgn. otevřítí dvře na závoru zavřené, zvl. „domovní“ (na síni). Něhdo bouří, běž, Hana, vodzandat!

vodzdálecí. Já tě poznála vodzdálecí, kurak sem neveděla, že přideš demu. (Dívka vojáka ze vsi).

vodzemek, 1. část pně při zemi. Asli nazvíhneš tu kládu při vodzemku? 2. obr. malý, ale statný, zavalitý člověk. Novák velký nebyl, ale vodzemek takuvýj! Též voddemek.

vofouknout, 2. příbuzno významem slovesum uštknouti a uhranouti. Vofouknout mohou zvířata polobáječná; ropucha, lasička a j. Koho vofouknou, oteče prý.

vohánět se, 2. o pilné práci. Chlapí, dje ženský na takuvou louku, to se burete mušet vohánět (při hrabání). Mladá sem byla a teký sem se huměla vohánět. (Ovdovělá záhy).

voharek, ohořelá, odpadající část hořící dracky. Voharky padávaly do škopu s vodou, nebo mivali v půdě zasazenýj starýj mlyjnskýj kámen.

vohláchat se, ozývat se, jen v 3. os.: To se to tu vohláchá (o ráně v prázdném stavení). Dy začnem kálat, to se to ze stojatýho lesa vohláchá (t. dřevařim na pasece).

vohlav, m. ohlávka, řemení, jímž se přivazuje kůň za hlavu ke žlabu.

vohlechnout, ohluchnouti. Přestaňte s tima pleskačkama (děti bijí pl. z kůry do prachu na silnici), to by člověk zrovna vohlechl.

vohnípal, (nemoc) ruže. Já povídám: to není než samýj vohnípal; posli si pro baby-lounskýho (t. zařikávače z Babylona), von té ho zaříká a buřeš mít pokoj dovídokajď.

vohnípalová ruže, přetvořený list šípkový piehnutim žlabatky rhodites rosae. (Podkuřují jí vohnípal).

vohnivýj muž, bytost báječná; strašivá dřevorubce v lese. Dle všeho měla lidová fantasie podnět ve světélkování tlících pařezů, o něž nebyvalo v hlubokých lesích na Chodsku novze.

vohrabky, pl. t., drobtý slámy a klasů, jež zstanou po vymláceném obilí, když se sláma sebere. Přines kůš na vohrabky!

vohruzit se, (sl. stě.), přestati se báti, odvahy nabýti. Já huž se potom teký vohrozila a dělala sem to šecko (o službě při těžké nemoci).

vohybátko, troubel k starodávné dýmce dřevěné, krátký, beze špičky, z větve jedl ové, z níž dřev drátem vypálena. Místo špičky byl na konci zahnut a splotělý.

vohce, ml. nedb., viz násl. Ale gen. pl. jen vovec a vovic.

vochčín, ovčín. Vod Vochčínem, jm. polohy u Kyč. Srv. vlfkyj m. vlehký, lefkyj m. lehký, rofce m. rochce; tu i tam ml. nedb.

vochlama, člověk neomalený. Proč pa si na něho, na vochlamu, nevyčila to vědro!

vochlesta, ochlesta. Takuvýj vochlesta s vochlestou ha já si ho mám vzít?

vochlestat se, opiti se do nemoty. Tak se zapomít, vochlestat se, až nezná sjet.

vohod, kravská hanba.

Vochov, jm. místa v polích u Kyčova.

vochromát, 1. přech. učiniti chromým. Mlnář nám vochromál hus, byla mu na škodě. 2. nepřech. Kráva nám vochromála, člápla na nákyj špíchál.

vochvap, ve výr. vzít v., polevíti v horlivosti, napjaté práci atd. Chlape, vemeš brzy vochvap: člověk není ze železa! (Na toho, kdo sekal seno denně ráno i u večer.)

vojím, u. m., jinovatka na stromech. Je to letos divná zima: samýj vojím, v Čer., ehovč se pod ním strony lámou a sněh nechce padat.

vojka, zdrbň. k voj, prgn. krátká voj se železným okem, za níž táhl dobytek ve jhu, oralo-li se, nebo bral-li se potali na přípeč.

vojnice, voj, klika veliká na vodní pile, která uvádí v pohyb rám s vlastními pilami. Též klika. Namazal si teký vojníci?

vojský maso, živé, o ráně příliš zjitřené. Nák to pronedbál a chytlo se mu vojský

maso, mušel mu to Klenekyj zase znova vy-
stříhat (t. lékař z Klenčí).

vokatit, prgn. kalení přidati (do nápoje
nebo do řezanky). Děvko, vokal drobect
kravom (sic) tu řezanku, aby lepěi žraly.

vokalky, odpadky ze špalků, když se kele
na šindel. Ty vokalky, to bych řek, že je
dobrý palivo, suchý!

vokasnyj šat, zvl. sukně. Do práce je to
vokasny (o kratší sukně).

vokatý, 2. nápadný, nepřístojný. Bylo
by to moc vokatý (= křičelo by to, bylo by
neslušné, nápadné). Takle byjt k děvce
hospodář — ne, té moc vokatý! (= pode-
zřelý).

vokázat, 2. vokázat hrůzu, postrašiti, po-
hroziti. Dyž dětom nevokážeš, dy je třeba,
hrůzu, nic z nich nevyhováš! 3. **vokázat**
paty, utěci. Vokázal tě zajíček paty?

vokázka, naděje na zdar, zvl. plodin.
A: Letos muže byjt žita! B: Vokázka je!
Ten stromek má špatnou vokážku (= ne-
bude roditi).

vokazovat 2., na koho, mluviti o kom (zle),
pomlouvati. Celýj vukolek bude na tebe
vokazovat! (na syna práce). Má hubičko
starodávna, pro tebe mě nechce žáduá, pro
tebe mě nemiluje, na tebe mně vokazuje.
(Pís.) 3. vymlouvati se na koho. Ty dycky
vokazuješ na horší, vokazuj na hodný!

vokence, okenice. Vítr bác! s vokencí,
jako dy vystěli.

vokenčka, okenička, dvířka u kamen. Di
vod vokenčky, vylítne voharek a spálíš se!
Začali prý je dělati do starodávnych kamen
v Klenčí, za to pak se dostalo Klenecským
předždivky Vokenčkáru.

voklepat, 2. prgn. o prvním mláčení celých
snopů, než se rozvážou a nasadí na řad.

voklopoušenyj (sr. klopiti — uši). Kjet huž
je voklopoušenyj (svadlý); též přeneseně
o člověku, jemuž „spád s kopy kroš“ a chodí
fěko celýj voklopoušenyj (řídě. sklopouše-
nyj).

vokolo, tanec obyčejný, postupující okolo
světnice, na rozdíl od tance „do kolečka“, při
němž se otáčívá tančící pár dlouho na témž
místě a to velmi rychle.

vokráhnout, okráti, viz vokřít. Šechen sem
vokráh (po spánku pod stromem v sadě).

vokrajky, prgn. pl. t. = okrajky s natí při
okrajování řípy; dobré krmivo.

vokrajovat, prgn. o okrajování ratolesti
s řípy (vodnice). Hanče, burete dnes vokra-
jovat? (h úplně jasně). Sejdou se na to malí
velcí ze sousedstva, zasednou ke hromadě
a za pohádek a zpěvu „vokrajuje se třebaš
do pulnoci“.

vokřin, mísa dřevěná na kynutí těsta (srv.
stě. okřin, mísa vübec), celá uměle vysekaná
a vystrouhaná (ne soustruhovaná!). Ve vo-
křině té to jinak kyne, té radost!

vokřít, vokřít atd., okráti. Častěji **vokráh-
nout**, vokráh atd. Jen co bych drobect zase
vokřil. A, to sem vokráhla (napila se hustého
mléka).

vokudlit se, dostati mladé — o čubě.

vokurek, m. i vokurka. Každá držila vo-
kúrek jako ruku a kousaly, až jim vod houby
teklo (na vavřenském pouti).

volání, zálety; viz volát. 2. Di s chlapeema
na volání a potom tě nebure noc dlouhá.
Šmělo se ehodivati jen ve středu a v sobotu;
jindy pokládáno za neslušné.

volát, volát atd., volati atd. Já na tebe
volál. 2. choditi za děvčetem. Náš táta dal
vokencí ke komoře, aby nemohli chodit
chlapsí za mnou volát (žertuje děvče). Vý-
znamu nabylo sloveso od zvyku, že opravdu
večer pod okny svých „divčát“ chlapei na ně
volávají.

volij, -ije (-i úplně jasno), olej. Namaž si
to leněným volijem a za pár dní nemáš nic.

volizt, pozbýti vlasu, chlupu atd. a to obyč.
s nečistou chorobou kožní. Potom mu hlava
celá volizla vod tich strupů. Cák je to za psa,
takuvyj celýj volezlyj! Srv. voblezlyj.

volšovka, hořká jetel (byl.). My potřebu-
jem medrcíny: máme na lukách zemiězluc a
volšovku: ty vyramujou žaludek! Volšovka
jm. polohy v lukách u Postř., pl. Volšovky
louky u Tlumačova.

vomdlit, vomdliti, vomdlil atd. Štěrbue
teta vomdlila v kostele. Potřikyjte jí sture-
nou vodou, ajť vám nevomdlíje!

vomikat, dom., vobinkat eh.

vomilka, pův. omelka, kalení, jež v hubu
se nechává a vyplňuje prostor mezi lubem
a spodním kamenem až po výši spodního
kamene, aby melivo všecko se odebíralo do
pytlování.

vomlád, zvl. ve výr. sít na vomlád (t. ne po
přilohu).

vomládek, prgn. kvásek do těsta s kvasni-
cemi smíchaný. Já udělala vomládek a potom
to kynoulo dost.

vomlatky, 1. drobotina z klasů a trávy při
mláčení vytřesená; obyč. vohrabky. 2. = do-
mlatky, zvyk: slavnostní zakončení mláčení
s hody.

vomrknout, zdržeti se, opozditi se do šera
mimo dum. Já myslil: času dost a vomrk sem
tám. (Též sesíral v témž smyslu.) Divčata,
hyjbyjte se, ajť tary nevomrknete! (matka
na sloužící deuru s družkami u ní na hyjtě).
Srv. stě. omráčit se.

von, prgn. s předl. po ňom = po obědě.
A: Hana, huž je po ňom? B: Už. Též: Už
máte po ňom?

vonatyj (srv. ob. onaký), dobrý, chvali-
tebný. Já myslil, do ví jaký žito bure a
koukníte — není vonatý.

vondat, i. odkliditi (srv. duraznější vorun-
dat); zvl. na své místo uložit. Vondyjte to
s toho stola (t. po jídle nádobi). 2. uschovati,
uspořiti. Zaplatil šeko po starých a eště
vondal hned první rok ke stu zlatým.

Vondra, Ondřej, zdrbň. **Vondrášek**: vysk.
se v jm. rodovém hu Vondrášků.

vondyno, onehdy; obyč. též **vonedá**. Huž
vondyno sem je chtíl spravít a nebylo hdy
(cepy).

vonedá, onehdy. Vonedá by se mi to bylo teký hnedle stálo; byl bych byjval pád s prázdnýma rukama.

vonedbát se, **vonedbál** atd., navyknouti nedbalosti. Káče byla ženská, mohl jí pohledat; ale dyž von pjl a jenom pjl, potom se vonedbála teký a šlo šecko nazpátek.

vonehdá vedle **vonedá** a **vondyno**. Já už to slyšela vonehdá.

vonit, **vonil** atd. voněti. Naše ženský sbíraly teký dobrou mysl, ale ta vonívala, zrovna dost. Prach a broky, to to tám šecko vonilo; já povídal hned: tu sou náký struje.

vopačítýj člověk, nepřímé postavy, ale ne nahrbený. Těž vopačítýj nohy, t. j. u kolenou vybočené, t. zv. „do o“.

vopálka, ošatka, vedle obyč. košíka. Bylo jich tak hodný dvě vopálky (bramboru darovaných).

vopar, kulhavka (nemoc dobytka). Naše nám dostála vopar a my huž sme míli vo ní strach.

vopatrovat, imp. pleonastický ve výř.: „Pámbu chraň, vopatruj“, (ustálené sesílení záporu = to nikterak ne, docela ne). „Pán Buh chraň, vopatruj, abych já tu to byl mluv!“ „P. B. ch. v., to já nechei!“

vopiskanyj, kňouravý, plačtivý; o dětech a mladé drubeži. Chlapče, ty si vopiskanyj, s tebon není k vydržení. Mladý kruty, té lehva vopiskaná!

vopita, opilec. Mlnář je člověk vopita!

voplín, bukové dřevo čtverhranné, sedící na předním voze nad nápravou; v něm jsou na koncích klanice.

voprato, prgn. oprat, jen na koši. Srv. šleh. Jsou vždy dvě, nahore v koši buď svázaná nebo nastrčená na dřívko. Hínaj, mí se strhalo voprato; kerapuk s tím řeko přidu demu?

vopravduckyj, opravdový, pravý. Já mám vopravduckou pistuli (ne hračku). Dostaneš nasekáno vopravducky.

voračky, zvyk chasy o ostatech masopustních. Dopoledne v úterý chodí „voráči“, přestrojení za maškary, a „chlapci“ s muzikou, po vsi dům od domu, vyvádějící všude tance a skotáctví; večer jim u muziky musejí platiti děvčata „voračky“, plat za celý rok do muzik; dcerka ze dvora dává až 6—7 zl. a chlapci potom „voračky“ propíjejí.

voradby, oddavky. V houřerýj burou mít už voradby (h úplně jasné).

vorazít, 2. otepliti málo, zahřáti. Pec starodávná pěkně v zimě vzduch v komoře vorážela, tak tám nemohlo mrznout, třebaš nebylo kamen. Nepí tak sturenou, počkyj, až se drobet vorazí! (voda ze studně).

vorbička, vedle vodbička; v. toto. Zatáhni za řemínek u vorbičky, jak vono se vorevře.

voremk nat, nov., odemykatí. Nevoremkányj; dyž holdoval celýj den, ajt si tám řeko teký je (na kluka, jenž se toulal do tmy a před nímž z trestu zamkli).

vorevřít, vorevřil atd. Pote nehdo vorevřít, dy nesu ve vobouh rukouh (sic). Taku-

výmu nanicatýmu člověku a ty si mu vorevřilo! (když klepal na děvče). 2. vorevřenýj kámen, mlynský k. „řídky“.

vorezdát, part. vorezdal atd. prgn., 2. odvésti na vojnu. Jednoho mi vorezdali. 3. vorezdát se na někoho (= spoletnouti). Nevorezdávij se na děti! Nevorezdávij se na bábu ani na děda; nemáš-li, bude tě běda! (Prisl.)

voříšek, 1. byl. krvavec (toten). Na naší louce samá jetel a samýj voříšek; té píce jako marijánka. 2. pes ryšavý.

vořit, **vořil** atd., imp. **voři**, ohřáti. Žencký, pote se vořit! Ták, to sme se tu pěkně vořili. Ženo, voři mi drobet polivky!

vořklivec, jen ve výř. žert. Je na vořklivci narozenýj (= není hezký).

vořlivýj, ošklivý. Fúj, té vořklivá housenka.

voroteč i vodoteč, 1. stoka u pole, obyč. mezi dvěma mezemi, do níž se svádí voda z pole. Mušime vyhodit voroteč (= vyčistiti). 2. příční brázda, obyč. úkošem vedená přes záhony, jež svádí vodu z jednotlivých záhonů do stoky. Viz strž.

Voršula, Voršila. Voršula se vdala do Korova. Od toho též jm. rodové: Voršulue. (Postř.)

vorundat, siln. význ. než vondat. Vorundyjte to zez toho stola (po jídle). Vorundyj ty penize!

vosel, 2. „na vosla“ krov mívá jen ve prostřed příčních trámů po sloupku a přes ně trám („vosel“) a tak drží celou krytku. Někdy bývá totéž ještě v každém boku.

voset, u. m., bodlák v obilí; dokud je mladý, je dobrým krmičem a pastvou, na př. na zrněti. Hleč, to se tu chytil voset a takuvyj pěknýj jako selát. Zdrbň. **vositek**, o mladoučkém.

vosina, osina. Já vím vosinu, ta by dala mēchaček habadij — enom že není má! (žertovně.)

vositek, mladý voset, bodlák z obilí. Se-káme housatom vositek; drobet ho vokalíme a voni se mužou po ňom hutlouet.

vosladič, druh kapradě, jehož sladký kořen děti hledají a žvýkají.

vosliznout, zvl. o jídle, na př. tvarohu; vlnouti, dostávat rosolovitý povrch. V litě tvaroh brzy voslizne. Nejez ho, dyť je voslizlyj; na sadičku bure (na sýr). Těž voslizlyj.

vosluz, nové nálezi z náhlého mrazu po tání. Takuvyj vosluz — to lámon lidi nohy!

voslyčhat se, ostýčhati se. Nedivme se, takuvyj dítě přijít z takuvýj dálky, von se voslychá (o sirotku, jenž přišel „na vobec“ a stydí se jít „po strídě“; srv. to).

vosmerka, osmina dvora s příslušenstvím. My míli jen vosmerku a bylo nás dycky kolik k jídlu, hale nouze nebyla žádná!

vosnova, 2. přehystané prádlo na plátno. Ty řekneš: chvátat! Koukni do komory, eo tám čeká vosnov. (Tak se hájí tkadlec selce, která chce mít plátno hotové.) 3. prádlo

na jeden kus plátna pro sebe. Za starodávna byjvaly vosnovy na 60 loket.

vosovýj, osýkový. Měchačky sou nyjvíe vosový (t. z osýkového dřeva).

vospánek, stuha sametová černá, se zoubky a dírkami, připínající čepení k hlavě; zavazuje se vzadu. Přes vospánek dává se ještě pentle jedná, červená; k té se čepení přisije.

vospence, též **vošpence** i **pušpence**. Husy huž mají (pouští) vospence. Naše dostávají pušpence. Slunce svítí, hale s vospenci (je při něm zima, jako oškubané husi).

vostálýj jídlo, které zbylo a stáním začíná se již kaziti.

vostarek, kdo při honění dostane ránu od druhého, je „vostarek“, dokud ji nevrátí jinému (ml. d.). Vostarek, vostarek, Matýs je vostarek!

vostát, **vostál** atd. 2. o krávi, koze, zůstati březí. Naše mandlice nám vostála po prvním běhání. 3. neos. Do smrti na ňom vostálo, že založil a člověk k tomu přišel, nevěděl jak.

vostatek, 2. ve výr. do vostatku, též zkomolené **dovostat**, zejména, zvláště. Do vostatku letos, dy málo přišlo, sněh nepadal: to bure málo vláhy. Já nechei žádnýho a dovostat eizího šelmu —! Ten by mi přišel! (Brání se děvce „výhodným“ vdavkám se ženichem bez věnce.)

vostávat, 2. prgn., bydleti. A: De pa vy vostatáte? B: My hned hindle za kapličkou, co je ten vorech. 3. o dětech školních, nechodí-li z přespolní školy na poledne k obědu. Vostanes? Já ne, já muším za tátou s vobědem.

vostryj kámen má, komu žaludek dobře tráví. Dětom se nediv, děti mají vostryj kámen: té krajje za krajicem!

vostržen, ssedlý hnís v ráně, zvl. v nežitu. Vostržen se muší vytáhnout, nebo se to nezhojí.

Vostunecák, jméno rodové: pro doklad tvoření: U dvora měli studni a byli tedy vostatunci. Starý: Vod-stunc-ák. (Příp. -ák tu oblíbená; srv. hospodář u kryjčírů (ne krejčů), nazýván kryjčírák.)

vospáno, o hojném květu, ovoci atp. Letos to šeeko kvitne, milo se na to stromoví podívat; křešně vobzvlášť kvítly — šeeko vospáno.

vošítí, význ konkr., kožené ucho, jímž válek na čepu připojován k držáku. Na držáku je podobné ouško kovové, „kování“, a oběma se provleče několikrát pásek kožený, zvaný **svur**.

vošivat se, 1. o vrtivém pohybu proti kousání hmyzu. Cák se pořád vošíváš — žeron, žeron? 2. protiviti se čemu, zehrati nač. Napřed si to chtíla a řeko se vošíváš, dy máš klopit? (vypláeceti věno). Chlape, dyby tě sem postavil, vošíval bysi se! (kdybys měl konati mou práci).

voškrd, m., železný nástroj na „křesání“ mlýnského kamene.

vošlehnout se, ovařit se, o knedlících, není-li dobrá mouka. Mi se tuzýj mouky ani

dost málo nevošlehnou! (Nedostanou rosolovitý povrch.)

vošpatnit se, (v nemoci) spadnouti se, zhubnutí. Máma se mi nelíbí; máma se vošpatnila, až není možná!

vošavenýj, 1. o pokrmu, v němž se kapalina odděluje od hustého (zeli). 2. přen. o člověku mrzíím se. Cák si celýj den tak vošavenýj?

voštěchtat, ledabytle nebo příliš ořezati, osekat atp. Viz štěchtat 3.

voštichtě a **voštěchtě**, mladé dobytče hubené, zvl. volice. Náši mi slíbili voly a dali mi pár voštěchtát.

voštiny, pl. t., prázdné plásty včelí. Já míl naštápáno voštín — dycky sem, dyž něco bylo, zmáček sem to v kouli a dával sem to do prázdnýho houle. Potom sem na to drobet pozapomil a tu máš, moly mi to sešrotovaly a zapřídly, nic nezbylo.

votava, gen. pl. votáv. Houvary hnedle vyhořily a do votáv přišly takový deště: to bure špatnýj krmení, to aby ten dobytek vovšivíl.

votavka, zmlazovaná pěkně tráva už po seči otavy. Poženem pod lusy, tám se nám burou pást, je tám pěkná votavka.

votavky, pl. kuřátka „ve votavach“ (t. j. v čas seči otav) vylihla. Nenosi už toho roku, ale za to začnou záhy z jara.

votěp, i. f., otep, pl. votěpě. Tři votěpě slámy. Žitný bych míl eště pár votěpí, ale ječnou žádnou. V přír. Chlap hloupá jako votěp slámy. Zdrbň. votípka (zní t). Viz zvlášť.

votesek, nový mlýnský kámen, jak se dostane od kameníků.

votípka, otýpka, (t. zní měkce), zdrbň. od votěp. Často bez význ. zdrbň. Vem s sebou vo nákou votípku sena vie, nevíš, vrátíš-li se zyjtra (když vezl sedlák do mlýna přes pole). Neprodali byste mi nákou votípku slámy do lože? 2. dříví z chraští, svázané v otýpky; obý. užív. v pl. votípky. Já tám strčím votípku a po ní druhou a mám vařeno.

votupávat, prgn. 2. chtítí o něco prositi, ale neodvážiti se prosby zjevně. Kuba by byl votupával a votupával a řeko tátovi nechtil; já mušela sama mu pomozt (o půjčku). 3. o krávi před telením. Vod rána votupává, dnes to bure.

vovazovat, prgn., ovazovat stromy několika stébly slámy nebo niti na štědrý den ráno. Konají zvyk děti vstavájice na to už i o 5 hod. a vyvolávají: „Vovazujte se štipkové, ať vám nepomrznou kvítkové: zyjtra přide mráz, posekáme vás“, atd.

vovdovit, vovdovila atd. Vovdovila letos v senach.

vověsit, oběsiti. Pravdu míl a právo šeeko a vověšili ho na šibeni! (Kozinu).

vověšenýj, oběšenec. Doposavád tu říkáj u Vověšenýho. Viz vověsit.

vovsnyj, ovesný. Vovsný plívý drobet skropíme a dáváme je do rezanky. Ječný musí spařit, aby zmikly.

vovšivít, dostati vši. Dobytek tě po špatném foutru (sic!) i vovšiví. Náše Dodla huž byla hezká (= velká), dy tu byla tenkrat ta hlavnička. A jednou já na divčiči koukám, marneči, divče mi vovšivila po tý nemoci.

vovykat vo něčem, přestávati na něčem, spokojiti se (už po zvyku) něčím. Na večer musí naše děti vovykat jenom vo polívce a nákým tom brambůru — zrovna jako my velký.

vozeblýj, 2. o stromu, na němž namrzla kůra, takže se loupá. Hleč, ta bruška je hodně vozeblá. (Slychati obyč. dz — vo-dzeblýj.)

vozici provaz, jímž se utahuje pavůza na nákladě obilí nebo píce a sice na voze zadním; přední sluje kozel a je kratší.

voznamky vedle vohlášky. A: Tak bude u Jíru píce svarba? B: Bude, bude. Tutu neděli prýj budou první voznamky.

vprach, předložka se subst. spojená v jediný výraz přísl.: Než se vobrátíl, pět chaloup bylo vprach. Ale též: Já bych tě tu byla potřebovala a ty si dycky hned v prachu (t. utečeš; matka na chlapec).

vrátič, jen v žert. větě: Vem si vrátiče s sebou! (na toho, kdo se rád zdrží).

vrátnice, vrato; pl. vrata = branka celá i s vraty. Berouškom to vyvrátilo vrátnici (povětrí).

Vratovi, do Vratovi atd.; jm. polností. (Poc.)

vrázet se, marně choditi do dveří a ze dveří. Nevrázíš se ze senci do senci! Ty děti se jenom vrází a vrází, vyvrází šeko teplo.

vražba, ml. analf. obyč. vedle vražda. Říkávali naši, že se tam někdy (= dávno, před časy) mla stát náka vražba.

vrbič, byl., potměchut; děti chodské trhají na podzim její holé stonky a konsají je jako sladké dřevo. Je nasládlá, ale páchne po ní nepříjemně z úst.

Vrčí m. Vlčí, v názvu polností: ve Vrčím Ráji, u Kyčova.

vrčít, vrčít, atd., vrčeti. Pes na mne vrčít. (Pis.)

vrhlíce, nízký hrnec, široký a s úzkým dnem, v němž se nechává mléko vystát (krajác). Vrhlici mlíka kyselého von vypil jako nie.

vrhlik, květináč. Počkyj, já si jí (rozmarinu od svatby) pichnu do zemí do vrhliku a přimne-li se, buru mít kytku ze svarby.

vrch, 2. prgn., vrchní část trávy na koši nad obrubou. Opak je „rovnyj“ (nemá-li vrchu). Co pa by si si nenažila: naží si! A naží si vrch! (dovoluje selka na jeteli travniče). 3. navrch mít, mít pravdu, zvítěziti v hádce. To vrch, ty musí mít dycky navrch; do pa by se s tebou přil!

vrcholík, vrcholkovitý, homolovitý tvar. Někdy (sic) nosily šeko klobuky a takový vrcholíky míly na nich.

Vrchudráhy, skloň.: Na Vrchudrahach, pod Vrchudráhy (kde?) atd.

vrkoč, c. m. pletenec vlasů. Já, dy sem byla mladá, já mívala vrkoče hnedle na paty.

vr-kůč, skádlivý zvuk dětí, provázený napřaženou rukou a ukazováčkem proti tomu, kdo honí.

vrkuček, zdrbň. k vrkoč. Za stara, dokud dívky nosily „plínky“ na hlavách, mívaly po čtyřech vrkučcích, každý o 3, 4 až 16 praméních. Srv. plínka a pentlík.

vručál, kolovrat, jehož pírka jsou zasazena v přehnutém vrkoči ze slámy. Jde velmi tiše a dělá tenkon nit.

vrťky mít, nedočkavým, netrpělivým býti. Dom. Ten tám bude mít vrťky (hošík neposeda ve škole). Chod. = hyjble.

vrťít, vrťít, prgn. tlouci maslo. Teta vrtí (Pis.). Chlapsi, pote nám pomozt vrtít. Divčata vrtily.

Vrzal, jm. rodové. (Postř.)

všehovšudy, oblibeno na sesílenou udání míry atp. To bylo hecho s bohatou nevěstou a dostala všehovšudy dva tisíce.

vši, 2. zrna šípková ve společném semeníku. Dyž šípek zmrzne, to se muže sníst se vším s tíma všema.

všidni, jen ve výr. ke všidni, ve všidni. Kabát ke všidni. Ve všidni, ve svátek. Škoda tvý hlavy, že jí nosíš ke všidni.

všim, (sic) instr. neutr. sesiluje výraz složený s předl. s, se jako spisovně i: Zlámali kotev se vším s květem. Chybilo jí a pádla se vším s dítětem do stoky.

všom, všem atd. Ve všom dobrým! (Pořekadlo, jímž se dovolávají svornosti, zvl. v zábavách.)

vučihledě, nikdy očividně. Taková ženská, ičko se ale ztrácí vúčihledě (= hubne).

vuje, oj. Vem za vůji a že se to hne! Zlámali při ryjdu vůji.

vůkol, přísl. toto bývá sesilováno: vůkol dokola nebo vůkolokolem. Kouknite: za dva, za tři dni vůkol do kola mandálky, co ty lidský ruce dokážou! Prohledali sme šeko vůkolokolem chalupy a něhdež nie, až na jednu — slepice sedí na stromě.

vůkolek, vedle vůkulek, okolí. Na celým vůkolku žádnýj tak nezazpíval jako Košar. Celýj vůkulek bure mít vo čom povídat! (Vyčítavě: vyvedls nepřekný čin.)

vůlše, olše. Vůlše chce vlško a potom roste jako divoká.

vůlsí, hájlik olšový nebo olšinami porostlý; (puv. mladé olšiny). Šli do vůlsí na bečíšťata. Potom jméno polností. Ve Vůlsí.

vůsmýj, osmý. Štěpán byl vůsmýj a po ňom byly číst dje divčata a jeren chlapec.

vůz a jeho části: nápravy (2), rozvora, hder, pera, vuje, lešně (4), podjíždí, voplin, palec (krátké klanice, dává-li se vůz do žebřin), fasunky, švinha; kolo: loukoť, hlava, špice, ráf, zděř (pikсна); boky; stolec („voplin s palec“), řehřina (s „nosy“, konei zpředu zahnutými nahoru), špjerce, spěti, srděň, svorník, záplatník, zákohník, kozel

(přední voz. provaz), podplínka, nářibetník, návojník. 2. Celý vůz! (t. j. devětkrát do kola za sebou) žádá dronžka na družbovi, zatím co matky nevěstu v komoře „čepí“, a dodává po prvním kole: Já vo jednom kole jezdit nebudu! atd., až jsou odtančované všechny hlavní části vozu.

vybinout si, vymínit si. Stará si vybinoula, dyby se jí sednička nelíbila, že si pure, kam bure chtít.

vybinout se, vyhnouti (o vozech proti sobě jedoucích). Proč pa nekoukáš, jak se vybinout, dyž je slunce tak houzká (h úplně jasně).

vybírat, 2. při dřevorubeckých pracích, zvl. dlabání, koplování atd., sekati, krájeti hlouběji. Vyber ho (vokrin) víc, t. j. vystrouhej, aby bylo méně dřeva a větší dutina. 3. prgn. o orání druhém, když při prvním buď jen „vylnány rozhory“ nebo „vobhá-něno“, takže zbyla „dví“. Po vybírání už někteří neofou (t. „nemísí“), nýbrž sejí hned „po dvou rolích“ nebo „po dvojm roli“.

vybytí, výbava. Tuto povlečení je ešte z myho vybytí, na to přídla ešte naše bába. To huž je dozajista štyrycet let.

vybrát, 2. Příval vybral cestu. 3. Vyber to ešte drobět, t. dlab hlouběji. Srv. vybírat.

vycechtnout, na rychlo vyprati, ne důkladně. Chlapi sem ešte vycechta košili, aby ji mil: bure jeho svátek.

vycepat se, vytrati se z nemoci, puv. o zvířatech (srv. chepat), potom položertovně (ale ne ve zlém sm. jako chepat) též o člověku. Má co dělat, aby se z toho vycepala (kočka). Byl kost a kůže a přece se zase vycepal (člověk).

vyčáhlyj, čahoun, dlouhý člověk. Cák je do něho, takuvý látro vyčáhlyj.

vyčechrat, siln. význ. než vykrákat, vytahati za vlasy. Chlapei, nelezte mi do sadu (na hrůsky), zapadnu-li vás některýho, já vás vyčechrám jaksepatri.

vyčepít, okrášlit, vyzdobiti. Milie, tys to vyčepil (na pacholka, jenž si vyzdobil koně k svatbě).

vyčichlyj, zvětralý, o kapalině, léku atp. Já mila balzám, ale naši ho něhdo brali a zapomili to zandat a von je iěko vyčichlyj, nebure huž na nie.

vyčichnout, vyčihnouti. Zapiete nehdo ten voacet, dyjť vyčichne.

vyčítat, vyčítal atd., vyčísti, vytknouti. Co pa se máma pro něho naplakala — to sem mu šecko vyčítala.

vydáj i vydýj, (e) m., vydání. Peníze se přimly, ale bñl taky věci vydáj. Každou tředu bude vydýj zboží (na pile).

vydát se (z čeho), důr. než vydati co, zbavit se čeho. Vdávali sme Káci a vydali sme se do kryjcaru. Já mil jenom poslechnout matku; matka mi říkávala: Nevýdávij se tak ze všeho k vůli dětom!

vydražít, 2. udělati drahu v němce; o okně (dráha na sklo), o šindelí atp.

Hruška: Dialektický slovník chodský.

vydrbat, žertov. nabiti, zvl. při trestání dětí, hodně, ale ne velké rány. Jen si to vemte, ráno mu dám nový kalhoty, a po tý ho vidím, von se mi v nich souká na švesku, pryj na houpory. Hale, vydrbala sem mu!

vydrkat se, hovořo se vydrkalo: trásko hlavou, až mu spadl řetěz s hlavy; též obr.: vydrkanyj na celý řetízek (o člověku rozpustilém, zvl. žertovně, kdo se rozkurážil při muzice, atp. proti svému obyčejí).

vydyřít, probuditi násilně, zvl. hřmotem atp. Mě vydyřilo teprv, dy začli zvonit a troubit (proti mráce): římat sem hned neslyšel. To se dělalo v noci, ten vítr a dešť, já se každou chvíli vydyřil.

vyháknoutyj, o bolesti v „háku“, způsobené námahou přílišnou.

vyházenýj, o kloubech, namožených až do bolesti. Ruka vyházená. Mám palec vyházenýj. Srv. vychytat si.

vyhuát rozhory, při orání: počátek práce na strništi: vyoře se jen po jediné brázdě mezi jednotlivými záhony.

vyhnout, prgn. uhnouti se s cesty. Vyhni!

vyhojit, vyléčiti, jen o ráně nebo vůbec o léčení zevním. Vondrašone se nadoktorovali s divěi, a šecko marný: huž jí lízly z nohy kostičky a naposled jí vyhojila stará bába bezovým lupením.

vyhrát, 2. prgn. (s předm. děvče u muziky), vypuditi, vyvésti z muziky. Dopustili se děvče u muziky nějaké urážky chasníka, zvl. přespolního, dají ji vyhrát, t. j. dají zahrát a jeden ji vezme k tanci a toči se s ní až ke dveřím, kam ji moci vystrčí.

vychládnout, vychladnouti; též o člověku. Nezdálo se zima a já přece vychlád (= nastýdl). 2. vyhladověti. Při takuvým díle člověk brzy vychládně, a já bych jid, co by bylo. 3. obrazně: pocititi ztrátu, úbytek. S takuvyjma bys chtěl táhnout za jeren řemen? Než tuti vychládnou, ty dávno zmurzneš! (Obr. Smysl: Než pání poznají škodu, ty budeš na mizině.)

vychondlyj, seschlý, zvl. člověk po nemoci. Srv. chondnout.

vychyecnýj a vycheelyj, nedopečený. Vycheecný pečivo (= uvnitř syrové, nedopečené). Ženský, ta buchta je náká vycheelá.

vychytat si ruku, namoci práci, že boli v kůstkách zápeštních. Léčí si to prstonárodně, že prostě zavážou obolené místo tkaničkou. Včera sem tu tlouk, chtíl sem byjt do večera s hromádkou hotov (kamení na silnici) a nák sem si vychytal ruku.

Vyjbornyj, též Vyjbornák, příjm.. Chodov. V obecném smyslu slova nenžíváno.

vyjdrbee, bití, obyč. rukou, menší výprask; žertov. Vet, to si dostál vod mámy vyjdrbee! Srv. vydrbat. Též přen. o menším utrpení, zkoušce atp. To byl pro mñe vyjdrbee.

vyjdmuk vedle pouk, též vyjtmk, prázdné vejce. Navěšivali na nich pantlí a vyjdmuků a to byjvávala sláva s máji.

vyjevenyj, ustrašený, iěko koukáš celý vyjevenyj: proč pa si neposlechl!

vyjřuk, též **ponk** 2., **vyjdumek** (z vejce). Vem vyjřuk, pěkně ho zalep a vycpi pilinama nebo pískem a máš pučladek hned!

vyjřit z čeho, 2. ztratiti, pozbyti čeho atp. My mli krávy, jaký pak dojnice a vyšli sme z toho plemena najednou. 3. přen. zapomenouti. Já jí teký humíval a hlete, vyšel sem z ní (z písničky).

vyjřladky, široký límec s krajkou, jež překládá Bulka (poštrekovská dosud) přes kabátek od krku až po ramena. My tu ešte na vyjřladky trpíme; tánvťich vesnicích už to nemají něhdež.

vyjřkaš, f., výklenek, podobný menšímu slepému oknu; dělávají v. zvl. v šíjích do sklepa a ukládají do nich rozl. věci, na př. kolomaz s nádobou (aby nevysychala) atp.

vyjřlupek, jen v přirov., dívce jako vyjřlupek (= hezká).

vyjřmeno, tak vesměs začínají dělati kříž při modlitbě; doklad výslovnosti **ej** — **yj** i když není **j** téžeslabičné. Zvláštní výraz: **vodyjřmena** = co jméno má, všecko. Vzeli si schovanku, hale dívce přišla, že jí mušeli hned vodyjřmena všecko koupit.

vyjřmluva, výmínek. Cák táta huž je na vyjřmluvě? No, zle mi není; mám pěknou vyjřmluvu a děti si mne váží.

vyjřmluvnickyj, výminkářský. U Kolářů mají zvlášť na dvoře vyjřmluvnickou chaloupku.

vyjřmluvnik, výminkář. Dyjř mají hu stola teký vyjřmluvníka, starýho!

Vyjřnok, pole pod „chalupy“ (sic) u Mrákova. Na Vyjřmoe.

vyjřpieh, místo vystavené očím, větrům atd. Na takový vyjřpiehu sám byehi nestavěh.

vyjřplát, gen. pl. od výplata. Já už se nemůžu chytit kryjearu po kolik vyjřplát (t. vše musím vydati).

vyjřprava, 2. prgn., důkladná, bohatá výbava. A. Tě náká vyjřprava! B. Tím to může byjt; peníze sou, vše teky a děti málo.

vyjřraž, „vyražená mouka“, bělejší, výražka. Lěko mi udělal drobet vyjřraží a já sem ráda; bure pěknější chleba a bure to černý zase pro liehu a pro dobytek.

vyjřražnyj, pečivo z vyjřraže. Vyjřražnyj spíš vyschne a ztratí chuť (chlěb).

vyjřroste, 2. často udává věk (bez ohledu na pohlaví): Já byla tenkrat ešte vyjřroste (= odrostlá škole, ale nepatřící ještě mezi chasu, asi mezi 12—15 lety).

vyjřsev, m., pole má vyjřsevu dva stryehy t. j. skutečná potřeba při setbě proti výměru. (Na Chodsku obyč. třeba víc vyjřsevu, než kolik je výměru.) Srv. padne prgn.

vyjřskání mívá tyto útvary slabikové: **juchzechu!** (hl. přízvuk na první slabice), **jui-juchzechu!** (Obě první slabiky stejně silné), **juj-ju-chuchzechu!** (Všecky tři první slabiky silně přízvukovány a zvolna, přerývané vyslovovány, ostatek ukvapen.)

vyjřstavek, volné místo v lese, obyč. u cesty, na něž se sváží dříví z nejbližšího lesa okolo.

Zatím se to sveze jenom na vyjřstavek (t. j. ne do hlavního skladu dříví u vsi).

vyjřstrák, část mlýnského hnacího stroje, jímž přenáší se síla z palečnického kola kolečkem léním na kladnici.

vyjřstřeši, část punebi nad „vodvedením“ (pod střechou). Děti, vy ste mali; zatlačť to tám dál pod vyjřstřeši! (píci při metání).

vyjřstupek, sednička při senci, pův. položená výše. Di, koukni táhle do vyjřstupku, já mám teký knížek dost!

vyjřskrabek, 1. dolek z vyjřskrabného po okřině těsta. Vemte si pěknýj dolěk, nejezte vyjřskrabek! 2. žertovně o posledním dítěti v rodině. To víš, ty si vyjřskrabek a takuvyj je dycky mámíno mazínko!

vyjřsupec, bítí prutem nebo metlou, slabší význ. než výprask. Dostál Danda vyjřsupec, dostál? (Mluví se s posměchem k němu.) Srv. vyjřdrbec.

vyjřt, **vyjřl**, **vyjřla** atd. Dnes psi vyjřli celou noe; co pa tu asi mli?

vyjřvratek, dřevo (lesní strom) od větru vyvrácené. Je tám pár vyjřvratků, deme je zdělat.

vykání, na Chodsku vykajice starší užívají i part. v čís. množ. Přišli ste navštívit tatěčka? Někdy přesunují osobu druhou v první, zvláště nechťějí-li vykati a přece se ostýchají tykati. Tak jak se máme, vojáku? De pa sme chodili?

vykřesat se, též **vykřísat se**, dostat se z tuhé nemoci. Já nemysli, než že Kuba pure (umře) a von se z takový nemoci vykřesá (vykřesá zde = vykřesal). My huž myslili: jináč ne, pure! A chlapec se ze všeho vykřísal. (pure t. j. k „Abrahámu“, = zemře.)

vykroužit se, duo na hrnei se vykrouží = odpadne. Jak se v porcelánovým hrnečku vaří, duo se brzy vykrouží.

vylehčt, usnadnit práci, uleviti: písmákovi vylehčt, kdo zaň převezme na chvíli „říkání“. Matka šla za deern na službě mlátit, aby jí vylehčila; rubeo o úlevě, když jiný přebírá za někoho práci buď z části nebo celou na čas.

vyličit se, o snu, vyplniti se. To se mi to dnes vyličilo: už dvakrát se mi zdálo vo funusech a dnes ráno zvoní Frantovec hodinku.

vylišťovat, s předm. senci, mezi stěnami v senci roubené vylepiti hlinou úzké listye jež se bílí.

vylítat, prgn. vyskákati z hnízda (o ptáčích). Vylítanyj, prgn. a obr., chytrý. Ty si vylítanyj (= povedený, dobrá kopa).

vyloadanyj, vyloadaný. Vyloudaný kolo (= vytlučené od jízdy).

vyložit, prgn., vedle **vypříst** (= vypřáhnouti). Co pa, vyložíš ty voly či nevyložíš; dyjř si na jednom místě! (neubývá ti práce).

vyľumbat, vyřezat, vyklastiti, viz **ľumbat**.

vymereovat, koho odkud, moei někoho odbytí, vybytí. Vymereuj ho tuvočajř, cák tu má dělat! (na nezbedu, jenž se dostal do sudu).

vymísit, přeorati zorané už jednou pole po strništi. Vymísí se zjera, před sedbou nebo sázením.

vynáška, jen ve spojení jídlo na vynášku, na př. Voběd byl slabý, tak sem udělala ještě pár dolků na vynášku (t. j., aby si je vynášeli mezi dnem, kdy kdo dostane chut).

vynesenyj, jen o slepicí: Slepice huž je vynesená (t. j. snesla všechna vejce pro tento rok).

vypadnout na koho (vypád, vypádlá atd.) 2. přepadnutí (loupežně). Bedle hujezkýho lesa vypádlí na tátu tři chlapi. 3. Ten chlapec jako by mu byl z voka vypádl! (T. jest mu úplně podoběn.)

vypíchnout, 2. někoho odněkud = vytlačiti tajně, zlovně, zvl. ze služby atd. Tak dlouho počítávala, tak dlouho počítávala, až divě vypíchlá. 3. vypíchnout komu co. o haně atd. Hned mu to vypíchlá: pít za cizí, že dovede lezdos.

vyplakovat, vyplachovat, též vypláknout atd. Hanče, vyplákní žbán! Též obr. Se mnou si hubu nevyplakuj!

vypletat, prgn., pléstí nevěstu a droužku. Já je vypletávala, já to vím šeko.

vypráhnout, vypráhl atd., vyprahnouti. Letos je země vypráhlá, jako nepomatujem!

vypravit, 2. s předm. brko, t. j. sříznouti a upravit ku psaní. Neboštik starý pan hučitel nám je vypraval a psávalo se jak pak! 3. opatřiti dobře všim nutným, zvl. deern vdávající se, syna do světa atd. Vypravila sem jí jako svou (sehovanku).

vypříst, vypřít, atd., vypráhnouti. Kuba ještě nevypřih — cák dělá tak dlouho! Hdepak je hdo — děvko, pote mi něhdo pomozt vypříst telata! (Telata = volky, „hudečníky“).

Výpustky jednotlivých slov i výrazů vět-ných bývají velmi oblíbené a rozmanité a při jemné modulaci vět-ného přízvuku oživují pěkně mluvu. Některé příklady: Já hned na Hondza, hale Hondza, že v halměři ani nebl! (t. nie tam nehledal a tudíž nemohl vzít, co se ztratilo). — Potý přide Běta ha: „Stryčku, pote teký a pote. —“ haž mě vytáhla. — Kubik, ten nyjde jednou vokolo, aby nezaskočil a té jenom: „Náš děrek a náš děrek“ (sm. tchán si chválí, že hodný zeť rád jej navštíví a rád s ním mluví). A: Loučka pěkná, jenom vodu! B: Vodu, vodu! — Já říkám: „Jenom zdraví!“ — Táta — netáta, jen po svém demu! (sm.: hled dostati svou věc, než se ti půjčkou zkazí, třebaš máš o ni upomínati nedbalého tchána). — Ty si neženec než svou. — Dyž pastýř troubí, vyháně! — Já na vojnu, z vojny demu, ty si ještě svobodná! (Pis.) — S křížem na svět, s křížem na světě, s křížem se světa! (Přísl. Tak říká matka chodská zavíjející dítě a překládá přes sebe povíjaj ve tři kříže.)

vyramovat, asi = vydrhnouti. Selát, ten té vyramuje žaludek.

vyranit, o dřevě, přirezati okraj na čisto, aby byly hladké hrany. To prkno není

u konce vyraněný t. j. není dobře obřezáno, je na něm z části kura.

vyratit, o bylině, vyhubiti. Koukněme, ten divokýj česnek šečen se nám tuvodsažd vyratil. Malinový se těžko dá z pole vyratit.

vyrazit, 2. prgn., senlíti na „vyjraž“. Mlnár nám to vyrazil (= udělal bělejší monku, „vyjraž“) a máme chleb lepčí a máme pro dobytek. 3. vyrazilo se, o chorobě, jež z vnitřní obrátla se v kožní a tím se hojí. Ml horkost a do rána se mu to vyrazilo, ml pysky jednu nátku.

vyrážka, kožní nemoc lehká. To není lišij, té jenom takuvá vyrážka.

vyrost z čeho, a) o vadě tělesné, chorobě atd. Divče ze všeho z toho vyrostla (měla krtice); b) pšen. Z tuztoho já dávno vyrost. (Sm.: Mladý muž odmítá skotáctví chasy.)

vyzáhnout, 2. vystáčiti. Jenom dělij, alyš vysáh! (= pozorně hospodař).

vysedit, vysedil atd., 2. o pečivu v peci, zvl. větším. Chleb a calta, takuvá věc se má nechát vysedit (t. když už je povrch pečeno, ještě se má nechati v peci, aby „trídka“ se „dotáhla“).

vysmětat, vyslíditi. Kluk jeren vybraná! Vysmětá hdejáký ptačí hnízdo; nie před nim nestačí.

vystályj, atd. 1. zuby sou vystálý (když začínají boleti). 2. smetana je vystálá (už se může sbírat). 3. = vyspělý, o bylinách. Košťata dělat, dy je prouti vystálý. Při sv. Vavřenci ještě není dříví vystálý (ještě je v něm miza).

vystání, jen ve výraze na vystání. Huž sem tu na vystání = netrpělivě čekám.

vystávat, prgn. o poledním odpočívání dobytka na pastvě. Sbáníval ho pastýř na některé pole, aby se zároveň hnojilo; některý dobytek lehal, některý stoje přezvykoval. Tak pastýř vystával.

vystřít hlavu, přen. vyjiti z domu. Člověk jen vystřel hlavu a pravičec někoho přinese. Pod. sm. vytáhnout paty.

vystrkat, 2. o nepořádném splácení. Vystrkali mi to po pětce (t. velký dluh spláceli malými splátkami).

vyšacenyj, kdo má hodně šatu a pěkného. Kadlik vám přišel? Povídali včera hu nás a jak pryj je vyšacenyj; můžete mít radost (Syn krejčí se vrátil po letech z ciziny.)

vystěchtat, nedbale nebo neuměle vyžiti. Viz štěchtat 3.

vytáčet, 2. o křesu mlýnského kamene, když seký oškrtem radí se k sobě v obloucích; opak jest „na rovno“. Oba křesy mají se střídati, jestli jeden na spodním kameni, má býti druhý na běhounu.

vytáhnout se z něčeho, 2. obr. zbaviti se nějaké nepříjemnosti. Kuba se ještě vytáhl a druhý by se byli teky rádi vykroutili, ale nešlo to (z následků prance).

vytásit se s něčím. Proč si se nevytásil s tím hned?

vytočit, 2. vymluviti, omluviti. Von to vytočil zase jináč. 3. žert., děvčata při tanci.

Víte, Víte, tys tu ty divčata dnes špatně vytočil! Braň se teký, ať na tebe nezapomím s poutí!

vytrátit, o práci nějaké, kde se stává předmět tenčí a tenčí, nebo mělčí a mělčí, kratší a kratší, až na konec rozdíl zmizí. Na př. vytrátit hoblováním jízvu ve dřevě na jednom místě, nestejnou šířku dvou látek při sešívání atp.

vytřená, jen „pro vytřenou“, o jídle, jímž se bystří chut, na čem si někdo pochutnal, ale není pro najedení. To bylo něco pro vytřenou! (kdo si pochutnal na huspenině hodně kyselé).

vyučená i vyhučená, zvl. ve výr. dostát za vyučenou = utrpěti. Letos dostál Hojda za vyučenou: žena stunala, kroupy přišly a ještě naposled vyhořít.

vyvátet se, 2. o obilí, jež pro nečasy dlouho se „vátelo“ na hrstech, nemohlo se v čas svážeti. Žito sme dostáli pěkně za sucha, ale ječmen se nám vyvátel.

vyveet, dvoje atd. 2. prgn. a) o mláďatech. Vyvedli holoubata a potom mi vzal kraulík starou a tak mi to vomrzilo, nechál sem holubů zas. b) vyveet = podvésti. To sem tě vyvedl! Vyveet aprilem.

vyvrázet, obyč. s předm. teplo. Viz vrázet se.

vyvrknout, vyvrtnout, zvl. v. nohu, palec atd.

vyzdit, přech. vyzdit senci = dáti zdi místo „stěn“.

vyzimovat, přechovati přes zimu. Lčko, dy já ho vyzimuju, von se mi zjera sebere a de mi! (čeledín). Já mu dám vyzimovanou vovei za takuvyj pakatel?

vzdúra, f., vzdor. Von mi to dělá na vzdúru, hale ajci dělá!

vzít, part. l-ové vzal, vzela atd. 2. -si: rozvážiti si, povážiti. Tak si to vemte: na takuvou věc by se dostála ha vona ne a nehudělá jináč: rači pryj by vostála tak (nevěsta svobodnon). 3. koupiti. Vem ešte sùl za tich pět! 4. vzít se, zjeviti se. Tu se vám mi vzal přede mnou člověk —. 5. vzít se vo něco, ujmouti se čeho. Harvokát chtíl, aby tuto táta netrpíl a haby se vo to vzal, že muši prorazit. Vobec se vo to vzela, dyž Marušák žádnyho nemá, ha Marušák vyhrál. 6. prgn. o tahounech: počítí táhnouti. Já bjikal, já tlačil: co pa voni vzeli? Nevzeli! (koně v louži).

vzkáz, výraz ustrnulý a jen adverbialně užív. Přídeš s tím vzkáz, uvidíš.

vzkazovat, obyč. zní sk—, prgn., nabízetí po posledk nevěstu nebo ženicha. Když nechce, ať nechá tak! Z Luženc nám vzkazujou a jaký pak pěkný místo! Copa se za nim navkazovali ze mlýjna; nedbáli, že sou děti.

vzlitnyj, vlašovička vzlítná. (Pis.)

vzrost, vzrůst. Koukněme, ta jabloň má nákjý vzrost!

Z.

z, ze, 2. z čeho býti, ve výr. Já z toho nyjsem, abych se mohla na tutu nepravost dívat (t. z takového života, rodu). 3. kostrbáče ze sáhu (t. sáh dlouhé); pův. předl. **vz** s akk.; srv. stěblo z chlapa. 4. Jednu louku mám až na Klencko, pěknou loučku, jenže je mi túze z ruky (= vzdálená). 5. Z takuvýho škrobotu takuvyj peníz — to by dostál u mněsta věči kus pšenčný půdy! Předl. **z** se zdvojuje v chod. i dom. v **zez**; viz zvlášť!

za, s akk. 2. ve spojení za kus cesty, na kus cesty. — Máma mi pomohla nest kúš za kus cesty. Di s nim (hostem) za kus cesty. Vyprovodili sme ho za kus cesty. 3. dostát se zač, též přijít zač. Beneš by rád přišel za hajnyho. Tonda se dostál za pěknou službu něhde v Rusku. A: Takuvyj je brousek, po tom je vostí jako jedovatý: karapak si se za něn dostál? B: Koupil sem ho na pouti na Fulmáhu (Volnava). To bylo bránění, to bylo capartú a dyž vo sebe stáli, teký se za sebo dostáli. 4. Na označenou míry: Ty přece nemáš za vlas rozumu: krávu tak vyhodit, dy má dát houžitek (t. prodal dojnicí). Bžlo jich tak za dvě prahouše (t. suchých hrůšek). Já ešte za tulík mám, abych si děti voblik. Je-li pak tu zadost íebíku? (t. aby stačily na chystanou krytbn). 5. za jedno

byt, shodovati se, rozuměti si, dobře se snášeti. Byjvávali spolu dycky za jedno (dva starci, Příbek s Vondrašem). Též v uvádění důvodů za jedno vedle předně. Za jedno už sem na to starýj a teky by to koštovalo. S instr. Táta jel za Barton (t. navštívit jej na vojně). Šel bysi za takuvou, kerá má sukni novou. (Pis.) Předl. za se opakuje: Co za to za všecko mám? Drobet nevdeku. — Pros za nás za říšné! (tak mění usus i pevný text modlitby).

zabíják, úmora, škoda atp., jen ve výr. To je zabíják! Na př. V spocený košili sednout do chladu — té zabíják (= to zabíjí, velmi škodí na zdraví).

zabít, zabít a zabil. Spád s vodru a zabil se. To dítě leze, lidi, jako kočka: takuvou vyjšku, to aby se zabil. (Kyčov.) 2. obr. zničit, na mizinu přivést. Nepřestaneš-li s hospodou a kartama, tuto tě zabije. 3. zabít se po-, za něčím, rád mítí, jisti. Já se můžu po kolůrkach i po šveskach zabít.

zabrát, zabrat; ale u part. zabral, zabranýj atd. Von není než zabranýj v knihach.

zacechnout, zaprati, povypрати. Té marastu šudýš: abych vzela tu sukni na rymík drobet ji zacechnout.

zacelivít se, zacelivila se atd. o ráně, zace-
liti se. Hdo pa by se tutoho všim: vono se to
zaceliví samo.

zacknět, býti v světle. Vodstup a neza-
elánij! Imp. též slož. s od- ve tř. 4: vodeloň!
(= jdi ze světa!). V jiných tvarech této
složeniny neužíváno.

zácnýj, zácnost atd., vzácný atd. Karapak
já tám byjvala zácná (= milá! Analfab-
etka).

zacapovat, o vazbě dvou dřev, z nichž
v jednom se zadlabe díra, do níž se zapustí
čap, na druhém dřevě zařezaný.

zazit, začel atd., začal. Nechojď na mne,
já to nezačel! (pomluvu).

žadát, 2. prgn., dáti dobytku první píci při
krmení. Potom se „přidá“. A: Jiríku, bure
tma: hyjbyj žadát dobytku. B: Děvka za-
dala sama.

zadělat, 2. pokáleti, umazati (silnější než
podčelat). Dí mi vod toho, dyť se celýj zadě-
láš (na kluka šplíchajícího se ve vápne).

zadělávká, mléko nebo voda, již se těsto
zadělává. Pomatuj si: do suchý mouky jen
víc zadělávky!

zadirat se, dřevo se zadirá při hoblování,
kálání atd., t. j. tvoří hrubě, drsné plochy
místo hladkých.

zadky, pl. t., zadina, zadní obilí. Té horací,
dy jim dám přes zimu drobet zadků; v litě
se holub užíví sám. Neházij tím holubom
zrno, máš tám dost zadků!

zadnice, 1. zadní pištěl u dud. 2. žert, zadek.
Humí na zadnici.

zadost, částice význ. silnější než dost.
Když krávě zadost nedáš, vona teký nedá.
Takuvýmu člověku nedáš nihdá zadost (zá-
vistivému).

zadrhávka, zvláštní tvar chodského vyší-
vání; sdrůžoval se obyč. s „řetízky“.

zahájit, 2. opatřiti hajkou (viz to), t. j. za-
povědětí obecné užívání polnosti, cesty atp.
Vacek si to tu zahájil a nic tu nemá: snad že
tu má byjt jetel?

zahánět, 2. vítr zahání někam. Sem to dnes
zahání a takuvý sturený, já huž sem celýj
jako křechyj!

Za — Havlovy, sraženo v neskl. jm. pol-
ností. Sbírali sme Za Havlovy. Deme Za
Havlovy. (V předu statek u Havlu).

zahazovat se, zadávati svou čest. Tak se
zahazovat a tak se zahazovat! (touží otec na
syna, jenž chodí, kam by neměl).

zahmouřit, zamhouřit. Z víčera sem brzy
husnoula, potom mi vydyjřila chasa na vsi a
huž sem do rána voka nezahmouřila.

zahodit se, zadati si. S takuvýjma — to se
zahodíš! (o zlé společnosti).

Zahoř, Rehoř. Hojně zachováno ve jm.
rodových. U Zahorů (Draž. i jinde), u Zaho-
říku (Klenčí).

zahrádka, zahrádka. Takle pěknou za-
hradku před vokny, to bych já taky rád
mňel.

zahrát si dát, iron., přestati s nějakým
skutkem opovázlivým nebo neopatrným.

Flintička není pro sedláka, s tím si dyj
zahrát!

záhumenec, m., řídě. záhumenice, f., pozemek
za humny. Na záhumenei bureme žít eště ten
tyjden. Často ve sm. vlast. jméno eelé polohy:
Záhumenec (skoro u všech obcí chodských).

zahuzlovat, udělati uzly, takže jich nelze
rozvázati. To šnarování se mi nák zahuzlo-
valo, tisíce a nic víc: já nevím kury do toho!

zahyjět, pohoupati. Zahyjčij mi to dítě,
já si skočím pro vodu.

zachováť, zachováť, zaspořiti. Byjvával
plat položení a my sme s tatíkem eště zachov-
váli pár zlatyčej.

zachuchlat, zakukliti; ale nekryj se vý-
znamem úplně: Hančičko, ty si celá zachu-
chlaná = zabalená proti nehodě. Též za-
chuchlit atd. Jenom se tak nezachuchli,
dyjť nehuridiš ani na cestu!

zajeť, 1. intr. 1. o jždě malě, krátkě.
Pepíku, nezajel bys mi v šíraní pro voves,
mám ho tám tak do řebřin? 2. Zajel do
škarpy (t. vybočil z pravého směru jízdy).
Pod.: Manka krájela chleb a chleba tvrdýj,
nuž jí z bochníku vyjel a zajel do ruky.
H. transit. Kouknite, to se stálo nechčestí:
Baslík zajel vlastní dítě, takuvou divičku
tevernou!

Zájemi, v Zájemí atd., jm. pozemků u Poc.

zajecí zeli, janovec, byl. Na takuvým
škrobotu neroste než náký to zaječí zeli
nebo jalovec.

zajíc, gen. pl. zajecu. Zajecu byjvávalo jako
kofát. A co pa bylo jiný zvěři — dost a dost.
2. zajíc, co po lopatě skáče, žert, hádanka
svatební = koláč.

zajidá se, protiví, nelíbí se. (o nesnadném
díle, službě). To se mu tám zajidá! (= nelíbí).
Chlape, zajidalo se mi to teký: tulík dření a
tak malýj vyjďělek, ale jaká byla rada, dyž
se chtělo jist?

zajíkat se, mluviti trhaně pro strach, lek-
nutí atd. Ičko myslivec na Manku a holt se
zajíkala, že sme to tám našly (pych lesní).

zajít, v 3. os. o překážce. Patrně ho něco
zašlo!

zákamni, menší zeď mezi stěnou a kamny;
za stara bývávalo z. široké a lehlo se také
na něm; nyní je užší a jen louč se na něm
sušívá.

zákampí, pole, chalupa v zákampí, dom.
aši = chod. z. věti.

zakarasit. To dítě je zakarašený jen vod
bídý. Ty smřínky se tary zakarasily.

zakládat, 2. prgn. o mladých husách, jimž
se začínají tvořiti peruti. Náše už zakládají.

zakopát, euf. m. polřbíti. Máma huž je
zakopaná, bure hnedle dje leta; 2. zakopát
se, obr. na mizinu přijíti, zničiti se. Sedlák
Hrubých se zakopál jenom s knihama
(knihy jej zavedly).

zakopát kypřici, termin o první, nejdůleži-
tější úpravě nového mlýnského kamene, aby
dobře seděl.

zakousnout, 2. snísti něco málo na jiné
jídlo nebo pití a sice z pokrmu tvrdšího. Pár

mišenskyjch jablíček tě nesu: můžeš mít v zimě na večer dycky náky zakousnout.

zakřipnout, zaskřipnouti; z. prst, kde se svírá, j. ve dveřích atp.

zákrsek, hl. o ovoci nevyvinutém. Tuty jabka proti našim jabkam, jaký sme mívávali, to sou samý zákrsky.

zakublat, zaplésti přízi. Ičko se mi to zakublatlo na cívce, že to nedokážu smotát.

zakudlit polévku, zavařit sypanou zne-náhla moukou, dom. zavrtět. Žakudlená p. jest tedy jen z vody a mouky. Muže se přidati vejce = z. „z vījčeti“, nebo sladkého mléka = „z mlíka“ nebo kyselého m. = „kyselá“.

zalehnout, 2. intr. o uších. Nastyd sem na hlavu a huši (h úplně jasně) mi zalehly, já neslyšel a hučilo mi v nich, jako dy jede mašina. 2. zalehlyj mlýnský kámen, t. j. přilís tvrdý.

založit, prgn. vedle zapříst (= zapráhnouti). Tudotoho (vozu) založíš telata! (volky „učedníky“).

založit se, saditi se oč. Voč pa se založíš, že bure Kuba voják (nom.!).

zamachat, pokáleti. Lidičky, ten má zamachaný kalhoty. Cák si se u tý stunci tak zamachal?

zámek, 2. zárez ve středu ramene kola (vodního a palečního), jímž rameno k rameni se uváže a tak potom do křížel zapouští.

zaminout si, umíniti si. Ty si dycky něco zamíneš! Kryjčír byl: co si zaminoul, marný, mušel provést! (= byl takový . . .).

zamkýnat, nov. vedle správného zamykat. My nýjsme zvyklí tak šeko zamkýnat a potom — do pa se dohlídá domácího zlodíje? Ženský, zamykyjte na noc husy, husy se zase kradou (stší.).

zamourit vedle zahmouřit, zamhouřit. Já celou noc voka zamourila.

zamyjt, zamyjl atd., nedbale umýtí. Lidičky, té zamytá půda: tu tak brzo nehumyjeté! (Srv. zaprát.)

zandat, 1. zavřítí, nepati; z. díru ve střeše. Zandá díru svou (= země). Zandyj ten vocet, ajť nevyčihnuc. 2. prgn. zavřítí na závoru dvěře. Štryček přišel, my huž míli zandáno. 3. zastrčiti, schovati, že nelze naléztí. Kampa ste mi, ženský, zandali kajku?

zánovní, skoro nový, nedávno nový. Chlapi, purete mi! Tak já vám dám takovou sukni, zánovní, dělat v tom maskery!

zapadlyj, též **přepadlyj**, 1. hubený od nemoci. 2. Kráva je huž zapadlá (před telením). 3. **zapadnout**, 1. někoho při čem. Dyjť já ho zrovna při tom zapád, kerak nám jel přes louku. 2. ztratiti se. Kam pak to kladivo s tou babkou zase zapádlo?

zápala, slovo domácílek, červánky. Byla zápala, něco přide (t. buď dešť nebo vítr).

zapalovat se, o ovoci dospívajícím, než začne zrátí. Hu města na silnici huž se křešně hezky zapalujou; tu hu nás eště není pomyšlení.

zapást, popásti chvíli za pastevce. Manko, nezapásla bys mi tu drobet, já bych se skočil demu najíst?

zapínátko, jehlice spínající ženské „rukávce“ u krku. Lávali si je z olova a činu doma, jako původně knoflíky „lifačky“, a vkládali do nich granátky nebo sklíčka; nyní jsou „z krámu“, ze sklíčka vyvinulo se dreátko a z toho i název nový, **dreak**. Víz to.

zapít, zapali **zapjal** atd. = zapítí, zapial . . . vedle zapnout, zap atd. Probitý knoflíky, dyjť to člověk nedokáže zapít. Zrovna sem to zapjal a vidíš, sem rozhalenýj zas: hde pa sou starý párečky a knoflíky, co šivali kryjčírí! Já vykročil jen tak z rozapaton bestou: a, chlapi, nešel sem daleko, rád sem se zapjal. **zaplect**, 2. zasaťtročit, zapertykovat. Dyť vona mu zapletla vobíli, len, hde co; to se potom má muž dodělat?

zapomenlivýj, vedle zapomětlivýj. Chlapse, nebujď přece tak zapomenlivýj!

zapomít, **zapomil** atd. (sr. za - pomnit). zapomenouti. Tuto já té tak brzy nezapomím. Já humila koled dost, ale zapomila sem to šeko.

zaprát, 1. vyprati jen část roucha, pokud poskvněno. To bylo nákyho marastu, já mušela sukně zaprát. 2. nedbale vyprati. Ten chlapec nám přines zapraný prádlo z mňesta: ičko huž prohlídlo, ale bylo jako kominek.

zápražka, jiška. Drobet voca, drobet záprečky — to druhý voda a je teký vomačka a dy je hlad, dobrá je.

zapříst, **zapřih**, **zapřihla** atd., ost. tv. od sl. zapráhnouti. Lidi, mjíte se k něčemu, mušime zapříst — zapříst! Šmonřilo se, já eště zapřih, ale bylo to marný: nepřijel sem ani za humna a bourka tu.

záprtek, 1. vejce nevyvinuté, malíkké. 2. obr. nadávka člověku drobnému nebo zakrslému. Já by ho vzal, záprtko, a zmáek bych ho, ani by se mi nehnoul.

zarazit 2. prgn., o zastavení mlýna. Děti na rymíčku křičily, já hned běžím a zarazím mlýn, hale chlapce zatím byl huž v lednici: kolo ho pěkně sneslo — to při nom anděl strážnýj stál!

záračka, počátek plodu oyočného, brzy po květnu. Děti, nejzte to eště, dyjť sou to záračky! Lidi, vono by to jidlo záračky! Že burete stunat!

zaríkávat, **zažehnavati** (nemoc, zlého ducha atd.). Já mu zaríkal volnupal a hned míl pokoj. Pokosnice nýjlepí zaríkat!

zaryjlovat, zaříditi vůz nebo saně pohy-bem voje stranou. Zaryjduj v právo, vie v právo: takle bys neprojel!

zas, 2. však, pak, naproti tomu. Ty švesky nejíš — já zas mám švesky rád! To bych já zas takový slovo naší mámě nebyla smíla řect. Leckerás falešně (mlhuje), leckerás zas nesmí. (Pis.)

zásep (ž. r.), zápraží. Nestuj na záspi, poj do sení!

zástěra v kroji chodském jest sváteční, bílá tylová, jež má význam smuteční proti

pestrému fěrtuehu. Starší hývala modrá, užší plátěná, s bílým okrajovým vyšíváním. Také zustalo jméno zástěry „ke všidni“, plátěné, jež i mužští odedávna nosívali a to buď bílou nebo „tisknutou“ (s modrými vzorky).

zašarovat i **zašalovat**, zapěříti, zabezniti prkny nebo povory. Na zimu, já říkám, že by se měl věchník zašalovat.

zašívati, prgn., často bez předm., záplatovati. Nes (dnes) nepřidu (t. hyjtu), muším zašívati.

záškodník, člověk dělající rád škodu, zejména pasoucí na cizím. Pádár je takový záškodník, vidíš ho pást jen na cizím a jen po škodach.

zašlehnout se, zeněsti, ucpati se; o kannech, kanálech atp. Po syrovém dříví se tě valach snadno zašlehne. Kanál se nám zašleh a řeko bureme mít v mařtali mokro. Po takový hustý polívec aby se zašlehly střeva!

zatăhnout, prgn. 1. ženicha, když si odváží nevěstu ze vsi. „Zatăhnou“ mu opentleným provazem cestu buď hoši, jímž družku odvádí, nebo i ženské, a musí se vykoupiti zpropitným. 2. chopiti se práce, vydati sílu. To není jen poroučet: chlape, zatăhni sám! 3. zatăhnout se, též zapučit se, o nádobě dřevěné, rozsušené. Dyj do něho (škopu) drobět vody, von se do rána zatăhne.

zatarasit, zameziti, zvl. cestu. Já cestu skez sad zatarasím a bure po cestě. (m. skrz znělo skez; tak někdy v ml. nedsb.).

záteň, příhrada ve stodole mezi mlatem a pernou. Ve výši as 1 m. je trámec začapovaný do sloupů a pod ním až k zemi jest prkenné přerění.

zatím, 2. sm. odpor.: Dělal si nádijs na dožvico, zatím s ní dostal pakatel. Často **zatím a pod tím**, silnější význ. než zatím, částečně jen odpor. Já myslila, dovíjakýj to není svatoušek a zatím a pod tím čechmant s ním šije. Pořád že Barta nic (t. nedělá) a zatím a pod tím von dost málo.

zatiť, **zatiť** atd., zatiť, zatiť atd. Kuba zatiť pěst: „Řeko co?“ Jedn. sl.: Těl do živýho.

zátočina, oklika, zvl. u potoka, řeky, silnice atp. Je to zrovna, co dělá starka tu velkou zátočinu.

Zátoky, pl., jm. luk u Postř. Sing. Zátoka. na Zátoco, jm. panské louky pod potokem (za-těká ji) u Trhanova.

zatopit někomu, 2. nahnati, nesnázi způsobiti. Počkyj, jen ho nech, jak já mu čechmaneky zatopím! (myslil na žalobu). 3. Voda zatopila luka.

zatra, též **zatrápence** i **zatrápený dílo** — tak si ulevuje v rozhovoru nebo údivu, kdo nechce říci ani sakva atp., tím méně pak skra atp. Ha zatrápený dílo, kraulík už mi vzal třetího holubá! Lidi potřebujou na chleba a voda žádá — té zatrápence!

zatrápenceňj i **zatrápenceňj**; z. chlapec.

zatrápenceňj, též **zatrácovanýj** a **zatrápenceňj**; nejslabší zaklínání. Ty si zatrápenceňj chlapec. Tě zatrápený dílo. Též adv. **zatra-**

repeně a zatrácovaný! To tě bude zatrácovaný mržit.

zavalit se, zarůst, zacelit se; o ráně, zvl. na stromu. Vobal to řeko hlinou a vono se to pod ní zavalí.

zavalitýj, o člověku malém, ale silném, tělnatém. Šimánek velkýj nebyl, ale zavalitýj a ruce měl silný jako lamač.

zavařit, 2. žertovně, usnouti. Já na tebe ještě mluvím a ty huž si zavařila.

závazek, první dar od kmotrů křtenci. Bývá to obyčejně peníz, jež dají do zavínutí, aby se naň přišlo hned, jak se dítě přinese od křtu a rozvřijí se.

závazka, červená pentlice, obyč. hedbávná, jež uvazovala a zdobila vrkučky dívky chodské v zadu na hlavě, dokud mývaly hlavy jen plínkou kryté. Pod z. vlastně vrkoče „kaněka“ stahovala a plínka od čela pod vrkoče se táhla a konce podvázané až na ramena splývaly.

Záveskyj, jm. rodové. (Poc.)

zavěšenýj, zasmušilý, omrzělý. Cák chodíš pořád zavěšenýj, dyj tě žádnýj nic nedělá!

závěti, **závěťi**, místo, kam nemůže vtrvati. Vorech u nás nechce závěti; v závěti brzy zjera pučí a potom zmrzne. Jen co přidem k lesu, potom už pureme v závěti.

závíj i **závíjij**, m. r. Nad Tranovem sou dycky velký závíje. Při našich plavkách tám je vám závíjij, zajeci po ňom lezou v noci do sadu.

zavírák, řetěz, jímž se „zavíralo“, brzdlí; potom vůbec velký řetěz.

zavít, **zavil**, **zavítýj** atd., **zavátí**; ale i tv. nepřehl. Šeko šudýš zavito; karapak se tám dostát? (do kostela přes pole). Dy se stane: cesty zavítý — ten strom člověka vede a ba ho i zachráni před zmzrnutím.

zavívat atd., nov., m. zavíjet atd., viz víju.

závlač, velký tupý klín z měkkého dřeva, jímž se utahují ramena v křížalách v kole mlýnském.

závlačka, tyčinka železná, která se zavleká do konce železného silného hřebu, jež se má v díře své volně otáčeti. Tak na př. hřeb, na němž visí vah u vozu.

závodka, stružka na louce, vedoucí vodu od hlavní stoky. Pacholek by mi nadělal zbytečnýjch závodek, rači si to spravím sám.

Závody, pl., jm. luk za-vodon, u Postř.

zavraacet, prgn. obrazeti dobytek, sháněti se škody zpět na pastvu. Zavrajt mi teký, dyž si táni. (Pohůnek na pohůnka, který je blízko škody). Chlaspí, dete zavrátit: kráva v zelí, zatrápený chlaspí!

Závratník, jm. rodové. (Poc.)

zavreaná polívka, dom., zakudlená chod., p. z „vody“, zasypená práškem mouky.

zavřít, **zavřil** atd. V hospodě před ním zavřili. Henče, zavřila si husy? 2. prgn. dáti kolu brzdu a to vloží se buď „koryjtko“ pod kolo, nebo se podváže kolo zavírákem, aby se nemohlo točiti. Brzdy jsou novější.

zavrtit polívku, dom., zakudlit chod., t. j. zavařiti moukou.

zavzetí má tučně dobytče (žertovně též o tlustých lidech), t. ohmatává-li je řezník, muže hodně zavzít.

zážer, kravská nemoc jevíci se hnísáním na jazyku.

zažrát se, zasytiti se; o dobytčeti, jež přišlo z cizího chléva, kde mu nedali dost. *B:* Pěkná kravice, začíná se spravovat. *A:* Cák — ičko huže se zažrala, hale byla prázdná!

zběhnout, o osení, když za příznivého počasí rychle a zdárně klíčí a roste. Jinak „schází“. Ta má hlavatice letos pěkně zběhla; té toho, kouknite, jako čvočku. Na ječmen ještě není dlouho (= pozdě!); vláha je, teplíčko teký, ten zběhne pojednou.

zbrundit, vzbudit, popuditi atd., zvl. o bolestech. To se mi dnes ty zuby na tom větru zbrundily. Zbrundilo se mi to v břiše (nastal prujem).

zhudarma, marně, zbytečně. To tám deš zhudarma, povídám tě.

zbyt, zbyde i nezbyde. Až co po mně zbyde!

Zdanovec, jm. rodové. (Tlumač.)

zdařená, zvláštní náhoda, řídký případ. Té zdařená, dy my koupíme maso. Té zdařená, abych dostál na cestě žižň. (V témž významu se říkává: To musí byjt, abych dostál atd.).

zdit, přech. Zdili sme Haliášom stunci. Též slož. vyzdit, podezdit.

Zdolnice, pl., jm. luk u Klenčí.

zdrápanýj, zdobaný od neštovie. Hezká divče by byla, enom že je zdrápaná.

zdrápek, přezd. zdobanému od neštovie. Ty zdrápkni, zdrápkni! (i na děvče).

zdrápnout, žert. ukrásti. Coura ženskyjm prodávala kartáč, že ho našla. Patrně ho něhde zdrápla.

zdráv, s přičestím min. často užíváno v přáních a pozdravech: zdrávi se ptáti! (zdvořilá odpověď na otázku po zdraví přátel a věč). Zdrávi zkazovali (podl. odpověď na vzkázané pozdravení). zdrávi hužili! (při poděkování za dar nebo za půjčku).

zdrava, strava. Nášle zdrava je jenom sprostá zdrava, ale člověk po ní vydrží dělat.

zdrhat se, zdráhati se. Jen se nezdrhyj a pověz to tátovi!

zdrchal, zamotati atp. Vitr nám zdrchal len, to bure těžko ho sebrát. Dyj pokoj a nech kolovat, ajť mi to nezdrcháš!

zdrozla, f., drozd. Co pak byjvávalo zdrozd, dyž přišel člověk do houští, ležávaly šudýš jako myši.

zdrubek, hrubá třístka, krátká a tlustá; hlavně při sekání pařežů a okřínů obyčejná. Tomeš sekal vokřín a jak tak seká, zdrubek flink! mně zrovna do voka.

zdrubkář, dřevorubec, jeňž vozí „zdrubky“ do města na prodej. Pomáhají si tím obyc. „nedostateční“, kteří už nejsou pro nějakou úhonu na práce v lese, nebo vdovy, děti.

zduchnit, setlíti; strom zduchnělyj (= shnilý, ale na suchu).

zdura i **vzdura**, vzdor. Dyť mi dělá šechno na zduru. Též pl. na zdůry a na vzdůry.

zdvíře, vedle zvíře, v ml. nedb. Té náký zdvíře! (o velkém pánu).

zdvižná, pitka patřící tesarům po zdvihnutí krovu. Ve mlyně milí zdvižnou, to pil, hde hdo byl.

zebrina i **řebrina**, žebrina. Muzský dávají pod kolnou vůz do řebrin.

zechtěnda, přezd., člověk mlsný. Si to zechtěnda, co vidíš, abys míl.

zechtěnyj, chtivý, mlsný. Já nyjsem na nic zechtěnyj.

zelenáč, druh jablek, jež i zrajíce zůstávají zelená.

zelenidlo, řasy ve vodě. Voda by byla dobrá, dyby jenom toho zelenidla tulík v tý sturánee nebylo.

zelenka, druh hrušek; je menší, podlouhlá a zrajce zůstává zelená. Též jm. rodové: u Zelenků (Chodov, Postř.). 2. Také jméno jablek zelených, prostřední velikosti.

zelený, adj. stf. r. v platnosti sb. = zelená píce, čerstvá proti sušené. Nášle nedostanou ičko než zelený (krávy, z jara, když už nouze o sušenou píci).

zelniště, role po zeli. Mili sme ječmen na zelništi, ale byl! (= pěkný).

zem, enf. výr.: je tak a tak dlouho pod zemí, zem ho tlačí, kryje atd.

Zeman i **Ziman**, jm. rodové. (Tlmč. Kyč.)

zemská žába, ropucha. Já se podívám a vona tě tám sedí na hrnci takuvá zemská žába.

zet, zef. Ouyj, chlapče, huž je veta, táta nechce tě za zeta. (Pis.) Byl se mnou teký zet. (Vždyť t zní tvrdě.)

zevel, kdo se hloupě nač divá. Si to zevel, stojíš tu a nevíš, hdo tutary de!

zevloval, hloupě se divati, též marně a zbytečně na něco patřiti nebo i čekati. Cák tu zevluješ; di po svyčh! Je to nechojdemu jeren; k vůli svarbě by tám zevloval hodiny.

zez, předl. zdvojena místo z, ze, ale i jednoduché z zcela obyčejné: Máma přide zez mčesta. Deš huž z mčesta? Té zez Draženova Vondrašoue. Srv. nášl.

zezdola i **zdola**. Zprubuj to zezdola, snad tě to pure snáz.

zezhora i **zhora**. Až purou cikání zezhora. (Pis.)

Zhorce, pl., ve Zhorcích, louky a pole u Pocinovie.

zhoužit (h úplně jasné). Dyby se mohly vrata zhoužit!

zibst, **ziblo** atd., zábsti, zúblo atd. Lidi zlatý, to mi ziblo. Kouknite, mi nechce přestát zibst.

Zika, jen ve jm. rodovém. Zikoue, u Ziků. (Ouj.)

zídka, prgn., obruba starých kamen u zdi. Na zídce je pár loučů suchých.

zimnice, v přír. To přide dycky jako zimnice: dyť na mně teky perí neroste! (Smysl: nutí a žádá, abych dávala a já se musím o své přičiněti!).

zimomáry, zimnice střídavá s horečkou, zvl. před nemocí. Takový zimomáry sem dostála, já veděla hned, že to bure náká nemoc. Lidičky, po mně dou zimomáry, jen to slyšet!

zimomárnýj, zimomírný. Já sem dnes celýj den nákyj zimomárnýj. Viz zimomáry.

zimustrát, zimostráz. Ale Ch. říkají z. brěálu. Na Hernoufouc louce roste zimustrát. Pár kousků zimustrátu, náky lupínko z pivonky, a bure teký věneček.

zin — **zin**, ml. d., čitosl. provázející hru na housle. Bečánovi se smějí napodobující rukama hru na housle: Zin — zin, pastýřrúc syn!

zizí, ml. d., neskl., nemluvně, zdrbň. **zizadlo**, vedle **didí**. Koukyj, teta má nynaný zizí! Necheš, teta nám dá zizadlo, vemem si je demů?

zjera, z jara. Zjera je zjera: šeko to voní, člověku se nechce ani do sení.

zkazit se 2. prgn. a) o svobodné, ztratiti věnec. Divčí mít jedinou a vona se mi zkazí — je to zármutek nákyj! b) přepracovati se. Té služba — takový pytle zvíhat? Té se zkazit!

zkyjsnout, zní skyjs atd. Vocet bych mil, ale, divče, von mi skyjs! (žertuje starý senkýř s „poslíčkem“). Vostála polívka skyjsne.

zlaví, zhlaví, lužko dřevěné. 1. pod kladou na voze, na němž se kládá při řezání postkruje. 2. pod železným hřídelem u kolečka kolovratu.

zluč i žluč. Šlakovitý dílo, něhdeš nevidím zluč (při otvírání husy).

zlyj, prgn. obyč. s přidávkem ten: ten zlyj = ďábel (Chodové ueradi jej jmenují). To tě ten zlyj napískal.

zmáchnout se, zmechnout. To se mu to zmáchno (měl před svatbou a bohatou nevěstu odvedl jiný). To se mi to zmáchno (chtěl voziti obilí a začalo pršet): zklamalo, nezdařilo se.

zmeškat (rozd. od zameškati), přijíti pozdě, zvl. na obřad nebo jednání nějaké veřejné. „Hanízko, tepřiva na ranní? Zmeškáš!“ „„A, přídu dost!““ Zmeškat kostel, to radši nejit!

zmetat, potratiti, o dobytku. Též slož., viz pozmetat.

zmetek, a. 1. mládě potracené. Té náká kuže, té z nákyho zmetka. 2. nadávka příkrá. Ty zmetku, ty si budeš myslet na mou divčí? (= deeru).

změt, i, f., též **změt**, u, m. a neporozuměním **znět**, u: pole pozmiťané záhy, takže ještě obroste plevem a vypadaným obilím nebo i po řípě (vodnici), kterou seji na Ch. po zních. Káče, žeň husy za humna na znět, je tám takuvýj vosítek a pantličky (klíčeí zrní), tám burou mít za chvíli volata jako cepy. —

Té náká změt, tu byla asi řípa (praví se z jara o řipništi ještě neoraném).

zmítat, též slož. pozmiťat, o prvním mělkém orání strniště. Jírka jel na Lopatu pozmiťat žitniště.

zmlazovat se, dostávat mladé přírůstky, mlázy, sněti atd. Zvl. zmlazovaný vobili (= nestejně rostlé). Ta jabloň se pěkně zmlazuje (která už začínala „ehoudnout“).

zmrzlant, člověk zimomírný. Já nyjsem takuvýj zmrzlant jako ty, abych se bál, dy na mne zafouká!

zmuchlat, zmačkat, (zvl. o šatstvu). Ty máš pěknou kazajku ke svátku, zmuchlanou; de pa si jí, prosím tě, mil?

znamka, známka. Tu je náká znamka, aby tu něhde nebylo náky voko! (ulomená peručina při houští v lese).

znát, **znál** atd., znáti, znal. Tatíka sem dobře znál, dědka teký: to byli náky muži! (t. tvého). Máma mne huž neznála (umírajíc). Též slož. poznál atd.

z něčehož nie, z něčeho nie, z něčeho nie, z nenadání. Von se mi tu z něčehož nie veme chlap a kam pryj du!

znít, **znílo** atd. Sena málo, votava nám zníla — to bude letos dlouhá zima. (Sm. těžko se dočkáme nové píče.)

Zolník, jm. polí u Tlmě. V Zolnice.

zout, **zoul** atd., zouti. Už nepuru někam (= nikam), už sem se zoul! Též slož. Vyzoul se mi dřevák a já v punčoše do takuvýho marastu!

zpomenout se, vztéci se, pominouti se, o psu. Nám se jednou zpomenoul vod velkyjeh zim.

zpomenutýj pes. V Tranově zastřelili dypato zpomenutýho psa.

zpmít, **zpmíl** atd. Hlete, mám to na jazyku a nemůžu si řeko zpmít a nemůžu! Hdo pa na tuto zpmíl!

zpruhovat, sešlehati, aby bylo znáti pruhy, potom vubee tuze sešlehati. Divče, nepřestaneš-li, já tě zpruhuju, abys míla proč bečít.

zpuřovna, oblíbené příslovce. Jen co se dostaneš z lesa, v polích už pojeděš zpuřovna (nebude kopců a dolíků). Já tak ležím hezky, tak zpuřovna (nemáje mnoho pod hlavou).

zpusobit, 2. dovésti, udělati. Zkazíš mi darmo vostří a nezpusobíš nie. 3. poříditi, koupiti. Co pa dnes zpusobíš za zlatku!

zpusťit = pustým učiniti. Tak se zpusťila, že k posledku nemila ani hde byjt; lidi se jí štítili.

zpyjchnout, 1. zhrdnouti. Ve světě zpyjch, řeko se stydl za vlastní matku. 2. povariti se jen trochu, ne klotem. Já do toho the přilila, musíš počkat, až to aspoň drobět zpyjchne. My máme zdravou krávu, to není třeba nechát mlíko dlouho vařit, jen dy drobět zpyjchne.

zráčilo se, jen neos. užíváno tohoto slovesa a iron. Že se tě přece zráčilo! (= div, že ses odhodlal).

zráda, zrada; též vyzrazení, udání. To přišel něhdo myslivci se zradou. Já veděl hned, že je zráda.

zráju, vždy dl. i v ind. praes. U mňesta zrájou křešně. Letos to vobílí nák nezráje. Vovoce, kerý tři roky zráje. (Žert. hádanka svatební. Jalovec.)

zřetelnýj, 2. výmluvný. Vona je divče zřetelná.

zrno, často ve sm. bromadném. Hdyž ehceš hovado hkrmit, nesmiš litovat: zrno je zrno. Ale též zní. Já mám slepice jako behna, ale co pa dostanou zrní: házím jim eelyj den. Tary hu nás dávává zrno tři zrna, pět zrn, to huž je moc. Hale mil sem jednou ječmen na novíně a dal dvanáct zrn. (T. tolíkerou úrodu.)

zrovna dost, důraznější než dost. Šeeko to vonilo zrovna dost (= tuze a tuze).

zrzák, zdrbň. zrzáček, ryšavec. Bývá často přezdívkou rodovou. Zrzáčkoue Manka. Zrzáku, hlava hoří! (dráždí jej; on odpovídá: Poj hasit!).

zrzavít, -il atd., rezavět. Též slož. sezrzavít! Ve vlfku tě musí železo dycky zrzavít. Ráno brambůr, na polodne brambůr, na večer brambůr a zijtra zase tak a pozijtří zase: to aby člověku třevo po nich sezrzavilo.

zrzavýj, 1. rezavý. Nuž celýj zrzavýj. 2. obr., ryšavý. Hu nás najdete zrzavýjch lidí tuze málo.

„zubatá“, žert., smrt. Voni řeknou humřit, humřit, hale dy přide zubatá, žádnýmu se nehece.

zvač, zvač. Chodiš jako zvač (= ehodiš pro nic za nic, sem tam místo práce). Koláč je zvač. (Přísl.)

Zvadlák, jm. rodové. (Lh.)

zvádnout, zvád, zvádla atd. Na takovýj prudkýj slunci muši zvádnout (fiala v květníku). Špatnýj čas; jen to tak na hrabích drobet zvádlo (sušená otava neuschla dobře).

zvedat atd. v chod. není, jen zvíhat.

zvětit, zpozorovat. Já zvětřila hned, kam to co bje. (= nač naráží.) Jak ho psi zvětřili, to byl rámus! (řezníka, přicházejícího do vsi).

zvíčera, z večera. Zvíčera sem dlouho nehusnoul.

zvíhat, zdvíhati. Rozpíčku, zvíhyj! (volá prý v noei čert, zdvíhaje „Čertovo kámen“ u Babylona.) 2. prn. zdvíhati krov, t. j. části krovu hotové nositi na stavení, aby se krov „vázal“. 3. zvíhat si něco, být nemile dojat, uražen čím. Sedlák jí řek zrovna, co je zač a ta si tě to zvíhala.

zvířecí, t. hvězda, večernice, protože prý zvěři na pastvu vycházející svítí.

zvitězil, 2. co nebo nic, dopracovati se úspěchu, dokázati něco atp. Vidiš, vidiš, Barto: nás si stáh a sám si tu nie nezvitězil a taky nezvitězíš! Tu to bure, pořád jen „vovrevů, zavůu a vovrevů, zavůu“. (Smysl: My jsme se vyčerpali, abychom tobě pomohli na větší živnost prodlouženou a marně: tu jeden dluh zaplatíš, jiný se udělá).

zviznout, ryhle, hltavě snísti. Já zrovna vrtřla, dala sem mu drobet pormáši a kousek rozpeku do toho: a mili ste ho vidět — ten to zviz!

zvizná i **zdvizná**, pitka po zdvíhání krovu. Máme zviznou, ale já nevostál sedít, pospíchám rači demu (praví tesar).

zvodnení, menší povodeň. My tu koukáme, v polích sotva pákrát kváplo a přideme demu, pode vsí zvodnení.

zvon, 2. přezdívká toulavému lenochu. Viz zvonit se.

zvonit, 2. znít. Zvoní mi v huších (= zní). V kerým huehu mi zvoní? (h jest úplně jasné). 3. zvonit se, nazdařbůh choditi a vyhýbat se práci. Hde se zvoníš eelyj den? (Mátka na syna, vračejícího se z denní hyjty.)

zvrátit se, 2. přen., pohoršiti se, rozhněvati se. Manka je hned zvrácená (snadno ji popudíš). Též v témž sm. vyhoupnout.

zvrhnout, 2. zv. nemoc, úhonu atd. = dostat se, vybrati se z toho: Tulík ran na tý jabloni a šeeko to zvrhla. Tenkrát sme nemyslili, než že Martin pure (umře), a šeeko to zase zvrh. 3. zvrhnout se, pokaziti: Semeno se zvrhlo = dalo plod horší, než se čekalo.

zvrznout, snísti (žert.). Dyjt se nebures voslyjchat: sedni a zvrzni to!

zykuna, o nelibé ženské, zyláště o dotěrné a neodbytné. Přilízla na nás jako zykuna (vypůjčt si). Stará, té zykuna!

Ž.

žabí miska, škeble. Spustili stavidla, už se vokazujou na blátě žabí misky. (Před lovením rybníka).

žabinec, (byl.) rdesno, (menší druh, rostoucí u plotů a hnoju na vsi). Žabinec je teký na leccos.

žabí tríslo, též **žabí lože**, plod, jikry žabí. Tríslo je tu dost, ale žáby — doví, kdy už je kdo pochytal.

žabská, jen ve spojení: žábo žabská. Ty

žábo žabská, pro tebe je eště husy pást, ne-li lízt mezi chasu!

žádlo, řidč. **žahadlo** i **žihadlo**. Himoles, íčko sem tu dostál žádlo vod vosy. Vosí žádlo bolí touž než vod včely. Já slyščával, had pryj má teký žahadlo. Viz to.

žádnýj, 2. o člověku, jenž se chorobou nebo stárím tuze „ztratil“ (zhubeněl). Ládičky, ta Manka, ta se ztratila, vona není zrovna žádná; i ty kostě se na ni seschly.

žádný, (srv. žánýj.), jen neutr. v doplň. Já říkám: Dy nejsou ty brambury, to není žádný (= to není nic). Co pak to je na něho, na chlapa, drobet tý bryndy ráno; té žádný! Rači ať uvarí hrnce zapraženy polívky.

žádost dát, obstaratí dobře, vyhověti čemu. Vona si nasadí lichvy jako něhde na panským dvoře a žádost tomu dát nemůže, potom jí to chepá. — Tutý louky, takový pěkný položení, to by byly jiný louky, dyby se jim dala žádost.

žahadlo, obyč. **žadlo**, žihadlo. Chlape, ten vystrkoval žahadlo! (had; o jeho jazyku).

žahůrek, jm. rodové. (Tlme.).

žánýj, žádný, ml. nedb. Není tam žánýj! (= nikoho není doma).

žběračka, sběračka. Tak to rozeintáš, tou žici: vem žběračku! (o nabírání smetany).

žďamk! citosl. o ráně prudké do měkka. Pes jen mne trhat a mne se nachomyj takový bukovej knitel a já žďamk! a pes se válel: tu máš!

žďamknout, onom. o zvuku, když něco tvrdého a těžkého dopadne do měkka, zvl. do rozmočené půdy. To to žďamklo! (kul vražen do díry, v níž stála voda). Přenesený význam: Von jí žďamk a bylo ticho (= uhořel).

žďim, u. m., na pradle špatně vypraném je znát žďimy, t. j. skvrny pruhovité, v něž se srazila špina při žďímání.

žďimat, 2. posm., plakati. Jen si žďimij, žďimij: dyj ty přestaneš zas!

Žďiry, pl., jm. polí a luk u Klenčí.

že uvozuje věty zdánlivě samostatné (pův. byla souvětí, z nichž hl. věta vynesčána). Př. Že tě uhořím! (vyhrůžka). Že tě husa nekopne zadní nohou! (přání). Že sem já ho nedostám! (t. zloděje). Že neuhádneš, kolik mám skováno na pouť! (t. krejcaru). V Dom. opakují větu samostatnou a teprve při opakování opakují že: Proč pak k nám nepřijdete, že proč pak k nám nepřijdete? **želář**, žalář. Té služba tary, té želář: člověk nemůže krok a teky tu človíčka nevidí. (Sm.: Není ani s kým promluvit). Důklad o citu společenském, jenž se jeví zvláště v oblíbených a srdečných hyjtách.)

železnák i **železák**, 1. železný hrnec. Já jim toho postavím takový dva železnáky a krávy se můžou po tom přetlouct! (říp s tořnem). 2. druh jablek: tmavě červená.

želízko, prgn. 2. železo s ostrím podobu dláta, jímž soustruhuje vřetenář vřeten. S tustim želízkem celý to břeteno dokážu. 3. železo v hoblíku. Té hoblovat: želízko jako poleno (tupé).

žemlička, 1. lnu. Mám ještě pár žemlíček vod lonska. 2. květ jetele. Letos udělá ještě ta jetele přes půzimek žemlíčky. (O letošním j.).

žena, 2. prgn. jen manželka nebo aspoň vdaná; jinak ob. **ženská**. Tak to máte u nás vo funusech a tak to máte vo prosecích: napřed školáci — chlapi, divčata — potom chasa teký tak, potom muži a naposled žený, to už de každý sám na svý místo. Ženská je strhaná hráz (t. nespolehlivá; přísl.).

žene, žnec. Ty si mi, Hana, pěkný žene: hužiješ se, eštěs dobře nezačela! Tutary šel svatojánský žene (bylost báječná, utínající prý po poli jednotlivá stébka).

žernýj, 1. tráva žerná, t. j. kterou dobytek rád žere. 2. kráva žerná, t. j., která není mlsná. Kravka takle pěkná a takový žerný hovádko!

žerť (sie!), prgn. pavuza. Do ježka je dobře nakládat voblí krátký a málo; na vopravducken fnu jen vzít žerť!

žice, lžice. Vem na to žici a vyskrab to! (= dojez).

žid, nom., vok. pl. židi (stší. i ml.). Židí v pátek maso jedí. (Lékovadlo).

židlíce, obyečnejší než židle. Hana, dyj sem židlíci, ať si sedne!

žínka, 1. sponka k „haklíku“ na ženský šat, 2. okrajový vyšívání na límci a límečkách mužské košile; toto vždy v pl.: žínky.

žit, žnu, žil atd. Těž v slož. Nažila sem si rovnýj a ičko pospíchám vařit. Hužila se (= srpem se sekla). Ale v pass. Voves máme požátyj.

žitnavky, jablka zrající se žitem, barvy bledě voskové, s nepatrným nádechem rudým.

žito i **žito**: krátká výslovnost zvláště v řeči starších; srv. vojáci (stší), vojáci (ml.).

živá nemoc, žert. těhotenství, hledíc k prvním obtížím při početí. Jen aby to nebyla živá nemoc (obava o svobodnou!)

živýj vlas, 1. strunovec. Nepíte z tý sturánky, naše děti tam našly živýj vlas. 2. nemoc oční. Manka má starost s vokem, mne se zdá, že dostane do něho živýj vlas.

žížen, i. žížen. Hdo pa by pžil, dy není žížen; to nedělá ani hovado.

žížla, ženská, mluvíci nedbale anebo na plano. Dí mi s ní, s žížlou. S ní nepřijdeš než do klevát.

žleb, žlab. Lízání dáváme jenom tak do žlebu. Srv. jm. vl. v Ouzlebi. (Kyč.).

žlebina, úžlabina. Té to políčko v tý žlebině? Cák za ně dostane! Pakatel.

žleza, žláza, hlízovitý otok, jenž zase zmizí, aniž se podebere; na př. na krku. Mladým lidem udělají prý se žlezy od „rostu“.

žloudek, žloutek. Té pěkný housátko jako žloudek! To bylo více, kouknite: žloudek jako voheň!

žloutenice, žloutenka, nemoc. Náše Dodla dostála po ní žloutenici (po mrkvi).

žlova, žlma. Žlova akorát poví, dy má přijít myslivec (t. na toho, kdo se strojí k pychu).

žlutý babičky (hyl.), pryskyřník složitého květu, pěstovaný v zahradách.

žmoulit, váleti v ústech při kousání (o bezzubých). Tak to tak žmoulím, zubů není, naposled to musím spolknout celý (stařec o soustu masa).

žoužala, smrtník, potom vůbec brouk jemu podobný; nikdy v chod. žízala; té říkají jen červ, červík. Žoužala tu leze, mámo

začlápnete jí! Cák to pádlo do toho mlíka, té háká žoužala.

župánek, starý krojový kabátec ženský, delší než špenzr a v zadu s varhánky.

žvank, neskl. prgn., o nenasytém žaludku. Andres má žvank: toho můžeš v noci

zvolát a dát mu vlka s chlupama a von ho spucne!

žvanknout, udeřiti něčím těžkým. Dyby mi byl přišel do rány. já míl po ruce bukovy knitel, já bych ho byl žvank! (o psu, slídícím v cizím statku).

Přídavek.

Z literatury o Chodech.

Chodský slovník hledí podati zaručený obraz živé mluvy, proto v něj nepojato nic, čeho skladatel sám neslyšel, ať by leccos nad to ve spisích o Chodsku od kohokoliv bylo podáno. Nezařazuji na př. ani pěkných výrazů „vlasy lehlé“ na rozdíl od „karasatých“, jak píše B. Němcová v Karle snad z mluvy chodské své doby, neboť sám jsem za svého věku nikdy nikde těchto slov neslyšel. Atd. Podle toho nenáleží tu ndávati literaturu, ale podává se přece aspoň přídavkem přehled její po přání slavné III. třídy Akademie, jež slovník vydává.

V historii chodské připomínají se Chodové u Dalimila, Hájka z Libočan v Kronice České jako zasloužilí účastníci vítězství Břetislava I. nad Němci 1040. (Nazývá je „Lidé polesní“). Pavel Stránský ve spise „De republica Bojema“ první vydává je za přistěhovalce polské z doby Břetislava I. Pešina o tom pochybuje, Balbín věří. Palacký v Dějinách a H. Jireček ve Slovanském Právu kriticky toto mínění podvrátili. Jejich i pozdějších stoupenců (Emler, Domažlice a Chodové ku konci XVI. a na začátku XVII. věku, v Pam. Arch. 1868) vývody platí podnes, sesíleny byvše bádáním kulturně-historickým a jazykovým, jež nemůže míti Chody než za starý kmen český.

Těmto kulturně-historickým studiím prolomili na Chodsko přístup už B. Němcová s Erbenem v letech čtyřicátých minulého století. Němcová všimla si bedlivě všech zvláštností řeči, života, povahy chodského lidu a nejen o nich psala (Obrázky z okolí Domažlic, Selská svatba v okolí domažlickém, Různorečí domažlické — prý pro Čelakovského; vytištěno bylo 1903 Dr. Zibrtem v Čes. Lidu z rukopisu musejního), nýbrž dodávala jimi koloritu, půvabu i životnosti svým skladbám beletristickým, zejména Karle a Pohorské vesnici. Erben uplatnil svá pozorování ve sbírce písní, kdež je řada písniček z Domažlicka a v pohádkách (na př. Jirka s kozů; tu i dialekt), obíral se i historií chodskou (Dějiny Chodův od nejstarších dob až po války husitské. Květy 1868).

Po té spalo či vlastně bohužel hynulo nevšímáno vzácné kulturní dědictví Chodův až skoro do nového ruchu folkloristického, který u nás vyvolán byl před důležitou, ale dnes už zase skoro zapomenutou výstavou národopisnou. Sem tam sice ještě něco důležitého zaznamenáno, na př. sešitek písniček od zpěváka chlapce nebo děvčete pro vlastní potřebu, avšak celá ložiska bohatého materiálu zavalena zatím zapomenutím. Z toho, co se zatím dostalo do literatury, zaslужuje zvláštní zmínky spis svérázný, širšího programu Příroda a lidé od R. E. Jamota (univ. prof. Thomayer, rodák chodský), jenž mezi svými lidmi předvádí i některé osobité typy svého domova. Hluběji podíval se do života a povahy

chodského lidu Alois Jirásek v přípravných studiích ke svým Psohlavcům, jež takřka obnovily daleko široko starou chodskou slávu (1884), zvláště když k umění slovesnému přidružilo se tu i hudební v Kovařicově opěře na libretto K. Šípka. Od Jiráska jest též instruktivní článek Chodové v Ottově Slovníku naučném XII. Koncem let osmdesátých všimá si i folkloristických zvláštností lidu chodského kněz mezi ním působící F. Wildmann a píše o nich zároveň s jejich historií (ve Vlasti). Jirásek, Thomayer a před nimi v slovanském semináři české university prof. Gebauer byli i auctori tohoto slovníku vůdci a rádci, aby se dal do podrobných folkloristických studií o Chodech a munificenci I. a III. tř. České Akademie jakož i Archeol. kommissee při Č. Ak. umožněno, že v nich přes obtíže počátků vytrval. Z nich vyšlo dosud na 100 článků drobnějších i větších. Největší z nich: Pověra na Chodsku. Děti na Chodsku, Národní píseň na Chodsku (Květy 1891—4), O hláskosloví chodském (L. Fil. 1891), Statek i chalupa na Chodsku (Čes. Lid. II.—IV.), V záblescích staré chodské slávy. (Otto 1904.). Mezi chodskými dřevorubci. (Ve Světozoru 1897, Zlaté Praze 1901 a j.) Výzkumů folkloristických pokusil se podepsaný užití i ve skladbách pro mládež, hlavně ve dvou knihách chodských bajek (u Otty 1902 a Hejdy-Tučka 1905). Obětavých pomocníků dostalo se mu ve fotografu amateuru E. Štrouhalovi, jenž zdařilými obrázky doprovází zvláště studii Mezi chodskými dřevorubci a J. Paroubkovi, jenž připravuje kresby pro studii o chodském malování a vyšívání. Současně pracují i jiní ve folkloru, na př. P. J. Baar (Do kolečka, řada popěveků chodských v Č. Lidu), jenž užívá výzkumů svých hlavně v belletrii (Pro kravičku, chodský román s idyllickou ideou lokálního patriotismu a silnou domorodou charakteristikou osob i všeho životního ovzduší). O svém rodišti Klenčí napsal Baar i stat historickou v Poslu od Čerchova. K. V. Rais v povídce Domov staví proti světlému obrazu stařeny domácího mravu odrodilou Vídeňáčku z kraje. Na Chodsko zavádí své skladby belletristické a dramatické také Dr. Císler (Dřevorubci. Na Šenavské pile. Dvojí život, Pan hrabě se žení, Pouť u dobré Vody a j.). Z dialektu chodského čerpáno už v Šemberově Dialektologii 1864, v Duškově Hláskosloví a v Kmenosloví nářečí jihočeských (Rozpr. III. tř. Č. Ak. II., VI., IX.). Prof. Kebrle píše O gram. zvláštnostech mluvy domažlické, hlavně o vadách, v programu gymnasia domažl. 1901.

V posledních letech se starými pamětníky vymírá úžasně rychle kmenová úsoba chodská, a zachranitelů nepřibývá, až na jediný směr, národní píseň. Tu vykonal záslužný čin už L. Kuba, zapsav na počátku let devadesátých za tři neděle svého pobytu na Chodsku okolo 400 písní s nápěvy. Z nich vyšla však dosud jen malá ukázka. Za to dostalo se tu Chodsku nadšeného a povoláného sběratele po stránce hudební i slovné v prof. Dru. Zíchovi, jenž právě jmenován i členem ústřední kommissee pro záchranu nář. písní v naší říši. Dr. Zích, věnovav se jedinému tomuto svému odboru se zvláštním nadšením i odborným vzděláním a to přes hranice Chodska, bude moci podati o písních české vůbec a zvláště chodské práci, která překvapí veřejnost. Prozkoumal nejen sám po této stránce, co umí kdekterý zpěvák a muzikant chodský, ale dostalo se mu i sbírky Kubovy a také podepsaný postoupil mu obšírnou sbírku textů, jež od počátku svých studií sám zapsal i od jiných dostal. První ukázka jeho široce založených studií jest v Č. Lidu XV. Píseň a tanec „do kolečka“. Mladý hudební skladatel J. Jindřich těží z charakteru lidové písně chodské pro své skladby a zvláště vydal sbírku chodských písní s průvodem piana (Rodnému kraji, v Plzni 1903). J. Skalický harmonisoval též písně chodské ve sbírkách Z chodského kraje a Venkovské obrázky. Dr. J. Královce vydal 1894 Chodskou svatbu v písních (asi 160 čísel bez nápěvů). Píseň chodská vzbudila si i umělé napodobení v knížce Rodnému kraji od Jana Psohlavého (J. Š. Baar), kde jest několik pravých „ohlasů“ jejích s částečným přibarvením prostomilé bulačiny.

V historii chodské novější dlužno uvést spis kněze P. Hyp. Randy, Chodové a jich osudy Domažlice 1887, jenž podává hlavně mnoho přímého materiálu archivního.

Před tím už byl se zabral do studia dějin Domažlicka jiný rodák domažlický, děkan Karel Hájek, († 1889), jenž však později zase ustal, zanechal nedokončené práce v rukopise.

Čestné zmínky hoden tu uvědomělý purkmistr domažlický † J. Kresl, jenž řemeslem jirchář oblíbil si historii Domažlicka tak, že se k vůli pramenům učil i latinsky a pak psával drobné úryvky v místních listech; největší z nich Denník historický královského města Domažlic. Dále jest vzpomenouti usilovné práce B. Stréra, gymn. profesora v Domažlicích, jenž pročetl a první excerpoval i spořádal historické papíry domažlické a byl hlavním z tvůrců domažlického musea. Škoda, že bohaté a velmi instruktivní práce jeho historické zůstávají v rukopise nedokončené. Z ukázek uveřejněných uvádím: Hradiště Tuhoš na Domažlicku, Rytířské a erbovní rodiny v Domažlicích v 16. a 17. století. (Progr. gymn. v Domažlicích 1886, 1889.) V posledních letech našla historie chodská dva nové badatele a sice kněze prem. řádu P. Ant. Kitzbergra a faráře Teplého, kteří zatím mají své výzkumy rovněž v rukopise. Historické a umělecké památky Domažlicka shledali a vyličili slovem i obrazem prof. F. Vaněk a Dr. Hostaš v Soupise, vydávaném Arch. kommissi při Č. Akademii v oddile okres Domažlický.

Místopis Domažlicka s programem velmi širokým a bedlivě promyšleným snažil se sestaviti za účasti učitelstva horlivý pracovník, zvláště v době svého služebního odpočinku, Ant. Srna, ředitel měst. škol v Domažlicích. Turistovi opatřil dobrou rukověť, poučující stručně o všem zajímavém v kraji i životě, okresní starosta Max Duffek ve svém Průvodci po Domažlicích a okolí (s hojnými obrázky). Nahodilé dojmy letního hosta na Chodsku snaží se sdělovati mládeži H. Pilbauerová v knize Z kraje Psohlavců.

Slovesnosti poskytuje znamenitou pomoc v zobrazování Chodska hojný a horlivý zájem umění výtvarného. Z dlouhé řady umělců, kteří na Chodsku studovali, připomenouti dlužno aspoň malíře Aleše, ilustrátora skvostného vydání Jiráskových Psohlavců, J. Špillara, A. Muchu, Maška, Jansu, Doubu, F. Velce, sochaře † Hoška (modeloval pomník Kozinův), B. Vlčka a j., kteří v studiích svých a genrech zachytili a zachovali tak hojně typů chodských. krojů i národopisných výjevů.

Značný význam mají pro historii i pro kulturní obraz Chodska oba týdeníky domažlické Posel od Čerchova a Domažlické Listy, uveřejňující občas speciální větší články i přemnohé cenné zprávy drobné.

Německy psali o Chodech hlavně A. Gabriel, Der königl. Wald Hvozď oder das Gebiet der königl. Freibauern in Böhmen 1864, Pangerl, Über die Choden zu Taus 1875 (Mitt. d. Ver. für Gesch. der Deutschen), a ještě před nimi k processu Chodův obrátil pozornost lékař všerubský Dr. Weisl v časopise Panorama 1848. Helfert, Die ehemalige Wald-Veste Böhmens (Mitt. d. geogr. Ges. in Wien 1870), Wenzig, Der Böhmerwald, Jirásek ve čl. Charakter, Sagen etc. der Slaven (Die österr. -ung. Monarchie), J. Blau, Tschechische Volkstracht der Tauser Gegend (Zeitschr. f. österr. Volkskunde, Wien 1906). V Německu vyšla i větší beletristická práce o Chodech, Hančička, das Chodenmädchen od Maxe Schmüdta, (Berlin 1893), pozoruhodná auctorovými sympatiemi k chodskému lidu.

PG Hruška, Jan František (comp.)
4708 Dialektický slovník
C5H6 chodský

**PLEASE DO NOT REMOVE
SLIPS FROM THIS POCKET**

**UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY**

